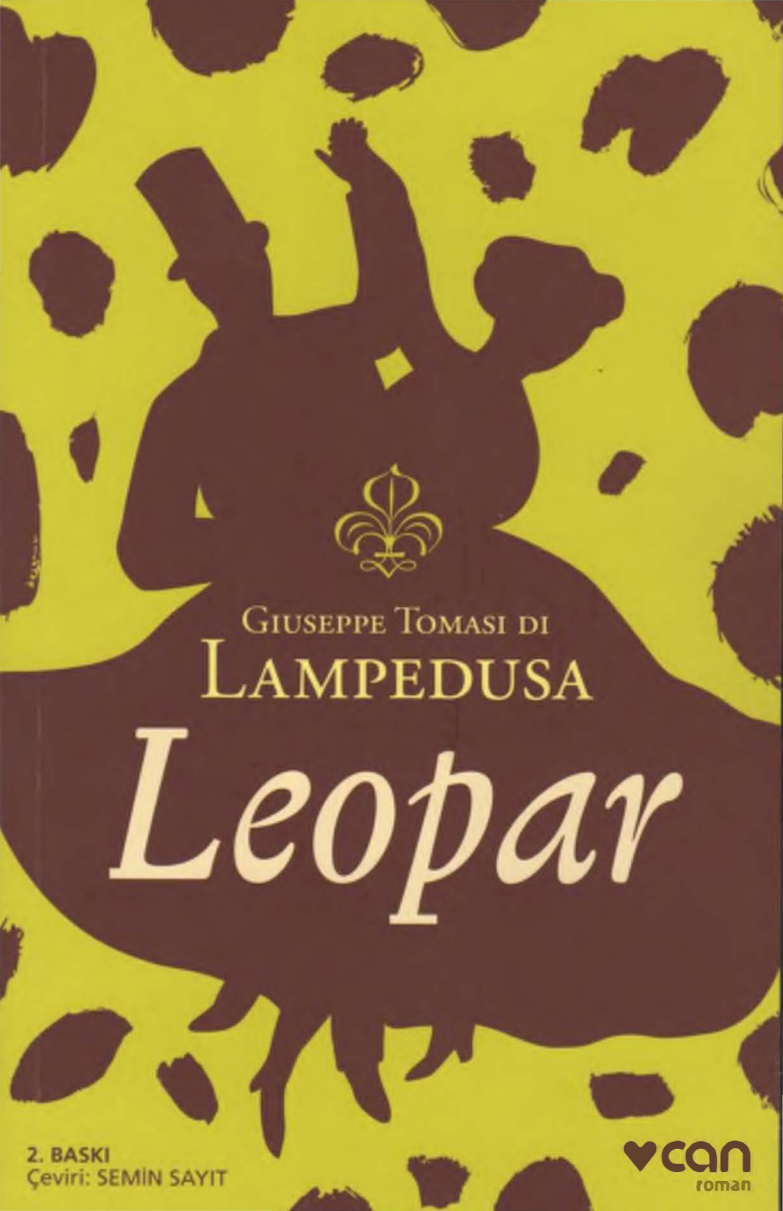

2. BASKI
Çeviri: SEMİN SAYIT

can
roman

GIUSEPPE TOMASI
DI LAMPEDUSA

LEOPAR

Il Gattopardo, Giuseppe Tomasi di Lampedusa
© 1969, 2002, Giangiacomo Feltrinelli Editore, Milano
© 1998, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Önsöz: © 2006, Gioacchino Lanza Tomasi
Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.
Bu eserin ilk baskısı Giangiacomo Feltrinelli Editore tarafından 1958 yılında yapılmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir
yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1998
2. basım: Kasım 2015, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2647-7

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA

LEOPAR

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

Semin Sayıt

can

GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA, 1896'da Palermo'da doğdu. Sicilya aristokrasinin köklü ve nüfuzlu ailelerinden gelen Lampedusa; Parma Dükü, Lampedusa Prensi, Torretta Baronu ve Montechiara Baronu oldu. 1915'te hukuk fakültesine yazıldı fakat aynı yıl orduya çağrıldı. Birinci Dünya Savaşı'nda esir düştüğü Szombathely Kampı'ndan kaçmayı başardı ve İtalya'ya yürüyerek döndü. 1926-1927 yıllarında Cenova'da çıkan *Le Opere e i Giorni* (Yapıtlar ve Günler) adlı dergide Fransız edebiyatı hakkında eleştiriler yazdı. 1932'de psikanalist Alexandra (Licy) Wolff Stomersee'yle evlendi. Uzun yıllar yazmaya ara veren Lampedusa, 1954'te San Pellegrino Terme'de, dönemin önemli yazarlarıyla bir araya gelme fırsatını bulduğu bir edebiyat konferansından güç alarak yeniden kaleme sarıldı ve hayatının son üç yılını yazmaya adadı: Dünya çapında büyük bir başarı elde eden, Luchino Visconti tarafından sinemaya uyarlanan *Leopar*'ı bu dönemde kaleme aldı. 1957'de Roma'da öldü.

SEMİN SAYIT, 1935'te İstanbul'da doğdu. 1962'den beri İtalya'da yaşıyor. Uzun süre Roma'daki Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nde (FAO) çalıştı. 1995'ten bu yana İtalyanca ve İngilizceden çeviriler yapıyor. İtalyan edebiyatının Türkiye'de tanınmasına katkıları nedeniyle, 2003'te İtalyan cumhurbaşkanı tarafından "Commendatore" unvanına layık görüldü ve İtalyan Dayanışma Yıldızı nişanı aldı. Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Italo Calvino, Primo Levi, Leonardo Sciascia, Antonio Tabucchi, Ferdinando Camon, Claudio Piersanti, Alessandro Baricco, Dacia Maraini, Susanna Tamaro, Cristina Comencini, Genevieve Vaughan ve P.L. Travers'den çeviriler yaptı.

"Her şeyin olduğu gibi kalmasını istiyorsak,
her şeyi değiştirmeliyiz."

Önsöz

Giuseppe Tomasi di Lampedusa eserlerini yayımlatamıyordu. 1957 Nisan'ında, kendisinde bir akciğer tümörü olduğu anlaşıldı. Mayıs sonunda iyileşme umuduyla Roma'ya gitti ve 23 Temmuz günü orada öldü. Bir yıldır *Leopar*'ı bastırmaya uğraşıyordu. Roman önce Mondadori'ye önerilmiş ve kabul edilmemiş, sonra Einaudi'ye sunulmuş ama yazar, ölümünden birkaç gün önce oradan da bir ret yanıtı almıştı. Lampedusa eserinin değerine kesinlikle inanıyordu. Roma'ya gitmeden önce iki tane vasiyet mektubu düzenlemişti, bunlardan biri eşi Prenses Alessandra (Licy) Wolff-Stomersee'ye[1], ikincisi ise evlat edindiği oğluna[2], yani bana yazılmıştı. 30 Mayıs'ta ayrıca Enrico Merlo'ya da[3] bir mektup yazmıştı. Enrico Merlo'ya yazılan mektup ile bana yazılmış vasiyet mektubu, prensesin yeğeni olan Giuseppe Biancheri tarafından *Kaptan Cook'un Gezileri* adlı kitabın içinde bulunmuştur. Prenses, kocasından edindiği bir alışkanlıkla, gizli belgelerini kitap sayfaları arasında saklardı. Karıkoca bazen bu belgeleri, hatta kâğıt paraları da

1. Psikanalist; Boris Wolff-Stomersee ve Johannes Brahms'ın son günlerinde çok yakınında olan ünlü *lied* bestecisi Alice Barbi'nin kızı.

2. Gioacchino Lanza di Assaro: Lampedusa'nın son günlerinde yanında olan gençlerden biri. Yazarın uzak kuzenlerinden olup 1956'da Lampedusa tarafından evlat edinilmiştir. Tarih ve müzik profesörü. Halen Napoli'deki San Carlo Tiyatrosu'nun yönetmenidir.

3. Baron Enrico Merlo di Tagliavia: Sicilya bölgesinin sayıştay danışmanı; Lampedusa'nın en eski dostlarındandır. Merlo ve Lampedusa hemen her gün Caffè Caflish'te buluşurlardı.

kaybederlerdi. Hangi kitabın içinde olduklarını unutmak, bugün için bir şifreyi unutmak demektir.

Enrico Merlo'ya yazılan mektuba, kitabın daktiloyla yazılmış bir kopyası ile romandaki önemli kişiler arasındaki gerçek ve uydurma yazışmaların kısa bir anlatımı da eklenmişti. Tancredi'nin dışında, bütün yazışmalar tek yönlüdür. Yazar, Tancredi'yi dış görünüş olarak bana benzettiğini, politik kariyeri bakımındansa, her ikisi de senatör olan Francesco ve Pietro Lanza di Scalea'yı örnek aldığını söylemiştir. Francesco, Toscana'ya sürgün edilmiş ve İtalyan Birliği'nin kurulmasının ardından senatörlüğe atanmış, ılımlı solda etkin olarak çalışmış ve Palermo belediye başkanlığı seçimlerinde adaylığını koymuşsa da kazanamamıştır. Oğlu Pietro ise, Facta Kabinesi'nde savaş bakanı, Mussolini'nin kurduğu ilk kabinedeyse, Sömürgeler Bakanı olmuştur. Politikayı meslek edinmiş olan Pietro, Libya Savaşı sırasında müsteşarlık yapmış, daha sonra ılımlı soldan sağa geçmiştir. Tomasi'nin *Leopar* romanındaki bitmemiş bir bölüm olan ***Il canzoniere di casa Salina*** [Salina Ailesinin Şarkıcısı] bölümünde aşağıda yazdıkları ona çok uygundur: "Tancredi, tam bir politik kariyer amaçlamak için henüz çok gençti ama etkinlikleri ve yeni elde ettiği serveti, onu her yerde aranır kılıyordu, gerek aşırı solun gerekse aşırı sağın son derece kazançlı mevkilerinde birinden ötekine geçerek etkin oluyor, inanılmaz sıçrama tahtalarına tırmanarak hayranlık uyandıran cambazlıklar yapıyordu ama bu yoğun politik uğraşılarını vurdumduymazlık ve şakacılıkla ustaca örtbas etmeyi beceriyor ve herkesi uzlaştırabiliyordu."

Elyazması olan bu mektuplar dörde katlanmış sayfaları doldurmaktaydı. Sayfalar tümüyle dolduktan sonra son cümleler ve imzalar çapraz olarak yan tarafa yazılmıştı. Kültürlü ve bilgili bir Sicilya lehçesi kullanan bir yazar için, Merlo'ya yazdığı mektup az ve öz bir ileti sayılabilir. Bunu bir ***understatement***[1] belirtisi, aynı zamanda hem etik hem de estetik tutumun bir modeli sayabiliriz.

1. (İng.) Bir durumu azımsayarak aktarmak, abartmanın zıttı. (Y.N.)

N.H.
Baron Enrico Merlo di Tagliavia
S.M.

30 Mayıs 1957

Sevgili Enrico,

Deri zarfta *Leopar*'ın daktiloyla yazılmış bir kopyasını bulacaksın. Lütfen özenle sakla çünkü elimdeki tek kopyadır. Ayrıca dikkatle okumanı da rica edeceğim; çünkü her kelime ölçülüp biçilmiş ve birçok şey açıkça söylenmeyip sadece ima edilmiştir. İlgi uyandıracağını sanıyorum çünkü bir bunalım döneminde (yalnız 1860'taki değil) soylu bir Sicilyalıyı, olaylara gösterdiği tepkiyi, ailenin nasıl yavaş yavaş çökerek neredeyse tümüyle bozguna uğradığını anlatır ama yazar, bütün bunları içeriden, sanki birlikteymişler gibi gözlemler; *Viceré* [Genel Valiler] romanından olduğu gibi, bir kin duygusundan tümüyle yoksundur.

"Salina prensi"nin benim büyük dedem Lampedusa Prensi Giulio Fabrizio olduğunu söylemeye gerek yok; anlatılan her şey doğrudur: boyu bosu, matematikçi oluşu, yapmacık zorbalığı, kuşkuculuğu, karısı, Alman annesi, senatör olmayı reddedişi. Romandaki Peder Pirrone da gerçektir, adı bile. Sanırım her ikisini de, aslında olduklarından daha akıllı yaptım.

Tancredi gerek dış görünüşü gerekse davranışıyla Giò'dur, ahlak bakımındansa Senatör Scalea ile oğlu Pietro'nun karışımıdır. Angelica'nın kim olduğunu bilmiyorum ama Sedàra, isim olarak "Favara"ya çok benzer.

Donnafugata yer olarak Palma, saray ise Santa Margherita'dır. Son iki bölüm benim için çok önemlidir: Bir eşi ve yedi çocuğu olmasına karşın kendini hep *yalnız* hisseden Don Fabrizio'nun ölümü, her şeye bir damga vuran kutsal emanetler işi kesinlikle doğrudur.

Sicilya ta kendisidir, 1860'ta, daha önce ve her zaman.

Her şeyin şiirsel bir hüzünle örtülü olduğuna inanıyorum.

Bugün yola çıkıyorum, ne zaman döneceğimi bilmiyorum; bana yazmak istersen, adresim aşağıdadır:

Signora Biancheri'nin dikkatine
Via S. Martino della Battaglia 2
Roma.

Çok sevgi ve selam.
Dostun
Giuseppe

[Zarfın arkasında şu sözler yazılıdır:]

Dikkat et, köpek Bendicò çok önemli bir kişi, neredeyse romanın kilit noktasıdır.

Vasiyet mektubu ise, yazarın yeteneğini anlamak bakımında yararlı olabilir. Çünkü bütün bu tip mektupların üslubunda yazılmış olmakla birlikte, dikkatle incelendiğinde, tümce kuruluşunun ve sözcük zenginliğinin yanı sıra, duygusal bir iletişim gücü olduğu da görülür. Yazarın, Stendhal'den çok etkilendiği ve onun bir tür müridi olduğu düşünülebilir.

Giò için

Mayıs 1957

Çok sevgili Gioitto,

Perde kapanırken sana seslenmek ve yaşamımın çok acı ve karanlık son iki-üç yılında senin varlığının verdiği destek için ne kadar gönül borcu duyduğumu söylemek isterim; sen ve sevgili Mirella[1] olmasaydınız durumum gerçekten feci olurdu. Licy ile benim hayatımız, ilerleyen yaş yüzünden neredeyse kuruma derecesine gelmişti ama sizin sabırlı, direşken varlığınız, kibarlığınız ve inceliğiniz kasvetli karanlığımızı aydınlatmıştı.

Seni çok sevdim Gioitto, hiç çocuğum olmadı ama eğer olsaydı, seni sevdiğimden daha fazla sevemeyeceğime inanıyorum.

[...]

Bu tür mektuplar genellikle yapılan haksızlıklar için af dilemekle bitirilir ama belleğimi çok zorlamama rağmen, sana karşı herhangi bir suç işlediğimi anımsayamıyorum, eğer senin aklına gelen bir şey varsa, inan ki istemeden yapılmıştır ama yine de senden özür diliyorum.

Senden ayrıca *Leopar*'ı yayımlatmaya çalışmanı rica ediyorum. Her zaman bana gösterdikleri değişmeyen sevgi ve yakınlık için kendilerine ne kadar minnettar olduğumu lütfen Giovanna'ya, Casimiro'ya ve Lucio'ya[2] söyle; Piana da, bu son karanlık yıllarımı aydınlatan

1. Mirella Radice. Gioacchino Lanza di Assaro'nun, sonradan eşi olan nişanlısı.

2. Giovanna, Casimiro ve Lucio Piccolo: Lampedusa'nın anne tarafından kuzenleri. Casimiro resim ve fotoğrafla uğraşır, Lucio besteler yapıp şiir yazardı. Lucio'yu Eugenio Montale keşfetmiş ve tanıtmıştır. Şiirleri Mondadori ve Scheiwiller tarafından yayımlanmış ve İngilizceye de çevrilmiştir: *Collected Po-*

bir ışık kaynağı olmuştu. Bana duydukları sevgiyi sana ve Mirella'ya da göstermelerini rica ettiğimi onlara söyle.

Bu mektubu lütfen Licy'ye göster.

Seni ve Mirella'yı sonsuz sevgiyle kucaklar, her zaman mutlu olmanızı dilerim.

Mayıs ayının sonuna doğru aynı günlerde vasiyetini de yazmıştı. Metin aşağıdaki gibidir:

Özel olarak yazılmış son dilekler – vasiyet ayrı bir zarftadır.

Öleceğini kesin olarak bilen bir adamın vasiyetidir.

Öldüğüm zaman, ne basın aracılığıyla ne de başka türlü bir ilan verilsin, bunu özellikle istiyorum. Cenazem de en basit biçimde ve en uygunsuz bir saatte kalksın. Çiçek istemiyorum. Arkamdan eşim, evlat edindiğim oğlum ve nişanlısından başka kimse gelmesin.

Ölümümü, ya eşimin ya da oğlumun mektupla mühendis Signor Giudo Lajolo'ya[1] bildirmesini arzu ediyorum. (Adresi: Rua Everlandia – 1147, San Paolo, Brezilya)

Leopar adlı romanımın yayımlanması için elden gelen her şeyin yapılmasını arzuluyorum (geçerli kopya elyazması olup büyük bir defterdedir); doğal olarak, kitabın mirasçılarımın parasıyla basılmasını istemiyorum, bunu çok onur kırıcı bulur, bir aşağılanma sayarım.

Kitap yayımlandığı zaman birer kopyası aşağıda adları olan kimselere yollansın: Signora Iliascenko[2], Lolette[3], Pietro Amca[4], Corra-

ems of Lucio Piccolo, çeviren ve hazırlayan Brian Swann ve Ruth Feldman, Princeton University Press, Princeton 1972.

1. Guido Lajolo. Mühendis ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Szombathely Esir Kampı'nda Lampedusa'nın arkadaşı. Sonra Brezilya'ya göç etmiştir. 1953'te iki arkadaş Palermo'da karşılaşmış ve sürekli yazışmışlardır.

2. Ljudmilla Iliascenko: Prenses Lampedusa'nın çocukluk arkadaşı. Palermo'da yaşar ve yabancı dil dersleri verirdi.

3. Olga Wolff-Stomersee Biancheri: Prensesin kız kardeşi.

4. Pietro Tomasi della Torretta: Lampedusa'nın amcası. 1922'den 1927'ye kadar Londra'da İtalya büyükelçisiydi. Lampedusa, çoğu zaman elçilikte misafir edilirdi. Alice Barbi'nin ilk kocasından olan kızıyla orada tanışmış ve sonra evlenmiştir. Alice Barbi'nin ikinci kocası Pietro Tomasi della Torretta'dır.

do Fatta,[1] Piccolo ailesi, Francesco Agnello,[2] Francesco Orlando,[3] Antonio Pasqualino[4] ve Signor (Mühendis) Guido Lajolo. Ayrıca, Signor (Avukat) Bono[5] ve Ubaldo Mirabelli[6] ve Signor Aridon[7]

İstemeden kırdığım herkesten özür diler, beni inciten kimselere karşı hiçbir kin beslemediğimi belirtirim. Ama henüz hayatta olanlardan sadece eşimi, Giò'yu ve Mirella'yı sevdiğimi de bildiririm. Lütfen, çok bağlı olduğum Pop'a[8] iyi bakılmasını rica ederim.

Sanırım söyleyecek başka bir şey yok. Eğer unuttuklarım varsa, mirasçılarım son arzularımı gereğince yerine getirirler.

Giuseppe Tomasi di Lampedusa
Palermo, 24 Mayıs 1957.

Özel biçimde yazılmış bu son dilekler, yazarla eşinin mektuplarını içeren bir yayında çıkmıştır. Bunlar ayrıca, yazar tarafından onaylanan *Leopar*'ın metni hakkındaki çeşitli çalışmalara da nokta koymuştur.

1926-1927 yıllarında Cenova'da çıkan *Le Opere e i Giorni* [Yapıtlar ve Günler] adlı aylık dergide ara sıra Fransız edebiyatı hakkında eleştiriler yazan Lampedusa, 1954'te yeniden kaleme sarılmıştır. Yazarın kış uykusu, o yılın yazında San Pellegrino Terme'de yapılan kongreye kadar sürmüştür. Kongreye, Eugenio Montale hakkında bir konuşma yapan kuzeni Lucio

1. Corrado Fatta della Fratta: Tarihçi ve Lampedusa'nın büyük dostu. En önemli yapıtı VIII. Henri'nin biyografisidir.

2. Francesco Agnello: Lampedusa'nın son yıllarında çevresinde toplanan gençlerden biri. Agnello sonradan ünlü bir müzik organizatörü olmuştur.

3. Francesco Orlando: Lampedusa'nın en sevdiği öğrencisi; onun için *Letteratura Inglese* [İngiliz Edebiyatı] ve *Letteratura Francese* [Fransız Edebiyatı] kitaplarını yazmıştır. 1954'ten başlayarak haftada iki kez derse gelirdi. Francesco Orlando, Pisa'daki Scuola Normale Superiore'de Roman Tekniği ve Teorisi profesörüydü.

4. Antonio Pasqualino: Lampedusa'nın çevresinde toplanan gençlerden biri. Sonradan doktor/operatör ve kıymetli bir antropolog olmuştur.

5. Avukat di Misilmeri: Licy Lampedusa'nın iki hastasının babası.

6. Ubaldo Mirabelli: Sanat tarihçisi ve gazeteci. Uzun yıllar Palermo'daki Teatro Massimo'nun yönetmeni olmuştur.

7. Giuseppe Aridon: Lampedusa'nın ve kuzeni Carolina Tomasi'nin miras danışmanı.

8. Lampedusa'ların küçük köpeği.

Piccolo ile gelmiş ve Kursaal Edebiyat Cumhuriyeti salonuna kabul edilmiştir. Bugün bir değerleme yaptığımızda, o kongre bize yarı tanrılardan oluşmuş gibi gelir. Aydın görünmekle gerçekten aydın olmak eşdeğer gibiydi. San Pellegrino'da toplananların hepsi bir şeyler ortaya koymuş değildi. Lucio Piccolo'nun şiir konusundaki etkinliği büyük şansıydı. San Pellegrino'da geçirdiği birkaç gün yalnızlıktan kurtulmasına neden olmuştu; öğleden sonraları, kendisi gibi şair ve öykücü olan Francesco Orlando'ya dersler veriyordu, bu fırsattan yararlanarak birlikte çeviriler yapmışlardı. 1954 yılının sonuna doğru yeniden yazmaya başlayan Lampedusa, ömrünün geri kalan otuz ayında, yaşamın ondan esirgediği başarıya ulaşamadan hemen her gün yazıyordu. 1957 Temmuz'unda öldüğü zaman, ikinci romanı *I gattini ciechi* [Kör Kedicikler] bitmek üzereydi, belki *Leopar*'a da bir-iki bölüm daha ekleyebilirdi.

Roman 1958 sonbaharında Giorgio Bassani tarafından hazırlanan kitapla meydana çıktı ve 1968'e kadar metnin doğruluğu sorgulanmadı. O tarihte Catania Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İtalyan edebiyatı profesörü olan Carlo Muscetta eserin elyazması ve basılmış kopyaları arasında bazı önemli uyuşmazlıklar bulunduğunu ileri sürdü. O zaman gerek Bassani'nin baskısının doğruluğu gerekse çeşitli kaynakların yetkileri sorunu belirdi. Bu sorun, Francesco Orlando'nun *Ricordo di Lampedusa*[1] [Lampedusa'nın Anısına] adlı kitabında da ortaya atılmıştı. Orlando'nun da ileri sürdüğü gibi, yazarın yayıncılara sunduğu üç ayrı redaksiyon vardır. Birincisi 1955-1956 yıllarında defterlere yazılmış olan kopya, ikincisi 1956'da altı bölüm olarak Orlando'nun daktiloyla yazdığı ve yazarın düzelttiği kopya, üçüncüsü de sekiz bölümlük elyazması olan ve baş sayfasında *Leopar (eksiksiz)* sözleri bulunan, Roma'ya gitmeden önce yazarın bana emanet ettiği kopya.

Bu kopyaların birincisini, sonuncu olmadığı için kesinlikle eleyebiliriz. Francesco Orlando'nun daktiloyla yazarken baktığı defterler bugüne kadar aile belgeleri arasında ortaya çıkma-

1. Francesco Orlando, *Ricordo di Lampedusa*, Scheiwiller, Milano, 1962. Metin, *Ricordo di Lampedusa* 1962'de tekrar yazılmış ve sonra *Da distanza diverse*'de (1996) çıkmıştır. Bollati Boringhieri, Torino, 1966.

mış olup metin, yazarın 1956'da kitabını bastırmak için uğraştığı kopyaya oranla geçersiz kalmıştır. Önce beş sonra altı tane elyazması bölüm, Kont Federici della Mondadori tarafından Lucio Piccolo'ya yazılan bir mektuba eklenmiştir. Daktiloyla yazılan bölümler, bir süre için olsa bile, yazarın denetiminden geçmiştir. Bunlar titizlikle düzeltilmiş olup üstlerinde elyazması bir şey yoktur, sayfalar ve bölümler düzgün biçimde numaralanmış, her bölümün ortam ve zamanları özenle düzene konmuş, aylar ve yıllar belirtilmiştir, yalnız bazı sözcüklerin değiştirildiği görülür. Daktiloyla yazılmış kopya incelendiğinde, metnin düzeni hakkındaki benim fikirlerimin doğruluğu da kanıtlanır. İşe başladığı zaman, Lampedusa bana, "Garibaldi, büyük dedemin doğumundan tam yirmi dört saat sonra karaya çıkmıştı," demiş ve bir süre sonra da, "*Ulysses*'lik oynayamam," sözlerini söylemiştir. Yirmi beş yıl içindeki üç dönüm noktasının zamanlarına işaret etmek istemişti: 1860, Marsala'da karaya ayak basma; 1885, prensin ölümü (büyük dedesinin ölüm tarihini nedense öne alıp 1883 yapmıştı); 1910, her şeyin sona ermesi. Daktiloyla yazılmış kopyada "Prensin Ölümü" bölümünün aslında üç bölüm olduğu, "Her şeyin sona ermesi" bölümününse sonuç olduğu açıklanmıştı. Lampedusa'nın *I Ricordi d'infanzia* [Çocukluk Anıları] kitabını yazmaya *Leopar*'dan sonra başladığına eminim; büyük olasılıkla anılarının zenginliği, kafasında Santa Margherita'yı canlandırmasına yardım etmiş, her şeyi hemen anlatmak için duyduğu heyecan taşarak zaten var olan bir tasarının bendini aşmıştı.

Yazmayı sürdüren Lampedusa gittikçe bir iletişim kaygısına kapılıyordu. 1956'da cebindeki not defterine kitabın *Leopar*'dan önceki adı olan "Histoire sans nom" [Adsız Öykü] diye yazmıştır. Bunlar yazarın duygusallığını, tedirginliğini ve üzüntüsünü belirten özel notlardır.

22 Şubat – "Güneşli bir sabah. Bulutsuz ve soğuk bir akşam. Saat 18.30'da 'the boys'[1] geldiler. Gioitto bana bir Lope de Vega armağan etti. Onunla *La moza de cántaro*'yu okudum. Romanı defetere geçirmek."

1. (İng.) Oğlanlar. (Y.N.)

28 Şubat – "Hava düzeldi, neredeyse güzel sayılır. Massimo Aridon'da (her sabah ilk gittiği yer o pastaneydi) Pietro Amca'nın mektubunu okudum. Beklenmedik bir anda Lucio çıkageldi. Butera Sokağı'ndan iyi haberler var. M.ye (M. yazarın sabah 10.00'a doğru gittiği bir kahve olan Mazzara'dır) önce Fatta, sonra Lucio, daha sonra Agnello ve en sonunda da, önceden haber vermiş olan Gioitto geldi. Gioitto ve Lucio ile Renato'da keyifli bir öğle yemeği yedik. Saat 16.00'da eve döndüm. Orlando yoktu. 18.30'da Gioitto tahliller için geldi, Koca Prens'i düşünerek çok kaygılandım."

29 Şubat – "Hava orta karar, pek kötü sayılmaz. Evden çıkmadan önce Corrao'ya[1] telefon ettim. Sonra Massimo, Palazzo Mazzarino'ya[2] gitti (hâlâ Palermo'da olan Lucio ile ikinci görüşmesi). Saat 10.40'ta Giò ile trene bindik. 13.15'te Capo d'Orlando'daki Sant'Agata'ya vardık. Ev bomboştu, içerde sadece yeni bir teleskop ve bir yeryüzü küresi vardı. Az sonra Lucio da geldi. Yemekten sonra Gioitto uzun bir öğle uykusuna yattı. İkindi kahvaltısında süt içtik ve akşam yemeğinden sonra 'Histoire sans nom' öykümü okudum. Pek başarılı değil, fazla heyecan uyandırmadı."

1 Mart – "Hava güzel. Capo d'Orlando'ya gittim. Saat 18.00'de Daneu[3] geldi, öğle yemeğine kaldı ve 21.15'te gitti. Akşam kalabalık bir dinleyici grubuna öykümü baştan okudum."

7 Mart – "M. Aridon'a gittim. Uzun süre 'Histoire sans nom' üstünde çalıştım. Saat 18.30'da Giò ve Mirella geldi. İkisi de bana Agnello'dan söz etti. Galiba Mirella, Giò'ya çok kırılmış, hatta Licy'ye onu terk etmek istediğinden bile söz etmiş."

8 Mart – "Sabah hava güzeldi, akşam gök gürültüsü ve yağmur geldi. M. Aridon'a gittim. Sonra 'Histoire sans nom'u bitirdim. Saat 18.50'de Orlando geldi ve bugün yazdıklarımı ona okudum."

17 Mart – "Hava biraz kapalı ama sıcak. Massimo Aridon'a ve M. Corrado Fatta'ya gittim. Saat 16.00'da Orlando geldi, ona epey Tomasi ve çok az *Werther* okudum. Saat 19.00'da, (oldukça geç) 'the boys' geldiler, kız bana Della Valle'nin trajedilerini, erkek de bir kravat getirdi. Mirella'nın Rönesans dersi vardı. Gioitto benimle bir-

1. Francesco Corrao: Doktor ve psikanalist; prensesin öğrencisi.

2. Maqueda Sokağı'ndaki Mazzarino binası. Assaro kontu olan babam Fabrizio Lanza'ya ait olan ve o zamanlar oturduğum yer.

3. Antonio Daneu: Palermo'nun ünlü antikacısı.

likte Góngora okumak istiyordu, oysa Tomasi okumaya katlandı. Gerek Gioitto gerekse Mirella olağanüstü sevecendiler."

Aşağıdaki notlar daktiloyla yazılmış metinle ilgilidir.

16 Haziran – "M.ye gittim. Giò, Mirella'nın annesi hakkında kötü haberler getirdi. Saat 15.30'da Licy, Roma'ya gitmek üzere yola çıktı. Son dakikada gelen Giò'ya veda edebildi. Elyazmalarını daktiloya aktarmak üzere Giò ile birlikte Orlando'ya gittim. Saat 18.30'da Giò eve geldi *Las famosas asturianas* [Meşhur Asturias'lılar]. Akşam yemeğinden sonra, hiçbir şey anlamayan Signora Iliascenko'ya *Leopar*'ın birinci bölümünü okudum."

26 Temmuz – "Saat 15.00'te *Leopar*'ı daktiloyla yazmak için Orlando'ya gittim. Saat 17.30'da burnumun ikinci pansumanı için Noto Kliniği'ne gittim. Saat 21.00'de 'the boys' geldiler ve Spanò'ya yemeğe gittik; Licy ise Soroptmist'lerle birlikte Rotary'nin davetlisi olarak akşam yemeğine Villa Igiea'ya gitti. Yemekten sonra, Licy'yi almak için biz de Villa Igiea'ya, sonra da Lo Monaco'ya[1] gittik."

23 Ağustos – "Saat 11.15'te *Leopar*'ın son bölümünü daktiloyla yazmak için Orlando'ya gittim. Saat 13.30'da Orlando ile Castelnuovo'da yemek yedikten sonra yeniden işe başladık ve 17.50'de yazıyı bitirdik. Gió arabayla gelip beni aldı ve eve getirdi."

Daktiloyla yazılan metin o aylarda Bebbuzzo Sgadari'nin evinde okunmuş ve bazı arkadaşlara, bu arada Corrado Fatta'ya ve anneme de[2] ödünç verilmişti. Hiç kimse romanı büyük bir eser olarak algılamamış, daha çok, eski devirlerin Palermo'sunda geçen gerçek olaylara uyup uymadığı üstünde durulmuş, pek beğenilmemiş ve ancak hoşça vakit geçirmek için okunmuştur. Yalnız, Palermo'nun yabancısı olan Chevalley ile karşılaşma ve "Prensin Ölümü" gibi bölümler ilgi uyandırmıştır. Oysa, yerel duygulardan yoksun olan Licy ve belki biraz da annem en başından beri romanın edebî değerini fark edip etkilenmişlerdi.

1. Pietro Emanuele Sgadari (Bebbuzzo): Lo Monaco Baronu, müzikolog ve sanat yazarı. Evinin kapısı her zaman herkese açıktı, Lampedusa ile genç dostları ve müritleri arasında bir katalizatör gibiydi.

2. Conchita Ramirez de Villaurrutia: İspanyol diplomat ve tarihçi ve son XIII. Alfonso hükümetinde dışişleri bakanı olan Venceslao Ramirez de Villaurrutia'nın kızı.

Lampedusa, 8 Haziran 1956'da, ona Apollinaire'in bir kitabını ödünç veren baldızı Lolette Bianchieri'ye teşekkür etmek için yazdığı bir mektupta romanının redaksiyonu olayından söz etmiş ve yayımlanması konusunda yapılan ilk girişimin elverişli gibi göründüğünü söylemiştir.

Burada, Apollinaire'e kıyasla çok daha değersiz bir yazara değinerek *Leopar* (kitabın adı şimdi bu) romanımı Lucio Piccolo'nun Mondadori'ye gönderdiğini bildirmek istiyorum. Hemen, bizi çok şaşırtan coşkulu bir yanıt gelmiş, böyle ilginç bir kitabı tanıttığı için Lucio'ya teşekkür eden yayıncı (dolaylı biçimde) romanı basacağını ama daha önce verdiği sözler ve üstlendiği işler yüzünden, epey uzun bir süre beklememiz gerektiğini belirtmiştir. İtiraf edeyim ki ayıplanacak kibrimi ve kendimi beğenmişliğimi okşayan bu yanıta çok sevindim.

"Donnafugata'daki yemek" ve "Prensin Ölümü" bölümlerinin arasına koymak üzere beşinci bir bölüm daha yazdım. Orada Don Fabrizio orgcuyla birlikte ava gider, siyasi görüşleri ve Tancredi'nin değişmesi hakkında konuşur. Bazı kısımlar iyiydi, bazılarıysa pek hoş olmadı. Bu sıralarda, sınavlar yüzünden işi başından aşkın olan dostum Orlando yazdıklarımı daktiloya aktarabilirse, Licy ile sana bir kopya göndereceğim çünkü elyazması metin okunur gibi değil. Pietro Amca'ya söyleyip söylememek hakkında Licy ile konuşup karar verin.

1956 yılının Mayıs'ından Kasım'ına kadar eşine yazdığı mektuplardan, kitabını bastırmak için nasıl uğraştığını görebiliriz. Romanını gerçekten kısa bir zamanda, fikirlerini doğrudan doğruya kâğıda döker gibi acele yazdığı bellidir.

[Aşağıdaki dört mektup Fransızca ve bazen İngilizce yazılmıştır.]

Cuma 29 Haziran 1956
Licy'ye

İstemiş olduğun gibi, ayrıca bildireceğim bilimsel başarıdan dolayı seni kutlarım. "İkimiz de 'Woermannscher Partei...' belasına uğradıktan sonra", şimdi yine ikimiz "yayıncıların belasına" uğramak üzereyiz. Ben dördüncü bölüm olacak bir olayı yazıyorum, arkasın-

dan (Angelica'nın bir zina işlemeye kalkışması ve gerek Tancredi'ye olan sevgisi yüzünden gerekse ailenin namusunu korumak için prensesin durumu örtbas etmesi) hakkında bir beşinci bölüm gelecek. Böylece, kitap gerçek bir roman olacak ve "dahası yok" Sen yola çıkmadan önce yazdıklarım (nişanlanmalarından sonra Angelica'nın yaptığı ilk ziyaret, Tancredi'nin gece arabayla gelişi) pek kötü sayılmaz ama ne yazık ki fazla şiirsel oldu.

Pazar 8 Temmuz 1956
Licy'ye

Ben de *Leopar*'ım için mutluluktan kendimden geçmiş, mest olmuş gibiyim. Geçen gece sabahın 03.00'üne kadar çalıştım. Tancredi'nin, nişanlısı Angelica'yı (herkesin önünde) ilk kez öpmesinin tarihsel, toplumsal, ekonomik ve kibarlık açılarından ne anlama geldiğini altı satıra sığdırmaya uğraştım. Yazdıklarımın hiç de fena olmadığına inanıyorum. Bölüm neredeyse bitti sayılır; fazla uzun olacak çünkü senatör olması için kendisine bir öneri yapıldığı zaman Don Fabrizio'nun söylediklerini daha yazmadım. Bana uzun yaz ve gerçek haberler ver. İş güç, sırt ağrısı, "boys" ve *Leopar* yüzünden kendimi çok yorgun hissediyorum.

Seni seven M.den[1] binlerce öpücük.

Pazartesi 9 Temmuz 1956
Licy'ye

Yarın *Leopar*'ın yeni bölümünü daktiloyla yazmak için Orlando'ya gideceğim. En iyisi böyle sanıyorum; ilk bölüm biraz sıkıcı oldu çünkü toplumsal düşüncelerden fazla söz etmeyi denedim; ikinci bölüm (Tancredi ile Angelica'nın oldukça ateşli aşkları, uçsuz bucaksız Donnafugata Sarayı'nı keşfetmek için dolaşmaları) çok canlıydı, üslup olarak da fena değildi ama ısırıcı bir "züppe" yanı vardı ve belki biraz fazla şiirseldi. "The boys"un yapadurdukları şeyler, bana da Tancredi ile Angelica'nın yaptıklarını düşündürüp bir heyecan uyandırdı. Romanın sana yolladığım bölümü hakkında ne düşünüyorsun?

Doktora git.

Seni seven ve binlerce öpücük yollayan M.yi unutma!

1. Eşinin Giuseppe'ye taktığı sevimli ad "Muri".

Çarşamba 11 Temmuz 1956
Licy'ye

Leopar'ım neredeyse bitti. Yarın daktiloyla yazmayı da bitireceğim. Korkunç sıcak var.
Seni çok seven M.den binlerce ve binlerce öpücük.

Perşembe 29 Kasım 1956
Licy'ye

Mazzara'da sana bu mektubu yazarken Avukat Bono geldi ve *Leopar*'ın tamamlanmış taslağını getirdi. Roman onda büyük bir heyecan yaratmış. Sicilya'nın insanı büyüleyen büyük gücünün ve aynı zamanda büyük kusurlarının hiçbir kitapta böylesine apaçık belirtilmediğini, son derece etkilendiğini söyledi. Ayrıca, romanın yakıcı bir gerçekliği olduğunu, çok merak uyandıracağını ve satış konusunda başarı kazanacağını da ekledi. Bütün bunlardan çok şaşırdığı anlaşılıyordu çünkü ta içinden, beni enayinin biri sanıyordu.

Kitabın yayımlanması konusundaki şanssızlıklar yazarın değeri bilinmeyen dehasını kamçıladı. Gerçekten de, daktiloyla yazılmış metni önce Mondadori için gözden geçiren düzeltmenler ve daha sonra Einaudi için büyük bir dikkatle okuyan Elio Vittorini, eleştiri değil akıl almaz derecede büyük bir ticari yanlış yapmışlardır. Kendileri, *Leopar*'da yazarın yeteneğini fark etmişlerdi. Vittorini'nin özel olarak yazdığı yanıt Roma'da Giuseppe Tomasi'nin eline geçmişti: "eleştiri olarak fena değil ama yayımlanamaz"; ölümünden bir gün önce yazar bana bu sözleri söylemişti. Vittorini bir rakibinin önem verilmeye değer bir aydın olduğunu görmüşse de korunacak biri olmadığı tezini savunmuştur. Yine de, *Leopar*'ı kökten engellememiştir. Mondadori'ye, romanı göz önünde tutmasını önermiş ama sonradan Vittorio Sereni'nin bana söylediği gibi, yazık ki o sırada nöbetçi olan bürokrat, yazara ara karar niteliğinde bir mektup yazacak yerde, daktiloyla yazılı metni, alışılmış yavan sözlerle geri göndermişti. Bu metnin önce Elena Croce'ye, sonra da o zaman Feltrinelli'nin başında olan Giorgio Bassani'ye erişmesine ve Feltrinelli'nin "Contemporanei" [Çağdaşlar] serisinde

yayımlanmasına kadar geçen on sekiz ay uzun bir zaman sayılmaz ama ne yazık ki ölüm daha çabuk davranmıştır. Felaketler yazınsal değil tümüyle insanlar içindir.

1958 Mart'ında Giorgio Bassani *Leopar*'ın izini sürerek Palermo'ya gelmişti. Daktiloyla yazılmış metin ve prenses tarafından düzenlenip Bassani'ye gönderilen dans bölümü de dizilmişti. Bassani elindeki metnin eksik ve belki de yanlış olmasından korkuyordu, Sicilya'ya gelişinin başlıca nedeni de kaynaklara kadar inip bir inceleme yapmaktı. O zaman kendisine 1957'nin elyazması kopyasını verdim. Onu kullanarak, dizilmiş olan yedi bölümde ve özellikle "*Le vacanze di Padre Pirrone*" [Peder Pirrone'nin Tatili] başlıklı beşinci bölümde ufak tefek düzeltmeler yaptı. Prenses, başlı başına bir bütün oluşturan bu köy öyküsünü Bassani'ye yollamamıştı çünkü yazarla yaptığı bir konuşmaya dayanarak bu bölümü romandan çıkarmak istediğini düşünmüştü. O yüzden, *Leopar*'ın Feltrinelli tarafından yayımlanan 1958 baskısı, "Le vacanze di Padre Pirrone" bölümü dışında, yalnız daktiloyla yazılmış metne dayanır; 1957' de elyazması değişiklikler de dikkate alınmıştır (yazar, daktiloyla yazdığı son metinde binlerce düzeltme ve ekleme yapmış ve Bassani bunların çoğunu aktarmıştır); ayrıca, her bölümün alfabetik endeksindeki kısaltmaları da hesaba katmış, metnin dizininde bütün noktalama işaretleri de köklü biçimde gözden geçirilmiştir. Romanın bu baskısı, Archibad Colquhoun'un İngilizce çevirisi de dahil, bütün diğer dillere çevrilmesinde de kullanılan baskıdır.

1968 yılına, yani roman neredeyse dünyanın bütün dillerine çevrilip Luchino Visconti'nin filmi de yapılıncaya kadar Bassani'nin baskısının doğruluğu hakkında bir tartışma olmamıştır. Ama o yıl, Carlo Muscetta, yayımlanan metnin bir bakıma Bassani tarafından yeni baştan yazıldığını ileri sürmüştür. Muscetta, Bassani'den elyazması metnin bir fotokopisini almış, arada binlerce uyuşmazlık olduğuna dikkat etmiş, bunlar romanı büyük ölçüde değiştirmese de, 1957'nin elyazması metnine dayanan yeni bir baskı yapılmasının gerektiğini söylemiştir. Bu baskı 1969'da çıkmış ve İtalyanca temel baskı kabul edilmiştir. Bugün bu baskıyı yazarın son arzusuna uygun olarak yazılmış saymaktayız.

Eğer Enrico Merlo'ya yazılan mektupta onaylandığı gibi, romanın tarihsel ana çizgilerinde soybilim ve topografi hakkında bazı kesin araştırmalar varsa, anı defterleri üzerinde yapılacak çağdaş bir incelemeyle daha geniş ve eksiksiz bilgi edinmek olasıdır. Özellikle, Tancredi'nin davranışı, dış görünüşü, keyifle devrim yapışı Francesco Brancaccio di Carpino'nun[1] *Tre Mesi Nella Vicaria di Palermo* [Palermo Piskopos Vekilliğinde üç ay] adlı kitabında göze çarpar. Brancaccio ve arkadaşları '60 Devrimi'ne, tıpkı bugünün iyi aile gençlerinin güçlü motosikletlere duydukları merak ve heyecanla katılıyorlardı: birkaç macera, azıcık savaşım, tam bir disiplinsizlik. Brancaccio kendisi de, büyük bir bölümü adanın[2] unvan sahibi ailelerinin –ki sayıları hiç de az değildi– çocuklarıyla olan sıkı fıkı dostluğundan söz etmek için kitabını fırsat bilmiştir. Ama Lampedusa'nın gerçeği ne kadar deneyselse, Brancaccio'nunki o kadar yapmacıktır. Brancaccio'ya göre, "Üç renkli bayrakla döneceğim," sözlerini Tancredi söylemiştir; yazar birçok kez onun aşırılıklarını belirtmek ve bunu fırsatçılıkla belgelemek gereğini duymuştur. Tancredi ve Angelica kendileri siyaset yaptıkları zaman, romandaki gerçek olayların az çok dışında bırakılan tek şahıslardır. Ama Lampedusa gibi direşken bir pragmatiste göre, deneyim çok önemli ve yeri doldurulamaz bir öğedir. Lampedusa yavanlıkları ama dedesi Giuseppe Tomasi'nin anı defterindekiler gibi gerçek yavanlıkları sahnelemekte çok ustaydı (orada tespih dualarını, dinsel törenlerle dolu günler, yarış atlarına olan tutkunluklar, hatta en büyük oğul Paolo'nun ahmaklığı çok güzel anlatılır); bütün bunlar, Brancaccio'nun gözüpek silahşörlük taslaması gibi değil, gerçek ve yaşanmış şeylerdi. Tancredi'nin ta içine kadar nüfuz ederek davranışını açıkladığı zaman, Lampedusa bir altyazı izler gibidir. Duyduğu sesler bu büyük gerçekçinin kulağını tırmalar ve ona bir çare arar. Bu konuda, Moravia'nın *Leopar* ve *Le confessioni di un italiano* [Bir İtalyanın İtirafları] arasında bir karşılaştırma yapmak önerisi yardımcı olur; her iki romanda da çökmek üzere olan bir uy-

1. Francesco Brancaccio di Carpino: *Tre Mesi Nella Vicaria di Palermo*, 1860; Palermo 1900.

2. Sicilya'nın. (Ç.N.)

garlık sevgiyle betimlenmektedir ama Lampedusa, betimlemenin yerini öykünmek arzusunun aldığını fark eder etmez tehlike çanlarını çalmış, oysa Nievo sayfalarca (uzun bölümler boyu) vatan sevgisinden söz ederek ağız kalabalığı yapmıştır. Yazınsal yönden Nievo büyük bir Veneto'lu ama kötü bir İtalyan'dır. *Le mie prigioni*[1] [Benim Hapishanelerim] nasıl Avusturya yönetiminin değerlerini çürütüp sonra hayıflanmışsa, Lampedusa'nın romanı da, İtalyan Birliği'ne olan hayranlığı çürütmüştür ama Lampedusa tetikteydi. Aslında Risorgimento'nun[2] ideolojisini paylaştığı halde, onun hakkındaki şişirme sözlere hiç rağbet etmemiştir. (Gerçek bir Stendhal'ci olarak, başarılı ideolojileri beğenmekten geri kalmazdı ve dolayısıyla, Ekim Devrimi de dahil bütün devrimlere gizlice hayranlık beslerdi.) Bu yüzden, ideolojik dürtünün artık tükenip istenmeyen sonuçlara eriştiği siyasal durumda, İtalyan ulusunun doğuşunu betimleme arzusuyla Lampedusa, her ideolojinin ister istemez beraberinde getirdiği zevksizlik ve bayağılığı yazınsal olarak düzeltmeye çalışacaktır.

Yine Brancaccio, kimi zaman beşinci bir evrensel sağlar. Örneğin, Milazzo'nun fethinde Garibaldi yanlılarının söylediği "La Bella Gigouin"[3] şarkısı, *Leopar*'da halk oylaması kampanyası sırasında anakaralı seçim propagandacıları tarafından söylenir ve 1800'lerin kargaşası *Leopar*'da sadece alay etmek için anlatılır. Brancaccio'nun ulusal anlaşma marşı gibi sözünü ettiği şarkı, Donnafugata'da Sicilyalılarla saldırganlar arasındaki uyuşmazlığın bir başka simgesidir. Ana hatları gösteren bir taslak yapılırsa, olumlu duygular sadece romanın üslup ve yapısındadır. Lampedusa'nın Sicilya durumu diye saptayarak titizlikle betimlediği, canlı cansız fosillerden oluşan madensel dünyayla çok ender çelişir. Bassani'nin romanı keşfetmesi ve Vittori'nin reddetmesi birer yazınsal kapris değildi. Bassani yenik düşen-

1. Silvio Pellico'nun Spielberg Kalesi cezaevindeyken yazdığı roman türü anı defteri. Risorgimento sırasında okul kitaplarında, *Le mie prigioni* romanının Avusturya'ya kaybettiği savaştan daha pahalıya mal olduğu yazılıydı.

2. Yeniden Doğuş. 1700 ile 1870 yılları arasındaki İtalyan Birliği'nin kurulması dönemi. (Ç.N.)

3. Risorgimento sırasında vatan sevgisi şarkısı olarak kabul edilen açık saçık bir Lombardiya şarkısı.

leri titizlikle inceleyen biriydi oysa, ideolojik düzeyde de deneyüstücülüğün yadsınması, dünyanın kalkınmasına katkıda bulunmak isteyen birisi için gerçekten çok tatsız bir şeydi.

Leopar'ın metninin doğruluğu sorunu 1957'nin elyazması metnine uygun olarak yayımlanan baskıdan sonra kesinlikle kapandı. Bu, savaş sonrası İtalya'sının en sevilen romanının elyazması ve basılmış metinleri arasında kırk dokuz tane uyuşmazlık bulan bazı İtalyan filologlarının en çok üstünde durdukları konu olmuştu. (Bunlar, metnin anlaşılmasına hiçbir etkisi olmayan önemsiz noktalardır.) 1995'te Mondadori, yazarın bütün yapıtlarını içeren Meridiano Lampedusa'yı yayımladı. Bu kitap Francesco Orlando'nun *Ricordo di Lampedusa* eserinde geçen dördüncü bölümün başlangıcından bir parçayı da içerir ama yazar sonradan bunu çıkarmıştır. "Analitik Endeks" üslubuna göre, bu parçanın başlığı "Don Fabrizio ve Bendicò" olabilir. Bu bölüm, üstünde yazarın elyazısıyla "İlk Redaksiyonun 7 No'lu Defteri" başlığını taşıyan ve özel boyutta sayfaları olan bir defterdedir. Bu defter yazarın Palermo'daki kitaplığında bulunmuştur ve "Ek"te "Parça A" diye geçer.

1998'de teyzesi Prenses Alessandra'nın evrakını düzene koyan Giuseppe Biancheri, *Leopar* ile ilgili elyazması ve daktiloyla yazılmış kâğıtlar bulmuştur, bunların arasında, romanın benim bildiğim bir başka bölümü de vardır. Bu parça "Ek"te "Parça B" diye geçer. Bu bölümün elyazması başlığı *Il Canzoniere di casa Salina*'dır. Elimizde olan bu metinde Don Fabrizio'nun Angelica'ya duyduğu aşk açıkça belli değildir. Ama *Il Canzoniere di casa Salina*'nın amacı prensin Angelica'ya olan tutkusunu bir dizi soneyle belirtmekti. Lampedusa, bir skandalı önlemek için, Angelica ile bir sevgilisinin buluşacağı Palmes Oteli'ne daha önceden giden don Fabrizio'nun yer aldığı bir başka bölümün konusunu da bana çıtlatmıştı. Don Fabrizio otele, Angelica'nın sevgilisinden –büyük olasılıkla, yayımlanmış metnin sekizinci bölümünde Angelica ile ilişkisinden söz edilen Senatör Tassoni'den– önce gider ve iki sevgiliye kurulan siyasi ve sosyetik tuzağı önler. Bu bölüm, *Il Canzoniere* ve *La morte del Principe* [Prensin Ölümü] bölümlerinin arasında, 1866 savaşından sonra Tancredi'nin ilk kez parlamentoya

adaylığını koyduğu zaman yer alacaktı. Bu bölüm hiçbir zaman yazılmadı. Giuseppe bana, Palmes Oteli'ndeki kendi buluşu entrika öyküsünü keyifle anlatmıştı. O bina, Ingham'ların[1] malikânesi olarak yapılmış ama sonradan otele dönüşmüş ve daha çok sevgililerin gizlice buluştuğu bir yer diye tanınmıştı; roman yayına hazırlandığı sırada, Palermo'nun uydurma erotik öyküleri genellikle orada geçerdi. Giuseppe'nin *Il Canzoniere*'yi bana okuduğunu ve bölümün sonunda Angelica'nın adının abartılı bir kurnazlıkla, örneğin bir akrostişle ortaya çıktığını (galiba "Angelica'cığım!" diye bir şey) anımsıyorum.

Elimize geçen *Il Canzoniere* romanın önemli bir bölümü değildir, üstelik yarım kalmış bir parçadır. Bunu, içinde şiirler de bulunan bir yazınsal güldürü sayabiliriz. Yazar çoğu zaman öyküyü bir yana bırakıp sevdiği şiirlerden, özellikle Shakespeare'in sonelerinden söz etmiş, bunları Michelangelo'nun İtalyanca dizeleriyle karşılaştırmıştır (Lampedusa, Michelangelo'nun şiirlerini güçlü kapsamlı ama değeri olmayan sıradan şiirler kabul eder). Oysa, Peder Pirrone'nin "ode"si[2] yetenekli bir parodidir. Yazar, Port Royal "olayı"na benzeterek, taşralı Cizvit kültürüyle alay etmiş, eski klasik devirlerle kendi zamanını karşılaştırıp bir tür gösteriş yapmıştır. Bu parodi, gerçek Peder Pirrone'nin, Giuseppe dedenin düğünü için yazdığı bir "canzonetta"ya[3] dayanır. Peder Pirrone aynı zamanda gerek Racine'nin *Bérénice* değerlendirmesiyle gerekse savaş alanında cesetlerin yokluğuyla alay etmiştir. Cizvit papazı, *Bérénice*'yi yazarın tek kan dökülmeyen trajedisi sayar. Oysa Lampedusa *Letteratura francese* adlı eserinde tümüyle değişik bir yorum yapmıştır: "Cesetlere el değmemiş, sadece ruhlar yok edilmişti"; Peder Pirrone tam Cizvitçe davranarak bu durumdan hiç söz etmez. Bu iki sonenin metinleri Capo d'Orlando'da Lampedusa ile Lucio Piccolo arasında geçen şiirsel-kültürel oyunları da yansıtır. Bu oyunlar hakkında, çoğu Lucio Piccolo'nun ya Lampedusa'ya ya da bana okuyup yazdırdığı şiirleri içeren bir defter de vardır. İçinde, sonradan *Le esequie della luna* [Ay'ın Cenaze Töreni]

1. Ünlü İngiliz şarap tüccarları. Napoléon'un İngiltere ile ticareti engellediği zaman, Sicilya'da bir şarap mahzeni açmışlardı.

2. Küçük lirik şiir. (Ç.N.)

3. Kısa, eğlenceli şiir. (Ç.N.)

adıyla basılmış bir balad da bulunan, çoğunlukla şiirlere ve bir de Racine tipi trajedilere öykünen değişik bir parça da vardır. Her iki metin, Capo d'Orlando'da öğleden sonraları oynadığımız "wicked jokes"[1] sınıfına girer. İki kuzen dostlarını ve tanıdıklarını hedef alan yazınsal dolambaçlara, fırdöndülere dalarlardı.

Lampedusa'nın yazılarında sürekli olarak gündelik olayların gülünç ve alaylı yönlerini ele alan türlere rastlanır; kendileriyle dalga geçildiğini fark edenler doğal olarak bundan hiç hoşlanmazlardı; Lampedusa'nın kuşağı bu tip kötü dedikoduculuğu Cutò[2] kız kardeşlere mal eder. Çoğunlukla sık görüştüğü yakın dostlarıyla alay etmenin ve bunları şiire dökmenin zorluğu ve yoruculuğu yazarı 1956 sonbaharında bu tür şeyler yazmaktan uzaklaştırdı. Altı bölümden oluşan ve önce Mondadori'ye, sonra Einaudi ve Elena Croce'ye gönderilen, Francesco Orlando'nun daktiloyla yazdığı *Leopar* yayıncıların elinde dolaşıyordu ama Giuseppe metni genişletmiş, V. "*Le vacanze di Padre Pirrone*" ve VI. "*Il ballo*" [Balo] başlıklı iki bölüm eklemiş ve "*Il Canzoniere di casa Salina*"nın düzenlemesine de başlamıştı.

Elimize geçen bu bölümlerle, *Leopar*'ın yayıncılıkla ilgili öyküsü sona ermiş sayılır. 2002'de Feltrinelli işi sonuca bağlayarak yeni bir baskı yayımlamıştır. Bu baskı, filologların bulup çıkardıkları kırk dokuz yanlışı düzeltmiş ve romana iki ek ilave etmiştir. Yukarıda belirtilenlerden de anlaşılacağı gibi, bu baskı ile 1958 baskısı arasında birçok uyuşmazlık vardır; oysa, dünyanın önemli dillerine çevrilirken kullanılan, 1958 baskısıydı; 1969'dan sonra yapılan çeviriler, örneğin Çince olan 1957 elyazmasını örnek almıştır. 2006'dan beri, 2002 baskısı Feltrinelli'nin çıkardığı tek baskıdır, yeniden yapılan Almanca ve Yunanca ile ilk kez yapılan Kore dili çeviriler bu baskıya dayanmaktadır.

GIOACCHINO LANZA TOMASI

1. (İng.) Hınzırca şakalar. (Ç.N.)

2. Mastrogiovanni Tasca Filangeri di Cutò kız kardeşler: Piccolo kardeşlerin annesi Teresa, Trigona di Sant'Elia ile evlenen Giulia, Cianciafara ile evlenen Lina ve hiç evlenmemiş olan Maria. Anneleri Giovanna Filangeri di Cutò Paris'te eğitim görmüştü ama kızları, o zamanın Palermo aristokrasisinin öngördüğünden daha uluslararası ve töre tanımaz bir biçimde yetiştirilmişlerdi.

1

Mayıs 1860

"*Nunc et in hora mortis nostrae.*"[1] Âmin.

Günlük tespih duası bitmişti. Yarım saat boyunca prensin dingin ve tekdüze sesi Kederli Gizemleri yineleyip durmuştu; yarım saat, mırıl mırıl seslerle dokunmuş bir kumaştan dökülen altın çiçekler gibi aşk, bekâret, ölüm türünden alışılmamış sözcükler duyulmuş ve bu uğultu süresince sanki rokoko salonun görünümü değişmişti: İpek kaplı duvarlarda parlak renkli kanatlarını germiş papağanlar ürkmüş gibiydi. İki pencere arasına yerleştirilmiş Mecdelli Meryem bile her zamanki güzel sarışın olmaktan çıkmış, kim bilir hangi düşlere dalmış ve tövbeye durmuşa benziyordu.

Şimdi, sesler kesilince her şey eski düzenine ya da düzensizliğine döndü: Dışarıda bırakılmaktan pek üzgün olan koca köpek Bendicò kuyruğunu sallayarak uşakların çıktığı kapıdan girdi. Kadınlar yavaş yavaş yerlerinden kalktı, salınan eteklerinin arasından bölük pörçük, süt beyazı döşeme taşlarındaki çıplak mitolojik resimler gözüküyordu. Yalnız, hâlâ duasını sürdüren Peder Pirrone'nin etekleri altında kalmış olan Andromeda görün-

(Lat.) "Şimdi ve ölüm ânımızda bizimle ol."; "Ave Maria" duasından N.)

müyor, göklerden süzülerek yardımına ve onu öpmeye gelecek gümüş rengi Perseus'una kavuşmak için daha epey beklemesi gerekiyordu.

Tavan fresklerindeki tanrılar uykudan uyandı. Dağlarla denizlerin üstünde yüzen siklamen ve ağaççileği rengi bulutlardan aşağı, sıra sıra orman perileri ve balıkadamlar, Salina ailesini onurlandırıp ününü yükseltmek için bambaşka bir biçime sokulmuş Conca d'Oro'ya doğru süzülürken sevinçten ne yapacaklarını şaşırıp en basit perspektif kurallarını unutmuşa benziyorlardı; bu önemsiz küçük tanrılar kalabalığının önünde elinde şimşekler tutan koca Zeus, asık yüzlü Mars ve solgun bakışlı Venüs, üstünde mavi bir leopar arması olan kalkanı kıvançla taşımaktaydılar. Artık tam yirmi üç buçuk saat konağın efendiliğinin kendilerinde olduğunu biliyorlardı. Duvarlardaki maymunlar yine yüzlerini buruşturup papağanlarla alay etmeye koyuldu.

Bu dingin Palermo göğünün altında, Salina Konağı'nın ölümlüleri de apar topar o gizemli düzeyden aşağı iniyorlardı. Kızlar, giysilerinin kıvrımlarını düzeltmeye, mavi gözlerini çevrelerinde dolaştırarak öğrenci ağzıyla birbirleriyle konuşmaya başlamışlardı; bir aydan fazladır, 4 Nisan Olaylar'ından beri, ne olur ne olmaz diye rahibe okulundan eve alınmışlardı ve şimdi gölgelikli yatakhanelerini ve Salvatore'deki candan arkadaşlıklarını özlüyorlardı. Küçükler, Paolalı Aziz Francesco'nun bir resmini kapmak için itişip kakışmaya başlamışlardı; en büyük oğul ve ailenin vârisi olan Dük Paolo'nun canı sigara istiyor ama büyüklerinin önünde içmekten çekindiğinden boyuna cebindeki hasır örgü tabakayı elleyip duruyordu. Avurtları çökmüş zayıf yüzünde üzgün ve düşünceli bir ifade vardı, günü hiç de iyi geçmemişti; doru atı Guiscardo formunda değildi, Fanny de her zamanki menekşe rengi aşk mektubunu yollamamış ya da yollamak istememişti. İsa dünyaya inmiş inmemiş, umurunda mıydı?

Yüzünden kaygılı bir huzursuzluk okunan prenses, tespihini sertçe *kara kehribarlar* işli çantasına attı, bir yandan da güzel ama çılgın gibi bakan gözleriyle belli etmeden her emrine koşmaya hazır çocuklarını ve boş yere sevgi dolu bir bakış bekleyerek küçücük gövdesini ondan yana eğdiği zorba kocasını süzüyordu.

Bu arada prens yerinden kalktı: Dev cüssesinin altında döşeme titredi. Açık mavi gözleri bir an için, bütün bu insanlar ve eşyalar üzerindeki geçici egemenliğin gururuyla parladı.

Sonra elindeki kocaman kırmızı Incil'i, tespih duası süresince önünde duran sehpaya koyup dizkapaklarının altına serdiği mendili katladı. Sabahtan beri geniş yeleğinin kar beyazlığını bozma küstahlığında bulunan küçücük kahve lekesine gözü ilişince bakışları birden öfkeyle bulandı.

Şişman sayılmazdı, sadece iri cüsseli ve dev gibi güçlüydü; normal boyda insanların oturduğu evlerde başı avizelerin sallantılarına çarpar, bir dukalık altın paraları parmaklarıyla kâğıt gibi ezerdi. Sık sık öfkelenip yay gibi büktüğü çatal bıçağı onaran bir kuyumcu dükkânı ile Salina Konağı arasında sürekli bir gelgit vardı. Ama bu parmaklar, karısı Maria-Stella'nın ne yazık ki çok iyi bildiği gibi, duyarlı olmayı ve okşamayı da bilirlerdi. Konağın en üst katındaki özel gözlemevini dolduran vidalar, halkalar, parlak teleskop düğmeleri, dürbünler ve "kuyrukluyıldız bulucular" bu hafif ve usta ellerin altında hiç bozulmadan durmaktaydılar. O mayıs akşamı, batmak üzere olan güneşin ışıkları prensin, annesinin Alman asıllı olduğunu kanıtlayan, pembe yüzüne ve bal rengi tüylerine vuruyordu. Annesi Prenses Carolina, otuz yıl önce kendini beğenmişliğiyle o çapaçul İki Sicilya[1] Sarayı'nı

1. Bourbon Hanedanı egemenliğindeki Napoli ve Sicilya'ya verilen ad.

buz gibi dondurmuştu. Ama prensin genellikle esmer ve karayağız bir ortamda çok çekici duran beyaz teni ve sarı saçlarına karşın damarlarında, 1860 yılının soylu bir Sicilyalısının huzurunu bozacak türden, Alman niteliklerini taşıyan bir kan dolaşıyordu. Otoriter kişiliği, katı ahlak kuralları ve soyut düşüncelere eğilimi, Palermo sosyetesinin o lapacı *ortamında* güvenilmez bir zorbalığa, sonsuz bir ikircime ve Sicilya'nın iş bitiricilik akımına kapılmış saydığı tüm akraba ve dostlarına karşı beslediği bir küçümsemeye dönüşmüştü.

Yüzyıllardır giderlerinin ve borçlarının hesabını bile yapmayı beceremeyen bir ailenin matematiğe karşı güçlü ve gerçek bir eğilimi olan ilk (ve son) bireyiydi; bu eğilimini astronomiye yönelterek çevresinde oldukça tanınmış, ayrıca büyük kişisel zevkler de almıştı. Onda gurur ve matematiksel çözümleme öylesine kaynaşmış durumdaydı ki yıldızların bile hesaplarına boyun eğdikleri hayaline kapılırdı (ve gerçekten de öyle görünürdü); o kadar ki, kendi keşfettiği ve adlarını (soyunun ve hiç unutamadığı bir av köpeğinin adları olan) Salina ve Svelto koyduğu iki küçük gezegenin, ailesinin ününü Mars ve Jüpiter arasındaki boş alanlara yayacağına ve böylece konağı süsleyen fresklerin de dalkavukluk değil birer kehanet olduğuna kendini inandırmıştı.

Annesinin gururu ve aydın kafası ile babasının cinselliği ve sorumsuzluğu arasında bocalayan zavallı Prens Fabrizio, Jüpiter gibi kaşları çatık, sürekli bir hoşnutsuzluk içinde yaşar ve bağlı olduğu soylu sınıfın çöküşüyle birlikte mal mülkünün de elden gitmesini, hiçbir şey yapmadan, üstelik yapmak bile istemeden izler dururdu.

Dua ile akşam yemeği arasındaki o yarım saat, günün en az sinirlendiği zamanıydı ve şimdiden, kuşkulu da olsa, bu huzurlu dakikaların tadını yine çıkarmak istiyordu.

Peşinden coşkuyla koşan Bendicò ile bir-iki basamak merdiveni inip bahçeye çıktı. Bir yanı konak, öteki üç yanı duvarlarla çevrili bu kuytu bahçe bir mezarlığı andırıyordu; özellikle, sulama arklarını sınırlayan birbirine paralel küçük tümsekler çok uzun boylu ama sıska devlerin gömütleri gibi duruyorlardı. Kırmızı toprak sık bir bitki örtüsüyle kaplıydı, her köşeden çiçekler fışkırmıştı ve taflan çitler yürümeyi kolaylaştıracak yerde yolu tıkamak için dikilmiş gibiydiler. Bahçenin bitiminde kara sarı yosunlarla kaplı bir Flora heykeli yüzyıllardan kalma güzelliğini alın yazısına boyun eğercesine, gözler önüne seriyordu; heykelin iki yanındaki sıralarda yine gri mermerden yontulmuş, işlemeli yastıklar vardı, köşedeki bir akasyanın altın çiçekleri ortalığa beklenmedik bir neşe saçıyordu. Toprağın her keseğinden, çok geçmeden uyuşukluktan soluveren bir güzellik özlemi geliyordu.

Sınırlanmış, sanki ezilmiş gibi duran bu bahçeden, kutsal emanetlerden süzülmüş bazı sıvılar gibi yağlı, kösnülü ve biraz kokuşmuş et ve çürümüş otu andıran bir koku yükseliyordu. Karanfillerin keskin kokusu, güllerin daha hafif, manolyaların her köşeye sinmiş ağır ve bayıltıcı kokusunu bastırıyor, nereden geldiği belli olmayan bir nane kokusu, akasyaların çocuksu, taflanların şekerci dükkânlarını anımsatan kokusuna karışıyor, duvarın ötesindeki ağaçların yeni açmış portakal çiçeklerinin rayihası geliyordu.

Burası körlere göre bir bahçeydi: Gözler boyuna rahatsız oluyor, burunsa biraz ağır olmakla beraber yine de güzel kokuları içine çekebiliyordu. Paris'te kendi eliyle seçtiği Paul Neyron gül fideleri yozlaşmıştı; Sicilya toprağının güçlü özsuyuyla önce coşup fışkırmış ve sonra soluvermiş, cehennem gibi temmuz aylarında kuruyup yanarak et renginde acayip, lahanayı andıran iğrenç şeyler olmuşlardı ama bütün bunlara karşın, ortalığa hiçbir Fransız

bahçıvanın aklından bile geçiremeyeceği baygın ve kösnülü bir koku saçmaktaydılar. Prens bunlardan birini burnuna götürünce sanki Opera'da dans eden kızlardan birinin bacağını koklamış gibi oldu. Çiçek kendisine uzatılan Bendicò, iğrenmiş gibi geri çekildi ve gübrelerle ölü kertenkeleler arasında daha sağlıklı kokular aramaya koştu.

Ama bahçedeki bu yoğun koku prense üzüntü veren bir olayı çağrıştırdı. "Şimdi her şey güzel kokuyor ama daha bir ay önce..."

Nedeni bulununcaya kadar bütün konağı saran o kekremsi iğrenç kokuyu anımsadı. Nedeni, San Lorenzo'da asilerle yapılan çatışmada yaralanıp tek başına oraya kadar gelen ve bir limon ağacının dibinde ölen Beşinci Nişancı Taburu'ndan genç bir subaydı. Onu orada, sık yoncaların arasında yüzükoyun yatmış bulmuşlardı, yüzü kan ve kusmuk içindeydi, tırnaklarını toprağa geçirmiş, tüm gövdesine karıncalar üşüşmüştü; fişekliğinin kayışı altından dışarı fırlamış morumsu bağırsakları küçük bir göl oluşturmuştu. Ölüyü ırgatbaşı Russo bulmuş, sırtüstü çevirerek yüzünü kendi kırmızı mendiliyle örttükten sonra iğrentiyle boyuna yere tükürerek bir değnekle bağırsakları karın yarığından içeri tıkmıştı. Bütün bunları kaygılı bir titizlikle yapmıştı ama bir yandan da, "Bu domuzların ölüsü bile kokuyor," diye söylenip durmuştu. O sahipsiz ölünün anısına söylenmiş sözler yalnızca bunlar olmuştu.

Şaşkın silah arkadaşları ölüyü alıp götürdükten sonra (evet, omuzlarından tutup el arabasına kadar sürüklerlerken korkuluğun karnındaki kıtıklar yine dışarı fırlamıştı) akşam duasına yabancının ruhu için bir *De Profundis*[1] eklenmiş, böylece evdeki hanımların vicdanı rahatlamış ve bir daha da bu konu açılmamıştı.

1. "Derinliklerden sana sesleniyorum, Ya Rab". Eski Ahit, "Mezmurlar", 130. (Y.N.)

Don Fabrizio gidip Flora'nın ayaklarındaki yosunları biraz kazıdı, sonra aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Alçalan güneş kocaman gölgesini gömütleri andıran çiçek tarhlarına düşürüyordu. Evet, askerin bir daha lafı edilmemişti; onlar zaten salt bu iş için, yani krallarını korumak, uğrunda can vermek için asker olmamışlar mıydı? Ama yine de o bağırsakları dökülmüş gövde sık sık aklına geliyordu işte. Sanki sadece prensin ona verebileceği bir huzuru bekler, son nefesini toplum için verdiğine inanıp kendini haklı göstermek ister gibiydi. Bir kimse veya bir ideal uğruna ölmek iyiydi hoştu, olağandı ama yine de bilmek, en azından bir başkasının bunu bildiğinden emin olmak gerekirdi; işte o korkunç surat bunu istiyordu ve prensin kafası da karmakarışık oluyordu.

Don Fabrizio kayınbiraderi Màlvica'ya soracak olsaydı, bütün arkadaşları adına konuşmak için hep sözcü seçilen Màlvica, kuşkusuz, "Kral için öldü, doğal olarak, Azizim Fabrizio, iş bu kadar basit," diyecekti. "Düzeni, sürekliliği, görgüyü, hakkı, namusu simgeleyen kral için, Kilise'nin tek koruyucusu ve 'hizip'in ele geçirmek istediği mal mülkün dağılmasına karşı çıkan tek savunucumuz kral uğruna öldü."

Bütün bunlar güzel sözlerdi ve prensin de içinde, yüreğinin derinliklerinde yatan şeyleri vurguluyordu. Ama yine de ortada kulak tırmalayan bir şey vardı. Krala bir diyeceği yoktu. Onu, en azından kısa bir süre önce ölmüş olanı, iyi tanırdı; bu yenisi ise general kılığında bir papaz okulu öğrencisinden başka bir şey değildi. Gerçekten de hiçbir işe yaradığı yoktu. Màlvica kuşkusuz, "Ama mantıksız konuşuyorsun," diye yanıtlayacaktı. "Bir kral yetenekli olmayabilir ama krallık düşüncesi değişmez; bu, kişilerin ötesinde bir şeydir." "Bu da doğru ama bir düşüncenin canlı simgesi olan krallar, kuşaklar boyunca belli bir düzeyin altına inemezler, inmemeleri gerekir; aksi halde aziz kayınbiraderim, fikirler de zarar görür."

Bu sıranın üstünde kımıldamadan oturmuş, Bendicò'nun çiçek tarhlarını altüst etmesini seyrediyordu; arada bir ona doğru masum gözlerle bakan köpek, yaptıklarından dolayı övülmeyi bekler gibiydi; on dört karanfil fidesini kırmış, çitin yarısını darmadağın etmiş, su arklarından birini tıkamıştı. Gerçekten insandan farksızdı. "Aferin Bendicò, gel buraya." Hayvan koşarak geldi ve çamurlu burnunu efendisinin eline dayadı, yapmakta olduğu iyi işleri yarıda bıraktırdığı için onu bağışladığını göstermeye çalışır gibiydi.

O huzura kabul edilmeler: Caserta'da, Napoli'de, Capodimonte'de, Portici'de, bilmem nerede Kral Ferdinand'ın huzuruna çıkmalar...

Çene çalarak kendisine kılavuzluk eden, üç köşeli şapkası kolunun altında Napoli ağzıyla en yeni küfürler geveleyen protokol görevlisinin yanında, mide bulandırıcı (tıpkı Bourbon Hanedanı gibi) eşyalarla dolu, bitmez tükenmez görkemli salonlardan geçip pis koridorlara dalmış, bakımsız merdivenleri tırmanmış ve en sonunda birçok insanın beklediği bir odaya gelmişti: yüzlerinden hiçbir şey okunmayan polis hafiyeleri, gözü doymaz, pistonlu dilekçe sahipleri. Protokol görevlisi özür dileyerek bu güruhun arasından kendilerine yol açmış ve onu, sarayın ileri gelenleri için ayrılmış bir başka bekleme salonuna götürmüştü. Burası mavi ve gümüş renginin egemen olduğu küçük bir odaydı. Kısa bir bekleyişten sonra bir uşak kapıyı tıklatmış ve yüce huzura alınmıştı.

Bu özel çalışma odası küçük ve yapay biçimde sadeydi: Beyaz badanalı duvarlarda Kral I. Francesco'nun ve bir de şimdiki ekşi suratlı kraliçenin portreleri asılıydı; şöminenin üstündeki Andrea del Sarto'nun *Madonna*'sı, çevresini saran üçüncü sınıf azizlerin ve Napoli manastırlarının taşbaskı renkli resimlerinden şaşkına dönmüş

gibiydi; bir rafta, önünde mum yanan bir Bebek İsa duruyordu, kocaman masa beyaz, sarı, mavi kâğıtlarla doluydu: Bunlar, son evresine gelmiş, krallık yönetiminde zatı şahanelerinin imzasını bekleyen yazılardı.

Bütün bu kâğıt yığınının arkasında kral vardı. Yerinden doğrulmak zorunda kalmamak için ayakta duruyordu. Kumrala çalan favorilerin çevrelediği ablak ve soluk yüzlü kral; altından, kıvrımlarla dökülen geniş, mor pantolonu görünen kaba kumaştan bir asker ceketi giymişti. Sonradan geri çekeceği sağ eli, öpülmek için uzanmış olduğu halde bir adım ilerledi. "Vay Salina, şükür görüştürene!" Kralın Napoli şivesi, protokolcudan yüz kat beterdi. "Saray üniforması giymemiş olduğum için sayın kralım beni bağışlasınlar. Napoli'den geçerken yüce katınıza gelip saygılarımı sunmak istedim." "O da ne demek Salina? Bilirsin ki Caserta senin evin sayılır." Bir an oturmasını bekleyip masasının başına geçerken, "Tabii, evin sayılır ya," diye ekledi.

"Eee, kızlar ne âlemde?" Prens bu noktada hem açık saçık hem sofu olup her anlama çekilebilecek lastikli sözler söylemek gerektiğini biliyordu. "Hangi kızlar sayın kralım? Benim yaşımda, üstelik kutsal aile bağları olan birisi için hiç olur mu?"

Kralın elleri titizlikle kâğıtları düzeltiyor ama gözleri gülüyordu. "Onu demek istemedim Salina. Ben senin kızlarının, prenseslerin hatırını soruyorum. Sevgili vaftiz kızımız Concetta artık büyümüş, koskoca hanım olmuştur herhalde."

Aile konusundan bilime geçildi. "Sen Salina, yalnız kendin için değil, bütün krallık için bir medarı iftiharsın. Dine çatmaya kalkmadıkça bilim çok güzel şey!" Ama az sonra dost maskesi düşmüş, sert kral ortaya çıkıvermişti. "Eee söyle bakalım, Salina, Castelcicala için ne diyorlar Sicilya'da?" Don Fabrizio soruyu atlatmaya çalıştı; o güne

kadar ne kral yanlılarından ne de özgürlükçülerden kimsenin Castelcicala için iyi bir söz söylediğini duymuştu ama dostuna ihanet etmemek için konuşmayı genelde sürdürmeye çalıştı. "Büyük adamdır, şanını yakışır yaralar da almıştır; belki generalliğin ağırlığına ve yorgunluğuna dayanmak için biraz yaşlıdır." Kralın yüzü asıldı: Salina muhbirlik etmek istemiyordu, öyleyse gözünde Salina'nın hiçbir değeri yoktu. Ellerini masaya dayayıp onu savmaya hazırlandı. "İşim başımdan aşkın: Bütün krallık bu omuzlara yüklenmiş." Şimdi ağzına bir parmak bal çalmanın sırası gelmişti; yine dost maskesini takındı: "Bir dahaki sefere Napoli'den geçtiğinde Concetta'yı kraliçeyi görmeye getir, olur mu Salina? Saraya takdim edilmek için çok genç olduğunu biliyorum ama aramızda bir küçük yemek ayarlayıveririz. Ne demişler, tatlı yerken güzele bakmalı. Haydi güle güle Salina. Kal sağlıcakla!"

Yalnız bir kez huzurdan ayrılışı pek hoş olmamıştı. Don Fabrizio geri geri giderek ikinci kere yerlere kadar eğilmişti ki kral bir daha kendisini çağırmıştı: "Salina, dur hele! Palermo'da kötü ilişkilerin olduğunu duydum. O yeğenin Falconeri... Niye onun aklını başına getirtmiyorsun?" "Sayın kralım, Tancredi'nin kadınlardan ve kumardan başka şeye baktığı yok ki!" Kralın sabrı taşmıştı: "Salina Salina, lafını bil de söyle. Vasisi olarak ondan sen sorumlusun. Söyle ona, boynunu kollasın. Gidebilirsin."

Değersiz ama gösterişli eşyalarla döşenmiş odalardan geçerek kraliçenin defterini imzalamaya giderken birden kendine olan güvenini yitirir gibi olmuştu. Ayaktakımının laubaliliği, polislerin pis pis sırıtmaları kadar canını sıkmıştı. Bu saygısızlıkları dostluk, korkutmaları kral yetkisi sayan ahbaplarına şaşıyordu. Ne mutlu onlara. Bir yandan o çekirdeksiz üzüm protokol görevlisiyle dedikodu alışverişi yaparken bir yandan da artık ölmeye yüz tutmuş bu krallığın başına kimin geçeceğini düşünü-

yordu. Uzaklardaki başkentinde o kadar yaygara koparan, adı centilmene çıkmış Piemonte'li mi? O olsa ne fark ederdi? Napoli ağzı yerine Piemonte ağzı konuşulurdu, o kadar.

Kraliçenin defterinin bulunduğu salona gelmişlerdi. Bastı imzasını: Fabrizio Corbèra, Salina prensi.

Yoksa Don Peppino Mazzini'nin getireceği cumhuriyet mi başa geçerdi? İstemem, eksik olsun. O zaman Signor Corbèra olur çıkarım.

Uzun dönüş yolu sinirlerini yatıştırmaya yetmemişti. Cora Danòlo ile buluşacağını düşünmek bile bir işe yaramamıştı.

Durum böyle olunca ne yapması gerekirdi? Elindekilere sımsıkı sarılıp tehlikeli girişimlerden kaçınmalı mıydı? O zaman, az önce Palermo'nun aşağılık bir meydanından yankılanan silah seslerine katlanması gerekirdi; aslında onların da bir işe yaradığı yoktu ya! "Bum bum yapmakla hiçbir şey elde edilemez, değil mi Bendicò?"

"Din don!" Yemek çanı çalıyordu. Bendicò yiyeceklerini düşünüp ağzı sulanarak önden koştu. Salina merdivenleri çıkarken, "O da tıpkı Piemonte'li gibi," diye geçirdi içinden.

Salina Konağı'nda yemek servisi, o zamanlar İki Sicilya Krallığı'nda moda olan azıcık rüküş bir debdebeyle yapılırdı. Salt sofradaki yer sayısı (ev sahipleri, çocukları, dadılar ve özel öğretmenlerle on dört kişi) masaya görkemli bir hava vermeye yeterdi. İncecik ama yamalı bir dantel örtü serilmiş sofra, tavandan sarkan Murano kristali avizenin ucuna asılmış ve neredeyse düşecek gibi duran bol ışıklı bir "Carcel"[1] lambasının altında pırıl pı-

1. Bertrand Guillaume Carcel (1750-1812) tarafından icat edilen, saat mekanizmasına benzeyen bir motorla çalışan yağ lambası. (Y.N.)

rıldı. Pencerelerden henüz gün ışığı girmesine karşın koyu renk kapı çerçevelerindeki beyaz kabartmalar gölgede kalmıştı. Çatal bıçaklar som gümüşten, üstlerindeki pürüzsüz yuvarlaklarda kralın cömertliği anısına F.D. *(Ferdinandus Dedit)* harfleri kazınmış ışıl ışıl bardaklar kesme Bohemya kristalindendi; ama her biri ünlü bir imza taşıyan tabaklar, beceriksiz hizmetçilerin kırıp döktüklerinden artakalanlar olup ayrı ayrı takımlara aittiler. Uzaktan Capodimonte'yi andıran, kenarlarında çağla yeşili geniş çizgiler ve ortalarında yaldızlı küçük çıpalar olan büyük tabaklar, çevresinde karısından başka her şeyin kendisi gibi kocaman olmasını isteyen prensindi. O salona girdiğinde herkes toplanmış, iskemlelerinin arkasında ayakta duruyordu; sadece prenses yerine oturmuştu. Yanında üst üste tabakların durduğu şiş karınlı, kapağında dans eden bir leopar bulunan koskoca gümüş çorba kâsesi prensin önündeydi. Aile reisi olarak, çorbayı dağıtmak prense düşerdi. Ama o akşam, uzun zamandan beri duyulmayan bir ses işitildi: kepçenin kâseye çarparken çıkardığı, gözdağı verir gibi bir çınlama. Bu, daha açığa vurulmamış, bastırılmaya çalışılan bir öfkenin habercisi, dünyanın en ürkütücü seslerinden biriydi. Kırk yıl sonra, hâlâ hayatta olan bir oğlunun boyuna anlatıp durduğu gibi prens, on altı yaşındaki Francesco Paolo'nun yerinde olmadığını görmüştü. Tam o sırada çocuk odaya girdi ve, "Özür dilerim baba," deyip yerine geçti. Francesco Paolo azarlanmadı ama ailenin çoban köpeği görevini yapan Peder Pirrone başını eğip, "Tanrı'ya emanet olalım," diye mırıldandı. Bomba patlamamış ama rüzgârı sofrayı dondurmuş ve yemeğin tadı kaçmıştı. Sessizce yemeklerini yerlerken prens, şiş gözkapaklarının altından kısık mavi gözleriyle çocuklarını teker teker süzüyor, hepsini korkudan tir tir titretiyordu.

Oysa prens, "Ne güzel aile tablosu!" diye düşünüyordu. Kızlar sağlıklı ve tombuldu: Yanaklarında gamze-

ler, burunlarının üstünde, tam kaşlarının kesiştiği yerde, Salina ailesinin atalardan kalma damgası olan bir kırışık vardı; çatal bıçaklarını belli belirsiz bir sertlikle kullanan oğlanlarsa zayıf ama sırım gibiydi. İçlerinden birisi, en sevdiği ve en hırçınları, iki yıldır yoktu. Günün birinde evden kaçmış ve iki ay ondan hiçbir haber alınmamıştı. En sonunda bir gün Londra'dan terbiyeli ama soğuk bir mektup gelmişti. Onları meraka düşürdüğünden dolayı özür diliyor, sağlığının yerinde olduğunu bildiriyor ve işin garibi, bir kömür deposundaki basit memur yaşamını Palermo'daki rahat ve "fazla bakımlı" (zincire vurulmuş demek istiyordu, doğal) yaşama yeğlediğini yazıyordu. O sisli yaban kentindeki serseri oğlu her aklına geldiğinde prensin yüreği daralır, büyük üzüntü duyardı. Bunları düşününce yüzü daha bir asıldı.

Ortalık iyice kararmıştı. Yanında oturan prenses, çocuk elini andıran küçücük elini uzatıp prensin masada duran kocaman pençesini okşadı. Bu düşüncesizce davranış onda bazı duygular uyanmasına neden oldu: Önce kendisine acındığı için öfkelendi ve arkasından bir kösnü dalgasının tüm gövdesini sardığını duydu ama bu duygu elini tutan karısına yönelik değildi. Bir an gözlerinin önünde başı yastıklara gömülmüş Mariannina'nın hayali belirdi. Kuru bir sesle arkasındaki uşağa buyurdu: "Domenico, git Don Antonino'ya söyle, doru atları arabaya koşsun; yemekten sonra hemen Palermo'ya ineceğim." Birden karısının camlaşmış gözleriyle karşılaşınca söylediklerine pişman oldu ama verilen bir emri geri almak söz konusu olamayacağından, yaraya tuz ekercesine yineledi: "Peder Pirrone, siz de benimle gelin, on bire doğru döneriz; Casa Professa'da arkadaşlarınızla iki saat geçirirsiniz."

O kargaşalı devirlerde gece Palermo'ya inmenin, adi bir aşk buluşması dışında, hiçbir nedeni olamazdı; hele bir de aile papazını beraber götürmek büyük küstahlıktı.

En azından Peder Pirrone böyle düşünüp içerledi ama doğal olarak kabul etmek zorunda kaldı.

Daha son muşmula boğazlarından geçmemişti ki avludan tekerlek gıcırtıları geldi; salonda bir uşak Don Fabrizio'ya silindir şapkasını, papaza da üç köşeli Cizvit başlığını uzatırken prenses, gözleri dolu dolu, boş yere son bir çabada bulundu: "Ama Fabrizio, bu karışık zamanlarda... sokaklar askerlerle, çapulcularla doluyken... başına bir şey gelmesin." Prens bıyık altından güldü: "Daha neler Stella, daha neler! Ne gelebilir ki? Herkes beni tanır; Palermo'da benim gibi sırık boylu kaç kişi var? Haydi hoşça kal." Karısının, çenesine gelen dümdüz alnına çabucak bir öpücük kondurdu. Ama prensesin kokusu kendisinde tatlı anılar uyandırdığından mı, yoksa arkasından gelen Peder Pirrone'nin günah çıkarır gibi yürümesinden mi nedir bilinmez, kupa arabasının önüne geldiğinde gitmekten cayar gibi oldu. Tam ağzını açıp atları ahıra geri götürmelerini söyleyecekken yukarı pencereden, "Fabrizio, Fabrizio'cuğum," diye bir ses ve arkasından uzun bir çığlık geldi. Prenses isteri krizlerinden birini geçiriyordu. Kamçısını karnının üstünde çaprazlama tutan arabacıya, "Çek!" dedi. "Palermo'ya gidiyoruz. Peder Pirrone'yi Casa Professa'da bırakacağız." Ve uşaktan önce davranıp arabanın kapısını hızla kapattı.

Daha gece basmamıştı ve yüksek duvarların arasındaki yol bembeyaz uzanıyordu. Kendi topraklarından çıkar çıkmaz, hemen solda, vasisi olduğu yeğeni Tancredi'ye ait, yarı yıkılmış Falconeri Konağı'nı gördü. Savurgan mirasyediden biri olan kız kardeşinin kocası nesi var nesi yok çarçur edip bitirmiş, sonra da ölmüştü. Öyle korkunç bir yoksulluğa düşmüşlerdi ki uşakların üniformalarındaki gümüş sırma şeritleri bile sökmüşlerdi; annesi de öldükten sonra kral, o zaman on dört yaşında olan yetim oğlana

dayısı Salina'yı vasi tayin etmişti. Önceleri varlığından bile haberi olmadığı bu çocuk zamanla, öfkesi burnunda prensin en sevdiği insan olup çıkmıştı. Onun coşkun neşesi, beklenmedik ağırbaşlı davranışlarıyla çelişen uçarılığı çok hoşuna gidiyordu. Kendi kendine bile itiraf etmekten çekinmesine karşın, o salak Paolo yerine büyük oğlu o olsun isterdi. Artık yirmi bir yaşına gelmiş olan Tancredi, dayısının hiç çekinmeden, hatta bazen kendi cebinden verdiği paralarla keyif sürüyordu. Üstünden sokağa taşmış koca bir begonvilin ipek çiçeklerini çalımla yerlere döktüğü bahçe kapısının önünden geçerken, "Kim bilir o yaramaz şimdi ne haltlar karıştırıyor?" diye düşündü.

"Kim bilir ne haltlar karıştırıyor!" Kral Ferdinand delikanlının kötü ilişkileri olduğunu söylemekle iyi etmemişti ama haksız da sayılmazdı. Onun soylu çekiciliğine kapılmış kumarbazların ve "yoldan çıkmış" denilen kızların ağına düşen Tancredi, "hizip"e yakınlık duyacak ve gizli Ulusal Komite ile ilişkilere girecek kadar ileri gitmişti; saray kasasından aldıklarının yanı sıra belki onlardan da para sızdırıyordu. 4 Nisan Olayları'ndan sonra, genç adamın gerçekten başının belaya girmemesi için prens çok uğraşmış, kaç kereler o kuşkucu Castelcicala'ya, o gereğinden fazla saygılı Maniscalco'ya gitmek zorunda kalmıştı. Bütün bunlar hoş şeyler değildi; öte yandan dayısının gözünde Tancredi hiçbir zaman suçlu olamazdı, öyleyse suç zamanın, iyi aileden bir gencin, başını belaya sokacak dostluklara kapılmadan bir el *faraone*[1] bile oynayamadığı bugünlerin suçuydu. Kötü günler geçiriyorlardı vesselam.

"Kötü günler geçiriyoruz efendimiz." Peder Pirrone'nun sesi kendi aklından geçenleri yankılar gibiydi. Prensin un cüssesinin itmesiyle arabanın bir köşesine sıkışmış ve

[1] Bir iskambil oyunu. (Y.N.)

onun zorbalığından iki büklüm olmuş Cizvit papazı, hem maddesel hem ruhsal acı içindeydi ama sıradan bir insan olmadığından, bu çektiklerini sonsuzluğun uzun sürecine kıyasla geçici sayıp kendini avutuyordu. Parmağıyla güneşin son ışıkları altında uzanan Conca d'Oro'nun çevresindeki sarp kayalıkları göstererek, "Bakın efendimiz," dedi. Yamaçlarda ve tepelerde düzinelerle ışıklar yanıp sönüyordu; asi çetelerin her gece yaktıkları bu ateşler, saray ve manastır yanlısı kente sessizce gözdağı verir gibiydi. Ağır hasta olanların odalarında son gece yanan ışıkları andırıyorlardı.

"Görüyorum, aziz peder, görüyorum." Birden belki Tancredi'nin de o uğursuz ateşlerden birinin başında, soylu elindeki bir dalla, salt öyle elleri yakmak için tutuşturulmuş ateşi karıştırdığı aklına geldi. "Ne biçim vasiyim ben," diye düşündü. "Kendisinden sorumlu olduğum genç, aklına esen her çılgınlığı yapıyor."

Hafif bir yokuştan iniyorlardı; aşağıda karanlığa gömülmüş Palermo görünüyordu. Alçak damlı evler, görkemli keşiş ve rahibe manastırlarının altında ezilmiş gibiydi. Çoğunlukla iki-üç tanesi bir araya gelmiş bu berhane gibi kocaman binalar düzinelerleydi: kadınlar için, erkekler için, zenginler için, fakirler için, soylular için, avam için, Cizvit, Benediktin, Fransisken, Kapuçin, Karmelit, Liguorian,[1] Augustinian, her tür manastır... Arada sütü çekilmiş kuru memeler gibi dikilmiş cılız kuleler de göze çarpıyordu; ama kente kişiliğini kazandıran, ürkütücü, sert saygınlığını ve parlak Sicilya güneşinin bile hiçbir zaman dağıtamadığı o ölüm duygusunu verenler bu dinsel yapılardı. Üstelik, akşamın o geç saatinde bütün görünüme egemen durumdaydılar. Dağlardaki ateşler onlara inat

1. Alfonso Maria de Liguori'nin kurduğu mezhep. "Redemptorist". (Y.N.)

ama aslında tıpkı o manastırlarda barınan bağnaz, tutucu, iktidar ya da daha doğrusu tembellik düşkünü insanlara benzeyen kimseler tarafından yakılmışlardı.

Araba ağır ağır yokuştan inerken prens bunları düşünüyordu: Gerçek kişiliğiyle bağdaşmayan bu düşünceler, Tancredi için duyduğu kaygıdan ve kendisini manastırların kısıtlamalarına isyan ettiren cinsel dürtüden ileri geliyordu.

Yol şimdi çiçek açmış portakal bahçelerinin arasından geçiyordu; gelinleri anımsatan portakal çiçeklerinin kokusu, ay ışığı nasıl tüm öteki görüntüleri silerse, öylece her şeyi alıp götürdü: terli atların, deri döşemenin, Cizvit papazının ve prensin kendi kokusu, hepsi, hurileri ve İslam cennetindeki cinsel hazları düşündüren bu nefis kokuyla bir anda uçup gitti.

Peder Pirrone bile duygulanmıştı. "Bu topraklar ne güzel olurdu efendimiz, eğer..." Papazın sesiyle tatlı hayallerinden uyandırılan prens, "Bu kadar çok Cizvit papazı olmasaydı," diye aklından geçirdi. Ama hemen bu kaba düşüncesinden utanıp kocaman eliyle eski dostunun üç köşeli şapkasına dokundu.

Kentin dış mahallelerine geldiklerinde, Airoldi Konağı'nın önünde devriye polisi arabayı durdurdu. Puglia'lı, Napolili sesler, "Dur!" diye bağırdı; bir fenerin titrek ışıkları altında kocaman süngüler parladı ama çok geçmeden bir subay, kucağında silindir şapkasıyla oturan Don Fabrizio'yu tanıdı. "Bağışlayın efendimiz. Buyurun geçin." Üstelik, ileride yeniden durdurulmalarını önlemek için arabanın arkasına bir de asker çıkardı. Böylece ağırlaşan kupa arabası yavaş yavaş Ranchibile Konağı'nın önünden geçti, Terrerosse ve Villafranca bostanlarını arkada bırakarak Maqueda Kapısı'ndan kente girdi. "Romeres ai Quattro Canti" kahvesinde bir manga nöbetçi subay oturmuş, gülerek kocaman dondurmalarını yiyor-

lardı. Kentte başka çıt yoktu; sokaklar bomboştu ve göğüslerinde çaprazlama beyaz kayışlar, kol gezen askerlerin tekdüze adımlarının yankılanmasından başka ses duyulmuyordu. Yolun iki yanında manastır duvarları uzayıp gidiyordu: Dağ Manastırı, Stimmata Manastırı, Kutsal Haç Manastırı, Teatin Manastırı, heyula gibi, zifir karası, eşi benzeri olmayan bu binalar derin bir uykuya dalmış gibiydiler.

"İki saate kadar sizi almaya gelirim aziz peder. İyi dualar."

Araba dar sokaklardan uzaklaşırken zavallı Pirrone şaşkın şaşkın manastırın kapısına vuruyordu.

Arabasını sarayda bırakan prens gideceği yere doğru yürümeye başladı. Yol kısaydı ama burası adı kötüye çıkmış bir semtti. Tepeden tırnağa silahlı oluşlarından mangalarından izinsiz ayrıldıkları belli askerler gözleri parlayarak, kolaylıkla tırmandıkları çürük çarık balkonlarında fesleğen saksıları duran alçak damlı evlerden dışarı çıkıyorlardı. Geniş pantolonlu, bet suratlı gençler, öfkeli Sicilyalıların gırtlaktan çıkma kaba sesleriyle kavga ediyorlardı. Uzaktan sinirli nöbetçilerin havaya sıktıkları silah sesleri geliyordu. Bu mahalleyi geçtikten sonra yol Cala boyunca uzuyordu: Eski balıkçı limanında terk edilmiş uyuz köpekleri andıran birkaç çürük kayık sallanıp duruyordu.

"Günaha giriyorum biliyorum, üstelik iki kat günaha giriyorum: Hem Tanrı'nın yasasına karşı geliyor hem de Stella'nın bana olan sevgisine ihanet ediyorum. Hiç ötesi yok, yarın Peder Pirrone'ye gidip günah çıkaracağım." Bunun belki de gereksiz olacağını düşünüp kendi kendine gülümsedi; nasıl olsa papaz bugün yaptıklarını biliyordu. Sonra yine laf ebeliği yapıp kılı kırk yarma huyu tuttu: "Evet doğru, günaha giriyorum; ama bir daha günah

işlememek, içimdeki bu kösnü dikenini söküp atmak, daha büyük belalara sürüklenmemek için yapıyorum bunu. Tanrı bilir ya, bu böyle." Birden içinde kabaran kendine acıma duygusuyla ağlamaklı oldu. Ağır adımları, pis çakılları çıtırtıyla ezerken, "Ben zavallı, zayıf bir adamım," diye düşünüyordu. "Hiçbir dayanağı olmayan zayıf adamın biriyim. Stella! Geç bir kalem! Tanrı şahittir onu ne kadar sevmiş olduğuma: Yirmi yıldır evliyiz. Ama artık fazla zorbalaştı, üstelik yaşlandı da." Artık zayıf âni geçmişti. "Daha gücüm kuvvetim yerinde; yatakta her kucakladığımda haç çıkaran ve en can alıcı noktaya gelince, '*Gesummaria!*'[1] diye bağırmaktan öteye gitmeyen bir kadınla nasıl yetinebilirim? Evliliğimizin ilk yıllarında bütün bunlar beni heyecanlandırıyordu ama artık... Yedi çocuk yaptık birlikte, dile kolay, tam yedi tane; ama daha göbeğini bile göremedim karımın. Olacak iş mi?" Kendi acayip ıstırabından galeyana gelmiş, neredeyse bağırıyordu: "Sorarım size, doğru mu bu?" Catena'nın kemerli girişinde dönüp, "Asıl günah işleyen karımdır!" deyiverdi.

Bu buluşundan yatışmış ve rahatlamış olarak kararlı bir biçimde Mariannina'nın kapısını çaldı.

İki saat sonra Peder Pirrone'yle birlikte arabasındaydı ve evin yolunu tutmuşlardı. Papaz düşünceliydi; manastırdaki arkadaşlarının anlattıklarından durumun, Salina Konağı'nın vurdumduymaz dinginliğinde sanıldığından çok daha kötü olduğunu öğrenmişti. Piemonte'lilerin adanın güneyinde, Sciacca yöresinde bir yerlere çıkarma yapmalarından korkuluyordu. Baştakiler halkın sessiz hoşnutsuzluğunun farkındaydı, denetimin zayıfladığını gördükleri an ayaklanacaklardı; o zaman kan gövdeyi götürecek, çapulculuk ve ırza geçme olayları başlayacaktı.

1. (İt.) Aziz İsa ve Meryem Anamız. (Ç.N.)

Papazlar endişeye düşmüş ve aralarından en yaşlı üç tanesini, manastırın defterleriyle birlikte, öğleden sonraki posta vapuruyla Napoli'ye yollamışlardı. "Tanrı bizleri korusun ve kutsal krallığımıza zeval vermesin."

Don Fabrizio, papazı dinlemiyordu bile. İçinde hafif bir tiksintiyle karışık, doyuma ulaşmış olmanın rahatlığı vardı. Mariannina o kocaman, donuk, köylü gözleriyle ona bakarak ne istediyse yapmış, bütün arzularını yerine getirmişti. İpek kombinezon giymiş bir Bendicò'dan farkı yoktu. Cinsel hazzın doruğuna çıktığı bir an, "Koca prensim," diye bağırmıştı. Aklına gelince yine kıvançla gülümsedi. Üç yıl önce, Sorbonne'da kendisine bir gümüş madalya verilen Astronomi Kongresi'ne gittiği zaman birlikte olduğu Parisli fahişe Sarah'nın böyle anlarda attığı *mon chat* ya da *mon singe blond*[1] çığlıklarından iyiydi, hele *Gesummaria*'dan yüz kat iyiydi, hiç olmazsa dine saygısızlık yoktu. İyi kızcağızdı Mariannina, gelecek sefer ona iki arşın kırmızı ipekli götürecekti.

Ama yine de üzücü bir şeydi: o hırpalanmış gövde, kendini o arsızca veriş! Ya kendisi, kendisi neydi peki? Domuzun tekiydi, ne olacak! Fransa'da bir kitaplıkta karıştırdığı kitaplardan birinde gözüne çarpan, kimin olduğunu bilmediği dizeleri anımsadı; herhalde Fransa'nın her hafta yayımlayıp sonra unuttuğu şairlerden birisinindi. Limon sarısı o satılmamış kitaplar yığını ve çift sayılı sayfadaki o deli dolu şiir gözünün önüne geldi:

Seigneur, donnez-moi la force et le courage
de regarder mon coeur et mon corps sans dégout![2]

1. (Fr.) Sırasıyla: Kediciğim; sarı maymunum. (Ç.N.)

2. (Fr.) Tanrım; bana, yüreğime ve gövdeme tiksinmeden bakacak cesaret ve gücü ver! (Ç.N.)

Peder Pirrone, La Farina diye birinden, Crispi diye bir başkasından söz edip dururken, araba fenerinin ışığı şişman sağrılarına vuran tırısa kalkmış doru atların sallamasıyla gevşemiş ve çılgınca bir mutluluk içinde olan "Koca Prens" uyuyakaldı. Tam Falconeri Konağı'nın önünden geçerlerken uyandı. "Herife bak sen, kalkmış kendini yakacak olan ateşi harlatıyor."

İki kişilik yatak odasına girip de zavallı Stella'yı başında saçlarını örten gece bonesi, koskoca pirinç karyolada uyur görünce içi burkuldu. "Bana yedi çocuk verdi ve de yalnız benim oldu." Odada isteri nöbetinin kanıtı hafif bir valeryan kokusu vardı. Yatağa girerken üzüntüyle, "Zavallı Stella'cığım," diye mırıldandı. Saatler geçiyor, bir türlü uyku tutmuyordu. Kafasının içinde, Tanrı güçlü elleriyle üç ayrı ateş yakmış gibiydi: Mariannina'nın kucaklamalarının yangını, bilinmeyen şairin dizelerinin ateşi, bir de dağlardaki o gözdağı veren alevler.

Ama sabaha karşı prenses haç çıkarma fırsatını buldu.

Ertesi sabah güneş dinçleşmiş bir prensin üstüne doğdu. Kahvesini içmiş, siyah çiçekli, kırmızı ropdöşambrını giymiş, aynanın önünde tıraş oluyordu. Bendicò'nun kocaman kafası terliklerinden birinin üstündeydi. Usturayı sağ yanağında gezdirirken birden aynada kendi yüzünün arkasında, ürkek ve hafiften alaycı bir gülüşle bakan ince, kibar bir yüz gördü. Başını çevirmeden tıraş olmayı sürdürdü. "Tancredi, dün gece ne haltlar karıştırdın?" "Günaydın dayı, ne haltlar mı? Hiçbir şey yapmadım, arkadaşlarlaydım. Evliyalar misali bir akşam geçirdim. Birisi gibi Palermo'ya keyif çatmaya gitmedim." Don Fabrizio bütün dikkatini altdudağıyla çenesi arasındaki zor bölümün tıraşına vermişti. Delikanlının genizden gelen sesinde öyle taze bir coşku vardı ki kızmak olanaksızdı ama belki de şaşırmış gibi yapabilirdi. Döndü ve havlusu

çenesinin altında, yeğenine baktı. Tancredi av kıyafetiyleydi, üstüne oturan dar bir ceket giymişti, ayaklarında da uzun tozluklar vardı. "Kimmiş o birisi, sorabilir miyim?" "Sen Koca Dayı, tabu ki sen. Başka kim olacak? Airoldi Konağı'nın orada nöbetçi çavuşla konuşurken gözlerimle gördüm. İyi valla! Yaşına başına baktığın yok. Üstelik yanında papaz da vardı. Zaten en çok böyle ihtiyar zamparalardan korkmalı!" Gerçekten çok küstahlaşmıştı bu Tancredi. Her aklına geleni söyleyebileceğini sanıyordu. Yarı kapalı gözkapaklarının arasından hem annesinin hem de prensinkilere benzeyen bulanık mavi gözleriyle ona bakıyordu. Prens alınır gibi oldu; bu herif gerçekten haddini bilmiyordu ama yine de içinden azarlamak gelmiyordu; üstelik haksız da sayılmazdı. "Nedir bu kıyafet? Ne var? Sabah sabah maskeli baloya mı gidiyorsun?" Genç adam birden ciddileşti: Üçgen yüzü beklenmedik erkeksi bir ifade aldı. "Gidiyorum Koca Dayı, yarım saate kadar yola çıkıyorum. Sana hoşça kal demeye geldim." Zavallı Salina'nın yüreği daraldı. "Yoksa bir düello mu?" "Hem de kocaman bir düello, dayıcığım, Franceschiello Dio Guardi ile. Corleone'ye dağlara gidiyorum; sakın kimseye, özellikle Paolo'ya bir şey söyleme. Yakında önemli olaylar olacak dayı ve evde oturup beklemek niyetinde değilim; hoş, zaten beklersem nasıl olsa hemen enselerler." Birden prensin gözünün önünde acımasız bir savaş sahnesi canlandı: Ormandan gelen silah sesleri ve sevgili Tancredi'si o zavallı asker gibi bağırsakları dökülmüş yerde yatıyor. "Sen aklını kaçırmışsın oğlum! Ne demek o adamların arasına karışmak! Hepsi dolandırıcı, mafyacı herifler! Bir Falconeri'nin bizimle birlikte, kral yanlısı olması gerekir." Gözleri yine gülüyordu. "Kral yanlısı iyi de hangi kral?" Genç adam, kendisini anlaşılmaz ama çok sevimli gösteren o ağırbaşlı halini almıştı. "Biz de olmasak, cumhuriyeti getirirler başımıza.

Her şeyin olduğu gibi kalmasını istiyorsak, her şeyi değiştirmeliyiz. Bilmem anlatabildim mi?" Azıcık duygulanmış bir halde dayısını kucakladı. "Yakında görüşmek üzere, şimdilik hoşça kal. Üç renkli bayrakla döneceğim." Arkadaşlarının o tumturaklı konuşmaları yeğenine de bulaşmış gibiydi; ama yok, genizden gelen bu seste abartmadan uzak bir şey vardı. Ne eşi bulunmaz çocuktu ya! Bir yandan zırvalıyor, öte yandan kendi zırvalarını yadsıyordu. Oğlu Paolo ise, şu anda kuşkusuz sevgili atı Guiscardo'nun yemini düşünüyordu. Bu çocuktu öz oğlu. Don Fabrizio hızla yerinden kalktı, boynundaki havluyu çekip attı, gidip çekmecelerden birini karıştırmaya başladı. "Tancredi, Tancredi, dur!" Yeğeninin arkasından koştu, cebine bir kese altın koyduktan sonra parmaklarıyla omzunu sıktı. Genç adam güldü. "Şimdi de ihtilali destekliyorsun demek! Sağ ol Koca Dayı. Hoşça kal. Yengeme de çok selam." Ve koşarak merdivenlerden indi.

Prens, bütün konağı çınlatan sevinçli havlamalarla arkadaşının peşinden koşan Bendicò'yu çağırdı. Tıraşı bitmişti. Yüzünü yıkadı. O sırada elbisesini ve ayakkabılarını giymesine yardım edecek uşak içeri girdi. "Üç renkli bayrakmış! Yok daha neler! Bu yumurcakların da ağzında başka laf yoktur. Neymiş o Fransız taklidi dümdüz çizgili amblem? Bizim bembeyaz, ortası altın zambaklı sancağımızın yanında lafı mı olur? O cart renklerden ne medet umuyorlar acaba?" Sıra, siyah ipek boyunbağını bağlamaya gelmişti. Bu güç işi yaparken en iyisi, politik düşünceleri bir yana bırakmalıydı. Bir, iki, üç kez doladı boynuna. Kocaman, duyarlı parmaklarıyla kıvrımları düzeltti, kırışıklıkları giderdi ve çekidüzen verdiği ipek boyunbağının üstüne, yakut gözlü, küçük Medusa başı biçiminde kravat iğnesini iliştirdi. "Temiz bir yelek getir. Görmüyor musun bunun lekeli olduğunu?" Ona kahverengi çuha redingotunu giydirmek için ayaklarının ucu-

na basarak yükselen uşak, daha sonra üç damla bergamot damlattığı mendili uzattı. Anahtarlarını, zincirli saatini ve para kesesini ceplerine yerleştirdi. Aynada kendisini süzdü: Hiç diyecek yoktu, hâlâ yakışıklıydı. "İhtiyar zamparaymış. O alçak da hep böyle pis şakalar yapar. O sıska kemik torbası hele benim yaşıma gelsin de o zaman görüşürüz."

Ağır adımlarla geçtiği salonların camları titriyordu. Konak dingin, aydınlık ve şatafatlıydı; her şeyden önce kendisinindi. Merdivenlerden inerken birden Tancredi'nin ne demek istediğini anladı: "Her şeyin olduğu gibi kalmasını istiyorsak..." Büyük adamdı şu Tancredi, her zaman demez miydi zaten.

Salt kapalı panjurlardan sızan güneş ışınlarının aydınlattığı yazıhanesi henüz bomboştu. Aslında konağın en zirva işlerinin yapıldığı yer olmasına karşın dingin ve ağırbaşlı bir havası vardı. Beyaz badanalı duvarlarda asılı, Salina ailesinin malikânelerini gösteren resimler cilalı döşeme taşlarına yansıyordu: Kara ve yaldızlı çerçevelerde göz alıcı renkli Salina yurtlukları; üstünde bayraklarla donanmış kalyonlar salınan dantel gibi köpük köpük dalgalı bir denizin çepeçevre sardığı ikiz dağlı Salina Adası; mavimtırak bir hacı kalabalığının yöneldiği Büyük Kilise'si ve etrafında kümelenmiş alçak damlı evleriyle Querceta; sarp kayalıklar arasında sıkışıp kalmış Ragattisi; durup dinlenmeden çalışan köylülerle dolu uçsuz bucaksız buğday tarlalarının yanında küçücük görünen Argivocale; kadın, şarap ve keman yüklü gibi duran yaldızlı, yeşil ve kırmızı arabaların kendisine doğru ilerlediği barok sarayıyla Donnafugata ve daha birçokları; hepsi bu parlak göğün ve uzun bıyıklarının altından gülümseyen Leopar'ın güvencesi ve koruması altında göz alabildiğine uzayıp gidiyorlardı. Bütün resimler keyifli ve neşeliydi; her biri,

Salina ailesinin doğrudan doğruya ya da temsilciler yoluyla yürüttüğü sağlam yönetimi anlatmak ister gibiydi. Geçen yüzyılın kırsal sanatının gösterişsiz ve içten başyapıtları sayılabilecek bu resimlerde sınırların çizilmesine hiç özen gösterilmemiş, arazi hakları, ayrıcalıklar, vergi koşulları hiç dikkate alınmamıştı; bütün bunlar gizli kalmış, örtbas edilmişti. Yüzyılların serveti sadece süse, lükse, eğlenceye gitmişti; feodal hakların yürürlükten kaldırılması, haklarla beraber görevleri de götürmüş; servet, eski şarap gibi fıçının dibine yalnız açgözlülük değil aynı zamanda sorumluluk ve önyargı tortuları da bırakmış, geriye salt renk ve canlılık kalmış ve böylece kendi kendini silip iptal etmişti. Kendi sonunu getiren bu zenginlikten artık yalnız bir koku kalmış, o da bütün kokular gibi hemen uçup gitmişti. Tablolarda o kadar keyifli görünen arazilerden bir kısmı çoktan elden gitmiş, geriye yalnız parlak renkli resimleri ve adları kalmıştı. Henüz yerlerinde durmalarına karşın çığlık çığlığa ağaçlarda toplanıp gitmeye hazırlanan eylül kırlangıçlarını andırıyorlardı. Ama öyle çoktular ki, sanki hiç bitmeyecekmiş gibi!

Odaya girmekte olan prens böyle düşünüyordu ama yine de her zaman olduğu gibi içinde bir huzursuzluk duydu. Odanın ortasında bir sürü sürgüsü, rafı, çekmecesi, açılıp kapanan kanatlı olan koskoca bir yazı masası vardı. Siyah kakmalı sarı tahtadan bu masa azmanı, hırsızlardan başka kimsenin nasıl açılıp kapandığını bilmediği gizli gözleri, sürme kapılarıyla tıpkı bir tiyatro sahnesi gibi oymalı ve süslü püslüydü. Masanın üstü kâğıtlarla örtülüydü; prensin, bunlardan büyük bir kısmının astronominin erinçli âlemiyle ilgili olmasına dikkat etmesine karşın, geri kalanlar yine içini daraltmaya yetiyordu. Birden aklına, Kral Ferdinand'ın Caserta'daki yazı masası geldi, o da böyle bir yığın kâğıtla doluydu. Kral verdiği kararlarla yazgının gidişini etkileyeceğini sanıyor, oysa yazgı kendi bildiği yoldan bir başka koyağa doğru akıp gidiyordu.

Don Fabrizio yakın zamanlarda Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan ve en ağır ameliyatlarda bile acı çekmeyi önleyen, en büyük felaketler karşısında dingin kalmayı sağlayan bir ilacı düşündü. Puta tapanların dayancının ve Hıristiyan kaderciliğinin kaba bir öykünmesi olan bu kimyasal maddeye morfin diyorlardı. İşte zavallı kral için, o uydurma yönetim, tıpkı morfin görevini görüyordu; oysa kendisinin, Salina'nın, daha seçkin ve iyi bir ilacı vardı: astronomi. Yitirdiği Ragattisi'yi ve elden kaçırmak üzere olduğu Argivocale'yi düşünmemeye çalışarak kendini *Journal des Savants* dergisinin son sayısını okumaya verdi: "*Les dernières observations de l'Observatoire de Greenwich prèsentent un intérêt tout particulier...*"[1]

Ama çok geçmeden o dingin yıldızlar dünyasını bırakmak zorunda kaldı. Saymanı Don Ciccio Ferrara içeri girmişti. Tertemiz boyunbağının ve güven veren gözlüklerinin arkasında, bir özgürlükçünün düş kırıklığına uğramış açgözlü kişiliğini gizleyen kara kuru bir adamdı. O sabah her zamankinden daha canlı görünüyordu; Peder Pirrone'yi kaygılandıran haberlerin ona bir kuvvet ilacı gibi geldiği belliydi. Geleneksel saygılı eteklemelerden sonra, "Zaman kötü sayın prensim," diye söze başladı. "Başımıza büyük dertler geleceğe benziyor ama biraz gürültü patırtıdan, bir-iki el ateşten sonra her şey daha iyi olacak; Sicilyamızı şanlı şerefli günler bekliyor; o kadar ana baba evladı canlarını yitirecek olmasa, sevinmemiz bile gerekir." Prens hiçbir fikir yürütmeden salt homurdanmakla yetindi. Sonra, "Don Ciccio," dedi, "Querceta' dan alınan kiraları bir hale sokmak gerek, iki yıldır oradan beş para geldiği yok." "Saymanlık defterlerimiz kusursuzdur efendimiz." Prensi yatıştıracak bu sihirli sözlerden

1. (Fr.) Greenwich Gözlemevi'nden alınan son haberlere göre, çok ilginç bir... (Ç.N.)

sonra ekledi: "Sadece, gereğinin yapılması için Don Angelo Mazza'ya yazılacak; bugünden tezi yok, imzanıza sunmak için, mektubu hazırlarım." Dışarı çıkarak kocaman kayıt defterlerini karıştırmaya gitti. Düzgün bir elyazısıyla tutulmuş bu defterlerde, iki yıllık bir gecikmeyle bile olsa, Salina ailesinin ayrıntılı tüm hesapları vardı, yalnız gerçekten önemli kayıtlar düşürülmemişti.

Yalnız kalan Don Fabrizio, yine düşünceleriyle bulutların arasına yükselmek için biraz bekledi. Olayların kendilerinden çok, Ferrara'nın ahmaklığına sinirlenmişti; birden onda, yakında yöneticilik aşamasına gelecek sınıfın niteliklerini saptamıştı. "Herifin söyledikleri gerçeğin tam tersi. Geberecek ana baba evlatlarına tasalanıyor, oysa, eğer o iki düşmanı biraz olsun tanıyorsam, ölü sayısı çok az olacak. Ya Napoli'de ya Torino'da –aslında ha biri ha öteki, hiç fark etmez– yazılacak bir zafer bildirisine yetecek kadar, bir tane bile fazla değil. Bir de tutmuş Sicilyamızı bekleyen şanlı şerefli günlerden dem vuruyor; Nicia'dan beri yapılan her çıkarmada aynı sözler verilmiş, hiçbir şey de olmamıştır. Ayrıca neden olsun? Peki, ne olacak öyleyse? Zararsız bir iki patlamadan sonra görüşmeler yapılacak, ondan sonra da büyük değişiklikler oldu denecek ama her şey yerinde sayacak." Aklına, ilk duyduğunda ne demek istediğini pek çıkaramadığı ama şimdi çok iyi anladığı, Tancredi'nin sözleri geldi. İçi rahatladı ve durmadan sayfalarını karıştırdığı dergiyi bir yana bıraktı. Gözlerini Pellegrino Dağı'nın sonsuz yoksulluk gibi çökmüş yamaçlarına dikti.

Az sonra, yanında çalışanların arasında en dikkate değer bulduğu ırgatbaşı Russo içeri girdi. Çizgili kadifeden oldukça şık bir ceket giymiş, acımasız bir alnı ve açgözlü bakışları olan bu uyanık adam, prense göre, yükselmekte olan bir sınıfın en iyi örneğiydi. Üstelik, hem yaltakçıydı hem de hakkını aldığına inanarak çaldığı için,

neredeyse kendisine gerçekten bağlı sayılabilirdi. "Küçük bey Tancredi'nin gitmesine ne kadar üzüldüğünüzü biliyorum sayın prensim ama eminim ki yokluğu uzun sürmeyecek ve her şey iyi sonuçlanacak." Prens yine Sicilya'nın akıl sır ermez bilmecelerinden biriyle karşı karşıya olduğunu hissetti. Evlerinin kapıları hep demirli olan ve köylülerin, karşıdan görünen on dakikalık mesafedeki kendi köylerine nereden gidildiğini bilmediklerini söyledikleri bu gizli kapaklı adada, salt gösteriş olan bütün o yapmacık esrar perdesine karşın, ağzı sıkılık diye bir şey yoktu.

Russo'ya oturmasını işaret etti, sonra gözlerini onun gözlerine dikerek, "Pietro, erkek erkeğe konuşalım," dedi, "sen de bu işlerin içindesin, değil mi?" Pietro hiç öyle şeylere karışmadığını, kendisinin aile babası olarak tehlikeli işlerden uzak durduğunu, bunların ancak küçük bey gibi gençlere göre olduğunu söyledi. "Babam yerine koyduğum sizden bir şey saklar mıyım efendimiz." (Ama daha üç ay önce mahzeninde prensin yüz elli sepet limonunu saklamıştı, üstelik onun bildiğini de biliyordu.) "Ama yine de yüreğimin o gözüpek gençlerden yana olduğunu söylemeliyim." Dostlukla yüklenerek kapıyı sarsan Bendicò'yu içeri almak için ayağa kalktı. Sonra yine yerine oturdu. "Sayın prensimiz biliyorlar ya, artık dayanacak halimiz kalmadı: Arama taramalar, sorguya çekilmeler, en ufak şey için bir sürü kırtasiyecilik, her köşede bir polis hafiyesi; namuslu bir insanın kendi işine gücüne bakma özgürlüğü bile kalmadı. Oysa yakında hürriyete, güvenceye kavuşacağız; vergiler azalacak, ticarette kolaylıklar yapılacak. Hepimiz rahatlayacağız: Bu işte kaybeden yalnız papazlar olacak. Ama Tanrı benim gibi âciz kullarını korur, onları değil." Don Fabrizio gülümsedi. Araya adamlar koyup Argivocale'yi satın almaya çalışanın Russo'nun ta kendisi olduğunu biliyordu. "Gürültü-

lü, patırtılı karışık günler olacak ama Salina Konağı kaya gibi sağlamdır. Sayın prensimiz bizim babamızdır, sonra benim çok tanıdıklarım da var. Piemonte'liler, saygılarını sunmak için yüce huzurunuza şapkaları ellerinde girecekler. Hem üstelik siz Don Tancredi'nin dayısı ve vasisisiniz!" Prens birden kendini aşağılanmış hissetti: Russo'nun dostlarının koruduğu birisi durumuna düşmüştü; görünüşe göre tek üstünlüğü o ağzı süt kokan Tancredi'nin dayısı olmaktı. "Bir haftaya kalmaz, yaşamımı Bendicò'ya borçlu olduğumu düşünürüm." Parmaklarıyla köpeğin kulağını o kadar sertçe sıktı ki kuşkusuz onur duyan ama yine de canı yanan köpek çeniledi.

Az sonra Russo'nun söyledikleri prensin yüreğine su serpti: "Her şey daha iyi olacak, inanın bana efendim. Namuslu ve yetenekli insanlar ilerleme olanağı bulacaklar. Öbürleri ise oldukları yerde kalacak." Bu heriflerin, küçük hesaplar peşinde koşan bu taşralı özgürlükçülerin, tek istedikleri kolayca daha çok para kazanmaktı. Bütün iş oydu. Kırlangıçlar daha çabuk uçmaya başlayacaktı; o kadar. Kaldı ki, yuvada daha sürüsüne bereket kuş vardı.

"Belki de sen haklısın. Kim bilir?" En sonunda işin aslını anlamıştı. Tancredi'nin bilmece gibi konuşmaları, Ferrara'nın tumturaklı lafları, Russo'nun asılsız ama yine de umulmadık şeyleri açığa vuran sözleri, hepsi, onu yatıştırıp rahata erdiren bu gizi ele vermişti. Çok şeyler olacaktı kuşkusuz ama iş bir komediden, gülünç giysilerde birkaç damla kan görülen gürültülü ve romantik bir komediden öteye gitmeyecekti. Burası, her şeyin bir yolunun bulunduğu uzlaşmalar diyarıydı; Fransa'nın taşkınlığı yoktu burada; aslına bakılırsa Fransa'da bile, '48 Haziran'ının dışında, ne zaman önemli bir şey olmuştu ki? Russo'ya şöyle demek isterdi ama yaradılıştan gelme kibarlığı bunu engelliyordu: "Çok iyi anlıyorum: Babalarınız saydığınız bizleri yok etmek istemiyorsunuz; istedi-

ğiniz salt bizim yerimize geçmek. Tatlılıkla, kibarca, belki de ceplerimize birkaç bin duka altını koyarak. Öyle değil mi? Daha sonra, senin yeğenin Azizim Russo, büyük bir saflıkla gerçekten baron oldum sanacak; sen de adın Russo olduğundan, ne bileyim belki de pancar suratlı bir köylünün evladı olduğunu unutup bir Moskova boyarının soyundan geldiğine inanacaksın. Kızın çok geçmeden bizimkilerden biriyle, belki de o mavi gözlü, ince uzun parmaklı Tancredi'yle evlenecek. Ne de olsa güzel kız, hele bir de yıkanmayı öğrenirse... 'Her şeyin olduğu gibi kalması için.' Evet, her şey olduğu gibi kalacaktı, yalnız yavaş yavaş sınıflar yer değiştirecekti. Saray görevlilerine ait altın anahtarları, kırmızı Aziz Gennaro Kordonu, masanın gözünde saklanacak ve daha sonra Paolo'nun oğlunun evindeki camlı dolaba gidecek ama Salina'lar hep Salina kalacaktı; hatta belki bir tazminat bile alırlardı. Sardunya Senatosu'nda bir koltuk, fıstıki renkli bir San Maurizio kordonu. O da püskül, bu da püskül, ne fark eder?"

Yerinden kalktı. "Pietro, git arkadaşlarınla konuş. Evde kızlar var, korkutmamak gerek." "Biliyorum efendim, zaten konuştum hepsiyle: Salina Konağı bir manastır kadar sessiz kalacak." Yüzünde dostça ama alaylı bir gülümseme vardı.

Don Fabrizio, arkasında Bendicò'yla dışarı çıktı; Peder Pirrone'yi bulmak için yukarı çıkmayı düşünüyordu ama köpeğin gözlerindeki yakarışa dayanamayıp bahçeye indi. Bendicò dün bahçede yaptıklarının heyecanıyla titriyor, bir an önce başladığı iyi işleri bitirmek istiyordu. Bahçe dünden daha güzel kokuyordu, sabah güneşinde akasya ağaçlarının altın rengi daha az gözü alıyordu. "Peki ya kralımız, kralımızla kraliçemiz ne olacaklar? Yasallık nereye gidecek?" Bu düşünceyle birden tedirgin oldu ama kaçınmak olanaksızdı; bir an için kendini Màlvica gibi hissetti. Her zaman o kadar küçük gördüğü bütün o

Ferdinand'ları, Francesco'ları güvenilir, haksever, sevecen ağabeyler, gerçek krallar gibi düşündü. Ama hep tetikte bekleyen iç huzurunun koruyucu güçleri, yasallık silahşörleri ve tarih topçularıyla hemen yardımına koşmuşlardı. "Peki ya Fransa? III. Napolèon yasal değil mi? Fransızlar, kendilerini kuşkusuz parlak bir geleceğe götürecek bu aydın imparatorun idaresinde mutlu değiller mi? Ayrıca, yanlış anlaşılmasın, III. Carlos sanki çok mu haklıydı? Bitonto Savaşı da, Bisacquino ya da Corleone ya da bilmem ne savaşı gibi, şimdi Piemonte'lilerin bizimkileri tekme tokat sürdükleri savaştan farksızdı; her şeyin olduğu gibi kalması için yapılan savaşlardan biriydi. Aslına bakılırsa, Zeus bile Olimpos Dağı'nın yasal kralı değildi."

Zeus'un, Satürn'ü düşürmek için yaptığı darbeyi düşününce aklına hemen yıldızların geleceği de belliydi.

Bendicò'yu bahçede deli gibi oraya buraya saldırır bırakıp basamakları çıktı, kızlarının Salvatore rahibe okulundan gelen arkadaşlarıyla oturup konuştukları salonlardan geçti (o geçerken kızlar, ipek eteklerini hışırdatarak ayağa kalkmışlardı), uzun bir merdivenden çıkıp masmavi aydınlık gözlemevine geldi. Sabah ayininden sonra sade kahve ve Monreale bisküvileriyle kahvaltı etmiş olan Peder Pirrone, kendi cebir denklemlerine dalmış gitmişti. Güneşten rahatsız olmasın diye gözlerine kara kapaklar örtülmüş, iki teleskop ve üç dürbün, yemeklerinin salt gece verildiğini bilen iyi eğitilmiş hayvanlar gibi köşelerinde duruyorlardı.

Papaz, prensin içeri girmesiyle hesaplarından başını kaldırdı ve aklına hemen dün geceki utanılacak olay geldi. Ayağa kalktı ve onu saygıyla selamladı ama, "Sayın efendimiz günah çıkarmaya mı geldiler?" diye sormaktan da kendini alamadı. Gece iyi uyuduğundan bir de

sabahki konuşmalarından dolayı dün olanları tümden unutan Don Fabrizio şaşırdı. "Günah çıkarmak mı? Bugün cumartesi değil ki!" Birden anımsadı ve gülmeye başladı. "Yok canım, aziz peder, ne gereği var? Nasıl olsa her şeyi biliyorsunuz." Onun böyle inatla kendisini suç ortağı yapmaya kalkması papazı sinirlendirmişti. "Efendimiz, günah çıkarmanın amacı, salt yaptıklarını anlatmak değil, aynı zamanda pişmanlık duymaktır; benim, sizin ne suç işlediğinizi bilip bilmemem hiçbir şeyi değiştirmez, bunu yapıncaya kadar günahınızdan kurtulamazsınız." Cüppesinin kolundaki bir kılı dikkatle üfledikten sonra yine kendi soyutlanmış dünyasına daldı.

Sabahki politik buluşları prensin içini öylesine rahatlatmıştı ki başka zaman olsa küstahlık sayacağı bu sözlere sadece gülümsemekle yetindi. Küçük kulenin pencerelerinden birini açtı. Manzara bütün güzelliğiyle gözlerinin önüne serildi. Güneşin mayalanmış sıcaklığı her şeyi ağırlığından arıtmış, havada yüzer bir görünüm yaratmıştı: Arka planda deniz parlak bir leke gibiydi, pusudaki çeteleriyle gece ürkütücü gibi görünen dağlar şimdi eriyen buğu kümelerini andırıyor, haşin yüzlü Palermo bile, tıpkı çobanın ayakları dibinde yatan sürü gibi, manastırların çevresinde uzayıp gidiyordu. Kargaşa çıkabilir korkusuyla gönderilmiş, limanda demirli duran gemiler bile bu görkemli dinginliği bozacak bir korku havası getiremiyorlardı. O 13 Mayıs sabahı, henüz doruk noktasına gelmemiş olan güneş, o acımasız ve arsız güneş, tüm iradeyi yok ederek her şeyi aşağılık bir köle hareketsizliğinde bırakan, insanları şiddet rüyalarıyla besleyip yine zorba rüyaların yasadışı kuralsızlığına sürükleyen o uyuşturucu güneş, Sicilya'nın gerçek kralı gibiydi.

"Boyuna bardağımıza doldurulan bu gizemli iksiri değiştirmek için daha çoook Viktor Emanuel'ler ister!"

Peder Pirrone yerinden kalkmış, kuşağını düzelterek eli havada prense doğru geliyordu. "Efendimiz, çok dü-

şüncesizce konuştum, beni bağışlayın ama yine de sözümü dinleyin, günah çıkarın."

Buzlar kırılmıştı, artık prens, Peder Pirrone'ye politik alandaki kendi önsezilerini anlatabilirdi. Ama papaz, onun iç rahatlığını paylaşmaktan çok uzaktı, aksine birden yine iğneleyici oluverdi. "Uzun lafın kısası, siz soylular özgürlükçülerle, onlar bir yana, hatta Masonlarla, bize yani Kilise'ye karşı birlik olacaksınız demek. Açıkça görülüyor ki bizim mallarımız, yani fakirlerin bütün malı mülkü çalınıp çırpılacak ve en haddini bilmez, edepsiz elebaşıların arasında iyi kötü bölüştürülecek; o zaman bugün hâlâ Kilise'nin geçimlerini sağlayıp yol gösterdiği o kadar fakir fukarayı kim besleyecek?" Prens susuyordu. "O gözü dönmüş, azgın halk nasıl yatıştırılacak? Ben söyleyeyim efendimiz. Sizin topraklarınızın önce bir bölümü, arkasından bir bölümü daha ve en sonunda tümü onlara verilecek. Ve böylece, Masonların eliyle bile olsa, Tanrı'nın adaleti yerini bulacak. Peygamberim efendimiz körleri iyileştirirdi ama ruh körlerinin hali ne olacak?"

Zavallı papaz soluk soluğa kalmıştı. Kilise mallarının varsaydığı biçimde dağıtılabileceğinden duyduğu yürekten üzüntü, yine kendini kaybedip sevdiği ve öfkeyle bağırıp çağırmasına rağmen karşılık beklemeden yaptığı iyiliklerine de tanık olduğu prensi gücendirmiş olma korkusuyla karışmıştı. Bu yüzden tetikte bekliyor ve gözucuyla, elindeki küçük fırçayla dalgın dalgın bir teleskopun düğmelerini temizleyen Don Fabrizio'ya bakıyordu. Az sonra prens yerinden kalktı, ellerini bir bez parçasıyla uzun uzun sildi; yüzünden hiçbir şey okunmuyordu, açık renk gözleri sadece tırnaklarının dibinde kalmış olabilecek küçük bir yağ lekesini araştırır gibiydi. Aşağıda, konağın çevresinde derin ve son derece kibar bir sessizlik egemendi. Çok uzaktan, portakal bahçesinin sonunda bahçıvanın köpeğine saldıran Bendicò'nun havlaması ve mut-

fakta, yaklaşan öğle yemeği için et kıyan bir aşçının tok ve düzenli bıçak vuruşlarının takırtısı geliyor ama bütün bunlar sessizliği bozacak yerde aksine daha çok vurguluyordu. Güneş, insanların gürültüsünü olduğu kadar toprağın burukluğunu da emmiş gibiydi. Don Fabrizio, Peder Pirrone'nin masasına doğru yürüdü, oturdu, papazın öfkeyle masaya atmış olduğu, ucu iyice sivriltilmiş kalemi aldı ve Bourbon Hanedanı'nın simgesi olan zambakları çizmeye koyuldu. Yüzünde ciddi ama öyle huzurlu bir ifade vardı ki papazın tedirginliği geçiverdi.

"Kör değiliz aziz peder, sadece insanız. Dalgaların çarpmasıyla eğilen yosunlar gibi, içinde bulunduğumuz değişen gerçeğe uymaya çalışıyoruz. Kutsal Kilise'ye açıkça ölümsüzlük sözü verilmişti, bir toplumsal sınıf olarak, bizlere böyle bir söz verilmedi. Bizim için, yüz yıl daha yaşam hakkı tanıyacak geçici bir önlem, sonsuzluğa bedeldir. Belki çocuklarımız için, torunlarımız için kaygılanabiliriz ama şu kendi ellerimizle tutabileceğimizden fazlası için bir yükümlülüğümüz yok. 1960 yılında doğmuş olabilecek torunlarımın torunlarını düşünemem. Kilise evet, Kilise hepsini düşünmelidir çünkü ölümsüzdür. Avuntusu dolayh olarak, umutsuzluğunun içindedir. Siz sanıyor musunuz ki Kilise, elinden gelse, bugün ya da yarın, kendini kurtarmak için bizleri gözden çıkarmaz? Doğal olarak çıkarır, üstelik çok da iyi eder."

Peder Pirrone, prensi gücendirmediğine o kadar sevinmişti ki kendisi de hiç alınmadı. Kilise'den söz ederken "umutsuzluk" sözcüğünü kullanmak yakışık almazdı ama uzun yıllar günah çıkarıcısı olduğu Don Fabrizio'nun düş kırıklığına uğramış ruhsal durumunu anlıyordu. Yine de onun tartışmayı kazanmasına izin veremezdi. "Cumartesi günü itiraf etmeniz gereken iki günahınız var efendimiz: birisi dünkü bedensel, öteki bugünkü ruhsal olan. Unutmayınız."

İkisi de yatışmıştı ve yakında Arcetri'deki yabancı bir gözlemevine gönderilmesi gereken bir yazıdan söz etmeye başladılar. O saatte görülemeyen ama hep var olan, hesapları yapılıp yönleri bulunmuş yıldızlar, hiç değişmeyen yörüngelerini izleyerek göklerde süzülüyorlardı. Kuyrukluyıldızlar her zamanki gibi, saniye sektirmeden tam zamanında izleyenlerin gözlerine görüneceklerdi. Onlar Stella'nın sandığı gibi felaket habercileri değildi; tam aksine, öngörülen anda gözükmeleri, kendini yansıtan ve göklerin yüce doğallığına katılan insan aklının bir başarısı sayılırdı. "Bırakalım aşağıda Bendicò'lar köylü avlarının peşinde koşsunlar, aşçının koca bıçağı günahsız hayvanların etlerini doğrasın. Tepedeki bu gözlemevinden, birinin övüngen kabadayılığı ile ötekinin kan dökücülüğü sanki dingin bir uyum içinde sanılıyor. Gerçek ve tek sorun, bu ruhsal yaşamın, ölümü en çok hatırlatan bu soyut anlarda nasıl sürdürüleceğidir."

Prens bu sözleri söylerken, her zamanki maymun iştahlılığını, kaprislerini, dünkü cinsel arzularını unutuyordu. Bu soyutlanmış, dalgın anlarında belki kendini, Peder Pirrone'nin kalıplaşmış sözlerinin hiçbir zaman yapamayacağı biçimde, ta içinde tüm günahlarından arınmış ve yeniden evrenle birleşmiş gibi hissediyordu. O sabah, yarım saat için tavandaki tanrılar ve duvarlardaki maymunlar susturulmuştu. Ama salonda hiç kimse bunu fark etmedi.

Öğle yemeği çanı çaldığında her ikisi de yatışmıştı; bu, politik durumu kavramaları kadar, kabul etmiş olmalarından da ileri geliyordu. Bütün konağı alışılmadık dingin bir hava sarmıştı. Öğle yemeği günün en önemli yemeğiydi ve çok şükür hiç patırtı çıkmadan her şey yolunda gitti. Kızlarının en büyüğü olan yirmi yaşındaki Carolina'nın takma lülelerini tutan firketelerden biri

açıldığından olacak, saçlar çözülüp tabağına düşmüştü. Başka zaman olsa çok kötü sonuçlar doğurabilecek bu olay gülerek karşılanmış ve kızın yanında oturan erkek kardeşi, düşen lülelerden birini alıp kutsal bir madalyonmuş gibi boynuna asınca Don Fabrizio bile gülümsemekten kendini alamamıştı. Artık herkes Tancredi'nin nereye ve ne için gittiğini biliyor ve sessizce yemeğini yiyen Paolo'dan başka hepsi ondan söz ediyordu. Üstelik az da olsa korkusunu yüreğinin derinliklerine gömen prensten başka kimse kaygılı değildi; yalnız Concetta'nın güzel alnında belli belirsiz bir kırışık vardı. "Kız bizim kerataya tutulmuş galiba. Birbirlerine de yakışırlar hani ama korkarım Tancredi'nin gözü daha yukarılarda, yani daha aşağılarda demek istiyorum." Genellikle kafasını saran politika sisleri dağıldığından, yaradılıştan neşeli bir insan olan Don Fabrizio o gün pek konuşkandı. Kızının içini rahatlatmak için, kral ordusundaki silahların nasıl hiçbir işe yaramadığından söz etmeye başladı: O kocaman tüfeklerin namlularının içinde yivler olmadığını ve attıkları kurşunların derine işleyemeyeceğini uzun uzun anlattı. Aslında salt kendini aldatmak olan bütün bu açıklamaları çok azı anlamış, hiçbirisi inanmamış; ama hepsi, o gerçek somut ve iğrenç çatışmayı unutup savaşı, askerî birliklerin karşılaşmalarını gösteren düzenli bir çizelge gibi görmeye başlamıştı.

Yemek bitince sofraya romlu pelte geldi. Bu, prensin en sevdiği tatlıydı. Prenses, dün gece gönlünü hoş eden kocasının hatırı için sabah erkenden aşçıya tembih etmişti. Kırmızı kirazlar ve yeşil fıstıklardan oluşan bir garnizonun koruduğu, tırmanılması olanaksız dümdüz, kaygan duvarlar üstünde yükselmiş mazgallı bir kale burcunu andıran pelte, ilk bakışta gözdağı verir gibi durmasına karşın saydam ve titrekti ve kaşık, şaşılacak bir kolaylıkla içine gömülüveriyordu. En son servis yapılan on altı ya-

şındaki Francesco Paolo'ya ulaştığında, kaleden geriye artık yalnız gedikler açılmış duvarlar ve titrek bir moloz yığını kalmıştı. Rom kokusu ve alacalı bulacalı burçların nefis tadıyla coşan prens, aile bireylerinin iştahla saldırarak kaleyi yerle bir etmelerini izlemekten çok mutluydu. Önündeki bardaklardan biri yarısına kadar Marsala doluydu. Bardağı kaldırdı ve teker teker hepsini süzdükten sonra bir an Concetta'nın mavi gözlerine baktı ve, "Sevgili Tancredi'mizin şerefine," deyip bir yudumda şarabı bitirdi. Bardak doluyken, altın rengin üstünde kolayca göze çarpan F.D. harfleri artık görünmüyordu.

Don Fabrizio'nun yemekten sonra yeniden indiği yazıhanesine güneş ışıkları eğik geldiğinden, gölgede kalan yurtluk resimleri, artık kendisini ayıplar gibi durmuyorlardı. Kiralarının bir kısmını, getirdikleri doğal ürünlerle ödeyen Pastorello ve Lo Nigro, "Tanrı'ya emanet olun efendimiz," diye mırıldandılar. Güneşten yanmış ve özenle tıraş edilmiş esmer yanakları parlıyor, dimdik ayakta durmuş şaşkın şaşkın bakınıyorlardı. Üstlerinden odaya bir davar kokusu yayılıyordu. Prens onlarla içtenlikle ve kendine has yalın Sicilya ağzıyla konuştu, çoluk çocuklarının hatırını sordu, hayvanları ve çiftlikleri hakkında bilgi aldı. Sonra, "Bir şey getirdiniz mi?" diye sordu. Onların evet, deyip yan odayı göstermeleri üzerine, birden bu konuşmanın, tıpkı Kral Ferdinand'la kendi görüşmesinin bir kopyası olduğunu fark edip utanır gibi oldu. "Beş dakika bekleyin, Ferrara makbuzlarınızı verecek." Ellerine, getirdiklerinin kıymetini herhalde fazlasıyla karşılayan ikişer duka altını sıkıştırdı. "Sağlığımıza birer bardak içersiniz." Sonra, neler geldiğine bakmak için yandaki odaya geçti: Yerde, her biri on kilo çeken on iki dürümlük dört taze kaşkaval peyniri duruyordu; bu peyniri hiç sevmeyen prens, şöyle bir baktıktan sonra ba-

şını çevirdi; köşede, birkaç saat önce kesilmiş boyunlarının üstünde zavallı kafaları sallanan altı tane yeni doğmuş kuzu vardı; karınları da deşildiğinden parlak bağırsakları dışarı fırlamıştı. Bir ay önce buldukları askeri anımsayan prens, "Ruhu şad olsun," diye düşündü. Bendicò'nun yaklaştırdığı burnundan ürken, ayaklarından asılmış dört çift tavuk çırpınıp duruyordu. Don Fabrizio, "İşte bu da gereksiz bir korku örneği," diye düşündü, "köpekten onlara hiçbir zarar gelmez, kemiklerini bile yemez çünkü karnını ağrıtır." Ama bu kan ve korku havasından rahatsız olmuştu. "Pastorello, sen şu tavukları kümese götür, kilerde durmalarına gerek yok; bir dahaki sefere kuzuları da doğrudan doğruya mutfağa taşıyın, ortalığı kirletiyorlar. Nigro sen de git, Salvatore'yi çağır; gelsin buraları temizlesin ve peynirleri içeri taşısın. Pencereleri de aç, koku gitsin."

Tam o sırada elinde makbuzlarla Ferrara içeri girdi.

Don Fabrizio tekrar yukarı çıktığında, en büyük oğlu Querceta Dükü Paolo'yu odasında, her zaman öğle uykusuna yattığı kırmızı divana oturmuş, kendisini beklerken buldu. Delikanlı bütün cesaretini toplamış, onunla konuşmaya gelmişti. Kısa boylu, zayıf ve esmer olan Paolo, babasından yaşlı gibi duruyordu. "Baba, sana Tancredi dönüp geldiği zaman kendisine nasıl davranmamız gerektiğini sormak istiyorum." Babası onun ne demek istediğini hemen anlayıp sinirlendi. "Ne demek istiyorsun? Ortada değişen bir şey mi var?" "Ama baba, herhalde onaylamıyorsun; Sicilya'yı altüst eden o güruha katılmaya gitti; olmaz böyle şey!"

Genç adamın kişisel kıskançlığı, akıllı ve atılgan hala oğluna duyduğu ahmakça ve bağnaz öfke, politika maskesi altında gizlenmişti. Don Fabrizio o kadar kızmıştı ki oğluna oturmasını bile söylemedi. "Aptalca bir iş yap-

mak, sabahtan akşama kadar at pisliğine bakmaktan iyidir. Tancredi şimdi eskisinden daha çok gözüme girdi. Üstelik, yaptığı aptalca da sayılmaz. Eğer sen, üstünde Querceta dükü yazan kartvizitler bastırmayı sürdürebilir ve ben gittikten sonra üç kuruşluk bir mirasa konabilirsen, bunu Tancredi'ye ve onun gibilere borçlu olacaksın. Çık dışarı, bir daha da bu konuda tek laf istemiyorum. Burada salt benim sözüm geçer." Sonra birden öfkesi geçip işi alaya döktü. "Haydi oğlum, git artık, uyuyacağım. Git de Guiscardo'yla biraz politikadan konuş, birbirinizi iyi anlarsınız." Donakalmış Paolo, kapıyı kapatıp giderken Don Fabrizio redingotunu ve kısa çizmelerini çıkardı, sonra ağırlığı altında çatırdayan divana uzandı ve rahat bir uykuya daldı.

Uyandığında uşağı elinde bir tepsiyle içeri giriyordu: Üstünde bir gazete ve bir mektup vardı. Palermo'daki kayınbiraderi Màlvica'dan gelen mektubu, bir atlı elden getirmişti. Daha uyku sersemi olan prens mektubu açtı. "Azizim Fabrizio, bu satırları yazarken son derece bitkinim. Gazetedeki korkunç haberi oku. Piemonte'liler çıkarma yaptılar. Mahvolduk. Bu akşamdan tezi yok, bütün ailemle birlikte bir İngiliz savaş gemisine sığınacağım. Kuşkusuz, sen de aynı şeyi yapmak isteyeceksin; arzu edersen sizlere de bir-iki yer ayırtayım. Tanrı sevgili kralımızı korusun. Kucaklarım. Ciccio."

Mektubu katlayıp cebine koyduktan sonra sesli sesli gülmeye başladı. Şu Màlvica yok muydu! Ödleğin biriydi. Hiçbir şey anlamazdı ve şimdi de tir tir titriyordu. Sarayını da uşakların elinde bırakıyordu; bu sefer geri döndüğünde gerçekten her yeri bomboş bulacaktı! "Bu arada Paolo, Palermo'ya gitse iyi olur; böyle anlarda boş bırakılan evler elden gitmiş demektir. Akşam yemeğinde söyleyeceğim kendisine."

Gazeteyi açtı. "11 Mayıs'ta silahlı adamların Marsala kıyılarına çıkmalarıyla gerçek bir korsanlık olayı yaşanmıştır. Son alınan haberlere göre, Garibaldi buyruğundaki bu çetecilerin sayısı 800'ü bulmaktadır. Karaya ayak bastıktan sonra kralın askerleriyle çatışmaktan kaçınan bu haydutların Castelvetrano'ya doğru ilerledikleri bildiriliyor; barışsever halkı korkutup soygunculuğa ve yakıp yıkmaya başlayan... vb... vb..."

Garibaldi adı Don Fabrizio'yu biraz tedirgin etti. O saçı sakalına karışmış serüven düşkünü tam bir Mazzini'ciydi. Bela çıkarabilirdi. "Ama eğer o centilmen kral onu buralara kadar yolladıysa, inancı var demekti. Gem vuracaklar, frenleyeceklerdi herhalde."

Güveni yerine gelmiş, saçlarını taradı, uşağının yardımıyla redingotunu ve ayakkabılarını giydi. Gazeteyi bir çekmeceye fırlattı. Dua saati yaklaşmıştı ama salonda daha kimse yoktu. Bir divana oturdu; beklerken tavandaki Vulcan'ın, Torino'da görmüş olduğu, Garibaldi'nin taşbaskısı bir resmine ne kadar benzediğini düşündü. "Boynuzlunun biri."

Aile bireyleri yavaş yavaş toplanıyordu. Kadınların ipek elbiselerinin hışırtıları duyuluyordu. Küçükler aralarında şakalaşıyorlardı. Kapının arkasından, ne pahasına olursa olsun içeri girmek isteyen Bendicò ile uşakların her zamanki kavgası duyuluyordu. Tozan dolu bir güneş ışını, kötü kötü bakan maymunların yüzüne vurdu.

Don Fabrizio diz çöktü. "*Salve, Regina, Mater misericordiae...*"[1]

1. (Lat.) "Selam kraliçe, merhametin anası..."; "Meryem Ana'ya Yakarış" duası. (Ç.N.)

2

Ağustos 1860

"Ağaçlar! Ağaçlara bakın!"

Öndeki arabadan yükselen bu ses, arkada beyaz bir toz bulutunun içinde neredeyse görünmez olmuş dört arabaya kadar ulaştı; tüm pencerelerden uzanan terli yüzlerde yorgun bir sevinç okunuyordu.

Aslında ağaçlar topu topu üç taneydi ve üstelik doğa ananın en çarpık çurpuk çocukları olan okaliptüs ağaçlarıydılar. Ama yine de, o sabah altıda çıktıkları Bisacquino'dan beri Salina ailesinin karşısına ilk çıkan ağaçlardı. Saat on bir olmuştu ve beş saattir güneşten kavrulmuş çıplak, sarı tepelerden başka bir şey görmemişlerdi. Düz yolda tırısa kalkan atlar arada bir ağır ağır tepelere tırmanıyor, sonra yavaşça ve dikkatle yokuşlardan iniyorlardı; ister yavaş, ister hızlı gitsinler, atların yürüyüşüne sürekli eşlik eden çıngırak sesleri artık duyulmuyor ve bu, sanki kızgın güneşin altında cayır cayır yanan kırların sesiymiş gibi geliyordu. Evleri soluk mavi boyalı, darmadağın olmuş köylerden geçmişler, kuru nehir yataklarının üstündeki acayip, görkemli köprüleri aşmışlar, süpürgeotları ve katırtırnaklarının bir türlü yumuşaklık veremediği sarp kayalıklara tırmanmışlardı. Ne bir ağaç ne bir damla su: yalnız güneş ve toz. O tozdan ve güneşten korunmak için kapandıkları arabanın içinde ısı, kuş-

kusuz elli dereceye varmıştı. Apak gökyüzüne uzanan bu susuzluktan kurumuş ağaçlar, birçok şeyin habercisiydi: Yolculuğun bitmesine iki saat kalmıştı, Salina topraklarına giriyorlardı, artık bir şeyler yiyebilir ve belki bir kuyunun kurtlu suyunda yüzlerini bile yıkayabilirlerdi.

On dakika sonra Rampinzeri Çiftliği'ne varmışlardı. Burası, hasat zamanı katırları ve başka hayvanlarıyla gelen emekçilerin salt bir ay kaldıkları koskoca bir çiftlik eviydi. Sağlam ama içeri göçmüş kapının üstünde, atılan bir taşla bacakları kırılmış olmasına karşın hâlâ dans eden bir leopar vardı; çiftlik evinin yanında, okaliptüs ağaçlarının gölgelediği ve gerektiğinde yüzme havuzu, hayvan yalağı, tutukevi ve gömütlük gibi türlü işlerde kullanılan derin bir kuyu vardı. Susuzluğu giderir, tifo mikroplarını yayar, kaçırılanları saklar, insan ölülerini ve hayvan leşlerini, adı sanı belirsiz iskeletler oluncaya dek bağrında tutardı.

Salina ailesinin tüm bireyleri arabadan indiler. Prens yakında sevgili Donnafugata'sına kavuşacağı için sevinçli, prenses ise sinirleri bozulmuş ve halsiz olmasına karşın kocasının mutluluğundan canlanmış gibiydi; kızlar bitkindi, sıcağın bile uslandıramadığı küçük oğlanlar bu yenilikten heyecanlanmış görünüyorlardı; Cezayir'de Mareşal Bugeaud'un evinde geçirdiği yılları anımsayan Fransız dadı Matmazel Dombreuil, yorgunluktan bayılmak üzereydi, küçük, kalkık burnunu boyuna silerek, "*Mon Dieu, mon Dieu, c'est pire qu'en Afrique!*"[1] diye inliyordu. Dua kitabını okurken uyuyakalan ve o yüzden yol kendisine çok kısaymış gibi gelen Peder Pirrone, içlerinde en canlı olanıydı. Şehirli olduklarından, alışmadıkları bu köy görünümünden tasalanmış bir hizmetçi kız, iki uşak

1. (Fr.) Tanrım, Tanrım, Afrika'dan beter! (Ç.N.)

ve arabadan en son inip göz kamaştırıcı ışıkta alçaktan uçan ve ölümü anımsatan kargalara havlayıp duran Bendicò, grubu tamamlıyordu.

Hepsi kirpiklerine, dudaklarına ya da kuyruklarına kadar apak toza bulanmıştı. Durup birbirlerinin üstünü silkeleyenlerin çevresinde beyazımsı toz bulutları yükseliyordu.

Bütün bu pisliğin ortasında Tancredi'nin zarif ve derli toplu hali daha çok göze çarpıyordu. Atla gelmiş ve oraya öbürlerinden yarım saat önce varmış olduğundan üstüne başına çekidüzen verip beyaz kravatını değiştirmeye vakit bulmuştu. O her işe yarayan kuyudan çektiği bir kova suda yüzüne baktığı zaman kendini beğenmişti: Sağ gözündeki siyah gözbağı, üç ay önce Palermo'da bir çatışmada yaralanan kaşını korumaktan çok, anımsatmaya yarıyordu; öteki gözü, geçici olarak gölgede kalmış olanın şeytanca bakışını da yükümlenmiş gibi mavi mavi parlıyordu. Kravatındaki kırmızı iplik, yakın zamana kadar giymiş olduğu kırmızı gömleğin üstü kapalı bir işaretiydi. Tancredi, prensesin arabadan inmesine yardım etti, ceketinin koluyla dayısının silindir şapkasının tozunu sildi, kuzenlerine karamelalar dağıttı, küçüklere şakacı sözler söyledi, papazın önünde neredeyse yerlere kadar eğildi, Bendicò'nun coşkulu saldırışlarını aynı tutkuyla yanıtladı, Matmazel Dombreuil'i avuttu, herkesi alaya aldı, herkesi büyüledi.

Arabacılar su vermeden önce serinletmek için atları yavaş yavaş aşağı yukarı dolaştırıyor, uşaklar çiftlik evinin dört köşe gölgesinde harmandan kalma samanların üstüne masa örtülerini seriyorlardı. Her işe yarayan kuyunun yanında öğle yemeğine oturdular. Çevrelerinde, saman çöpleri ve anızlarla sapsarı kesilmiş, yer yer kara yanık lekeleriyle dolu kasvetli tarlalar dalga dalga uzanıyor, ağustosböceklerinin ağıtları göğe yükseliyordu; yaz

sonunda susuzluktan yanmış, boş yere yağmur bekleyen Sicilya'nın can çekişme hırıltıları gibiydiler.

Bir saat sonra dinlenmiş ve kendilerine gelmiş olarak yine yola koyuldular. Yorgun atların her zamankinden daha ağır gitmelerine karşın, yolun bu son bölümü onlara oldukça kısa geldi. Artık kanıksadıkları kırlar o uğursuz görünümlerinden sıyrılmıştı. Orada burada bildik yerler görüyor, Dragonara Kanyonu, Misilbesi Kavşağı gibi eskiden geldikleri kuru tarlaları, geçmiş yıllarda piknik yaptıkları köşeleri tanıyorlardı; Donnafugata'dan yaptıkları en uzun yürüyüşlerin durak noktası olan Madonna delle Grazie'ye çok az kalmıştı. Prenses uyumuştu. Geniş arabada karısıyla yalnız oturan Don Fabrizio çok mutluydu. Donnafugata'ya üç ay kalmaya gitmek, 1860 yılının bu ağustos sonunda olduğu kadar hiçbir zaman onu böylesine sevindirmemişti. Bu sevinci yalnız, Donnafugata'daki evden, oranın insanlarından, köyde hâlâ varlığını sürdürün bir derebeylik havasından hoşlandığı için değildi. Ayrıca, başka gelişlerinden farklı olarak bu kez içinde, ne gözlemevindeki dingin gecelerin, ne de arada bir görmeye gittiği Mariannina'nın özlemi vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu son üç ayda Palermo iğrenç olmuştu. Durumu kavrayan ve o kırmızı gömlekli "öcü" Garibaldi'yi iyi karşılayan tek kişi olmak isterdi ama geleceği görme yetkisinin salt Salina'lara vergi olmadığını kabul etmek zorunda kalmıştı. Tüm Palermo'lular mutlu görünüyordu; evet, bir avuç şapşaldan başka hepsi. Kayınbiraderi Mâlvica, diktatörün polisleri tarafından yakalanmış ve on gün içerde kalmıştı; oğlu Paolo da aynı ölçüde hoşnutsuz ama biraz daha sakıngandı ve kim bilir hangi entrikaların peşinde Palermo'dan ayrılmıştı. Başka herkes sevinç gösterilerinde bulunuyor, yakalarında üç renkli rozetlerle dolaşıyor, sabahtan akşa-

ma kadar sokaklarda yürüyüşler düzenliyor ve her şeyden önce, durmadan konuşuyor, nutuklar atıyor, kafa şişiriyordu. İşgalin ilk günlerinde bütün bu gürültü patırtı, anacaddelerden geçen bir-iki yaralıyı selamlama çığlıkları ya da ara sokaklarda sıkıştırılmış "kalleş" Bourbon polis hafiyelerinin bağırmaları gibi az çok anlamlıysa bile, artık yaralılar iyileştiğinden, hayatta kalan "kalleşler" de yeni polis kuvvetlerine katıldıklarından, her ne kadar kaçınılmaz da olsa, Don Fabrizio bu şamatayı gülünç ve yavan buluyordu. Ama bütün bunların salt yüzeyde kalan bir görgüsüzlük belirtisi olduğunu da kabul etmek gerekirdi; işin temeli, yani ekonomik ve sosyal yönleri, tıpkı kendi öngördüğü gibi yeterli ve memnun ediciydi. Don Pietro Russo sözünde durmuş ve Salina Konağı'nın çevresinde tek bir silah patlamamıştı; gerçi Palermo'daki saraydan Çin porseleni büyük bir yemek takımı çalınmıştı ama bu, hepsini iki büyük sepete yerleştirip sonra da bombardıman sırasında sepetleri avluda bırakan Paolo'nun salaklığı yüzündendi, taşıyıcıları alıp götürmeleri için resmen davet etmişti sanki.

Piemonte'liler (kendi içini rahatlatmak için prens onlara hâlâ böyle diyordu; oysa başkaları ya yükseltmek için *Garibaldini* ya da yermek amacıyla *Garibaldeschi*[1] sıfatlarını kullanıyorlardı) ziyaretine gelmişti; her ne kadar dendiği gibi, şapkaları ellerinde değildiyse de, kraliyet subaylarınınkiler kadar sarkık ve buruşuk kırmızı berelerine ellerini götürerek onu selamlamışlardı.

Yirmi dört saat önceden Tancredi'nin haber verdiği gibi, 20 Haziran günü, siyah kordonlu kırmızı ceket giymiş bir general, Salina Konağı'nda boy göstermişti. Peşinde emir subayıyla gelen general büyük bir nezaketle

1. (İt.) Sırasıyla: "Garibaldi yanlıları"; "Garibaldi çömezleri". (Ç.N.)

tavan fresklerini görmek için izin istemişti. Kuşkusuz hemen içeri alınmıştı; zamanında uyarıldıklarından salonların birindeki Kral II. Ferdinand'ın tören giysisiyle, tüm madalyalarını takmış olduğu portresini indirip yerine, hem estetik hem politik yararları olan bir manevrayla tarafsız bir resim, Probatica Havuzu'nu asmışlardı.

General otuz yaşlarında, geveze ve gösterişe düşkün ama akıllı bir Toscana'lıydı. Ayrıca görgülü ve sempatikti; çok saygılı davranmış ve diktatörün önceki buyruklarından biriyle tam çelişkiye düşerek Don Fabrizio'ya, "Sayın prens," demekte ısrar etmişti. On dokuz yaşında toy bir genç olan emir subayı ise Milano'lu bir konttu ve gerek parlak çizmeleri gerekse "r"leri yutarak konuşmasıyla kızları kendine hayran bırakmıştı.

Yüzbaşı rütbesi verilmiş, daha doğrusu özel olarak bu aşamaya getirilmiş Tancredi de onlarla beraberdi. Yarasından dolayı acı çektiği gergin yüzünden belli olan Tancredi, kırmızı gömleğiyle çok çekiciydi. Savaşı kazananlarla yakın dostluğu, birbirlerine "sen" demelerinden ya da "yiğit arkadaşım" diye hitap etmelerinden anlaşılıyordu ama Don Fabrizio, "anakara"lıların çocukça bir gösterişle bol bol kullandıkları bu sözleri aynı şekilde yanıtlayan Tancredi'nin genizden gelen sesinde, gizli bir alay sezer gibi oldu. Prens, hiç istifini bozmadan onları büyük bir kibarlıkla karşılamış ama aslında oldukça eğlenmiş ve içi tümden rahat etmişti. O kadar ki, birkaç gün sonra iki "Piemonte'li" akşam yemeğine davet edilmişti. Carolina piyanoya oturmuş, Sicilya şerefine Bellini'nin *Vi ravviso o luoghi ameni* [Sevimli Mekânlar Yeniden Görüyor Sizleri] Aryasını söylemeye çalışan generale eşlik ederken Tancredi de, onun yaptığı falsoları duymazlıktan gelerek büyük bir soğukkanlılıkla nota sayfalarını çevirmişti. Bu arada genç kont, divanda oturan Concetta'ya eğilmiş, portakal çiçeklerinden ve kızın o güne kadar adını bile işitme-

diği Aleardo Aleardi diye bir yazardan söz etmişti. Concetta onu dinler gibi yapmış ama aslında içi ezilerek piyanonun üstündeki şamdanın ışığında gerçekte olduğundan daha solgun görünen hala oğluna bakmış durmuştu.

O sıcak dostluk havası içinde geçen geceyi başka güzel akşamlar izledi. Bu akşamlardan birinde generalden, yaşlı ve hasta olduğu gerekçesiyle Peder Pirrone'nin, Cizvit papazlarının kentten çıkarılmaları buyruğundan bağışık tutulması rica edildi. Papazdan çok hoşlanan general, onun hastalığına inanmış görünüp ricayı kabul etti ve iş edinerek gitti, politikacı arkadaşlarıyla konuştu ve en sonunda Peder Pirrone yerinde kaldı. Bu da, Don Fabrizio'nun öngörüsünde ne denli haklı olduğunu bir kez daha kanıtladı.

Generalin ayrıca o karışık günlerde bir yerden bir yere gitmek isteyenler için gerekli izin kâğıtları konusunda da büyük yardımları oldu. Salina ailesi, o ihtilal yılında bile yazlıklarında tatil yapabilmeyi ona borçluydu. Tancredi de bir aylık izin koparıp dayısının ailesiyle beraber gitti. İzin kâğıtları bir yana, yol hazırlıkları çok uzun sürmüş ve türlü zorluklarla karşılaşılmıştı. Girgenti yönetmeliğinde sözü geçen birileriyle gizli görüşmeler yapılmış, Pietro Russo'nun denetimindeki bu görüşmeler, el sıkışmalar ve para şıkırtılarıyla sona ermişti. Böylece, daha geçerli ikinci bir izin kâğıdı çıkarılmıştı ama bu da pek yeni bir şey sayılmazdı. Dağlar kadar eşya ve yiyecek içeceği toparlamak, aşçıların bir bölümü ile uşakları üç gün önceden yollamak, küçük bir teleskopu sandığa yerleştirmek ve Paolo'nun Palermo'da kalmasını sağlamak gerekiyordu; ancak bütün bunlar yapıldıktan sonra yola çıkabilirlerdi. Generalle genç emir subayı, ellerinde çiçeklerle onlara iyi yolculuklar dilemeye geldiler. Arabalar Salina Konağı'ndan uzaklaşırken arkalarından kırmızı gömlekli iki kol uzun uzun sallandı, prensin

siyah silindir şapkası arabanın penceresinden gözüktü ama genç kontun görmeyi umduğu dantel eldivenli küçük el, Concetta'nın kucağından kalkmadı.

Yolculuk üç günden fazla sürdü ve korkunç geçti. Yollar, Satriano prensinin yüksek derecede subaylık mevkisini yitirmesine neden olan o ünlü Sicilya yolları, yol değil, toz toprak içinde delik deşik patikalardı. Marineo'da bir noter ahbaplarının evinde kaldıkları ilk gece yine dayanılır gibiydi ama Prizzi'de berbat bir handa, bir yatakta üç kişi yatarak ve her türlü haşaratla boğuşa boğuşa geçirdikleri ikinci gece çekilir dert değildi. Konakladıkları üçüncü yer Bisacquino idi; burada böcek yoktu ama ona karşılık Don Fabrizio dondurma bardağında on üç tane sinek buldu. Sokaktan ve bitişikteki ayakyolundan gelen dayanılmaz dışkı kokusu, prensin çok sıkıntılı rüyalar görmesine neden oldu; sabah gün ışırken ter içinde bu pis kokuyla uyandığı zaman, bu iğrenç yolculuğu kişisel yaşamıyla kıyaslamaktan kendini alamadı. Onun da ilk yılları sevimli, hoş düzlüklerde geçmiş, daha sonra dik yamaçlara tırmanmak zorunda kalmış, korkunç geçitlerden atlamış ve en sonunda hep aynı renkte göz alabildiğine dalga dalga uzanan bu umutsuzluk çölüne ulaşmıştı. Sabah sabah kurduğu bu hayaller, orta yaşlı bir adam için çok acıydı. Günün hayhuyu arasında bütün bu aklından geçenlerin silinip gideceğini o da biliyordu ama yine de derin bir üzüntü duyuyordu. Kendini iyi tanırdı ve çok iyi biliyordu ki bu gibi düşünceler ruhunun derinliklerinde acı bir tortu bırakmaktaydı ve günden güne artan bu birikim en sonunda ölümüne neden olacaktı.

Güneşin doğmasıyla bütün bu canavarlar bilinçaltındaki inlerine çekildiler. Artık neredeyse, sarayı ve fıskıyeli havuzlarıyla, aziz atalarının anılarıyla dolu, kendisinde hep bitmeyen bir çocukluk izlenimi uyandıran Donnafugata'ya gelmişlerdi. Buranın insanları bile saf, temiz ve

ona içten bağlı sevimli köylülerdi. Birden aklına bir şey takıldı: Son olaylardan sonra acaba ona hâlâ eskisi kadar bağlı mıydılar? "Göreceğiz bakalım."

En sonunda gerçekten varmışlardı galiba. Arabanın penceresinde Tancredi'nin alaycı yüzü belirdi. "Dayı, yenge, hazır olun, beş dakikaya kadar oradayız." Tancredi, prensten önce kasabaya girmeyi aklından geçirmeyecek kadar ince bir adamdı. Atını rahvana alıp ölçülü bir biçimde arabanın yanında ilerlemeye başladı.

Kısa köprünün başında, arkalarında birkaç düzine köylü ile kasabanın ileri gelenleri bekliyordu. Arabalar köprüye girer girmez belediye bandosu büyük bir coşkuyla "Noi Siamo Zingarelle" parçasını çalmaya başladı; bu, birkaç yıldan beri ilk kez Donnafugata'nın prensine sunduğu acayip ve sıcak bir esenlemeydi. Derken, tetikte bekleyen bir oğlanın uyarması üzerine çalmaya başlayan Büyük Kilise'nin ve Santo Spirito Manastırı'nın çanları, ortalığa bir bayram havası verdi. Prens arabadan inerken, "Tanrı'ya şükür, değişen bir şey yok galiba," diye düşündü. Belinde kalçalarını saran, henüz atandığı görevi gibi yepyeni, parlak üç renkli kuşağıyla Belediye Başkanı Don Calogero Sedàra, yanık, ablak yüzlü Başpapaz Monsenyör Trottolino, Ulusal Muhafız Alayı yüzbaşısı sıfatıyla kordonlarını takıp tüylü şapkasını giymiş Noter Ciccio Ginestra, Doktor Totò Giambono ve prensese yarım saat önce sarayın bahçesinden topladığı dağınık bir demet çiçek uzatan küçük Nunzia Giarritta, hepsi oradaydılar. Kasabanın ileri gelenleriyle aynı safta bekleyecek kadar saygınlığı olmayan, kilisenin orgcusu Ciccio Tumeo, prensin dostu ve av arkadaşı olarak gelmiş, onun hoşuna gider umuduyla gözlerinin üstünde fındık rengi iki küçük leke olan kızıl tüylü kancık köpeği de beraber getirmiş ve bu cesaretinden dolayı prensin özel bir gü-

lümsemesiyle ödüllendirilmişti. Don Fabrizio'nun keyfi yerinde, bütün neşesi üstündeydi; hepsine teşekkür etmek için karısıyla birlikte arabadan indi ve Verdi'nin ortalığı inleten müziği ve çanların kulakları sağır eden gürültüsü arasında belediye başkanını kucakladı, ötekilerin de teker teker ellerini sıktı. Bir araya toplanmış köylüler sessizce bekliyordu ama durağan gözlerinde hiç de düşmanca olmayan bir merak okunuyordu. Donnafugata'nın fakir köylülerinin, sık sık kiraları ve vergileri toplamayı unutan bu hoşgörülü efendilerine karşı olmak için hiçbir nedenleri yoktu; ayrıca, sarayın ön kapısında, kilisenin girişinde, çeşmelerin üstünde, evlerin çinilerinde dans eder görmeye alışık oldukları bıyıklı Leopar'ın aslını, üstünde pike bir pantolon, yüzünde kedimsi bir gülümsemeyle sağa sola dostça pençesini uzatır görmekten pek mutluydular. "Diyecek laf yok, her şey eskisi gibi; hatta eskisinden bile iyi." Tancredi de büyük bir merak uyandırmışa benziyordu: Uzun zamandan beri kendisini tanımalarına karşın, şimdi sanki değişmiş gibiydi: Onu artık sadece atılgan bir genç değil, özgürlükçü bir soylu, Palermo savaşlarının yaralı yiğitlerinden Rosolino Pilo'nun silah arkadaşı gibi görüyorlardı. Tancredi bu gürültülü hayranlığın içinde suda balık gibi yüzüyordu, bu taşralı hayranları gerçekten gülünçtü: Onların ağzıyla konuşuyor, şakalaşıyor, kendi kendisiyle ve aldığı yaralarla alay ediyordu. Ama her "General Garibaldi" dediğinde sesi bir perde alçalıyor ve yüzünde, kutsal şarap kupasının önünde diz çökmüş ilahi okuyan çocuğunki gibi, kendinden geçmiş bir ifade beliriyordu. Sonra, kurtuluş savaşı sırasında büyük yararları olduğunu işittiği Don Calogero Sedàra'ya dönüp çın çın öten bir sesle, "Don Calogero, Crispi'den sizin hakkınızda çok iyi şeyler duydum," diye bağırdı ve dayısının kızı Concetta'yı koluna takıp herkesi delicesine bir coşku içinde bırakarak uzaklaştı.

Uşakların, çocukların ve Bendicò'nun bulunduğu arabalar doğruca saraya gitti ama öbürleri, eski bir geleneğe uyarak evlerine ayak basmadan önce Büyük Kilise'deki "Te Deum"[1] ayinine gitmek zorundaydılar. Toz toprak içinde ama yine de kellifelli Salina ailesi önde, onları saygıyla izleyen kasabanın temiz pak ileri gelenleri arkada, zaten iki adım ötede olan kilisenin yolunu tuttular. En önde hayranlık uyandıran üniformasıyla yolu açan Don Ciccio Ginestra gidiyordu; arkasında, kolunda karısı, doymuş ve evcil bir aslanı andıran prens vardı; onların peşinden, sağında Concetta ile Tancredi yürüyordu. Concetta, hala oğluyla yan yana kiliseye doğru yürümekten çok heyecanlanmış, neredeyse sevincinden ağlamak üzereydi ve Tancredi'nin ne yazık ki sadece yol üstündeki çukurlara ve tekerlek izlerine ayağı takılmasın diye saygılı bir biçimde kolunu sıkması, bu heyecanı bastıramıyordu. En arkadan, karmakarışık bir halde bütün ötekiler geliyordu. Orgcu, Teresina'yı eve bırakmak ve tam kalabalık kiliseye girerken çalmaya başlayacak orgun başında olabilmek için önceden gitmişti. Çanlar bütün hızıyla çalmayı sürdürüyor, iki ay önce beceriksiz bir elin fırçayla karaladığı "Yaşasın Garibaldi", "Yaşasın Kral Vittorio" ve "Bourbon Kralına Ölüm" gibi yazılar, duvarların içine gömülmek istercesine solmuş görünüyorlardı. Kafile kilisenin geniş merdivenlerini çıkarken kestane fişekleri atıldı ve tam kiliseye girerlerken, soluk soluğa ama zamanında yetişmiş olan Don Ciccio Tumeo, coşkuyla Verdi'nin "Amami Alfredo" parçasını çalmaya başladı.

Kilise tıklım tıklımdı, kırmızı mermerden alçak sütunların araları meraklılarla dolmuştu. Salina ailesi koro yerine oturdu ve kısa süren tören sırasında Don Fabrizio

1. "Te Deum Laudamus"; "Tanrım seni övüyoruz." (Y.N.)

ayağa kalkıp şaşkın şaşkın bakan halkı selamladı. Bu arada prenses sıcaktan ve yorgunluktan bayılmak üzereydi; Tancredi, sinekleri kovma bahanesiyle birkaç kez Concetta'nın sarışın başına dokundu. Her şey yolunda gitti ve Monsenyör Trottolino'nun kısa bir konuşmasından sonra hepsi kalkıp mihraba doğru haç çıkardılar; sonra kapıya yöneldiler ve dışarı çıkar çıkmaz da kendilerini güneşin yakıp kavurduğu meydanda buldular.

Merdivenlerin aşağısında kasabanın ileri gelenleriyle vedalaşıldı ve prenses, ayin sırasında kulağına fısıldanan emre uyarak, belediye başkanını, başpapazı ve noteri akşam yemeğine davet etti. Başpapaz, papaz olduğu için, noter ise uğraşısı yüzünden evli değildiler ve karılarını düşünme derdi yoktu. Prenses halsiz halsiz, belediye başkanından karısını da getirmesini rica etti. Belediye başkanının karısı çok güzel bir köylü kadın olmasına karşın, birçok nedenden dolayı kocası onu insan içine çıkarmak istemezdi; bu yüzden, karısının rahatsız olduğunu söylemesine kimse şaşmadı ama arkasından şu sözleri eklemesi büyük hayret uyandırdı: "Eğer sayın prensimiz ve prensesimiz izin verirlerse, kızım Angelica'yla gelirim. Artık koca kız olduğundan, bir aydır huzurlarınıza çıkmaktan başka laf ettiği yok." Doğal olarak izin verildi; Don Fabrizio, öbürlerinin arkasına saklanmış gizlice kendisine bakan Tumeo'yu görünce, "Tabii siz de gelin Don Ciccio, Teresina'yı da getirmeyi unutmayın," diye bağırdı. Ondan sonra kalabalığa dönüp, "Yemekten sonra, saat dokuz buçukta da tüm dostlarımızı görmekten mutlu olacağız," diye ekledi. Donnafugata uzun süre bu son sözleri tartışıp yorumladı. Prens kasabayı değişmemiş bulmuştu; oysa halk onun çok değiştiğini, eskiden böyle nazik sözler söylemeyi aklından bile geçirmediğini düşünüyordu. Ve o günden sonra, belli biçimde herkesin gözünde saygınlığını yitirmeye başladı.

Salina Konağı, Büyük Kilise'nin yanı başındaydı. Meydana bakan yedi pencereli ön cephe, sarayın büyüklüğü hakkında fikir vermiyordu çünkü arkada daha iki yüz metrekarelik bir bölüm vardı. Üç büyük avluyu kuşatan değişik üslupta ama birbirleriyle uyumlu yapıların arkasında yüksek duvarlarla çevrili çok geniş bir bahçe uzanıyordu. Meydana açılan büyük kapının önünde yolcuları yeni bir hoş geldiniz töreni karşıladı. Başkâhya Don Onofrio Rotolo, kasabanın girişindeki resmî karşılama törenine katılmamıştı, hiçbir zaman da katılmazdı. Prenses Carolina'nın sert eğitiminden geçmiş olan Don Onofrio, avam tabakayı yok sayar ve kendi sarayının eşiğinden atlayıncaya kadar prensi yurtdışında kabul ederdi: İşte şimdi bu kısacık boylu, upuzun sakallı, çok yaşlı adam kapının iki adım ötesinde durmuş, yanında kendinden çok genç, gürbüz karısıyla bekliyordu; arkasında uşaklar ve şapkalarında altın bir leopar, ellerinde gerektiğinde tehlikeli olabilecek tüfeklerle sekiz korucu duruyordu. "Efendimizi evlerinde karşılamaktan son derece mutluyum. Sarayı bıraktıkları gibi kendilerine teslim ediyorum."

Don Onofrio, prensin saygı duyduğu nadir insanlardan biriydi ve belki de kendisinden bir şey çalmayan tek kişiydi. Onda neredeyse hastalık halinde olan bu dürüstlük hakkında –örneğin, prensesin, yola çıkmadan önce bıraktığı yarım bardak Rosolio şarabını nasıl bir yıl sonra aynı yerde, içinde yalnız yapışkan şekerli bir tortu kalmış ama hiç dokunulmamış bulduğu türünden– şaşırtıcı öyküler anlatılırdı. "Çünkü o da prensin malının küçücük bir parçasıdır ve har vurup harman savrulamaz."

Don Onofrio ve Donna Maria'yla karşılıklı selamlaşmalardan sonra, artık yalnız irade gücüyle ayakta durabilen prenses dosdoğru yatağına gitti; kızlar ve Tancredi bahçenin gölgeliklerine koştular. Don Fabrizio ile kâhya

da geniş sarayı dolaşmaya çıktılar. Her şey kusursuz ve yerli yerindeydi: Ağır çerçeveli resimlerin tozu alınmıştı, eski kitapların yaldızlı ciltleri fazla gözü almadan parlıyor, öğle güneşi kapıların çevresindeki gri mermerlere yansıyordu. Her şey elli yıl öncesi gibiydi. Toplumsal uyuşmazlıkların gürültülü kasırgasından çıkınca Don Fabrizio ferahlamıştı. İçinde huzurlu bir güvenle, neredeyse sevecenlikle, çabuk çabuk yanında yürüyen Don Onofrio'ya baktı. "Don 'Nofrio, siz gerçekten hazineleri bekleyen o masal cüceleri gibisiniz; gönül borcumuz sonsuzdur." Geçmiş yıllarda da aynı hisleri duymuş olabilirdi ama ağzından bu sözler çıkmazdı. Don 'Nofrio şaşkınlık ve minnetle onun yüzüne baktı. "Görevimiz efendimiz, görevimiz." Sonra heyecanını saklamak için, sol elinin küçük parmağıyla uzun uzun kulağını kaşıdı.

Daha sonra zavallı kâhya çay işkencesine de katlanmak zorunda kaldı. Don Fabrizio iki fincan çay getirtti ve Don 'Nofrio zar zor çayını içtikten sonra Donnafugata'da olan bitenleri anlatmaya başladı: İki hafta önce Aquila topraklarının kirasını biraz daha kötü koşullarla yenilemişti; misafir bölümünün damının tamir masraflarını da karşılamak zorunda kalmıştı ama bütün masraflar, vergiler ve kendi aylığı düşüldükten sonra kasada, sayın prensin emrini bekleyen 3.275 ons altın vardı.

Sonra sıra, hemen tümü yılın en büyük yeniliği üzerine olan, özel haberlere geldi: Don Calogero Sedàra'nın birden yıldızı parlamıştı. Altı ay önce Baron Tumino'yla yaptığı ipoteğin süresi dolmuş ve Don Calogero topraklara konmuştu; böylece, bin ons ödünç altın karşılığında şimdi yılda 500 ons altın getiren araziye sahipti. Nisan ayında Don Calogero ayrıca, neredeyse yok pahasına, içinde, işletmeyi tasarladığı önemli bir taşocağı bulunan iki yer daha satın almıştı. Bundan başka, çıkarmadan sonra başlayan kargaşa ve açlık sırasında epey kârlı tahıl satışla-

rı da yapmıştı. Don 'Nofrio'nun sesi hınç doluydu. "Şöyle bir parmak hesabı yaptım, Don Calogero'nun geliri yakında efendimizin Donnafugata'daki gelirine eşit olacak; üstelik bu kasabadakiler, mallarının en azı."

Zenginlikle beraber politik nüfuzu da artmıştı: Donnafugata ve yakın kasabalardaki özgürlükçülerin başına geçmişti, seçimler yapıldığında temsilci olarak Torino'ya yollanacağından kuşkusu yoktu. "Fiyakalarından yanlarına varılmıyor! Aslında kendisi fazla caka satmayacak kadar akıllıdır ama örneğin, Floransa'daki okuldan dönen kızının, kabarık eteği, şapkasından sarkan kadife kurdeleleriyle kasabanın içinde bir salınışı var ki!"

Prens susuyordu. Don Calogero'nun kızı, yani bu akşam yemeğe gelecek olan Angelica. O süslü köylü kızını merak etmişti. Öyleyse, hiçbir şeyin değişmediği doğru değildi. Don Calogero kendisi kadar zengin olmuştu demek! Ama aslında bütün bunları öngörmüştü; her şeyin bir bedeli vardı.

Don 'Nofrio, prensin suskunluğundan tedirgin oldu. Kasabanın dedikodularını anlatmakla onu rahatsız ettiğini düşündü. "Sayın efendimiz, banyonuzu yakmalarını söylemiştim, herhalde hazırdır." Don Fabrizio birden ne kadar yorgun olduğunu fark etti. Saat üçe geliyordu, dokuz saati kızgın güneşin altında yollarda geçmişti, hele o korkunç dün gece. Gövdesinin en küçük kıvrımlarına kadar toz içinde olduğunu hissetti. "İyi düşünmüşsünüz Don 'Nofrio, sağ olun. Her şey için teşekkürler. Akşam yemekte görüşürüz."

İç merdivenlerden yukarı çıktı; duvar halılarının bulunduğu salonu, mavi ve sarı salonları geçti; kapalı panjurların arasından güneş ışınları süzülüyor, çalışma odasındaki Boulle saat ağır tik taklarla işliyordu. "Ne huzur Tanrım, ne huzur!" Banyo odasına girdi. Burası duvarları kireç ba-

danalı, yerleri kaba tuğladan ve orta yerde suyun akması için bir delik bulunan küçük bir odaydı. Hayvanların su içtiği tekneleri andıran, yumurta biçiminde, dışı sarı, içi beyaz emaye kaplı kocaman banyo küveti, tahtadan dört sağlam ayak üstüne oturtulmuştu. Panjursuz pencerelerden güneş bütün acımasızlığıyla içeri doluyordu.[1]

Don Fabrizio'nun çağırması üzerine, ellerinde tepeleme su dolu kovalar taşıyan iki uşak içeri girdi, birisinde sıcak ötekinde soğuk su vardı; tekne doluncaya kadar suları yavaş yavaş boşalttılar. Prens elini sokup suyun ısı derecesini ölçtü. Tamamdı. Uşakları savdıktan sonra soyundu ve suya girdi. İri gövdesinin oturmasıyla su neredeyse taşıyordu. Sabunlandı, keselendi; sıcak hoşuna gitmiş, rahatlamıştı. Tam uykuya dalmak üzereydi ki kapı vuruldu. Uşak Domenico çekinerek içeri girdi. "Peder Pirrone, efendimizi hemen görmek istiyor. Kapının önünde efendimizin banyodan çıkmasını bekliyor." Prens şaşırmıştı; eğer başlarına bir bela gelmişse, hemen öğrenmek en iyisiydi. "Yok, yok, çağır hemen, gelsin buraya."

Don Fabrizio papazın acelesinden meraklanmıştı. Biraz o yüzden, biraz da papaza saygısından banyodan çıktı. Peder Pirrone içeri girmeden bornozunu giyme niyetiıideydi ama zamanında davranamadı ve papaz onu, sabunlardan arınmış ama daha ince havlusuna bile sarınamamış bir halde, *Farnese Herkülü* gibi çırılçıplak, üstelik tüm gövdesinden buharlar yükselirken yakaladı; boynundan, kollarından, karnından ve bacaklarından Alp

1. Daktiloyla yazılan metne ek: "Duvarda bir çivide bir bornoz asılıydı, hasır iskemlelerden birinin üstünde değiştireceği çamaşırları, ötekinde ise bavuldan yeni çıkmış ve hâlâ kat yerleri belli olan giysisi vardı. Küvetin yanında büyük, pembe bir kalıp sabun, bir fırça, içinde kepek olan ve ıslanınca güzel bir koku veren bir çıkın ve Salina kâhyasının her zaman yolladığı kocaman süngerlerden biri duruyordu."

Dağları'ndan koyaklara dökülen Rodano, Ren ve Tuna nehirleri misali sular akıyordu. Koca Prens'i Hz. Âdem gibi anadan doğma görmek Peder Pirrone'nin hiç alışmadığı bir şeydi. Günah çıkarma ayini gereği ruhların çıplaklığını yadırgamayan papaz, gövdeleri giysisiz görmeye alışık değildi. Günah çıkarırken, örneğin, gizli bir ensest olayını anlatan birini, gözünü kırpmadan dinleyebilen Peder Pirrone, karşısındaki devin masum çıplaklığından çok tedirgin oldu. Ağzının içinde özür diler gibi bir şeyler geveleyerek gerisingeri dışarı çıkmaya kalktı ama zaten acele davranıp örtünemediği için sinirlenen Don Fabrizio öfkesini ondan çıkardı: "Saçmalamayın aziz peder; lütfen şu bornozu verin ve de zahmet olmazsa, kurulanmama yardım edin." Birden eski bir tartışmalarını anımsayıp devam etti: "Siz de sözümü dinleyin aziz peder, bir banyo da siz yapın." Kendisine o kadar ahlak dersi veren birine sağlık bilgisi konusunda bir ders verebilmekten pek mutlu olmuş, öfkesi yatışmıştı. En sonunda eline geçirdiği havlunun üst kısmıyla saçlarını, favorilerini, boynunu kuruluyor, havlunun etekleriyle de, küçük düşmüş zavallı Peder Pirrone, prensin ayaklarını ovuşturuyordu. Dağın tepesi ve yamaçları iyice kurulandıktan sonra Don Fabrizio papaza döndü: "Şimdi oturun şuraya aziz peder ve de anlatın neydi benimle konuşmak için aceleniz." Papaz oturup sözlerine başlarken prens, daha mahrem yerlerini kurulamayı sürdürüyordu. "Şey, efendimiz, çok nazik bir iş için geliyorum. Yakınınız olan ve çok sevdiğiniz birisi bana içini döküp size hislerini anlatmam ve olur ya ben, belki doğru değil ama, sizin daha çok tevecc ühünüze nail olmak şerefine..." Papaz ne diyeceğini bilemediğinden lafı uzattıkça uzatıyordu. Don Fabrizio'nun sabrı tükendi: "Nedir sorun aziz peder? Prensesi mi kastediyorsunuz?" Havaya kalkmış kolu gözdağı verir gibiydi, oysa aslında koltuk altını kuruluyordu.

"Prenses çok yorgun; uyuyor ve kendisini görmedim bile. Signorina Concetta'yı demek istiyorum." Durakladı. "Sevdalanmış." Kırk beş yaşında bir adam, sevdalanacak kadar büyümüş bir kızı olduğunu fark edinceye kadar kendini hâlâ genç sayabilir. Prens o anda yaşlandığını hissetti; ava çıktığı zaman yaptığı uzun yürüyüşleri, karısının attığı *Gesummaria* çığlıklarını, uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra nasıl hâlâ dinç ve taptaze kalabildiğini, hepsini unutup birden kendini Villa Giulia Parkı'nda küçük keçilere binmiş bir sürü torununun yanında yürüyen ak saçlı bir dede gibi gördü.

"O sersem ne diye bunları size anlattı? Neden bana gelmedi?" Concetta'nın kime sevdalandığını sormadı bile; gereksizdi. "Efendimiz baba yüreğini, sert aile reisi görünümü altında gizlemeyi çok iyi biliyor; o yüzden kızcağızın sizden çekinip ailenin sadık papazına gitmesi çok akla yakın."

Don Fabrizio oflaya puflaya uzun paçalı donunu giyiyordu. Şimdi bitmez tükenmez görüşmeler yapılacak, gözyaşları dökülecek, bir sürü dert çıkacaktı; salak kız Donnafugata'daki ilk gününü berbat etmişti.

"Biliyorum aziz peder, biliyorum. Kendi evimde beni hiç kimsenin anladığı yok. Bu da benim şanssızlığım işte." Bir iskemleye oturdu. Göğsünün sarı kıllarının üstünde su damlacıkları parlıyordu. Tuğlaların arasından kıvrıla kıvrıla sular süzülüyordu. Odada yoğun bir sütlü kepek, badem ve sabun kokusu vardı. "Yani sizce ne demem gerekiyor?" Papaz sobanın sıcaklığından ter içinde kalmıştı. Artık söyleyeceğini de söylediğinden kalkıp gitmek istiyordu ama sorumluluk duygusu engel oluyordu. "Dini bütün bir aile kurmak, kilisenin tümüyle onayladığı bir şeydir. İsa Peygamber'in Kana Düğünü'ne..." "Konuyu dağıtmayalım. Ben bu evlilikten söz ediyorum, genel-

de evlilik kurumundan değil. Tancredi kesin bir evlenme teklifinde bulunmuş mu? Ne zaman?"

Peder Pirrone beş yıl çocuğa Latince öğretmeye uğraşmış, yedi yıl yaramazlıklarına, oyunlarına katlanmıştı; herkes gibi onun çekiciliğine karşı koyamamıştı ama Tancredi'nin bu son politik davranışları papazı çok gücendirmişti, eski sevgisi bu yeni hınçla çelişki halindeydi. İşte şimdi de ne diyeceğini bilemiyordu. "Doğru dürüst bir teklif yapmamış ama Signorina Concetta'nın hiç kuşkusu yok; ona karşı tatlı davranışları, günden güne artan sıcak ilgisi, bakışları, yarım ağızla söylediği sözler sevgili yavrucuğu inandırmış, sevildiğinden hiç kuşkusu yok. Ama saygılı ve baba sözünden çıkmayan bir kız olduğu için, benim aracılığımla size sormak ve böyle bir teklif geldiğinde ne yanıt vermesi gerektiği hakkında fikrinizi öğrenmek istedi. Çünkü bu teklifin çok yakında geleceğini hissediyormuş."

Don Fabrizio biraz rahatlamıştı. O bacak kadar kız, bir delikanlının, hele Tancredi gibi bir delikanlının davranışlarından anlamlar çıkaracak deneyimi nereden edinmişti acaba? Garanti hepsi kendi hüsnükuruntusuydu; yatakhanelerde kızlara yastıklarını paralatan "altın rüya"lardan biriydi. Tehlike henüz çok uzaktaydı.

Tehlike! Prens, kafasının içinde yankılanan bu sözcükle irkildi. Tehlike. Peki ama kimin içindi tehlike? Concetta'yı çok severdi; onun o sürekli yumuşak başlılığı, babasının en huysuz, en çekilmez isteklerine bile boyun eğen o uysal hali hoşuna giderdi ama galiba bu uysallığı biraz abartıyordu. Kendi dinginliğine ket vuracak her şeyi görmezden gelme huyu, katlandığı kaprisler artık canına tak ettiği anlarda kızın gözlerinde çakan şimşekleri görmesine engel oluyordu. Prens bu kızını severdi ama Tancredi'yi daha çok severdi. Sevecen alaycılığıyla çoktan gönlünde taht kurmuş olan genç adamın, son bir-

kaç aydır aklına ve zekâsına da hayran kalmıştı; kolaylıkla her yere uyum sağlaması, dünya anlayışı, şimdi moda olan demagoji dilini ustaca kullanırken bile karşısındaki çömezlerde bunun kendisi, Falconeri prensi için vakit geçirmekten başka bir şey olmadığı hissini uyandıran o Tanrı vergisi kurnazlığı, bütün bunlar Don Fabrizio'yu eğlendiriyordu. Don Fabrizio tipinde ve aşamasında olan birini eğlendirebilmek ise, sevgisinin beşte dördünü kazanmak demekti. Tancredi'nin parlak bir geleceği olduğuna inanıyordu. Kılık değiştirerek yeni politik düzene karşı bir saldırıya geçecek soylu ordusunun sancaktarı olabilirdi. Bunu yapabilmek için tek bir şeyi eksikti: para. İşte Tancredi'de o yoktu, hem de zerresi yoktu. Politika alanında ilerleyebilmek için, artık insanların taşıdıkları ad önemli olmadığından, çok para gerekiyordu: Oy satın almak, seçmenlere yaranmak, göz kamaştırıcı bir yaşam biçimi, hepsi paraya bakıyordu. Yaşam biçimi... Peki, Concetta bütün o uysallık ve edilginlik erdemleriyle acaba hırslı ve parlak kocasına o yeni toplumun kaygan merdivenlerini çıkmakta yardımcı olabilir miydi? O çekingen, içekapanık, utangaç haliyle? Hayır, o her zaman şimdiki gibi güzel bir öğrenci kız kalacak ve kocasına ayak bağı olmaktan ileri gidemeyecekti.

"Aziz peder, Concetta'yı Viyana'da ya da Petersburg'da bir elçi karısı olarak düşünebilir misiniz?" Böyle bir soru beklemeyen papazın aklı karıştı. "Ne ilgisi var yani? Anlamadım." Don Fabrizio açıklamaya gereksinim duymadı ve kendi düşüncelerine daldı. Para? Concetta'nın doğal, bir çeyizi olacaktı ama Salina ailesinin malı mülkü sekize bölünecekti, hem de eşit biçimde değil, kızların payına düşen çok daha az olacaktı. Öyleyse? Tancredi'nin çok daha fazlasına ihtiyacı vardı. Örneğin Maria Santa Pau: Kızın kendi adına tam dört tane yurtluğu, üstelik bir sürü de kirli çıkı gibi papaz amcaları

vardı; yahut da Sutèra kızlarından biri, çirkindiler ama o oranda zengindiler. Sevdaymış! Doğal, sevda! Bir yıl yanıp tutuşmak, otuz yıl da kül savurmak. Çok iyi bilirdi sevdanın ne olduğunu... Üstelik, kadınların hep olmuş armut gibi kucağına düştükleri Tancredi gibi bir adam...

Birden üşüdü. Gövdesini saran buhar uçmuş, kolları buz gibi olmuş, parmak uçları uyuşmuştu. Daha kim bilir ne uzun, can sıkıcı konuşmalar yapılacaktı. Bunları atlatmak gerekti. "Şimdi giyinmeye gidiyorum, aziz peder. Rica ederim Concetta'ya söyleyin, hiç kızmadım ama bütün bunları durum kesinleştiği ve romantik bir genç kızın hülyaları olmaktan çıktığı zaman konuşuruz. Görüşmek üzere aziz peder."

Kalktı ve giyinme odasına geçti. Yandaki Büyük Kilise'den yaslı ölüm çanlarının sesi geliyordu. Donnafugata'da birisi ölmüş, Sicilya yazının derin acısına dayanamayan, yağmurları bekleyecek gücü kalmayan yorgun bir gövde yaşamdan ayrılmıştı. Prens, favorilerine kolonya sürerken, "Ne mutlu ona," diye düşündü. "Ne mutlu ona, artık ne kızları, ne çeyizleri, ne politik kariyerleri, hiçbir şey umurunda değil." Tanımadığı bir ölüyle bu geçici özdeşleşme onu yatıştırmaya yetti. "Ölüm oldukça ümit vardır," diye düşündü. Sonra, kızlarından biri evlenmek istiyor diye böylesine bunalıma girmekle ne kadar gülünç olduğunu düşündü. "*Ce sont leurs affaires, après tout.*"[1] Yaramaz bir çocuk olmaya kendini zorladığı zamanlar hep yaptığı gibi Fransızca düşündü. Bir koltuğa oturdu ve uykuya daldı.

Bir saat sonra dinçleşmiş olarak uyandı ve bahçeye indi. Batmak üzere olan ve artık şiddeti kalmayan güneş,

1. (Fr.) Alt tarafı, kendi bilecekleri iş. (Ç.N.)

arokarya, çamları ve kasabanın ünlü pırnal meşelerini sevimli bir ışıkla aydınlatıyordu. Bahçenin anayolu, adları bilinmeyen burunsuz tanrıçaları saran yüksek defne çitler arasında uzayıp gidiyordu. Ta uzaktan Amphitrite havuzuna dökülen fıskiyenin tatlı şırıltısı geliyordu. Havuzu yeniden görme hevesiyle hızlı adımlarla o yana yöneldi. Balıkadamlar ve ırmak perilerinin tuttukları deniz kabuklarından süzülen, canavarların burun deliklerinden fışkıran sular, incecik teller gibi çağıl çağıl havuzun yeşilimsi yüzeyine dökülürken yine sıçrıyor, titreşen dalgalar, su kabarcıkları ve savrulan benek benek köpükler arasında kahkaha seslerini andıran bir uğultuyla dağılıyordu. Tüm havuz, ılık sular, kadife gibi yosunlarla kaplı taşlar, hiçbir zaman acıya dönüşemeyecek bir mutluluk sözü verir gibiydiler. Yuvarlak havuzun ortasındaki küçük bir adacığın üstünde kaba ama kösnülü bir elin yonttuğu gülümseyen, tezcanlı bir Neptün, istekli bir Amphitrite'yi kucaklıyordu; kızın, sıçrayan su damlalarından ıslanmış, güneşte parlayan göbeği, az sonra su altı gölgeliğinde gizli öpücüklerle örtülecekmiş gibiydi. Don Fabrizio durdu, baktı, anımsadı, hayıflandı. Uzun bir süre orada kaldı.

"Koca Dayı gel, yabancı şeftalilere bak. İyi boy atmışlar; hem bırak o açık saçık heykeli, senin yaşında birine göre değil."

Tancredi'nin sevecenlik dolu alaycı sesiyle kendine gelen prens, daldığı kösnülü uyuşukluktan silkindi. Geldiğini duymamıştı, genç adam kedi gibi yürüyordu. İlk kez, onu görünce içinde bir hınç duydu. İki saat önce kendisine acı acı ölümü düşündüren işte bu koyu lacivert giysili, incecik belli züppeydi. Sonra içindekinin hınç değil, bir ürkeklik olduğunu fark etti. Concetta'dan söz edecek diye korkuyordu ama yeğeninin ne kendisine yaklaşmasında ne de sesinin tonunda onun gibi bir ada-

ma sevda sırlarını açıklamaya hazırlanan bir hal vardı. İçi rahatladı. Yeğeni, gençlerin yaşlılara layık gördükleri alaycı bir sevecenlikle onu süzüyordu. "Bize sevecen davranmaları için hiçbir neden yok, nasıl olsa öldüğümüzün ertesi günü özgür olacaklarını çok iyi biliyorlar." Gidip "yabancı şeftaliler"e baktılar. İki yıl önce Alman çelikleriyle yaptıkları aşılar çok iyi tutmuştu; fazla meyve yoktu, aşılı iki ağaçta bir düzine kadar şeftali vardı ama hepsi kocaman, kadife gibi ve nefis kokuluydu; üstüne hafif bir pembelik yayılmış sarımsı yanaklarıyla utangaç Çinli kızları andırıyorlardı. Prens, duyarlılıkları ünlü parmaklarıyla hafifçe şeftalilere dokundu. "Tam kıvamına gelmiş gibi görünüyorlar. Yazık ki bu akşam yemeğine yetecek kadar yok. Yarın toplatturır bakarız tadlarına." "İşte senin bu halini seviyorum dayı; bu *agricola pius*[1] rolünde, kendi el emeğinin ürünlerini değerlendirip önceden tadına varan halini; yoksa az önce o utanmaz heykele bakarken yakaladığım halini değil." "Evet Tancredi ama bu şeftaliler de aşk ve çiftleşme ürünleridir." "Doğal olarak öyle ama efendileri olarak senin ve noter sıfatıyla bahçıvanın onayladığı yasal aşkların, uzun uzun düşünüp taşınılmış, olumlu aşkların ürünleri." Pırnal meşelerinin perdesi arkasında, titreşen pırıltıları görünen havuzu göstererek, "Onlara gelince," diye devam etti, "gerçekten bir papazın önünde diz çöktüklerini mi sanıyorsun?" Konuşma tehlikeli bir yola dökülmek üzereydi. Don Fabrizio çarçabuk lafı değiştirdi.

Eve doğru giderlerken Tancredi, Donnafugata'nın gönül ilişkileri hakkında duyduğu dedikoduları anlattı: Korucu Saverio'nun kızı Menica nişanlısından gebe kalmıştı, o yüzden düğün aceleye getirilecekti. Colicchio,

1. (İt.) Titiz bahçıvan. (Ç.N.)

öfkeli kocası tarafından vurulmaktan kıl payı kurtulmuştu. "Nereden biliyorsun bütün bunları?" "Biliyorum Koca Dayı, biliyorum. Bana her şeyi anlatırlar, onları anlayıp duygularını paylaştığımı bilirler de ondan."

Bahçeden saraya çıkan uzun dönemeçli ve geniş sahanlıklı merdivenlerin tepesine vardıklarında ağaçların ötesinde, yavaş yavaş koyulaşan ufku gördüler: Deniz yönünden mürekkep rengi koca bulutlar geliyordu. Belki Tanrı'nın öfkesi yatışmış ve Sicilya'nın yıllık laneti sona ermişti. O anda toprağın bağrında milyarlarca tohumun algıladığı bu ferahlık dolu bulutları binlerce göz izlemekteydi. Don Fabrizio, "Umalım ki yaz bitti ve en sonunda yağmur gelecek," diye söylendi. Bu sözler, yağmuru salt bir baş belası sayan burnu havada bir soylu olmaktan çıkıp kaba köylülerine kendini bir kardeş kadar yakın hissettiğinin göstergesiydi.

Prens, Donnafugata'daki ilk akşam yemeklerinin ağırbaşlı bir hava içinde geçmesine her zaman çok dikkat ederdi: On beş yaşından küçükler sofraya alınmaz, yemekte Fransız şarapları içilir, kızartmadan önce Roma usulü punç gelirdi; uşaklar pudralı peruklar, dizkapaklarının altına gelen dar ve kısa pantolonlar giyerlerdi. Yalnız bir ayrıntıda ödün verirdi: Doğal olarak böyle kıyafetleri olmayan konuklarını utandırmamak için, kendisi de frak giymezdi. O akşam Leopold Salonu denilen salonda toplanan Salina ailesi, gelecek son konuklarını bekliyordu. Dantel abajurların altındaki gaz lambaları ortalığa kısıtlı sarı ışıklar yayıyordu; Salina atalarının kocaman, atlı resimleri, anıları kadar görkemli ve karanlıktı. Don Onofrio ile karısı ve başpapaz gelmişlerdi; omuzlarından aşağı kıvrım kıvrım dökülen uzun bayramlık pelerinini giymiş başpapaz, prensese Meryem Ana Okulu'ndaki anlaşmazlıkları anlatıyordu. Orgcu Don Ciccio da gelmiş ve prensle, sarp Dragona yamaçlarında yaptıkları harika

avlardan konuşuyordu (Teresina bulaşıkhanede bir masaya ayağından bağlanmıştı). Her şey dingin ve alışılagelmiş biçimdeydi. Birden ailenin on altı yaşındaki oğlu Francesco Paolo koşarak içeri girdi ve bağırdı: "Baba, Don Calogero merdivenlerden çıkıyor. Frak giymiş!"

Don Onofrio'nun karısının başını döndürmeye uğraşan Tancredi, bu sözlerin önemini herkesten önce kavradı ama o korkunç sözcüğü duyunca kendini tutamayıp kahkahalarla gülmeye başladı. Bu sözler kendisinde, neredeyse Garibaldi'nin Marsala'ya çıkış haberinden daha büyük bir etki yapmış olan prens ise hiç gülmedi. Garibaldi olayı, yalnız gerçekleşmesi olası değil, aynı zamanda çok uzakta geçen ve kendi gözleriyle görmediği bir olaydı. O anda, önsezileri güçlü ve simgelere karşı çok duyarlı olan prens, evinin merdivenlerini çıkmakta olan o küçük beyaz kravatta ve frak ceketinin iki siyah kuyruğunda ihtilalin ta kendisini görmüştü. Artık kendisi, Prens Don Fabrizio, Donnafugata'nın en büyük toprak sahibi olmaktan çıkmış ve bununla da kalmayıp gerektiği gibi frakla gelen bir konuğunu öğleden sonra kıyafetiyle karşılamak zorunda bırakılmıştı.

Son derece canı sıkılmıştı ve konuğunu karşılamak için makine gibi kapıya doğru yürürken içi sızlıyordu. Ama onu görür görmez üzüntüsü dağılır gibi oldu. Politik bir gösteri olarak her ne kadar uygun idiyse de, terzilik bakımından Don Calogero'nun giydiği frak bir felaketti. Kumaşı çok iyiydi, modeli de yeni modaya uygundu ama kesimi tek kelimeyle korkunçtu. Don Calogero'nun tüm hasisliğiyle gitmekten vazgeçemediği Girgenti'li terzi, canım İngiliz kumaşını berbat etmişti. Ceket kuyruklarının iki ucu sessizce yalvarır gibi havaya bakıyordu, geniş yakası biçimsizdi ve çok acı olmasına karşın yine de söylemekten geri kalamayacağız, belediye başkanı düğmeli çizmeler giymişti.

Don Calogero eldivenli elini uzatmış prensese doğru yürüyordu. "Kızım özür diliyor. Daha hazır değildi. Böyle önemli günlerde kadın kısmı nasıl olur, efendimiz bilirler." Kendi lehçesiyle söylediği bu Fransız özentisi hoppaca sözlerden sonra ekledi, "Ama bir saniyeye kalmaz gelir; bildiğiniz gibi, bizim ev iki adım ötede."

Bir saniye beş dakika oldu; sonra kapı açıldı ve Angelica içeri girdi. İlk tepkisi göz kamaştırıcı bir şaşkınlık oldu. Salina'ların soluğu tutulmuş gibiydi; Tancredi şakaklarındaki damarların attığını duydu. Kızın güzelliğinin yarattığı şok, tüm erkeklerin daha dikkatle bakıp bu güzellikteki hiç de az olmayan kusurları görmelerine engel oluyordu; birçokları böyle bir eleştiriyi yapacak yetenekten zaten yoksundu. Angelica uzun boylu ve tombula kaçan balıketindeydi, sütbeyazı teninde bir kaymak tadı, çocuksu ağzında ise çilek lezzeti var gibiydi. Yumuşak dalgalarla başını çevreleyen kuzguni siyah saçlarının altından parlak yeşil gözleri bir heykelinkiler kadar durağan ve yine onlar gibi biraz acımasızdılar. Geniş, beyaz eteğini döndürerek ağır ağır ilerledi, tüm gövdesinde bir dinginlik, kendi güzelliğinden emin bir kadının yenilmezliği vardı. Ancak aylar sonra, o utkulu giriş sırasında nasıl heyecandan bayılmak üzere olduğunu öğrendiler.

Hızla kendisine doğru gelen prense bakmadı bile, hayranlıkla gülümseyen Tancredi'yi de geçti ve prensesin koltuğunun önünde o şahane sırtını hafifçe eğdi; Sicilya için alışılmamış bu tür selamlama bir an için ona, köy güzeli olmanın yanında, egzotik bir çekicilik de vermişti. "Angelica'cığım, ne zamandır görmemiştim seni. Çok değişmişsin. Daha da güzelleşmişsin." Prenses gözlerine inanamıyordu. Dört yıl önce gördüğü on üç yaşındaki o bakımsız, çirkin kızın hayalini, karşısındaki iç gıcıklayıcı genç kızla bir türlü bağdaştıramıyordu. Prensin ise düşüneceği anıları yoktu, sadece değiştirmesi gereken öngörü-

leri vardı. Babasının giydiği frakla kırılan gururu, kızın görünümüyle bir yara daha almıştı ama bu kez sorun, siyah kumaş değil sütbeyazı tendi; kesimi de güzeldi, hem de ne biçim güzel: Eski tüfeklerden olduğu için, güzel bir kadından gelen kalk borusuna hemen uyarak, Bovino düşesi ya da Lampedusa prensesiyle konuşurken yaptığı gibi, kibarca bir saygıyla kıza doğru eğildi. "Bu kadar güzel bir çiçeği evimize kabul etmek bizim için büyük bir şans. Angelica, umarım ki sizi sık sık burada görme mutluluğuna erişiriz." "Teşekkür ederim prens, görüyorum ki her zaman babama karşı olduğunuz gibi bana da çok nazik davranıyorsunuz." Sesi hoştu, pes perdeden belki biraz fazla dikkatli konuşuyordu; Floransa'daki okul, o yayık Girgenti aksanını silmişti. Konuşmasındaki tek Sicilyalı özellik sessiz harflere sertçe basmasıydı ama bu da parlak ama haşin güzelliğiyle çok uyumluydu. Floransa'da "sayın" dememeyi de öğretmişlerdi.

Yazık ki Tancredi için söylenebilecek pek bir şey yok: Don Calogero tarafından tanıştırıldıktan, kızın eline bir öpücük kondurmamak için zorbela kendini tuttuktan ve mavi gözüyle deniz feneri gibi onu süzdükten sonra Signora Rotolo'yla konuşmasını sürdürmüş ama söylenenlerden hiçbir şey anlamamıştı. Karanlık bir köşeye çekilen Peder Pirrone, Kutsal Kitap'ı düşünüyor ve Tanrı'nın o akşam nasıl arka arkaya Delila, Yudit ve Ester kılığında kendini gösterdiğini aklından geçiriyordu.

Derken salonun orta kapısı açıldı ve sofracıbaşının, "*Prann' pronn,*"[1] diye bağırdığı duyuldu; sofranın hazır olduğunu bildiren bu gizemli sözlerden sonra bu uyumsuz insan kalabalığı yemek odasına yöneldi.

1. (İt.) *Pronzo è pronto*: Yemek hazır. (Ç.N.)

Prens Sicilyalı konuklarına, adanın iç kesimindeki bir kasabada verdiği akşam yemeğini çorbayla başlatmayacak kadar deneyimliydi ama nasıl olsa çorbayı kendisi de sevmediğinden, geleneksel kibar mutfağı kurallarını rahatlıkla bozardı. Ne var ki, yabancıların ilk yemek olarak bulaşık suyu gibi tatsız tuzsuz bir şey verdikleri dedikodusu Donnafugata'nın ileri gelenlerine o kadar çok yinelenmişti ki, böyle önemli bir ziyafet sofrasında otururken içleri, bastıramadıkları bir korkuyla titriyordu. Bu yüzden, altın sırmalı yeşil giysiler içinde, başlarında pudralı peruklarla üç uşak, ellerinde tepeleme fırında makarna dolu kocaman gümüş tepsilerle içeri girdikleri zaman, sofradaki yirmi kişiden yalnız dördü hafif bir şaşkınlık göstermedi: Prens ve prenses bildiklerinden, Angelica yapmacık davranışından, Concetta ise hiç aç olmadığından. Bütün öteki konuklar (üzülerek söylemek gerekir ki Tancredi de bunların arasındaydı), noterin mest olmuş hırıltılarından Francesco Paolo'nun tiz çığlığına kadar, değişik biçimlerde içlerinin rahatladığını ve mutluluklarını belli ettiler. Ev sahibinin çevresine gezdirdiği yıldırıcı bakış bu yakışıksız gösterileri ânında susturdu.

Görgü kuralları bir yana, o tepeleme dolu fırında makarna tepsileri gerçekten hayranlık uyandırmaya değerdi. Nar gibi kızarmış üstleri, dört bir yana yayılan şeker ve tarçın kokusu, bıçak daha derine girdiği zaman duyacakları eşsiz hazzın öncüsüydüler. En başta nefis kokulu bir buğu yükseldi, arkadan tavuk ciğerleri, haşlanmış küçük yumurtalar, incecik jambon, tavuk ve trüf dilimleriyle harmanlanmış ve kızarmış, et suyunun nefis bir kızıllık verdiği, dumanı tüten makarna yığını göründü.

Taşrada her zaman olduğu gibi, yemek en başta çok sessizdi. Başpapaz haç çıkardıktan sonra tek kelime söylemeden tabağına yumuldu; orgcu mest olmuş, gözleri kapalı yemeğin tadını çıkarıyordu: Tavşan ve çulluk vur-

maktaki ustalığı sayesinde arada bir böyle nefis şeyler yiyebildiği için bir yandan Tanrı'ya şükrediyor, bir yandan da bu makarnanın salt bir tepsisinin parasının, köpeği Teresina'yla birlikte bir ay geçinmesine yeteceğini düşünüyordu. Angelica, güzel Angelica, Toscana'nın küçük kestane çöreklerini ve bu arada görgü kurallarını da unutmuş, on yedi yaşının iştahıyla çatalını, sapının tam orta yerinden kavramış atıştırıyordu. Centilmenliği açgözlülükle bağdaştırmaya çalışan Tancredi, her ağzına götürdüğü nefis lokmada, yanında oturan Angelica'nın dudaklarının tadını düşlüyordu ama birden bu düşüncenin oldukça iğrenç olduğunu fark edip vazgeçti ve tatlıya geldiklerinde bu düşü kurmayı aklına koydu. Don Fabrizio karşısında oturan Angelica'nın güzelliğine hayran kalmış olmasına karşın yine de sofrada, *demi glace*'ın fazla koyu olduğunu fark eden tek kişiydi; ertesi gün aşçıyla bu konuyu konuşmaya karar verdi. Öbürleri hiçbir şey düşünmeden ve yemeğin bu kadar lezzetli oluşunun tüm salona sinmiş kösnüden kaynaklandığını anlamadan, boyuna yiyorlardı.

Herkes dingin ve mutluydu. Concetta'dan başka herkes. Doğal olarak o da Angelica'yı kucaklayıp öpmüş, ısrarla kendisine "siz" değil, çocukluklarında olduğu gibi "sen" demesini söylemişti ama açık mavi korsajının altında yüreği parçalanıyor, damarlarındaki zorlu Salina kanı kaynıyor ve kırışıksız dümdüz alnının arkasında zehirli düşler kuruyordu. Angelica ile kendisi arasında oturan Tancredi, suçlu olduğunu bilen birinin titizliğiyle, bakışlarını, komplimanlarını ve şakalarını ikisi arasında eşit biçimde bölüştürmeye çalışıyordu ama Concetta, bir hayvanın önsezisiyle halasının oğlundan, bu hakkı olmadan aralarına giren konuğa bir kösnü akımı geçtiğini hissediyor, burnunun üstünde, tam kaşlarının kesiştiği yerdeki kırışık derinleşiyordu; ölmek istediği kadar öldürmeyi de

arzuluyordu. Kadın olduğu için ayrıntılara takılıyordu: Angelica'nın bardağı tutan elinin havaya kalkmış küçük parmağındaki köylü inceliğine bakıyor, boynundaki küçük kırmızı bir bene gözü ilişiyor, bembeyaz dişlerinin arasında kalmış bir yemek parçasını eliyle çıkarmamak için kendini zor tuttuğuna dikkat ediyor ve her şeyden çok kızda bir ruh kabalığı buluyordu. Yakıcı bir kösnünün silip süpürdüğü bu önemsiz ayrıntılara, tıpkı damdan düşen bir yapıcının umutsuzca ve güvenle kurşun oluk borusuna sarıldığı gibi sarılıyordu. Tancredi' den de bunları görüp kızla aralarındaki bu belirgin görgü farkından tiksinti duyacağını umuyordu. Oysa, Tancredi zaten hepsini görmüş ama ne yazık ki sonuç değişmemişti. Güzel bir dişinin genç gövdesinde tutuşturduğu cinsel dürtüye, aynı zamanda zengin bir kızın fakir ama hırslı bir erkekte uyandırdığı, tabiri caizse, çil çil paraların heyecanına kapılmış gidiyordu.

Yemek bittikten sonra havadan sudan konuşulmaya başladı. Don Calogero, çok kötü bir dille ama güçlü bir sezgiyle, Garibaldi'nin kasabaya girişi hakkında bilinmeyen, perde arkası şeyler anlattı. Noter, prensese, "kasaba dışında" (aslında Donnafugata'nın yüz metre ilerisinde) yaptırmakta olduğu küçük evinden söz etti. Işıklardan, yemekten, Chablis şarabından ve sofradaki bütün erkeklerde uyandırdığı belirgin hayranlıktan heyecanlanan Angelica, Tancredi'den Palermo'daki "şanlı savaş"ın birkaç öyküsünü anlatmasını rica etti. Dirseğini masaya dayamış, yanağını da eline yaslamıştı. Pembeleşmiş yanaklarıyla tehlikeli biçimde çekiciydi, kolu, dirseği, parmakları ve aşağı sarkmış beyaz eldiveninin oluşturduğu çizgiler Tancredi'ye harika görünmüş, Concetta'yı ise tiksindirmişti. Genç adam bir yandan kıza hayran hayran bakıyor, bir yandan da sanki çok kolay ve önemsiz bir

şeymiş gibi savaşı, gece Gibilrossa'ya yürüyüşlerini, Bixio ile La Masa arasındaki olayı, Termini kapısındaki saldırıyı anlatıyordu. "O zaman daha gözümde bu yama yoktu ve inanın bana küçükhanım, müthiş eğlendim. En çok da 28 Mayıs günü gülmüştük, tam ben yaralanmadan birkaç dakika önce. Generale, Origlione Manastırı'nın tepesine bir gözcü yeri gerekiyordu. Kapıya vurduk, yumrukladık, küfrettik, açan olmadı; dışarı çıkma yasağı olan kapalı manastırlardan biriydi. Tassoni, Aldrighetti, ben ve birkaç kişi daha, kapıyı dipçiklerimizle vurarak kırmaya çalıştık. Bana mısın demedi. O zaman gidip yakında, bombalanmış bir evden bir kalas getirdik ve en sonunda korkunç bir gürültüyle kapı yıkıldı. İçeri girdik, in cin yoktu ama koridorun bir köşesinden acı çığlıklar geliyor, bir grup rahibe küçük kiliseye sığınıp mihrabın önünde toplanmış. Kim bilir sabrı tükenmiş o dokuz-on genç adamın ne-sin-den korkuyorlar! Hepsi de ihtiyar, çirkin, kara giysileri, fal taşı gibi açılmış gözleriyle... din uğrunda ölmeye hazır ve hevesli kancıklar gibi çeniliyorlardı. Tassoni ömür adamdır. 'Kusura bakmayın sayın rahibeler, yapacak başka işlerimiz var, genç rahibelerin olduğu bir gün yine geliriz,' demez mi? Gülmekten kasıklarımız çatlıyordu. Onları orada öyle, hevesleri kursaklarında bırakıp yukarı kattaki terastan kralcılara ateş etmeye gittik."

Angelica hâlâ koluna yaslamış, sivri dişlerini göstererek gülüyordu. Şaka çok hoşuna gitmişti; bir ırza geçme olasılığından sarsılmış, güzel boynu titriyordu. "Ne kadar yiğit çocuklarmışsınız! Nasıl isterdim sizlerle birlikte olmayı!" Tancredi değişmiş gibiydi: Öykünün heyecanı ve anılarının güçlülüğü, kızın kösnülü havasının kışkırtmasıyla karışınca, bir anda o gerçek kibar halinden sıyrılıp kaba bir asker oluverdi.

"Siz orada olsaydınız küçükhanım, genç rahibeleri beklemeye gerek kalmazdı."

Angelica kendi evinde çok kaba sözler işitmişti ama o anda ilk kez (ama son değil) kendisine üstü kapalı açık saçık bir şeyler söyleniyordu; bu yenilikten çok hoşlandı, sesi bir perde yükseldi, kahkahası çın çın öttü.

O anda hep beraber sofradan kalkıldı. Tancredi, Angelica'nın düşürdüğü kuştüyü yelpazeyi kaldırmak için eğildi, doğrulurken Concetta'nın, yüzü kıpkırmızı, gözpınarlarında iki damla yaşla kendisine baktığını gördü. "Tancredi, böyle çirkin şeyleri insan ancak günah çıkarırken papaza anlatır, genç kızlara anlatmaz, en azından ben sofradayken." Ve genç adama arkasını dönerek yürüdü.

Don Fabrizio yatağa gitmeden önce soyunma odasının küçük balkonunda bir an durdu. Aşağıda gölgelere gömülmüş bahçe uykuya dalmıştı, durgun havada ağaçlar erimiş kurşun gibiydiler, eğik çan kulesinden baykuşların gizemli ötüşleri geliyordu. Gökyüzü bulutlardan arınmıştı. Akşamüstü gördükleri kim bilir nereye, belki de günahları daha az olan ve öfkeli Tanrı'nın daha hafif cezalara layık gördüğü diyarlara gitmişlerdi. Yıldızların boz bulanık ışığı havanın bunaltıcı sıcağını delip geçemiyordu.

Prens tüm varlığıyla onlara, karşılığında hiçbir şey istemeden, değiştokuş yapmadan, kendisine sevinç veren o soyut, elle tutulamayan ve erişilemeyen yıldızlara doğru uzandı. Birçok kereler yaptığı gibi, kendini o soğuk alanlarda, elinde hesaplarını yapmak için defteri, som bir akıl olarak düşündü; çok zor hesaplardı ama hep doğru çıkardı. Kendine özgü dünyasal deyimiyle, "Saf ve güvenilir olan yalnız onlar," diye düşündü. "Kim Pleiades'in çeyizini yahut Sirius'un politik kariyerini ya da Vega'nın yatak odasındaki davranışlarını düşünür?" Günü kötü geçmişti; şimdi yalnız midesinde bir ağırlık hissetmekle kalmıyor, yıldızlar da kendisine aynı şeyleri söylüyordu. Her gökyüzüne baktığında, onları alışılagelmiş yerlerinde değil, tek

bir çizelge gibi görüyordu: yukarıda iki yıldız; gözler aşağıda bir tane; çenesindeki gamze; allak bullak olmuş iç dünyasının takımyıldızlara yansıttığı üçgen biçimli yüzün alaycı bir taslağı. Don Calogero'nun frakı, Concetta'nın sevdası, Tancredi'nin apaçık tutkunluğu, kendi korkaklığı, hatta o Angelica kızın insanı yıldıran güzelliği. Bütün bunlar kötü haberciler, heyelandan önce yuvarlanan küçük taşlardı. Hele o Tancredi! Haklıydı, tamam, ona yardım bile edecekti ama yine de biraz rezilce davrandığını kabul etmek gerekirdi. Kendisi de tıpkı Tancredi gibiydi. "Yeter, uyuyalım artık, yarın bakarız!"

Karanlıkta uzanmış Bendicò koca kafasını dizlerine sürdü. "Bak Bendicò, sen biraz onlara, yıldızlara benziyorsun: Anlaşılmaz biçimde mutlu, huzursuzluk yaratmaktan âciz." Köpeğin karanlıkta neredeyse görülmeyen başını tutup kaldırdı. "Hem sonra, bu burnunla aynı doğrultuda olan gözlerinle, olmayan çenenle, senin başının gökyüzünde kötü hayaller uyandırması olanaksız."

Yüzyıllardan beri süregelen bir geleneğe uyarak, Salina ailesi, Donnafugata'ya geldiklerinin ertesi günü Santo Spirito Manastırı'na gidip prensin atalarından, manastırı kurmuş, büyük paralar bağışlamış ve orada bir ermiş gibi yaşayıp ölmüş Corbèra Ana'nın mezarı başında gidip dua ederdi.

Katı kuralları olan bu manastıra erkeklerin girmesi yasaktı. İşte en çok bu yüzden, dosdoğru manastırın kurucusunun soyundan geldiği için bu yasak ona uygulanmadığından, Don Fabrizio oraya gitmekten çok hoşlanırdı; kendisinden başka sadece Napoli kralına tanınan bu ayrıcalık konusunda çok titiz davranır ve bundan çocukça bir gurur duyardı.

Santo Spirito Manastırı'nı en çok, kilise yasasının ona tanıdığı bu zorbaca haktan ötürü severdi ama tek neden

bu değildi. Manastırın kendisi de hoşuna giderdi: Görüşme odasının alçakgönüllü sadeliği, ortasında leopar olan kemerli tavan, rahibelerle konuşulan penceredeki çifte parmaklık, yazılan mektupları içeri ve oradan gelen mesajları dışarı iletmeye yarayan küçük tahta tekerlek, tüm dünyada kral ve kendisinden başka hiçbir erkeğin yasal olarak eşiğinden atlayamayacağı ağır kapı, bütün bunlar duygularını okşardı. Kaba kumaştan uzun siyah giysilerinin üstünde pırıl pırıl duran, başlarını ve omuzlarını örtüp yüzlerini çevreleyen incecik pilili, bembeyaz keten başlıklı rahibeleri beğenir, başrahibenin kırkıncı kez anlattığı, sevgili ermişin büyük kerametlerini, parmağıyla bahçenin bir köşesini işaret ederek nasıl bir gün, onun ağırbaşlılığından öfkelenen şeytanın fırlattığı kocaman taşı havada tuttuğunu dinlemekten hoşlanır, hücrelerden birinin duvarındaki kimsenin çözemediği o iki ünlü mektubu, Ermiş Corbèra'nın doğru yola getirmek için şeytana yazdığı ve şeytanın, galiba, üzülerek onun bu isteğine uyamayacağını bildirdiği mektupları göstermelerinden zevk alırdı. Prens, rahibelerin yüz yıllık tarifelere göre hazırladıkları bademli kurabiyeleri yemeyi de, koronun okuduğu ayini dinlemeyi de sever ve vakıf sözleşmesine uygun olarak, gelirinin epey yüklü bir bölümünü bu dinsel kuruma bağışlardı.

Bu yüzden o sabah, kasabanın az ilerisindeki manastıra doğru yol alan iki arabadakiler mutlu kişilerdi. Öndeki arabada prens, prenses ve kızları Carolina ile Concetta, arkadakinde ise Tancredi, prensin küçük kızı Caterina ve Peder Pirrone vardı; doğal olarak, papazla Tancredi ziyaret süresince *extra muros* yani dışarıda kalacaklar, görüşme odasında oturup tahta tekerlekte sunulan bademli kurabiyelerle avunacaklardı. Concetta biraz dalgın ama huzurluydu; prens de bütün kalbiyle kızın dünkü kuruntularının geçmiş olduğunu umuyordu.

Dış dünyaya kapalı bir manastıra girmek, bu kutsal hakka sahip birisi için bile kolay iş değildi. Rahibeler isteksiz gibi görünüp ağırdan alır ve resmî durmalarına karşın işi uzattıkça uzatırlardı; böylece, kuşkusuz çıkacak olan giriş izni daha bir tatlı olurdu. Bu yüzden, gelecekleri önceden haber verilmiş olmasına karşın uzun bir süre görüşme odasında beklediler. Beklemelerinin sonuna doğru Tancredi birden prense dönüp, "Dayı," dedi, "beni de içeri kabul ettiremez misin? Alt tarafı, ben de yarı Salina sayılırım; hiç girmedim buraya." Prens, Tancredi'nin bu isteğine içinden sevinmişti ama kararlı bir biçimde başını salladı. "Ama oğlum, biliyorsun ki buraya benden başka erkek giremez." Oysa, Tancredi'yi susturmak o kadar kolay değildi. "Affedersin dayıcım, bu sabah kütüphanede vakfın yasasını okudum, 'Salina prensi ve başrahibe izin verdiği takdirde, onunla beraber maiyetindeki iki soylu erkek içeri girebilir,' yazıyordu. Senin maiyetinden biri olurum, seyisin olurum, ne istersen olurum. Yalvarırım, sor başrahibeye." Alışılmadık bir heyecanla konuşuyor, belki de orada bulunanlardan birine bir gece önce düşünmeden söylediklerini unutturmak istiyordu. Don Fabrizio'nun gururu okşandı. "O kadar istiyorsan evladım, bir çaresine bakarım." Ama Concetta en tatlı gülümsemesiyle hala oğluna dönmüştü. "Tancredi, gelirken yolda, Ginestra'nın evinin önünde bir kalas gördük. Git al onu, daha çabuk girersin içeriye." Tancredi'nin mavi gözü bulutlandı ve artık öfkeden mi utançtan mı bilinmez, yüzü gelincik gibi kıpkırmızı oldu; şaşkın şaşkın bakan Don Fabrizio'ya bir şey söylemek üzereydi ki Concetta yine sözünü kesti ama bu kez sesi acıydı ve gülmüyordu. "Bırak baba, Tancredi şaka ediyor; nasıl olsa bir manastıra girmiş, ona yeter o kadarı; bizimkine girmesi yakışık almaz."

Kol demirleri büyük bir gürültüyle çekildikten sonra kapı açıldı. Görüşme odasının boğucu sıcaklığına birden manastır bahçesinden gelen temiz hava ve orada toplanmış rahibelerin mırıl mırıl konuşmaları doldu. Artık izin istemek için çok geçti ve Tancredi, yakıcı güneşin altında, manastırın önünde aşağı yukarı dolaşmak zorunda kaldı.

Santo Spirito Manastırı'na yaptıkları ziyaret çok iyi geçti. Don Fabrizio, gürültü çıkmasın diye Concetta'ya ne demek istediğini sormadı. Kuşkusuz, kuzenler arasındaki olağan atışmalardan biriydi. Yine de iki gencin tartışması, konuşmaları, karar vermeleri bir sürü sıkıntıyı engellediğinden sevindiriciydi. Bu girişten sonra, hepsi büyük bir ağırbaşlılık ve saygıyla Ermiş Corbèra'nın mezarını ziyaret ettiler, rahibelerin ikram ettiği su gibi kahveleri hoşgörüyle içtiler, pembe ve yeşilimsi bademli kurabiyeleri zevkle çiğnediler. Daha sonra prenses rahibelerin giysi odasını denetledi, Concetta her zamanki çekingen kibarlığıyla onlarla konuştu ve prens, yemekhane masasının üstüne, her yıl olduğu gibi, yirmi ons altın bıraktı. Gerçi dışarı çıktıklarında Peder Pirrone'yi yalnız buldular ama papaz, Tancredi'nin yazması gereken çok önemli bir mektubu anımsayıp yürüyerek gittiğini söyleyince, hiç kimse pek üstünde durmadı.

Saraya döndüklerinde prens üst kattaki kitap odasına çıktı. Bu oda ön cephenin tam orta yerindeki saatin ve yıldırımsavarın altına düşüyordu. Boğucu sıcaktan korunmak için kapalı tutulan büyük balkon kapısından tozlu çınarların gölgelediği geniş Donnafugata Meydanı görünüyordu. Karşı sıradaki evlerden bazılarının ön cepheleri yerli bir mimar tarafından büyük bir hevesle çizilmişti: Yılların yıprattığı yumuşak taştan, kaba, köylü işi acayip hayvanlar eğilip bükülerek, fazla küçük balkonları sırtla-

rında taşıyorlardı; aralarında Don Calogero'nunki de bulunan kimi evler ise, ampir üslubu, utangaç dar cephelerin ardında saklanmışlardı.

Don Fabrizio koskoca salonda aşağı yukarı dolaşıyor, arada meydana bir göz atıyordu: Belediyeye kendisinin bağışladığı sıralardan birinde üç ihtiyar kadın oturmuş güneşte pişiyorlardı; on kadar yumurcak ellerindeki tahta kılıçları sallayarak birbirlerini kovalıyordu; köşede, bir ağaca bağlanmış dört katır vardı. Yakıcı öğle güneşinin altında daha tipik bir köy manzarası düşünülemezdi. Pencerenin önünden bilmem kaçıncı geçişinde, birden belirgin biçimde şehirli birisi Don Fabrizio'nun gözüne ilişti: Dimdik, zayıf, iyi giyimliydi. Gözlerini kısıp bir daha baktı: Tancredi'ydi. Biraz uzakta olmasına karşın, düşük omuzlarından, üstüne iyice oturan redingotunun daracık belinden onu hemen tanıdı. Kıyafetini değiştirmişti, manastıra gelirken üstünde olan kahverengi giysiyi çıkarmış, her zaman "baştan çıkarıcı rengim" dediği Prusya mavisi takımını giymişti. Elinde sapı mineli bir baston tutuyor (herhalde üstünde Falconeri'lerin arması tek boynuzlu at olan ve *Semper purus*[1] ilkesi yazan bastondu bu) ve ayakkabılarının tozlanmasından korkarcasına kedi gibi yürüyordu. On adım arkasından, elinde, içinde on kadar pembe yanaklı sarı şeftali olan, kurdelelerle süslü bir sepet taşıyan bir uşak gidiyordu.

Tancredi koşan çocuklardan birine çarpmamak için kenara çekildi, işeyen katırın sidiğinin üstüne sıçramamasına büyük bir özen göstererek yürüdü. Sedàra'ların kapısına vardı.

1. (Lat.) Her zaman saf ve dürüst. (Ç.N.)

3

Ekim 1860

Yağmurlar gelmiş ve geçmişti; uyruklarının başkaldırmasıyla bir haftadır tahtından indirilmiş bir krala benzeyen güneş, yine yerine kurulmuş, öfkeli ama anayasayla kısıtlandırılmış biçimde egemenliğini sürdürüyordu. Sıcak yakıcı değil canlandırıcıydı; otoriter ışık, yine de renklerin yaşamalarına izin veriyor, nane ve yoncalar ürkek ürkek topraktan başlarını çıkarıyor, kuşkulu yüzlerde umut belirtileri görülüyordu.

Don Fabrizio, arkasında çömezi Don Ciccio Tumeo ve köpekleri Teresina ve Arguto, sabah karanlığından öğleye kadar saatlerdir av peşinde dolaşıyordu. Bu gayreti, elde ettiği sonuçlarla hiç de oranlı değildi; çünkü en gözüpek nişancı bile neredeyse hiç karşılaşmadığı bir hedefi vurmakta zorluk çeker, bu yüzden prens mutfağa iki keklik ya da Don Ciccio bir adatavşanı getirebilirse, kendilerini şanslı sayıyorlar ve o küçük tavşancık, bizim buralarda âdet olduğu üzere, *ipso facto*[1] yaban tavşanı aşamasına yükseltiliyordu.

Fazla bir şey vurmuş olmak prens için o kadar önemli değildi: Ava çıkmanın zevki başka yerde, küçük küçük

1. (Lat.) Kendiliğinden. (Ç.N.)

bir yığın olaydaydı. Bu zevk daha sabahtan başlardı: Şafak sökmeden karanlık odasında mum ışığında tıraş olurken resimli tavanlara abartılı biçimde vuran gölgesine baktığında; uyuyan salonlardan geçerken titrek ışıkların altında, masalardaki dağınık oyun kâğıtları, fişler, boş bardaklar arasında maça valesinin erkekçe bir "rasgele" dediğini duyar gibi olduğunda; sabah karanlığında uyuyan bahçeden geçerken üstlerindeki çiy damlalarını sıçratarak kanat çırpan erkenci kuşları gördüğünde; tepesinden sarmaşıklar sarkan bahçe kapısından çıkarken, evet, açıkçası kaçarken, hep içinde bir heyecan vardı. Daha sonra dışarıda, günün ilk ışıkları altında saf ve masum görünen sokakta, gülümseyerek kadife tüylerinin altında kasları titreyen köpeklerine sevecenlikle küfreden sarı bıyıklı Don Ciccio'yla buluşurdu. Venüs, soyulmuş bir üzüm tanesi gibi saydam ve ıslak parlar, neredeyse ufkun yokuşunu tırmanmakta olan güneşin arabasının sesi gelirdi; az sonra, deri çarıklı çobanların taş ata ata güttükleri, kabaran dalgalar gibi ağır ve uyuşuk, ilk koyun sürüleriyle karşılaşırlardı: Sabah güneşinin altında tüyleri yumuşak ve pembe görünürdü; daha sonra çoban köpekleriyle kendi titiz av köpekleri arasında çıkan o anlaşılmaz, kim öne geçecek kavgalarını ayırmak gerekirdi; kıyametlerin koptuğu bu gürültülü yarım saatten sonra bir yamacı tırmanırlar ve kendilerini kırsal Sicilya'nın dünya kurulalı beri süren sessizliğinde bulurlardı. Birden her şeyden uzaklaşmış, zamanın ve mekânın dışına çıkmış gibi olurlardı. Sarayları ve yeni zenginleriyle Donnafugata ancak iki kilometre ötelerindeydi ama kimi zaman bir tünelin ağzında görülen bir manzara gibi unutulmuş bir anıydı sanki; tüm dertleri ve debdebesiyle geçmişe ait, belki daha da önemsizdi; bu ıssız ve değişmeyen manzarada her şey sanki geleceğin bir parçası, taştan veya etten kemikten yapılma değil de düşlenen bir geleceğin özü, bir köy Pla-

ton'unun ütopyasının bir bölümü imiş ve en küçük bir aksilikte bambaşka kılıklara bürünebilecek ya da büsbütün yok olacakmış gibiydi; böylece, geçmişin sahip olduğu o enerji yüklü güçten yoksun olduğu için artık kimseyi rahatsız edemiyordu.

Son iki aydır Don Fabrizio'nun epey canı sıkılmıştı: Dertler, ölü bir kertenkeleye üşüşen karıncalar gibi her köşeden çıkmıştı; bazıları politik durumun çatlaklarından fırlamış, kimileri başkalarının tutkuları yüzünden onun üstüne atılmış, daha başkaları (ki bunlar en ısırıcı olanlardı) kendi içinden filizlenmiş, politikaya karşı kendi sağduyudan yoksun tepkileri ve başkalarının kaprislerinden kaynaklanmışlardı. (Öfkelendiğinde kapris, yatıştığı zaman tutku derdi.) İşte bütün bu can sıkıcı olaylara geçit resmi yaptırırcasına tek tek hepsini aklından geçirir, vicdanının eğitim alanındaki askerler gibi sıraya dizer, bölüklere ayırır, onların planlı manevralarından kendisine güven verecek bir sonuç çıkarmaya çalışır ama beceremezdi. Geçen yıllarda bu baş belaları çok daha azdı ve Donnafugata'da kaldığı süre, onun için bir dinlenme sayılırdı. Bütün üzüntü askerleri, ellerindeki silahları atar, koyakların dolambaçlı yollarına dağılır, peynir ekmeklerini yerken savaşçı üniformaları unutulur ve zararsız köylülerden ayırt edilmez olurlardı. Oysa bu yıl, hepsi bağırıp çağıran ve silahlarını sallayan başkaldırmış birlikler gibi dolaşmayı sürdürmüşler ve evinden öfkeyle, "Dağılın!" diye bağıran albayı hiçe sayıp çemberi daha da daraltmış ve yıldırıcı olmuşlardı.

Karşılama törenindeki bando mızıkalar, havaifişekler, çanlar, "zingarelle" şarkısı, "Te Deum"lar hepsi iyiydi hoştu ama ya sonra? Frak giymiş Don Calogero'nun kişiliğinde merdivenlerini çıkan burjuva ihtilali, Angelica'nın kendi Concetta'sının sevimliliğini gölgede bırakan gü-

zelliği, Tancredi'nin öngörülen evrimi aceleye getirmesi ve gerçek bir biçim alan delice tutkunluğu, halk oylamasının ikircimi ve kaypaklığı, kendisinin yıllardır bir pençe vuruşuyla bütün güçlükleri ortadan kaldıran Leopar'ın, boyun eğmek zorunda kaldığı binlerce dolap, düzen, bütün bunlar ne oluyordu?

Tancredi gideli bir ayı geçmişti; şimdi Caserta'da kralın evine yerleşmişti; arada bir yolladığı mektupları, Don Fabrizio kaşlarını yarı çatarak yarı gülümseyerek okuduktan sonra masasının çekmecelerinden birinin en dibine koyardı. Concetta'ya hiç yazmamıştı ama o alışılmış kurnaz sevecenliğiyle, selam göndermeyi unutmazdı. Bir kez de, "Bütün küçük Leopar hanımların ve özellikle Concetta'nın ellerinden öperim," diye yazmıştı ama mektup aileye okunurken Don Fabrizio, sakıngan bir baba olarak, bu satırları atlamıştı. Çekiciliği gittikçe artan Angelica hemen her gün, yanında ya babası ya kem gözlü bir hizmetçiyle onları yoklamaya geliyordu. Görünüşe göre bu gelişler kız arkadaşlarını görmek içindi ama herkes, "Prensten bir haber var mı?" diye sorduğu an, ziyaretin asıl nedenini anlıyordu. Angelica'nın güzel ağzından çıkan "prens" sözcüğü ne yazık ki Don Fabrizio için değil, Garibaldi'nin küçük yüzbaşısı içindi: Bu da, Salina'nın içinde, kösnül kıskançlığın kaba pamuklusuyla sevgili Tancredi'nin başarısından doğan sevinç ipeklisinden dokunmuş garip bir duygu, doğrusunu söylemek gerekirse, oldukça tatsız bir duygu uyandırıyordu. Bu soruyu her zaman kendisi yanıtlardı. Son derece ölçülü ve iyice düşünülmüş bir biçimde bildiklerini anlatır ama bu arada kendi dikkatli makasıyla, Tancredi'nin sık sık Napoli'ye yaptığı gezintiler, San Carlo Tiyatrosu'nun dansçılarından Aurora Schwarzwald'ın güzel bacakları hakkında yazdığı apaçık imlemeler gibi birçok dikenleri kırparak ve "Signorina Angelica'dan ne haber" ya da "II. Ferdinand'ın

çalışma odasında Andrea del Sarto'nun bir Madonna tablosunu gördüm, bana Don Calogero'nun kızı Signorina Sedàra'yı anımsattı" türünden vaktinden önce açan koncaları keserek, haberleri düzenli bir demet halinde sunmaya çalışırdı. Böylece ortaya, aslına hiç benzemeyen, oldukça yavan ve renksiz bir Tancredi çıkardı ama hiç olmazsa prensin kendisi, oyunbozanlık ya da pezevenklikle suçlanamazdı. Bu sözlü önlemler, Tancredi'nin iyice düşünüp taşındığı tutkusu hakkındaki kendi duygularını iyi yansıtıyor ama yine de onu çok yorduğundan huzursuz oluyordu. Aslında bunlar, uzun bir süredir yapmak zorunda kaldığı dil cambazlıklarının ve davranış düzenbazlıklarının ancak küçük birer örneğiydi. Bir yıl önce, ne dese İncil sözü gibi kabul edileceğinden kuşkusu olmadığı için nasıl her aklından geçeni söylediğini ve düşünmeden yapabileceği herhangi bir yorumun nasıl prenslere yaraşır bir dalgınlık eseri sayıldığını, içi ezilerek anımsadı. Hayıflanarak geçmişi düşünmeye başlayınca çok kötü bir ruhsal duruma düşer, tehlikeli bir uçurumdan yuvarlandığını hissederdi. Bir kez, Angelica'nın uzattığı çay fincanına şeker koyarken, üç yüzyıl önce yaşamış bir Fabrizio Corbèra ile Tancredi Falconeri'yi nasıl kıskandığını düşündü: O talihli kişiler, papazın karşısına çıkmayı akıllarından bile geçirmeden; saygıdeğer dayılarını, ne demesi, nerede ağzını tutması gerektiğini bilmez, şaşkın ve diken üstünde oturur bir durumda bırakmadan; canları çektiğinde, karşılarına çıkan herhangi bir Angelica'yı yatağa götürüverirlerdi. Atalardan kalma güçlü bir kösnü dürtüsüyle –ki aslında bu tam kösnü değil, tembellikten kaynaklanan bedensel bir zevk düşkünlüğüydü– yaşı elliye yaklaşan bu uygar adam öylesine sarsıldı ki birden kıpkırmızı oldu; birçok süzgeçten geçmiş olmasına karşın, içinde Rousseau'ya özgü ikircimler uyandığını fark edip son derece utandı. Bundan da, kaçınıl-

maz bir biçimde içine düştüğü bu toplumun koşullarına karşı ne denli derin bir tiksinti duyduğu anlaşılabilir.

O sabah her zamankinden kesin bir biçimde, kendisini öngörülenden daha çabuk gelişmekte olan bir durumun içinde hapsolmuş gibi hissediyordu. Bir gün önce, düzensiz aralıklarla Donnafugata'nın yazışmalarını taşıyan posta arabası, sarı sandığın içinde, Tancredi'den bir mektup getirmişti.

Aşağı çekilen çizgileri daha kalın, yukarı uzananlar daha ince, titiz ve uyumlu bir elyazısıyla parlak lüks kâğıtlara yazılmış bu mektup, daha okunmadan önemini belli ediyordu. Kim bilir kaç kez yazılıp bozulduktan sonra temize çekildiği ortadaydı. Mektup, prensin çok hoşuna giden o "Koca Dayı" sözleriyle değil, "Çok sevgili Fabrizio Dayıcığım," diye başlıyordu. Daha en baştan şaka ettiği kuşkusunu ortadan kaldırması, az sonra okunacakların önemine işaret etmesi, mektubun kime istenirse gösterilebilmesi, bir de, kendisinden yardım dilenen kimsenin adının belirlenmesi –yazan ile yazılan arasında güçlü bir bağlantı kuracağı yolundaki eski dinsel inançlara değindiği için– bakımlarından böyle bir başlangıcın, birçok iyi yönü de vardı.

Böylece, "onu çok seven ve kendisine yürekten bağlı yeğeni", "sevgili Fabrizio Dayıcığına" üç aydır büyük bir sevda ateşiyle yanıp tutuştuğunu ve ne "savaşın tehlikelerinin" (yani Caserta Bahçeleri'ndeki gezintilerinin) ne de büyük bir kentin sayısız ilginç yanlarının (yani Schwarzwald dansçılarının çekiciliğinin) Signorina Angelica Sedàra'nın (burada sevdiğinin inceliği, güzelliği, erdemleri ve zekâsı hakkında bir yığın sıfat kullanılmıştı) hayalini bir an bile aklından çıkarmayı ve yüreğinden silmeyi başarabildiklerini yazıyordu. Resim yapar gibi özenle kuyruklar çektiği sözcüklerle duygularını dile getirmeye çalışan

Tancredi, kendi değersizliğinin nasıl farkında olduğunu ve içindeki ateşi nasıl söndürmeye çalıştığını anlatıyordu: "Napoli'nin gürültüsü ya da asker arkadaşlarımın haşinliği içinde ne uzun saatler duygularını bastırmaya çalıştım." Ama artık aşkı sakınganlığına baskın çıkmıştı ve Angelica'yı onun adına "çok saygıdeğer babasından" istemesini sevgili dayısından rica ediyordu. "Biliyorsun dayıcığım, sevdiğim kıza aşkım, adım ve kılıcımdan başka hiçbir şey veremem." Romantik duyguların doruğunda olduğunun unutulmaması gereken Tancredi, bu sözlerden hemen sonra Falconeri ve Sedàra aileleri arasındaki (bir kez "Sedàra soyu" yazacak kadar ileriye bile gitmişti) bir yakınlaşmanın yararları, dahası zorunluluğu hakkında uzun boylu fikir yürütüyor, eski ailelere taze kan getireceğini söylüyor ve bugün İtalya'da yürürlükte olan politik akımın amaçlarından birinin, sınıf farklarının ortadan kaldırılması olduğu göz önüne alınarak böyle bir evliliğin desteklenmesi gerektiğini savunuyordu. Don Fabrizio mektubun salt bu bölümünü büyük bir zevkle okudu: Bu, yalnız kendi öngörülerini doğruladığı ve nerdeyse kehanetinden dolayı kendisini peygamberliğe eriştirdiği için değildi; üstü kapalı ince alaylarla dolu bir yazış biçimi, birden gözlerinin önünde yeğenini canlandırmış, onun parlak mavi gözlerini, bıyık altından gülen terbiyeli yüzünü görür, genizden gelen küçümseyici sesini duyar gibi olmuştu. Sonra, bu Jakoben usulü kışkırtıcı bölümün tastamam bir sayfaya sığdırıldığını, yani istenirse bu devrimci parçayı çıkarıp mektubu başkalarına okutabileceğini fark edince, Tancredi'ye olan hayranlığı bir kat daha arttı. Savaşla ilgili son olaylara kısaca değindikten ve bir yıl içinde "yeni İtalya'nın şimdiden saptanmış yüce başkenti" Roma'da olacağına inandığını bildirdikten sonra, geçmişte ona gösterdiği ilgi ve sevgi için dayısına teşekkür ediyor ve "gelecekteki mutluluğum ona bağlı"

dediği bu işi ona yükleme cesaretinde bulunduğundan dolayı özür dileyerek mektubuna son veriyordu. En sonda da selamlar vardı (bir tek Don Fabrizio'ya).

Bu acayip mektubu ilk okuduğunda Don Fabrizio'nun biraz başı döner gibi oldu. Her şeyin ne kadar şaşılacak biçimde çabuk geliştiğine bir kez daha tanık oldu; o andaki ruhsal durumunu bugünkü koşullarda açıklamak istersek, sanki Napoli ile Palermo arasında işleyen o ağır aksak uçaklardan birine bindiğini sanıp birden kendini sesten hızlı giden bir jet uçağında bulan ve daha haç çıkarmaya vakit bulamadan gideceği yere varan birisi gibiydi. Ama kişiliğinin sevecen yönü baskın çıktı ve Tancredi'nin kendisine kısa ömürlü bir cinsel doyum ve uzun bir süre için ekonomik huzur sağlayacak bu kararına sevindi. Daha sonra da, kendi isteğini, Angelica tarafından kabul edilmiş sayan genç adamın inanılmaz özgüvenine şaştı. Ama en sonunda, Don Calogero'yla bu kadar özel bir işi görüşmeye itilmekten doğan bir alçalmışlık duygusu ve hemen ertesi gün, üstelik kendi aslansı kişiliğiyle hiç bağdaşmayan kurnazlıklara başvurmayı ve önlemler almayı gerektiren, o nazik konuyu tartışmak zorunda bırakılmaktan kaynaklanan öfkesi, aklından geçen tüm öteki düşünceleri silip süpürdü.

Don Fabrizio bu mektubun içeriğini yalnız karısına söyledi. O gece, cam abajurlu yağ kandilinin mavimsi ışığında yataklarında yatıyorlardı. Maria-Stella önce hiç ağzını açmadı, salt haç çıkarmakla yetindi; sonra sağ eliyle değil, sol eliyle haç işareti yapmış olması gerektiğini söyledi; şaşkınlığını belirten bu çok önemli sözlerden sonra birden dili çözüldü ve açtı ağzını yumdu gözünü. Yatağın içinde oturmuş parmaklarıyla çarşafı didik didik ederken sözcükleri odanın aysı havasını şahrem şahrem yaran kızgın meşaleler gibiydi: "Ben de Concetta'yı alacak diye o kadar umutlanmıştım! O da, bütün o özgürlükçü

güruhu gibi alçağın biri, önce krala ihanet etti, sonra da bize! İkiyüzlü, ağzından bal akan ama içi ağu dolu ahlaksız! İşte, insan evine kendi kanından olmayanları sokarsa olacağı budur!" Burada, aile kavgalarında hep yaptığı gibi, ordusunun başındaki komutan misali suçlamalara başladı: "Hep söylerdim zaten! Ama kimseye dinletemedim. O züppeyi hiç çekemezdim. Bir tek sen bayılırdın ona!" Aslında, kendisi de Tancredi'nin tatlı sözlerine kapılmıştı ve hâlâ da onu severdi ama "ben demedim miydim" diye bağırmak insan doğasındaki en güçlü zevk olduğundan, tüm gerçekler ve duygular unutulmuştu. "Şimdi de utanmadan kendinden yüz kat üstün dayısını, üstelik aldattığı kızın babası olan koskoca Salina prensini, aracı olarak, o sokak karısının dolandırıcı babasına yollamaya kalkıyor! Hayır Fabrizio, yapamazsın bunu, yapmamalısın, kesinlikle yapmamalısın!" Sesi gittikçe tizleşiyor, gövdesi geriliyordu. Hâlâ sırtüstü yatmakta olan Don Fabrizio, yan gözle Valeryan şişesinin komodinin üstünde olup olmadığına baktı. Şişe yerindeydi ve tıpasının yanında da gümüş bir kaşık vardı. Odanın mavimsi alacakaranlığında isteri nöbetlerine karşı dikilmiş güvenceli bir deniz feneri gibi parlıyordu. Bir an kalkıp şişeyi almayı düşündü, sonra doğrulup yatağın içinde oturdu, böylece az da olsa, saygınlığını yeniden kazanmış oluyordu. "Stella'cığım, saçmalama rica ederim, ne dediğinin farkında değilsin. Angelica sokak kadını değil; belki günün birinde olabilir ama şimdilik bütün öteki kızlar gibi bir kız, öbürlerinden daha güzel ve belki de, hepsi gibi birazcık Tancredi'ye vurgun. Parası da var, çoğu bizim paramız ama ellerinde Don Calogero'nun çok iyi idare ettiği bir servet var. Tancredi'nin de buna büyük gereksinimi var. Tancredi iyi aile çocuğudur, hırslıdır ve de su gibi para harcamayı sever. Concetta'ya bir şey söylemiş değil; tam tersine, buraya geldiğimizden beri kız, Tancredi'yi köpek ye-

rine koyup çok kötü davranmakta. Hem sonra, ihanet etmiş de sayılmaz; zamana uyuyor, işte o kadar, hem politikada hem de özel yaşamında; ve doğrusunu istersen, dünyanın en cana yakın delikanlısıdır, sen de bunu çok iyi bilirsin Stella'cığım."

Beş koca parmak, kadının minicik başını okşadı. Stella şimdi hıçkırıyordu; akıllıca davranıp bir yudum su içtiğinden öfkesi üzüntüye dönüşmüştü. Don Fabrizio içinden, sıcak yatağından kalkıp yalınayak epey soğumuş olan odayı bir baştan bir başa geçmek zorunda kalmayacağını umut ediyordu. İşi sağlama bağlayıp huzurunun kaçmasını engellemek için öfkelenmiş gibi yaptı: "Hem artık evimde, odamda, kendi yatağımda bağırmak istemiyorum! Neymiş o 'yaparsın', 'yapamazsın'! Ne yapmam gerektiğini ben bilirim ve senin daha aklının kenarından geçmezken kararımı verdim. Bu iş bu kadar, daha ötesi yok!"

Sesini yükseltmekten hoşlanmayan adam, o geniş göğsünün olanca soluğuyla bağırıyordu. Önündekini masa sanıp dizkapağına indirdiği yumruktan canı acıyınca kendine gelip yatıştı.

Karısının ödü kopmuş, bir köşeye sinmiş, köpek yavrusu gibi inliyordu. "Uyuyalım artık. Yarın sabah ava gideceğim, erken kalkmam gerek. Yeter artık! Karar verildi bir kez. İyi geceler Stella'cığım." Karısını, barışma işareti olarak önce alnından ve sonra sevgi belirtisi olarak bir kere de dudaklarından öptü. Sırtüstü uzanıp duvardan yana döndü. Gövdesinin gölgesi, ipek kaplı duvarda, gök mavisi ufka uzanan bir sıradağı andırıyordu.

Stella'cık da arkasına yaslandı, sağ ayağıyla prensin sol ayağına dokunurken kendini avunmuş sayıyor ve böyle canlı ve coşkulu bir kocası olduğu için gurur duyuyordu. Tancredi kimin umurundaydı... Hatta Concetta bile.

Geçmişin o güzel kokularıyla dolu bağlar bahçelerde –sık sık ava çıktıkları yerlere böyle denilebilirse– tüm dert ve düşüncelerle birlikte bu tür tehlikeli cambazlıklara da bir süre için ara verilmişti. Bağ bahçe deyimi dolaylı olarak işlenmiş toprakları belirler; ama yamaçlara yapışmış bu fundalıklar, eski çağların Amerika'sı sayılabilecek Sicilya'ya ilk gelen Fenikelilerin, Dorların ve İyonların karşılaştıkları güzel kokulu çalılıklardan farksızdı. Don Fabrizio ve Tumeo, yirmi beş yüzyıl önce yaşamış herhangi bir Arkhidamos ya da Philostratos gibi tepelere tırmandılar, yokuşlardan indiler, ayakları kaydı, her yanlarını dikenler daladı ve yorgun düştüler; o eski insanların gördükleri aynı bitkileri gördüler, giysileri aynı yapışkan tere battı ve deniz yönünden gelen aynı kayıtsız ve umursamaz rüzgâr durup dinlenmeden eserek mersinleri ve katırtırnaklarını sallamayı ve kekik kokularını dört bir yana yaymayı sürdürdü. Köpeklerin birden düşünür gibi durmaları, av bekleyen o içe dokunur gerilimli halleri tıpkı Artemis'in avlanmaya çıktığı günlerdeki gibiydi. Bu temel öğelere indirgendiğinde, yüzü günlük dertlerin boyalarından arınan yaşam, daha katlanılabilir bir görünüm alıyordu.

O sabah tepenin doruğuna erişmeden az önce Arguto ve Teresina, av kokusu alan köpeklerin o dinsel balesine başladılar: Yerlerde süründüler, yay gibi gerildiler, sakıntıyla pençelerini kaldırdılar, bastırılmış biçimde kesik kesik havladılar. Birkaç dakika sonra otların arasından kül rengi küçük bir poponun yıldırım hızıyla geçtiği görüldü ve aynı anda iki patlama sesi bu dingin bekleyişe son verdi; Arguto, can çekişen hayvancağızı prensin ayaklarının dibine bıraktı. Bu küçük bir yaban tavşanıydı; boz renkli kürkü hayatını kurtaramamıştı. Burnu ve göğsü parçalanmış, kanlar içindeydi. Don Fabrizio, az sonra mavimsi bir perdeyle örtülecek iki kocaman kara gözün

kendisine baktığını gördü; bu gözlerde kınama yoktu, sadece dünyanın düzenine karşı şaşkın bir başkaldırma acısıyla doluydular; kadife tüylü kulaklar çoktan soğumuştu, güçlü pençeler boş yere bir kaçıştan artakalan bir simge gibi uyumlu biçimde kasılmıştı. Hayvan kurtuluş umuduyla çırpınarak tıpkı kimi insanlar gibi, yakalandıktan sonra bile kurtulabileceğini sanarak, acı içinde ölüyordu. Anlayışlı parmaklar o zavallı burnu okşarken hayvancağız son bir kez titredi ve öldü. Ama Don Fabrizio ve Tumeo eğlenmişlerdi, hele Don Fabrizio yalnız öldürmenin zevkine varmakla kalmamış, ayrıca acıma duygusunun verdiği iç rahatlığına da kavuşmuştu.

Avcılar tepenin doruğuna vardıklarında, ılgınların ve bodur mantar meşelerinin arasından görünen ve kendisine kıyasla barok kentlerin ve portakal bahçelerinin ancak ıvır zıvır sayılacağı, Sicilya'nın gerçek yüzüyle karşılaştılar. Bu, küçük tümseklerle dalga dalga uzanan ve insan aklının ana çizgilerini bir türlü kavrayamadığı, umutsuz ve sağduyudan yoksun gibi duran kurak topraklar, evrenin çılgın bir ânında yaratılmış gibiydiler; birden yön değiştiren rüzgârın dalgaları kudurttuğu anda taş kesilmiş bir denizi andırıyordu. Toprağın bilinmeyen bir kıvrımına sıkışıp büzülmüş Donnafugata görünmüyordu ve ortalıkta in cin yoktu: İnsan ayağının bastığının tek belirtisi, orada burada göze çarpan cılız bağ kütükleriydi. Tepelerin ötesinde bir yerde, topraktan daha sert ve kıvrak gibi duran deniz, lacivert bir lekeye benziyordu. Hafif bir rüzgâr, tezek, hayvan leşi, adaçayı kokularını evrenselleştirerek kayıtsız ve umursamazca eserken her şeyi siliyor, bastırıyor ve yeniden düzenliyor, tavşanın geride bıraktığı tek şey olan kan damlacıklarını kurutuyor, ta uzaklarda Garibaldi'nin saçlarını karıştırıyor ve daha ötelerde, tavşanın çılgınca kaçışı kadar boş bir umutla durmadan Gaeta burçlarını güçlendirmeye çalışan Napolili askerlerin gözlerine toz dolduruyordu.

Prens ve orgcu, mantar meşelerinin kısıtlı gölgesinde oturup dinlendiler: Tahta mataralarındaki ılık şaraplarını içtiler, Don Fabrizio'nun çantasından çıkan kızarmış tavuğu, Don Ciccio'nun getirdiği üstü unlu nefis "muffoletti" çöreklerini ve görünüşü çirkin ama tadı o oranda nefis olan tatlı *insòlia* üzümlerini yediler; alacaklıların karşısında bekleyen icra memurları gibi kımıldamadan duran köpekleri iri ekmek dilimleriyle doyurdular. Meşrutiyet güneşinin altında Don Fabrizio ve Don Ciccio uyuyakalmak üzereydiler.

Ama ne bir kurşunun tavşanı öldürmesi, ne Cialdini'nin uzun namlulu toplarının Napolili askerleri umutsuzluğa düşürmesi, ne de insanların öğle sıcağında uykuya dalmaları – dünyada hiçbir şey karıncaları durduramazdı. Don Ciccio'nun tükürdüğü birkaç çürük üzüm tanesini gören karıncalar, bir orgcunun tükürüğü bulaşmış çöplere konmanın heyecanıyla coşmuş, sürü sürü geliyorlardı. Güvenli, karmakarışık ama direşkendiler: Bazen üç-dört tanesi durup aralarında konuşuyor ve kuşkusuz Morco Tepesi'nde dört sayılı meşe mantarının altındaki iki sayılı karınca yuvasının gelecekteki mutluluğundan ve laik utkusundan övünçle söz ediyor, sonra yine öbürlerine katılarak güvenli bir geleceğe doğru yürüyorlardı; tüm karıncaların parlak sırtları coşkuyla titriyor ve kuşkusuz, orduların üstünde bir ulusal marş sesi dalgalanıyordu.

Karıncaların bu etkinlikleri kendisine, şimdi açıklanması yersiz olacak bir şeyi çağrıştıran Don Fabrizio uyuyamadı ve Donnafugata'ya gelmeden az önceki halkoylaması günlerini anımsadı. Bir şaşkınlık duygusunun yanı sıra, o günlerden geriye birçok çözülmemiş bilmece de kalmıştı; şimdi, görünüşe göre hiçbir şeyi umursamayan karıncalar bir yana, belki de doğayla karşı karşıya kalınca, o bilmecelerden birine çözüm bulabilirdi. Yere dümdüz

uzanmış, kabartma resimleri andıran köpekler uyumuşlardı; bir dala baş aşağı asılmış tavşancık durmadan esen rüzgârdan sallanıyor ve belki piposunun da yardımıyla, Tumeo da gözlerini açık tutmayı sürdürüyordu.

"Don Ciccio, siz ne oy verdiniz bakalım, ayın yirmi birinde?"

Adamcağız birden yerinden sıçradı. Bütün köylüler gibi, çevresine ördüğü sakıntı ve önlem duvarının dışında, gafil avlanmış, ne diyeceğini bilemeden duraladı.

Prens onun bu şaşkınlığını ürkeklik sanarak öfkelendi: "Ne yani, kimden korkuyorsunuz? Burada ikimizden, rüzgârdan ve köpeklerden başka kimse yok."

Bu tanıklar listesi aslında o kadar güven verici sayılmazdı; rüzgâr, adı üstünde, gevezenin biriydi, prens ise ancak yarı Sicilyalıydı, geriye, kesin güvenilebilecek konuşma yeteneğinden yoksun köpekler kalıyordu sadece. Ama bu arada Don Ciccio kendine gelmiş ve köylü kurnazlığı ona doğru yanıtı buldurmuştu – yani, hiç! "Bağışlayın efendimiz ama sorunuz gereksiz. Nasıl olsa, Donnafugata'da herkesin 'evet' oyu verdiğini biliyorsunuz."

Don Fabrizio gerçekten bunu biliyordu ve salt o yüzden bu yanıt, küçücük bir bilmeceyi tarihsel bir bilmeceye dönüştürmüştü. Oylamadan önce bir sürü insan prense gelip akıl sormuş, o da hepsine büyük bir içtenlikle olumlu oy vermelerini öğütlemişti. Gerçekten de iş, ister bir oldubittiye getirilmiş olsun, ister basmakalıp bir tiyatro gibi kabul edilsin, hem tarihsel bir gereksinim olarak hem de karşı oy verdikleri ortaya çıktığı zaman bu zavallı fakir köylülerin karşılaşabilecekleri belalar göz önüne alındığında, Don Fabrizio başka türlü davranmayı düşünemezdi bile. Yine de birçoklarını sözlerine inandıramadığını fark etmişti. Zaman zaman, bu insanları, bütün cömertlikleriyle hemen yıkılabilecek temeller üstüne karmaşık çatılar kurdurmaya iten, Sicilya'nın Makya-

velci düşüncesi girmişti işin içine. Belki de, düzeltmeye üşendikleri tümden yanlış kan ve idrar tahlillerine dayanan tedaviler öneren bazı özel hastaneler gibi, (o zamanın) Sicilyalıları da, hem sorunun kendisi hem de hiç olmazsa karşılarındaki kişiler hakkında en ufak bir bilgileri olmaksızın kılı kırk yaran bir kurnazlığa saparak, hastayı, yani kendi kendilerini öldürmeyi yeğlerlerdi. İçlerinden *ad limina Gattopardorum*, yani Leopar'ın ta kendisine kadar gidip onu tanımış olan bazıları, bir Salina prensinin ihtilalcilere (o ıssız, ücra köylerde bu yeni değişikliklere hâlâ böyle deniyordu) oy vermesini olanaksız sayıyor, sözlerini de, dediğinin tam tersinin yapılmasını amaçlayan alaycı bir öğüt olarak kabul ediyorlardı.

Ta uzaklardan kalkıp onu görmeye gelen bu hacı kalabalığı –ki aslında en iyileri de onlardı– prensin çalışma odasından çıkarken, ona olan saygılarının izin verdiği ölçüde birbirlerine göz kırpar, prenslere yakışır bu sözlerin içyüzünü anlamış olmaktan gururlu, aslında tümden fos çıkmış uyanıklıklarından dolayı ellerini ovuşturup kendi kendilerini kutlarlardı. Kimileri ise, prensi dinledikten sonra, onun ya dönek ya da kaçık olduğunu sanıp üzgün üzgün uzaklaşırken söylediklerine aldırış etmemeye karar verir ve özellikle, bilinen bir kötülüğün bilinmeyen bir iyilikten yeğ olduğu atasözünü unutmamak gerektiğini düşünürlerdi. Bu gibiler, kendi özel nedenlerinden dolayı, yeni ulusal gerçekleri onaylamaktan kaçınanlardı: Bu, ya dinsel inançları yüzündendi, ya eski rejimde kayırıldıkları ve yenisine gerektiği kadar çabuk yerleşemedikleri içindi, ya da belki kurtuluş gürültü patırtısı arasında bir-iki iğdiş horoz, birkaç kile bakla yitirmiş ve bu arada ya Bourbon askerleri tarafından zorla, ya Garibaldi'ciler tarafından gönüllü olarak boynuzlandırılmış olmalarından ileri geliyordu. Gerçekten de, Don Fabrizio üzülerek ama kesinlikle farkındaydı ki en aşağı on kişi

"hayır" oyu verecekti: Bu kuşkusuz küçük bir azınlıktı ama Donnafugata'nın çok sınırlı seçmen kitlesine oranla yine de önemsiz sayılamazdı. Kendisine danışmaya gelenlerin kasabanın kaymak tabakasını oluşturduklarını göz önünde tutan ve saraya ayak basmayı akıllarından bile geçirmemiş yüzlerce seçmen arasında birkaç tane gönülden inanmamış bulunabileceğini de hesaba katan prens, Donnafugata'daki tüm olumlu oyların, olumsuzlardan aşağı yukarı kırk kadar fazla olabileceğini düşünmüştü.

Halkoylaması günü hava kapalı ve rüzgârlıydı; kasabanın sokaklarında, şapkalarının kurdelelerine, üstünde "evet" yazan kâğıtlar iliştirmiş yorgun bakışlı gençlerin gruplar halinde dolaştıkları görülüyordu. Rüzgârda uçuşan çöpler ve kâğıt parçaları arasında yürürken bir çeşit Arap yalellisine dönüştürdükleri "La Bella Gigougin" şarkısını söyleyip duruyorlardı; aslında Sicilya'da söylenen tüm neşeli şarkılar, eninde sonunda hep bu havaya girer. Bu arada, Zzu Menico'nun meyhanesine çöreklenmiş, Leopardi'nin, yeni doğan İtalya'ya bağlı yepyeni bir Sicilya'nın "çağdaş ve görkemli yazgısı" dizelerini okuyan iki-üç "yabancı yüze" de (yani Girgenti'li) rastlanıyordu. Ya durmadan kazma sallamaktan yorgun düşmüş ya da işsizlik ve açlıktan bitkin birkaç köylü, hiç seslerini çıkarmadan durmuş dinliyorlardı. Arada bir gırtlaklarını temizleyip yere tükürüyor ama tek söz söylemiyorlardı; öylesine sessizdiler ki (Don Fabrizio'nun sonradan dediği gibi) "yabancılar", *Quadrivium*[1] derslerinden matematiği güzel konuşma sanatına yeğlemeye karar verdiler.

Öğleden sonra saat dörde doğru prens, sağında Peder Pirrone, solunda Don Onofrio Rotolo'yla oy verme-

1. (Lat.) Dört yolun birleştiği yer. Ortaçağ manastır okullarında öğretilen yedi bağımsız bilimden (*artes liberales*) dördü olan aritmetik, geometri, müzik ve astronomiye işaret eder. (Ç.N.)

ye gitti; yüzü solgun, kaşları çatılmış yavaş yavaş Belediye Sarayı'na doğru yürürken sık sık elini kaldırarak hemen kızarıp şişmeye eğilimi olan gözlerini, sokağın tüm pisliğini havaya savuran rüzgârdan korumaya çalışıyor ve bu arada Peder Pirrone'ye dönerek eğer bu rüzgâr olmasaydı havanın leş gibi bataklık kokacağını ama bu sağlıklı rüzgârların da epey pislik taşıdığını söylemekten geri kalmıyordu. Üstünde, iki yıl önce Caserta'ya, o zavallı Kral Ferdinand'a saygılarını sunmaya gittiği gün giydiği redingotu vardı; iyi ki kral zamanında ölmüş ve kendi beceriksizliğinin üstüne mührünü basan bu pis rüzgârlı günü görmemişti. Ama acaba gerçekten beceriksizlik miydi sorun? O zaman tifoya yakalanan birisi için de beceriksizliğinden öldü demek gerekirdi. O saçma sapan kâğıtlar selini denetleyip arklardan akıtmaya çalışan kralı anımsayınca birden o sevimsiz yüzde nasıl bilinçsizce acıma dilenen bir ifade olduğunu düşündü. Bütün bunlar, çok geç farkına varılan her şey gibi, tatsız ve huzur kaçırıcı düşüncelerdi: Birden prensin yüzü asıldı ve sanki bir cenazenin ardından gidercesine yürüyüşü ağırlaştı. Içindeki çelişki, salt öfkeyle ezerek dört bir yana savurduğu çakıllardan anlaşılabilirdi. Silindir şapkasına iliştirilmiş herhangi bir kâğıt olmadığını söylemek bile gereksiz ama onu iyi tanıyanların gözleri, bu parlak fötrün üstünde "evet" ve "hayır" sözcüklerinin peş peşe yanıp söndüğünü görebilirdi.

Belediye binasının oy vermeye ayrılmış odasına geldiği zaman kapının girişini dolduran iri cüssesini gören bütün seçim komitesi üyelerinin ayağa kalktıklarını fark edince şaşırdı; daha önceden oy vermeye gelmiş birkaç köylü bir kenara itildi ve Don Fabrizio hiç beklemeden kendi "evet"ini Belediye Başkanı Sedàra'nın yurtsever ellerine teslim etti. Peder Pirrone oyunu kullanmadı çünkü özellikle, kasabada oturanların listesine yazılmaktan

kaçınmıştı. Don 'Nofrio ise, prensin emirlerine uyarak bu karmaşık İtalyan sorununa kendi tek heceli yanıtını verdi; bu kısa ve özlü sözcüğü söylerken tıpkı hintyağı içmeye katlanan bir çocuğu andırıyordu.

Daha sonra hepsi belediye başkanının çalışma odasında "bir kadeh" içmeye davet edildiler; Peder Pirrone içki kullanmadığını, Don 'Nofrio ise karnının ağrıdığını söyleyerek gelmekten kaçındıklarından Don Fabrizio tek başına gitmek zorunda kaldı.

Don Calogero'nun yazı masasının arkasına gelen duvarda Garibaldi'nin yepyeni yağlıboya taklidi bir portresi ve bereket sağında da (daha şimdiden) Viktor Emanuel'in bir resmi asılıydı; birincisi oldukça yakışıklı, ikincisi ise çok çirkin olan bu iki adam, yüzlerini neredeyse tümüyle örten gür sakallarından dolayı birbirlerini andırıyorlardı. Küçük bir masanın üstünde, sinek pislikleriyle kapkara olmuş, yas tutar gibi duran bayat kurabiyelerle dolu bir tabak ve dördü kırmızı, dördü yeşil, dördü beyaz Rosolio şarabı dolu on iki küçük bardak vardı: Yeni üç renkli bayrağın bu çocukça simgelendirilişi prensin pişmanlığını gülümsemeye dönüştürdü. Sonra, bazılarının sandığı gibi, Bourbon sancağına geç kalmış bir saygı işareti olarak değil, salt en az midesine dokunacağını düşündüğünden beyaz bardaklardan birini aldı. Aslında, her üç tip Rosolio da aynı biçimde tatlı, yapışkan ve iğrençti. Bardaklarını şerefe kaldırma çiğliğini göstermediler ama Don Calogero, büyük sevinçlerin dilsiz olduklarını söylemekten geri kalmadı. Don Fabrizio'ya Girgenti yetkililerinden gelen ve Donnafugata'nın çalışkan halkının lağım işi için iki bin liret ayrıldığını bildiren bir mektup gösterdiler; bu arada belediye başkanı, uzun yıllar sonra Freud'un açıklayacağı bir dil sürçmesiyle, çalışmaların 1961'in sonundan önce biteceğini söyledi ve toplantı sona erdi.

Güneş batmadan az önce Donnafugata'nın küçük fahişelerinden üç-dört tanesi (onlara katılmayıp kendi işlerine bakan bazıları da oradaydı) saçlarında üç renkli kurdelelerle meydanda yürüyüp kadınlara oy hakkı verilmemesini protesto ettiler ama en coşkulu özgürlükçülerin bile yuhalayıp alaya aldığı zavallılar, en sonunda evlerine kaçmak zorunda kaldılar. Dört gün sonra *Trinacria* gazetesi, Palermon'lulara şu haberi veriyordu: "Donnafugata'da cinsi latifin temsilcisi bazı saygıdeğer hanımlar, sevgili vatanımızın yeni parlak geleceğine olan inançlarını göstermek amacıyla yurtsever halkın alkışları arasında, kasaba meydanında bir gösteri yapmışlardır."

Oy sandıkları kapandıktan ve sayımcılar işe başladıktan çok sonra, akşam geç vakit, belediye binasının balkon kapıları ardına kadar açıldı ve iki yanında, ellerinde, rüzgârın hemen söndürdüğü mumlar yanan kollu şamdanlar taşıyan iki çocukla, üç renkli bir yelek giymiş Don Calogero belirdi ve karanlıkta göremediği halka Donnafugata halk oylamasının sonuçlarını okudu:

Seçmen sayısı	515
Oy verenler	512
Evet	512
Hayır	0

Meydanın bir ucundan alkışlar ve "yaşasın" sesleri yükseldi; evinin balkonunda, yanında kasvetli suratlı hizmetçisiyle duran Angelica, tutkuyla ellerini çırptı; başına "en" sözcüğü konmuş sıfatlarla dolu konuşmalar yapıldı; üstlerine basa basa söylenen sessiz harfler, karanlıkta bir duvardan bir duvara yankılandı; çatapatların gürültüsü arasında krala (yenisine) ve generale mesajlar yollandı; kasabadan yıldızsız göklere fırlatılan birkaç üç renkli ha-

vai fişek görüldü. Sekizde her şey bitmiş ve her zaman olduğu gibi, karanlıktan başka bir şey kalmamıştı.

Morco Tepesi pırıl pırıl ışık içindeydi ama o gecenin umutsuz karanlığı Don Fabrizio'nun yüreğinin derinliğinde hâlâ sürmekteydi. İçinin sıkıntısı henüz belirsiz ve anlaşılmaz ama o oranda rahatsız ediciydi. Bu, halk oylamasının çözüm getirmeye çalıştığı küçük sorunlardan kaynaklanan bir sıkıntı değildi: Krallığın (İki Sicilya'nın) başlıca çıkarları, kendi sınıfının yararları, kişisel ayrıcalıkları, bütün bu hayhuydan biraz yaralı bereli olsa da yine canlı ve etkin biçimde çıkmışlardı. Bu koşullar içinde daha fazlasını beklemek olanaksızdı. İçinin sıkıntısı politik nedenlerden ileri gelmiyordu, kökleri çok daha derinlere, sağduyudan uzak, saçma diyebileceğimiz, kişiliğinin en bilinmeyen, saklı yönlerinin ta dibine, en gizli köşelerine iniyordu.

İtalya, Donnafugata'daki o kasvetli ve sonsuz akşam doğmuştu; Palermo'nun uyuşukluğu ve Napoli'nin gürültü patırtısında olduğu kadar bu unutulmuş küçük kasabada da doğmuştu ama adı bilinmeyen kötü bir peri de herhalde o sırada oradaydı; yine de her şeye karşın İtalya doğmuştu ve o biçimde yaşamasını umut etmekten başka yapacak şey yoktu çünkü herhangi başka bir yol çok daha kötü olabilirdi. Tamam, doğru! Ama yine de bu süregelen huzursuzluğun bir anlamı olmalıydı: Oy sayılarının okunduğu o kısacık bildiri sırasında olduğu kadar, coşkulu konuşmaları dinlerken de Don Fabrizio'ya sanki köyün kim bilir hangi köşesinde, halkın vicdanının hangi kıvrımında saklı birisi ölmüş gibi gelmişti.

Serin rüzgâr Don Ciccio'nun uykusunu dağıtmış, prensin iri cüssesi de korkularını silip götürmüştü. Şimdi yüreğinin derinliklerinden yüzeye çıkan, boş ama hiç de

utanılacak yanı olmayan bir içerleme duygusuydu. Ayağa kalkmış, köylü ağzıyla elini kolunu sallayarak konuşuyor, acınacak bir kuklayı andırıyordu.

"Ben efendimiz, 'hayır' oyu verdim. 'Hayır', yüz kere 'hayır'! Bütün söylediklerinizi aklımdaydı: Gerekliliği, hiçbir işe yaramayacağı, birleşme, çıkarlarımız. Siz haklı olabilirsiniz ama ben politikadan anlamam. Böyle şeyleri başkaları düşünsün. Ama Ciccio Tumeo namuslu adamdır; fakirdir, zavallıdır, şalvarı deliktir (burada av pantolonunun yamalı kıçına vurdu) ama gördüğü iyilikleri unutmaz. Belediyedeki o domuzlar benim oyumu yuttular, çiğnediler ve sonra istedikleri gibi tükürdüler. Ben kara dedim, onlar bana ak dedirttiler! Bir kerecik kendi düşündüğümü söyleyecek oldum, o kan emici sülük Sedàra beni hiçe saydı, sanki hiç yokmuşum, hiç esamim okunmazmış gibi yaptı. Ondan bin kat iyi bir adam olan beni, Donnafugata'nın Büyük Kilisesi'nin orgcusu, merhum Leonardo oğlu Francesco Tumeo La Manna'yı pabucuna saydı. Bir de adına bir mazurka bestelemiştim, herifin o... (kendini tutmak için parmağını ısırdı) çıtkırıldım kızı doğduğunda!"

En sonunda bilmecenin çözümünü bulan Don Fabrizio birden duruldu: Artık Donnafugata'da ve daha yüzlerce başka yerde, o pis rüzgârlı gece kimin boğularak öldürüldüğünü biliyordu: Bu, o yeni doğmuş iyi niyet bebeği, en çok üstüne titrenmesi gereken, gelişip güçlenmesinin birçok aptalca yakıp yıkmayı haklı çıkaracak olan çocuktu. Don Cicio'nun olumsuz oyu, Donnafugata'da onunki gibi elli oy daha, tüm krallıktaki yüz bin tane "hayır" sonuçta hiçbir şeyi değiştirmez, tam tersine, durumu çok daha anlamlı kılar ve bütün bu gönül incitmelere de gerek kalmazdı. Altı ay önce, "Dediğim gibi yap, yoksa canına okurum," diyen zorba sesleri dinlemişlerdi, şimdi aynı sözler dalkavuk bir sarrafın ağzından dökülüyormuş

izlenimini veriyordu: "Ama kendin basmadın mı imzanı? Bak, işte apaçık ortada! Dediğimiz gibi yapman gerek, yoksa senetler burada! Senin istediğin de bizim istediğimizin aynısı."

Don Ciccio hâlâ gürlüyordu: "Sizin gibi efendiler için aynı şey değil. İnsan fazladan bir yurtluk için iyilik bilmezlik edebilir ama bir lokma ekmek için gönül borcu duymak şarttır. Namussuzluğu huy edinmiş Sedàra gibi vurguncular içinse durum bambaşka. Biz denli küçük insanlar her şeyi olduğu gibi kabul eder. Bilirsiniz efendimiz, nur içinde yatsın babam, daha İngilizler buradayken, IV. Ferdinand zamanında San Onofrio'da kraliyet korucusuydu. Zor işti yaptığı ama o yeşil giysileri ve gümüş madalyası ona bir saygınlık verirdi. O zamanlar Calabria düşesi olan Isabella, o İspanyol kraliçe, beni okutup bu halime getirdi. Siz efendimizden de gördüğüm iyiliklerle Büyük Kilise'nin orgcusu oldum. En fakir zamanımızda annem saraya bir dilekçe yolladığında, hiç ötesi yok, hemen beş altın yardım gelmişti çünkü Napoli'de bizi severler, iyi insanlar, sadık kullar olduğumuzu bilirlerdi. Kral her geldiğinde, babamın omzuna vurur, 'Don Lionà, keşke tahtıma ve şahsıma senin gibi böyle yürekten bağlı başkaları da olsaydı,' derdi. Sonra emir subayları hepimize altınlar dağıtırdı. Şimdilerde ise gerçek kralların bu cömertliğine sadaka diyorlar; kendileri hiçbir şey vermemek için öyle diyorlar kuşkusuz ama o verilenler, sadakatimizin karşılığıydı. Bugün o mübarek kral-lar ve güzel kraliçeler, başlarını kaldırıp da baksalar ne derler? 'Don Leonardo'nun oğlu bize hıyanet etti,' demezler mi? Bereket, cennette gerçeği bilirler! Biliyorum efendimiz, sizin gibi kimseler hep söylediler, krallardan gelen bu gibi armağanlar hiçbir şey ifade etmez, işleri gereği verirler verdiklerini, diye. Belki de öyledir; yok, hiç kuşkusuz öyledir. Ama yine de beş altın gelirdi, bu

bir gerçek ve de onlarla bütün bir kışı geçirirdik. Şimdi tam borcumu ödeyecekken hiç! 'Sen yoksun!' Benim 'hayır'ım 'evet' oluverdi. 'Sadık bir kul' iken birden 'pis Bourbon yanlısı' oluverdim. Şimdi hepsi 'Savoia'cı!' Ben yerim o Savoia bisküvilerini[1] sabah kahveme banıp da!" Başparmağı ile işaretparmağı arasında tuttuğu, olmayan bir bisküviyi, yine olmayan bir fincana batırır gibi yaptı.

Don Fabrizio, Don Ciccio'yu severdi; bu sevgisi biraz, gençliğinde kendisini sanat için yaratılmış sanan ve yaşlanıp da hiçbir yeteneği olmadığını anladıktan sonra, düşlerini içine gömüp aynı işi daha aşağı bir düzeyde yapmayı sürdüren bütün insanlara karşı hissettiği bir acıma duygusundan kaynaklanır, biraz da onun o onurlu fakirliği içine dokunurdu. Ama şimdi birden ona karşı bir tür saygı duyuyor ve içinde, gururlu vicdanının ta derinliklerinde, acaba Don Ciccio, Salina prensinden daha mı efendice davrandı, diye soran bir ses işitir gibi oluyordu. Yoksa, Donnafugata'nın küçük hesaplarını karıştıran Sedàra gibi Palermo ve Torino'nun çok daha önemli hesaplarını da altüst eden birçok Sedàra, bir cinayet mi işlemişti? Don Fabrizio bunu henüz bilemezdi; ama gelecek on yıl içinde, güneyli insanların aşağılanıp saygınlıklarını yitirmelerine neden olan o uyuşukluk suçlamalarının kaynağı, bu insanlara tanınan, ilk kez özgürce duygu ve düşüncelerini belirtme olanağının böyle aptalca bir biçimde geçersiz kılınmasındaydı.

Don Ciccio içini dökmüştü; şimdi o özgün ama pek az dışarıya vurduğu "ağırbaşlı namuslu adam" kişiliği gitmiş, yerini daha sık görülen ama yine de çok gerçek olan "züppe" yanı almıştı. Çünkü Tumeo, hayvanbilimde "edil-

1. *Sovoie Hanedanı:* İtalya'nın son kralları ve Sovoie bisküvileriyle yapılan sözcük oyunu. (Ç.N.)

gin züppe" denen ve günümüzde haksız yere hor görülen türden biriydi. Doğal olarak, 1860 Sicilya'sında "züppe" sözcüğü bilinmiyordu ama nasıl verem, Koch'tan önce de vardıysa, o eski günlerde, kendilerinden daha üstün bir sınıftan olduklarına inandıkları kişilere boyun eğmek, öykünmek ve özellikle onları üzmemek, bu insanların en önemli ilkesiydi. Gerçekten de "züppe", hasetçinin tam tersidir. O zamanlarda bu tür insanlara çeşitli adlar verilir, "sadık", "bağlı", "vefakâr" denirdi ve soylu birinin en kaçamak bir gülümsemesi bile günlerini gün etmeye yettiğinden mutluluk içinde yaşarlardı; böyle sevecen adların yanı sıra kendilerine can veren bağışlara da bugünden çok daha sık kavuşurlardı. Bu yüzden candan, yürekten züppe olan Don Ciccio, Don Fabrizio'yu üzdüğünü ve o tanrısal kaşların kendi yüzünden çatıldığını sanıp hemen bu bulutları dağıtma çareleri aramaya başladı; ilk aklına gelen şey, yine ava başlamalarını önermek oldu ve öyle yaptılar.

Öğle uykularında bastırılan birkaç talihsiz çulluk ve bir tavşan daha keskin nişancıların eline düştü; o gün atışları her zamankinden acımasızdı çünkü gerek Don Fabrizio gerekse Tumeo o zavallı hayvanları Don Calogero Sedàra'yla özdeşleştirmekteydiler. Ama o gün ne patlamalar ne de havada uçuşup bir an güneşte parlayan tüyler prensi yatıştırabildi; saatler geçip de Donnafugata'ya dönme zamanı yaklaştıkça ve o ayaktakımı belediye başkanıyla yapacağı konuşmayı düşündükçe daha çok öfkeleniyor, kaygılanıyor, içi daralıyor ve kendini çok alçalmış hissediyordu. Bu arada iki çulluk ve bir tavşana "Don Calogero" adını takmış olmak hiçbir işe yaramamıştı. Nasıl olsa bu berbat işe katlanmaya karar vermişti ama yine de karşılaşacağı kimse hakkında daha fazla bilgi edinme gereksinimini duyuyordu ya da daha doğrusu, başkalarının, atacağı bu adım hakkında neler düşündüğünü öğrenmek

istiyordu. Bu yüzden, Don Ciccio o gün ikinci kez damdan düşme bir soruyla karşılaştı.

"Bakın hele Don Ciccio. Sizin kasabada tanımadığınız yoktur; Donnafugata'da Don Calogero için ne diyorlar?"

Tumeo, belediye başkanı hakkında neler düşündüğünü açıkça söylediği kanısındaydı ve tam bu yanıtı vermek üzereydi ki birden Don Tancredi'nin Angelica'ya tutulduğuna değgin şurada burada duyduğu dedikoduları anımsadı ve şimdiye kadar bütün dediklerine inandıysa, düşündüklerini uluorta söyleyip prensi ne kadar üzmüş olabileceği aklına geldi ve çok bozuldu. Bir yandan da Angelica için kötü bir şey söylememiş olduğuna seviniyordu, o kadar ki az önce ısırmış olduğu işaretparmağının hafifçe zonklaması bile içine su serpti.

"Efendimiz, alt tarafı, Don Calogero Sedàra bu son aylarda ortaya çıkan bir sürü insandan daha kötü sayılmaz." Övgü epey ölçülüydü ama Don Fabrizio'nun üstelemesine yetti. "Bakın Don Ciccio, Don Calogero ve ailesi hakkında gerçeği öğrenmek beni çok ilgilendiriyor."

"Efendimiz, gerçek şudur ki Don Calogero hem çok zengindir hem de sözü geçer; hasistir de (kızı okuldayken, karısıyla ikisi, bir tane yağda yumurtayı paylaşırlardı) ama gerektiğinde harcamasını da bilir. Dünyada harcanan her kuruş birinin cebine indiğinden de şimdilerde bir sürü insan ona bağımlı; sonra, doğruya doğru, dost oldu mu da tam dosttur hani; topraklarını birkaç köylüye çok zor koşullarla kiralar ve zavallıların canları çıkar ödeyinceye kadar ama öte yandan, bir ay önceki çıkartma sırasında kendisine yardım etmiş olan Pasquale Tripi'ye elli altın borç verdi, hem de faizsiz, bu da Azize Rosalia'nın Palermo'da vebayı durdurmasından sonra görülen en büyük mucizedir. Üstelik, şeytan gibi de kurnazdır. Efendimiz geçen baharda görecekti onu: Arabayla,

katır sırtında, yürüyerek, yağmur çamur demeden bir aşağı bir yukarı, yarasa gibi tüm kasabayı dolandı; her geçtiği yerde de arkadan geleceklere yol açmak için gizli gruplar oluşturdu. Tanrı'nın belasıdır efendimiz, tam bir bela! Üstelik, tırmanmaya başladığı yolun başında henüz! Birkaç aya kalmaz Torino'da temsilci olur ve bir-iki yıl içinde kilisenin malları satışa çıktığında da, Marca ve Masciddàro yurtluklarını yok pahasına kapatıp ilin en varlıklı adamı olup çıkar. İşte Don Calogero budur efendimiz; yeni ortaya çıkan insanımız ne yazık ki böyle işte."

Don Fabrizio birkaç ay önce güneşli bir gün gözlemevinde Peder Pirrone'yle yaptığı konuşmayı anımsadı. Papazın dediği çıkmıştı ama acaba kendisinin de bu yeni eyleme katılması ve hiç olmazsa bir-iki üyenin kendi sınıfından kişiler olmasına çalışması iyi bir atılım olmaz mıydı? Az sonra Don Calogero'yla yapacağı konuşmanın sıkıntısı dağılır gibi oldu.

"Peki Don Ciccio, ailesinin öteki bireyleri, onlar nasıl insanlar?"

"Efendimiz, Don Calogero'nun karısını yıllardır kimse görmemiştir, benden başka. Salt kiliseye, o da saat beşteki ilk sabah duasına gitmek için evden çıkar, ortalıkta kimsecikler yokken. O saatte org da çalınmaz ama ben bir kez sırf onu görebilmek için erkenden kalktım. Donna Bastiana yanında hizmetçisiyle içeri girdiğinde, günah çıkarma bölmesinin arkasına saklanmıştım; pek fazla bir şey göremiyordum ama duanın sonuna doğru sıcak bastığından zavallı kadın, yüzünü kapatan kara örtüyü açtı. Namussuzum efendimiz, ayın on dördü gibi güzel bir kadın! Herkesin gözünden sakladığı için o hamamböceği kılıklı Don Calogero haksız değil yani. Ama evlerde en iyi saklanan sırlar da bir yolunu bulup dışarı sızar, hizmetçiler laf eder falan. Galiba bu Donna Bastiana hayvan gibi bir şeymiş; ne okuması varmış ne yazması, saati

bile söyleyemezmiş, neredeyse konuşamazmış bile, salt güzel bir kısrakmış, kösnülü ve kaba bir kısrak; kızına bile sevecen davranmayı beceremezmiş; bir tek yatakta işe yararmış, o kadar." Kraliçelerin evlat yerine koyduğu, prenslerin kayırdığı Don Ciccio, kendi yalın davranışını kusursuz bulup sevinçle güldü. Kişiliğini bastırmak isteyen kimseden az da olsa öcünü almanın yolunu bulmuş gibiydi. "Zaten," diye devam etti, "başka türlü de olamazdı. Donna Bastiana'nın kimin kızı olduğunu biliyor musunuz efendimiz?" Döndü ve parmaklarının ucunda yükselerek eliyle ta uzakta, tepenin yamacından aşağı kayarken köhne bir çan kulesine iyi kötü yaslanmış gibi duran bir küme çarpık çurpuk evi gösterdi: Çarmıha gerilmiş hissini veren bir köydü burası. "Sizin Runci'deki köylülerinizden birinin kızıdır. Peppe Giunta diye biri; öyle pis ve iğrenç herifin tekidir ki, sözüm meclisten dışarı efendimiz, 'Bok Peppe' derler." Anlattıklarından pek mutlu olmuş, Teresina'nın bir kulağını parmağına dolayıp duruyordu. "Don Calogero, Bastiana'yı kaçırdıktan iki yıl sonra herifi, Rampinzèri yolunda ölü buldular, sırtında tam on iki kurşun vardı. Don Calogero'nun talihi hep yaver gider zira ihtiyar son zamanlarda biraz fazla zorbalaşıp çok şeyler istemeye başlamış derler."

Bu anlatılanların çoğunu Don Fabrizio zaten biliyordu ve kafasında hepsini ölçüp biçmişti; yalnız, Angelica'nın dedesine takılan adı ilk kez duyuyordu: Bu çok derin, tarihsel bir gerçeği gösteriyor, yanında Don Calogero'nun bahçedeki bir çiçek tarhı gibi kalacağı korkunç uçurumları gözler önüne seriyordu. Don Fabrizio ayaklarının altından toprağın kaydığını hissetti. Tancredi bunu nasıl sineye çekecekti? Ya kendisi nasıl kabullenecekti? İçinden, damadın dayısı Salina prensi ile gelinin dedesi arasında ne gibi bir akrabalık bağı olabileceğini hesaplamaya başladı, bulamadı: Yoktu hiçbir bağ. Ama

Angelica da Angelica'ydı, çiçek gibi kızdı, dedesinin adı bu koncaya salt gübre olmaya yaramıştı. Kendi kendine, "*Non olet*,"[1] diye yineledi. "*Non olet.*" Yok, tam tersi, "*Optime foeminam ac contubernium olet.*"[2]

"Her şeyi anlattınız Don Ciccio; yabanıl anaları, dışkı dedeleri, hepsini ama beni en çok ilgilendiren kişiden, Signorina Angelica'dan laf etmediniz."

Tancredi'nin gizli evlenme niyeti, bir-iki saat önceye kadar daha yumurtadan çıkmamış olmasına karşın, eğer iyi saklanmasaydı şimdiye kadar her ağza yayılmış olurdu. Kuşkusuz, genç adamın Don Calogero'nun evine sık sık gitmesi, hayran bakışları, kıza gösterdiği büyük ilgi, büyük bir kentte normal karşılanır ve kimsenin dikkatini çekmezdi ama bağnaz Donnafugata'lıların gözünde bütün bunlar yanıp tutuşma alametleriydi. Rezaletlerin en büyüğü, kızın evine ilk gidişiydi: Güneşlenen ihtiyar kadınlar, toz toprak içinde kılıç sallayan çocuklar her şeyi görmüş, anlamış ve herkese anlatmışlardı. O bir düzine şeftalinin cinsel arzuları uyandıran ve baştan çıkaran özellikleri hakkında en ünlü büyücülere başvurulmuş, başta bu kırsal insanların Platon'u sayılan Rutilio Benincasa'nın yazdığı olmak üzere, bir sürü kitaba danışılmıştı. Bereket, bizim buralarda sık sık karşılaşılan bir olay baş göstermişti: Çekiştirme arzusu, gerçeği örtbas etmişti; herkesin aklında Angelica'ya göz koymuş kösnülü bir Tancredi vardı, kızı baştan çıkarmaya uğraşıyordu, o kadar. Bir Falconeri prensi ile "Bok" Peppe sülalesi arasında bir evlilik olasılığı bu basit köylülerin akıllarından bile geçmemişti; böylece, efendileri saydıkları üst sınıf ailelere, tıpkı dine küfretmiş bir tövbekârın Tanrı'ya yakarırken duy-

1. (Lat.) Kokmaz. (Ç.N.)
2. (Lat.) Tam tersine, nefis biçimde kadın ve gizem kokar. (Ç.N.)

duğu saygıyla bağlı olduklarını gösteriyorlardı. Bütün bu kuruntular Tancredi'nin gidişiyle sona ermiş, bir daha da bu konuda laf edilmemişti. Bu bakımdan Tumeo da ötekilerinden farklı değildi, o yüzden prensin sorusunu, gençlerin çılgınlıklarından söz ederken keyiflenen yaşlı bir adamın gülümsemesiyle karşıladı.

"Efendimiz, küçükhanım için söylenecek bir şey yok; mal meydanda: Gözleri, teni, gövdesi hepsi ortada, herkesin gözü önünde. Sanırım onların dilinden Don Tancredi de iyi anladı yoksa kötü mü ediyorum böyle bir şey düşünmekle? Kızda anasının tüm güzelliği var ve dedesinin gübre kokusundan eser yok. Üstelik akıllıdır da! Gördünüz mü Floransa'daki bu birkaç yıl kızı tümden değiştirmeye nasıl yetmiş? Tam bir küçükhanım olmuş." Don Ciccio bu konuda ince eleyip sık dokumadan konuşmasını sürdürdü. "Tam hanım olmuş. Okuldan döndüğünde beni evlerine çağırdılar ve kız benim mazurkamı çaldı; kötü çaldı gerçi ama yine de onu izlemek büyük zevkti, o kara örgüleri, o gözleri, o bacakları, o göğsü... Ohh! Gübre kokusunun lafı mı olur! Kızın çarşafları cennet gibi kokar garanti!"

Prens birden sinirlendi; sınıf gururu öyle bir şeydir ki alçalırken bile yine başını kaldırır: Gelecekte yeğeninin karısı olacak bir kızın böyle kösnülü bir biçimde övülmesinden alındı. Yarın Falconeri prensesi olacak bir kız hakkında böyle edepsizce sözler söylemeye Don Ciccio nasıl cesaret edebiliyordu? Ama aslında, zavallı adamın hiçbir şeyden haberi yoktu; önce ona her şeyi anlatması gerekti; nasıl olsa birkaç saat sonra herkes öğrenecekti. Birden kararını verdi ve tam leoparca ama yine de dostlukla gülümseyerek Tumeo'ya döndü. "Heyecanlanmayın sevgili Don Ciccio, heyecanlanmayın; evde yeğenimden gelen bir mektup var, onun adına gidip Signorina Angelica'yı babasından istememi rica ediyor. Artık

bugünden sonra ondan söz ederken, her zaman olduğu gibi saygıda kusur etmezsiniz. Bu haberi verdiğim ilk insan sizsiniz ama bu ayrıcalığın bir bedeli var: Saraya döndüğümüzde Teresina'yla birlikte silah odasına girip kapıyı kilitleyeceksiniz; temizlenip yağlanacak çok şey var ve ancak ben Don Calogero'yla görüştükten sonra odadan çıkacaksınız; önceden hiçbir laf sızmasını istemem."

Bu beklenmedik sözler karşısında Don Ciccio'nun tüm züppeliği, tüm önlemleri, tam ortalarından vurulan kukalar gibi devrilip yıkıldı. İçinde yalnız çok eskilerden, atalardan kalma bir duygu vardı.

"Efendimiz, bu rezaletin daniskasıdır! Yeğeniniz, neredeyse oğlunuz yerinde birisi düşmanınız olan ve her zaman sizi arkadan vurmaya çalışmış birinin kızıyla evlenemez. Benim sandığım gibi, baştan çıkarmaya çalışmak başka iş; o utku sayılır ama bu, kayıtsız koşulsuz teslim olmak! Falconeri'lerin ve de Salına'ların sonu geldi demektir."

Bu sözleri söyledikten sonra başını eğdi; çok üzgündü ve yer yarılsa da içine girse diye bekleyen bir hali vardı. Prens mosmor olmuştu, kulaklarına kadar kızarmış, gözlerinin aklarını kan bürümüştü. Yumruklarını sıkarak Don Ciccio'ya doğru bir adım attı. Ama alt tarafı, bir ilimadamıydı, her şeyin iyi ve kötü yanlarını görmeye alışıktı, üstelik, o aslansı görünümünün altında, kuşkucu bir adamdı da. O gün zaten yeteri kadar şeyi sineye çekmişti: halkoylamasının sonuçlarını, Angelica'nın dedesinin lakabını, sırtındaki kurşunları. Üstelik, Tumeo haklıydı. Adam büyük bir içtenlikle, geleneklere olan bağlılığını dile getiriyordu. Ama ahmağın biriydi: Bu evlilik hiçbir şeyin sonu değil, her şeyin başlangıcıydı; yüzyıllardan beri süregelen geleneklere de uygundu.

Yumruklarını açtı, tırnaklarının izi avuçlarındaydı. "Eve dönelim Don Ciccio, siz bazı şeyleri anlayamazsınız. Biraz önce kararlaştırdığımız gibi yapacağız, tamam mı?"

Yokuştan aşağı inerlerken hangisi Don Quijote, hangisi Sancho Panza, anlamak güçtü.

Saat dört buçukta, dakika şaşmayan Don Calogero'nun geldiğini haber verdiklerinde, prens daha tuvaletini bitirmemişti. Sayın belediye başkanına bir dakika çalışma odasında beklemesini rica etmelerini söyleyip ağır ağır süslenmesini sürdürdü. Saçlarını, Londra'dan sandıklarla gelen beyazımsı koyu bir yağ olan Atkinson'un limon losyonu *lemo-liscio* ile yapıştırdı; bu losyonun adı da, şarkılarda olduğu gibi, ulusal değişimlere uğramıştı. Siyah redingotunu giymekten cayıp günün bayram havasına daha uygun olacağını düşündüğü açık leylak rengi bir ceket seçti; elinde cımbızla, o sabah aceleyle tıraş olurken gözünden kaçan sarı bir kılı yolarken biraz daha oyalandı; sonra Peder Pirrone'yi çağırttı; kapıdan çıkmadan önce bir masanın üstünde duran *Blätter des Himmelsforschung*'dan[1] yapılmış bir alıntıyı aldı ve dürdüğü broşürle bir haç işareti yaptı. Aslında bu işaretin Sicilya'da, dinle ilgisi olmayan, bilindiğinden çok ötede, derin bir anlamı vardır.

Çalışma odasından önceki iki salondan geçerken kendisini, korkak bir çakal yavrusunu parçalamaya hazırlanan parlak tüylü, güzel kokulu, görkemli bir Leopar gibi düşünüp avundu. Ama onun karakterinde olan insanların istemeden yaptıkları bir çağrışımla birden gözlerinin önünde, başlarında tüylü şapkalar, göğüslerinde madalyalarla, alaycı bir gülüşle onları izleyen Napoléon'un önünden geçen, teslim olmuş Avusturyalı generalleri gösteren o tarihî Fransız tablolarından biri belirdi; kuşkusuz, onlar çok daha şık ve süslüydü ama savaşı kazanan, gri paltolu o bücür adamdı. Bu yüzden, çalışma odasın-

1. Uzay araştırmaları dergisi. (Ç.N.)

dan içeri giren, Mantova ve Ulm hakkındaki bu yersiz anılarla huzuru kaçmış bir leopar oldu.

Kısacık boylu, yarım yamalak tıraş olmuş Don Calogero orada, ayakta bekliyordu; zekâ fışkıran gözleri olmasa, gerçekten de küçük bir çakala benzeyecekti ama onun maddesel bir amaca yönelik aklı, prensin soyut zekâsından çok değişik olduğundan, kurnazlık diye kabul ediliyordu. Prense duruma göre giysilerini seçtiren Tanrı vergisi zevkten yoksun olan belediye başkanı, yas tutar gibi giyinmeyi uygun bulmuştu. Neredeyse Peder Pirrone gibi karalara bürünmüştü ama Peder Pirrone'nin başkalarının kararlarını etkilemekten çekinircesine, papazlara özgü buz gibi bakışlarla ve dalgın dalgın bir köşede oturmasına karşın, Don Calogero'nun yüzünden neredeyse acınacak kadar açgözlü bir bekleyiş okunuyordu. Hemen, büyük sözlü savaşlardan önce yapılan o anlamsız, sözcüklerin çatışması başladı. Ama saldırıya ilk geçen Don Calogero oldu:

"Efendimiz, Don Tancredi'den iyi haberler aldılar mı?" O zamanlar, küçük kasabaların belediye başkanları yarı resmî biçimde postayı denetlerdi ve belki de Tancredi'nin o göze batan lüks zarflı mektubu adamı uyarmıştı. Aklından bu olasılık geçen prens birden öfkelendi.

"Hayır Don Calogero, yeğenim aklını yitirdi..."

Ama göklerde prensleri koruyan bir tanrıça vardır. Adı "Görgü" olan bu Tanrıça sık sık Leoparları yanlış adımlar atmaktan korur. Yalnız, bedeli oldukça ağırdır. Pallas Athena'nın, Odysseus'u taşkınlıklardan koruduğu gibi "Görgü" de Don Fabrizio'yu tam uçurumun kenarında durdurdu ama prens bu kurtuluşun bedelini de yaşamında ilk kez apaçık ödedi. Büyük bir doğallıkla, bir an bile duraklamadan konuşmasını sürdürdü:

"Kızınız için aklını yitirdi Don Calogero; dün aldığım mektubunda yazıyor." Belediye başkanı şaşılacak bi-

çimde dinginliğinden bir şey kaybetmedi; gülümsedi ve şapkasının kurdelesini incelemeye başladı. Peder Pirrone, bir duvarcı ustası gibi, sağlamlığını ölçmek istercesine gözlerini tavana dikmişti. Don Fabrizio bozuldu: Her ikisinin bu sessizliği, onları şaşırtmış olmaktan az da olsa, alacağı zevkten kendisini yoksun bırakmıştı. O yüzden, Don Calogero'nun söze başlamak üzere olduğunu fark edince rahatladı.

"Biliyordum efendimiz, biliyordum. Don Tancredi yola çıkmadan bir gün önce, 25 Eylül Salı günü bahçenizde, havuzun kenarında öpüştükleri görüldü. Defne çitler her zaman, sanıldığı kadar sık değildir. Bir aydır yeğeninizden bir haber bekliyordum ve bugün de efendimize gelip yeğenlerinin niyeti nedir, diye sormak istiyordum."

Don Fabrizio bir sürü sivri iğneli arının saldırısına uğramış gibiydi. En başta, bir ayağı çukurda olmayan her erkeğin duyacağı bedensel bir kıskançlıkla sarsıldı: Demek Tancredi, onun hiçbir zaman yapamayacağı şeyi yapmış, o çilek dudakların tadına bakmıştı; daha sonra, iyi haberler getiren değil de suçlanan birisi olarak görülmekten dolayı kendini küçük düşmüş hissetti. Üçüncü olarak, her şeyin kendi denetimi altında olduğunu sanırken, haberi olmadan çevresinde birçok şey döndüğünü öğrenmekten kişisel bir öfke duydu.

"Don Calogero, dalavere yapmayalım. Sizi buraya benim çağırdığını unutmayın. Yeğenimden dün aldığım bir mektuptan söz etmek istiyordum. Mektupta kızınız küçükhanıma olan tutkusundan söz ediyor; benim bu tutkudan (prens burada bir an duraladı çünkü belediye başkanının burgu gibi kendininkilere dikilmiş gözlerine baka baka yalan söylemek pek kolay değildi), bu tutkunun derecesinden haberim yoktu; sonuç olarak yeğenim beni, sizden kızınız Angelica'yı istemekle görevlendirdi."

Don Calogero hâlâ olağanüstü dingin, gülümsüyordu. Peder Pirrone, duvarcı ustalığını bırakıp İslam ermişi kılığına girmiş, sağ elinin dört parmağını sol elinin dört parmağına kenetleyerek başparmaklarını kendi kafasındaki bir müziğin eşliğinde bir ileri bir geri çevirip duruyordu. Prensin sabrı tükenmeye başladı. "Don Calogero, şimdi ben sizin niyetinizi açıklamanızı bekliyorum."

Belediye başkanı gözlerini prensin koltuğunun turuncu püsküllerine dikmişti, bir an eliyle örttükten sonra, gözlerini kaldırdı: Sanki o hareketle tümden değişmişler gibi gözleri büyük bir saflık ve şaşkınlıkla parlıyorlardı.

"Özür dilerim prens, ('efendimiz'in bir anda unutulmasından prens bu işin iyi bir sonuca bağlandığını anladı) ama bu güzel sürpriz karşısında dilim tutuldu. Ama ben modern bir babayım ve evimizin erinç kaynağı melek kızımla konuşmadan size kesin bir yanıt veremem. Kuşkusuz, bir babanın kutsal haklarını ve onları kullanmasını da bilirim; Angelica'nın kafasından ve yüreğinden her geçen şeyden haberim vardır ve sanıyorum Don Tancredi'nin bizi şereflendiren sevgisini aynı biçimde karşıladığını söyleyebilirim."

Don Fabrizio gerçekten çok heyecanlanmıştı. Kurbağa yutulmuştu: Kafası ve hamur olmuş bağırsakları boğazından geçmişti, daha bacaklarını çiğnemesi gerekiyordu ama ötekilere kıyasla bu, işten bile değildi; yarısından çoğu bitmişti. Bu kurtuluş duygusu içine sindikten sonra yavaştan Tancredi'ye olan sevgisi üste çıkmaya başladı; iyi haberi okuduğu zaman o çekik mavi gözlerinin nasıl parlayacağını düşündü. Göklerdeki bütün yardımsever ama şaşkına dönmüş sıra sıra meleklerin korumaları ve desteklemeleriyle gerçekleşecek bu aşk birleşmesinin çılgınca ve türlü kösnül cambazlıklarla geçecek ilk aylarını düşündü, daha doğrusu düşledi. Daha ileride

de, parasızlık kolunu kanadını kırmış olan Tancredi'nin önünde, tüm yeteneklerini geliştirme olanağını bulabileceği güvenli bir yaşam vardı.

Soylu adam ayağa kalktı, şaşkın şaşkın bakan Don Calogero'ya doğru bir adım attı ve kucakladığı gibi oturduğu koltuktan kaldırıp göğsüne bastırdı; belediye başkanının kısa bacakları havada sallandı. Sicilya'nın ücra bir köşesinde bir an için, kocaman morumsu bir süsen çiçeğine yapışmış kıllı bir sineği gösteren Japon baskılarından biri görüldü. Don Calogero'nun ayakları yeniden yere bastığında prens, "Olacak iş değil, bu herife bir çift İngiliz usturası armağan etmem gerek," diye düşünüyordu.

Peder Pirrone parmaklarını döndürmeyi durdurup ayağa kalktı ve prensin elini sıktı. "Efendimiz, Tanrı'nın kutsaması bu evliliğin üstünden eksik olmasın; sizin sevinciniz benim de sevincimdir." Don Calogero'ya ise tek söz söylemeden parmaklarının ucunu uzattı. Sonra kıvırdığı parmağıyla duvarda asılı barometreye hafifçe vurdu: İbre düşüyordu, hava kötüleyecek demekti. Tekrar yerine oturup dua kitabını açtı.

Prens, "Don Calogero," diye sözlerine devam etti, "her şeyin başı, gelecekteki mutluluklarının temeli bu iki gencin birbirlerine olan sevgisidir. Bunu hepimiz biliyoruz, tamam. Ama biz, yaşlı başlı insanlar olarak başka şeyleri de düşünmek zorundayız. Falconeri'lerin ne kadar ünlü bir aile olduğunu size anlatmama gerek yok: Sicilya'ya Anjou'lu Carlo'la gelmiş, Aragonlar, İspanyollar ve Bourbon kralları çağlarında (sizin önünüzde tüm bu adları saymaya izin verirseniz) büyüyüp gelişmiş bir ailedir ve kuşkusuz bu yeni anakara hanedanı çağında da başarılı ve zengin olacaktır (Tanrı korusun)." (Don Fabrizio ne zaman inceden alay ediyor ne zaman yanılıyor anlamak olanaksızdı.) "Krallığın lordları, İspanya'nın en yüksek soyluları, Santiago şövalyeleri hep onlardandı ve

akıllarına esip de Malta şövalyesi olmak istediklerinde, şöyle bir ellerini salladılar mı, Via Condotti gık demeden hepsine fırından yeni çıkmış çörekler gibi taptaze beratlar verirdi." (San Giovanni Gerosolimitano onurlular sınıfının adını bile duymamış olan Don Calogero, bu kalleşçe imlemeden hiçbir şey anlamadı.) "Eminim ki kızınız, eşsiz güzelliğiyle Falconeri ailesinin eski kütüğünü süsleyecek ve erdemleriyle de, o soyun prensesleri gibi olmaya çalışacaktır; ailenin son prensesi olan rahmetli kız kardeşim de göklerden yeni evlileri kutsayacaktır." Bütün yaşamı, Tancredi'nin babasının çılgınca savurganlığına karşı bitmez tükenmez bir özveriyle boş yere harcanmış sevgili kız kardeşi Giulia'yı anımsayınca, Don Fabrizio'nun içi burkuldu. "Çocuğun kendisine gelince, onu tanıyorsunuz ve eğer tanımıyorsanız, ben her bakımdan güvence verebilirim. İçinde tonlarca iyilik olan bir insandır ve bunu söyleyen yalnız ben değilim; öyle değil mi Peder Pirrone?"

Okuması yarıda kalan zavallı papaz birden kendini kötü bir ikilem karşısında buldu. Tancredi'nin günah çıkartıcısı olduğundan onun bir sürü küçük günahını bilirdi; gerçi bunlardan hiçbiri ciddi değildi ama prensin dediği o tonlarca iyilikten büyük bir bölümünü eksiltmeyi gerektirirdi; üstelik, bu küçük günahlar tümüyle sadakatsiz bir evliliği garantileyecek cinstendi. Doğal olarak gerek dinsel nedenlerden dolayı, gerekse dünyasal çıkarları yüzünden bunu açıkça söyleyemezdi. Öte yandan Tancredi'yi severdi ve yüreğinin derinliklerinde bu evliliği onaylamamasına karşın, engel olmak bir yana, işi bulandıracak tek söz bile söyleyemezdi. Temel erdemlerin en yumuşak ve en kolayca istenilen yana çekilebileni olan sağgörüyü seçti. "Tancredi'mizin içinin iyiliği gerçekten çok büyüktür, Don Calogero; Tanrı'nın inayeti ve Signorina Angelica'nın dünyasal erdemleriyle de bir gün

iyi bir Hıristiyan koca olabilir." Bu tehlikeli ama sağgörülü kehanetle bu zor işi ucuz atlatmış oldu.

Kurbağanın son kıkırdaklarını çiğnemekte olan prens, "Don Calogero," dedi, "Falconeri soyunun eskiliğinden söz etmek gereksiz ve yalnız bütün bunları zaten bildiğiniz için değil; gereksiz; çünkü üzülerek söylemeliyim ki yeğenimin bugünkü ekonomik durumu sizin adınızın büyüklüğüne eşit değildir. Tancredi'nin babası, enistem Ferdinando, öngörülü bir baba değildi; görkemli yaşam biçimi, yöneticilerinin sorumsuzluklarının da yardımıyla, sevgili yeğenim ve eskiden vasisi olduğum çocuğun mal varlığını çok sarsmıştır; Mazzara yöresindeki geniş yurtluklar, Ravanusa fıstık ormanları, Olivieri dutlukları, Palermo'daki saray, hepsi elden çıkmıştır; bunları biliyorsunuz Don Calogero." Gerçekten de Don Calogero hepsini biliyordu. O büyük kırlangıç göçü hâlâ herkesin belleğindeydi: Tüm Sicilya soylularının içine korku salan ama sağgörü vermeyen bu anı, tüm Sedàra'lar için ise büyük bir sevinç kaynağıydı. "Vasiliğim sırasında tek kurtarabildiğim, benimkine yakın olan konaktır, o da türlü belalardan, mahkeme dalaverelerinden ve biraz da kendi özverilerimden sonra; ama tabii her şeyi hem melek kız kardeşim Giulia'nın hatırı için hem de o sevgili çocuk için yaptım. Güzel bir konaktır; geniş merdivenini Marvuglia çizmiştir, salon süslemeleri de Serenario'nundur ama şu anda en iyi durumda olanı, ancak keçi ağılı gibi kullanılabilir."

Kurbağanın son kemikleri sandığından daha mide bulandırıcıydı ama en sonunda onlar da yutulmuştu. Artık tatlı ve içten birkaç sözle ağzını çalkalamanın zamanı gelmişti. "Don Calogero, şunu unutmamak gerekir ki, bütün bu yıkımın, bu derin acıların sonucu Tancredi'dir. Bizim gibi insanlar böyle şeyleri bilir: Belki de, büyükleri yarım düzine yurtluğun altından girip üstünden çıkma-

saydı o da böyle seçkin, zarif ve çekici bir genç olmazdı. En azından Sicilya'da bu böyledir; zelzeleyi ve kuraklığı denetleyen bir tür doğa yasası gibi."

O sırada elindeki tepsinin üstünde ışıkları yanmış iki lambayla içeriye bir uşak girdiği için Don Fabrizio sustu. Lambalar yerlerine yerleştirilirken, çalışma odasında yargıya boyun eğmiş, üzüntülü bir sessizlik egemendi. Daha sonra Don Fabrizio yine söze başladı: "Tancredi sıradan bir genç değildir; fazla okumamıştır ama kendi çevresinde bilinmesi gereken her şeyi bilir; erkekleri, kadınları, durumları, gidişatın rengini; gözü yükseklerdedir ve bunda haklıdır da, çok ilerleyecektir; Don Calogero, Angelica'nız onunla birlikte yukarılara tırmanmayı isterse çok şanslı olacak. Sonra, Tancredi'yle birlikteyken insan bazen öfkelenebilir ama hiçbir zaman canı sıkılmaz, bu da az şey değildir."

Belediye başkanının, prensin sözlerinin bu bölümündeki incelikleri anladığını söylemek abartmak olur: Genel olarak Tancredi'nin kurnazlığı ve fırsat düşkünlüğü hakkındaki inançları saptanmıştı; zaten kendisinin de, evinde kurnaz ve becerikli bir adama gereksinimi vardı, o kadar. Don Calogero kendine inanıyor, kimseden aşağı olmadığını düşünüyordu, hatta kızının genç yüzbaşıya içten bir sevgiyle bağlandığını görmekten biraz üzüntü bile duyuyordu.

"Prens, bütün bu dediklerinizi, hatta daha fazlasını biliyorum ve hepsi bana vız gelir." Sonra yine duygusal kılığına büründü. "Aşk prens, aşk; aşktır her şeyin başı, ben bunu çok iyi bilirim." Kendi olası aşk tanımlaması kabul edilirse, adamcağız içtenlikle konuşuyor sayılabilirdi. "Ama ben feleğin çemberinden geçmiş bir adamım ve elimdeki tüm kozları gösterip açık oynamak istiyorum. Kızımın çeyizinden söz etmek gereksiz; kızım, yüreğimin kanı, canım ciğerim, bir tanemdir; malımı mül-

kümü bırakacağım başka kimsem yok, varım yoğum onundur. Ama gençlerin nelere bel bağlayacaklarını hemen bilmeleri en doğrusudur: Evlilik sözleşmesinde kızıma 644 *salmi*, yani bugün dedikleri gibi, 1.010 dönümlük tüm buğday ekili, havadar, rüzgârlı, birinci sınıf topraklar olan Settesoli yurtluğunu, Gibildolce'deki 180 *salmi* bağları ve zeytinlikleri bağışlayacağım. Düğün günü damada, her birinde bin tane olmak üzere yirmi kese altın vereceğim." Sonra kimsenin inanmadığını bile bile ve bundan çok mutlu olarak ekledi: "Ben de tamtakır kuru bakır kalacağım ama insanın kızı, kızıdır. Bu parayla dünyanın bütün Marruggia merdivenlerini ve Sorcionero tavanlarını tamir ettirebilirler. Angelica'nın oturacağı ev çok güzel olmalı."

Bilgisiz kabalığı tüm gözeneklerinden fışkırıyordu; yine de karşısındaki iki kişi neredeyse küçükdillerini yutacaktı. Don Fabrizio şaşkınlığını saklamak için bütün gücünü kullanmak zorunda kaldı. Tancredi'nin vurgunu, düşündüğünün çok üstündeydi. Bir tiksinti duyar gibi oldu ama Angelica'nın güzelliği ve damadın her şeyi hiçe sayan alaycılığı, sözleşmenin acımasızlığını hâlâ şiirli bir biçimde örtmeye yetiyordu. Peder Pirrone dilini şaklattı, sonra şaşkınlığım belli etmekten sinirlenerek iskemlesini gıcırdatmaya ve ayakkabılarını sürüyerek uyak aramaya başladı; bu arada gürültüyle dua kitabının sayfalarını çevirmeyi de sürdürüyordu ama bütün bu çabaları bir işe yaramadı ve yaptığı etki değişmedi.

Bereket Don Calogero'nun damdan düşer gibi söylediği, o âna kadar ilk kez hazırlıksız olarak söylenen, şu sözler hepsini sıkıntıdan kurtardı: "Prens, şimdi söyleyeceklerimin sizin gibi koca İmparator Titus'un ve Kraliçe Berenice'nin soyundan gelen birini etkilemeyeceğini biliyorum ama Sedàra'lar da soyludur; bana gelinceye kadar, taşrada gömülü, esamisi okunmayan bahtsız bir ai-

leydiler ama ben araştırdım ve bütün kâğıtlarımızı çıkardım, bir gün yeğeninizin Barones Sedàra del Biscotto ile evlendiği ortaya çıkacak. Kral IV. Ferdinand Hazretlerinin, Mazzara Limanı haraçlarından bağışlanan bir unvandır bu; dilekçeler yazmam gerekiyor, yalnızca bir halkam eksik."

Yüzyıl önce, bu "kayıp halkalar"ın, haraçların, böyle kâğıtlar çıkarmanın birçok Sicilyalının yaşamında çok önemli bir yeri vardı ve namuslu olsun olmasın, binlerce insanın sevinmesine ya da üzülmesine neden olurlardı. Ama bu konu öyle kaçamak biçimde ele alınamayacak kadar önemli olduğundan, burada sadece, Don Calogero'nun soyluluk hakkında yaptığı bu çıkışın –karşısındaki adamın kişiliğini en ince ayrıntılarına kadar ortaya sermesi bakımından– prense büyük bir zevk verdiğini ve tutmaya çalıştığı gülmesinin ağzını, içi bulanıncaya dek tatlandırdığını söylemekle yetineceğiz.

Konuşma bundan sonra akıntıya kapılmış gibi giden yavan sözlerle sürüklendi. Don Fabrizio, karanlık silah odasında kapalı kalan Tumeo'yu anımsadı ve yüzüncü kez, bu köylü ziyaretlerinin uzunluğundan yerindi; en sonunda da öfkeli bir sessizliğe gömüldü. Don Calogero anladı ve ertesi sabah, kuşkusuz Angelica'nın onayını getirmek üzere gelmeye söz verip izin istedi. İki salonu da yürüyüp kapıya kadar geçirildi, bir kez daha kucaklandı ve o, merdivenlerden inerken yukarıdan bütün heybetiyle bakan prens, bu kötü kesimli giysiler, kurnazlık, para ve bilgisizlik yumağının giderek küçülüşünü izliyor ve artık neredeyse ailesinin bir parçası sayılacağını düşünüyordu.

Daha sonra, elinde bir şamdanla karanlıkta oturmuş sabırla piposunu tüttüren Tumeo'yu salıvermeye gitti. "Çok üzgünüm Don Ciccio ama anlarsınız başka türlü

yapamazdım." "Anlıyorum efendimiz, anlıyorum. Bari her şey yolunda gitti mi?" "Çok iyi gitti. Daha iyi olamazdı." Tumeo ağzının içinde kutlamak gibi bir şeyler geveledi, avda yorgunluktan canı çıkmış, uyuyan Teresina'nın tasmasına kayışı geçirdi ve av torbasını sırtladı. "Benim çullukları da alın, hak ettiniz. Güle güle sevgili Don Ciccio; arayı fazla uzatmadan yine gelin. Ve olanlar için kusura bakmayın." Omzuna indirilen koca bir şaplak hem bir barışma işareti hem de bir güç uyarısıydı; Salina soyunun son sadık kulu fakir evine yollandı.

Prens çalışma odasına döndüğünde Peder Pirrone'nin tartışmaya girişmemek için sıvışmış olduğunu gördü; bunun üzerine, olan biteni anlatmak niyetiyle karısının odasına yöneldi. Güçlü ve sık adımlarının sesi on metre öteden, geldiğini haber veriyordu. Kızların oturma odasını geçti; Carolina ile Caterina oturmuş bir çile yün sarıyorlardı, babaları odaya girince gülümseyerek ayağa kalktılar; Matmazel Dombreuil aceleyle gözlüklerini çıkarıp ölçülü ve ağırbaşlı bir biçimde başını eğerek prensin selamına karşılık verdi. Concetta'nın sırtı dönüktü, gergef işliyordu, babasının geçişini duymadı ve başını bile çevirmedi.

4

Kasım 1860

Evlilik sözleşmesi için yapılan ziyaretler sıklaştıkça Don Fabrizio yavaş yavaş Sedàra'nın becerilerini görüp ona karşı garip bir hayranlık duymaya başladı. Yavaş yavaş adamın kötü tıraş olmuş yanaklarına, köylü şivesine, acayip kıyafetine, sürekli ter kokusuna alışmış ve onun keskin zekâsını fark etmeye başlamıştı. Prense çözülmesi olanaksız gibi görünen bir sürü sorunu Don Calogero şıp diye hallediveriyordu. Birçok başka insan gibi dürüstlük, terbiye ve görgü türünden kösteklerle bağlı olmadığından, yaşam ormanında bir filin pervasızlığıyla yürüyor, ağaçları köklerinden söküp hayvanların inlerini çiğneyerek, dikenlerin dalamasına ve ayaklarının altında ezdiklerinin ağlayıp sızlamalarına hiç aldırış etmeden ilerliyordu. "Rica ederim", "zahmet olmazsa", "bana büyük iyilik yapmış olursun", "eksik olma" gibi saygılı ve kibar meltemlerin estiği yörelerde yetişmiş olan prens, Don Calogero'yla konuşurken kendini kuru rüzgârların kasıp kavurduğu kırlarda gibi hissediyor ve ta içinden yine dağların dolambaçlı yollarını yeğlemesine karşın, Donnafugata'nın pırnal ve sedir ağaçlarının arasında eserek o zamana kadar hiç duymadığı titreşimler yapan bu coşkun ses dalgalarına hayran olmaktan da kendini alamıyordu.

Yavaş yavaş, neredeyse farkına varmadan, Don Fabrizio, Don Calogero'ya kendisinin bile doğru dürüst anlamadığı bir yığın karışık işini açtı. Bu, düşüncesizliğinden değil, aşağılık gibi gördüğü bu gibi işlere karşı duyduğu küçümseyici ilgisizlikten, belki de aslında tembellikten ve gerektiğinde binlerce dönümlük topraklarından birkaç yüzünü satmakla her şeyi halledeceğini bilmesinden ileri geliyordu.

Prensin anlattıklarını dinleyip kafasında bir düzene sokan Don Calogero'nun önerileri, hem uygun hem de etkilerini hemen belli eden cinstendi; ama acımasızca etken olmak üzere yapılmış olmalarına karşın, içinde kötülük olmayan prensin ürkek bir pısırıklıkla uyguladığı bu öneriler sonuçta, Salina'ların zamanla, yanlarında çalışanlara karşı çok kötü davranmakla ün kazanmalarına yol açtı. Aslında hiç hak etmedikleri bu şöhret, Donnafugata'da ve Querceta'daki saygınlıklarını sıfıra indirdi ama ailenin mal ve mülkünün yavaş yavaş elden çıkmasını durduramadı.

Bu arada, prensle böyle sık sık buluşmalarının Sedàra'nın üstünde de bir etkisi olduğunu söylemek gerekir. O zamana kadar soylularla, salt iş görüşmeleri (yani alışveriş) sırasında ya da çok seyrek ve uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra çağrıldığı ve bu oldukça aykırı tiplerin en iyi yönlerini ortaya koymadıkları yerlerde karşılaşmıştı. Gittiği bu gibi toplantılarda, soylu sınıfın tümden, yünlerini kırkılmak için kendi makasına ve anlaşılmaz bir saygınlığı olan adlarını da kızına vermeye hazır koyunlara benzediklerini düşünürdü.

Ama Garibaldi Çıkarması'nın ertesinde Tancredi'yi tanıdıktan sonra, en az kendisi kadar bencil ve çıkarını düşünen, başkalarının güzelliği ve parası ile kendi soylu adı ve tatlı gülücükleri arasında pazarlığa girişen çok değişik bir soylu tipiyle karşılaştığını anlamıştı. Üstelik

Tancredi, bu "Sedàra'vari" davranışları, kendisinde, Don Calogero'da, olmayan bir kibarlık ve çekicilikle örtbas edebiliyor ve Don Calogero farkında olmadan ve nedenlerini anlayamadan onun etkisinde kalıyordu. Sonraları, Don Fabrizio'yu daha iyi tanıdıktan sonra, onda da, "koyun-soylular" dediği tiplerin esnek ve kendini korumaktan yoksun kişi özelliklerini görmüş ama değişik olmasına karşın yine de genç Falconeri'yi andıran bir çekicilik bulmuştu. Don Fabrizio'da ayrıca soyuta kaçan bir eğilim, yaşamına başkalarından kopardıklarıyla değil, kendi içinden gelen güçle bir biçim verme isteği vardı. Bu soyut güç Don Calogero'yu çok derinden ama burada yapılmaya çalışıldığı gibi sözlerle anlatılır biçimde değil, kaba bir şekilde etkilemişti. Bu çekiciliğin büyük bir bölümünün kibar davranışlardan ileri geldiğini fark etmiş ve görgülü bir insanın ne kadar hoşa gidip beğenildiğini anlamıştı. Aslında sadece, insan yapısının çirkin yanlarını atarak kazançlı bir özgecilik yapıyordu. (Bu formülde sıfatın etkinliği, ismin gereksizliğinin hoş görülmesini sağlıyordu.) Don Calogero yavaş yavaş, birlikte yenen bir yemeğin yalnız geviş getirir gibi hatır hutur çiğnemek ve yağ lekeleri içinde kalmak demek olmadığını, bir konuşmanın dalaşan itleri andırmadan da yapılabileceğini, kadınlara öncelik tanımanın kendi sandığı gibi zayıflık değil tam tersine güç demek olduğunu, "bir bok anlamadın" yerine "galiba iyi anlatamadım" demekle daha iyi sonuçlar elde edilebileceğini ve bu gibi önlemlerin alınmasıyla gerek yemeklerde, gerek tartışmalarda gerekse kadınlarla olan ilişkilerinde daha kazançlı çıkacağını anlamaya başlıyordu.

Don Calogero'nun bütün öğrendiklerinden hemen yararlandığını söylemek biraz fazla olur; sadece az daha dikkatli tıraş olmaya ve çamaşırları yıkanırken harcanan

sabun tutarına daha az şaşmaya başladı, o kadar; ama o günden sonra kendisi ve ailesi için, kuşaklar boyunca becerikli ve saf hödükleri kibar takımı durumuna getirecek bir eğitim süreci başladı.

Angelica'nın, Tancredi'nin nişanlısı olarak Salina ailesine yaptığı ilk ziyaret, eksiksiz bir biçimde planlanmıştı. Kızın davranışı o kadar kusursuzdu ki her hareketi, her sözü Tancredi tarafından öğretilmiş gibiydi; ama zamanın o çok ağır iletişim araçları göz önüne alınarak bu olanaksız sayılmış ve başka bir olasılık akla gelmişti: Belki de Tancredi resmî nişanlarından önce Angelica'ya bazı şeyler öğretmişti. Aslında genç prensin öngörüsünü iyi bilenler için bile, bu oldukça uluorta bir varsayımdı ama yine de tümden saçma sayılmazdı. Angelica akşama doğru saat altıda pembe beyaz giysiler içinde arzı endam etti; yumuşak kara örgülerini örten geniş hasır şapkasının üstünde, Gibildolce bağlarını ve Settesoli tahıl ambarlarını imleyen yapma üzümler ve altın renginde başaklar vardı. Kapının girişinde, babasını arkada bırakıp geniş eteklerini savurarak uzun iç merdiveni bir solukta çıktı ve kendini Don Fabrizio'nun kollarına attı; favorilerine kondurduğu iki kocaman öpücük, aynı sevecenlikle yanıtlandı. Prens o taze yanakların gardenya kokusunu içine çekmek için belki gerektiğinden bir an fazla durakladı. Sonra Angelica kızararak yarım adım geri çekildi. "O kadar, o kadar mutluyum ki..." Tekrar prense yaklaşıp parmaklarının ucunda yükseldi ve kulağına fısıldadı: "Koca Dayı." Eisenstein'ın çocuk arabası kadar etkili bir buluş olan hem açık hem gizli bu sözler, Don Fabrizio'nun yapmacıksız ve temiz yüreğini çarpıntılara boğdu ve bu güzel kıza sonsuza dek bağladı. Bu arada merdivenleri çıkmakta olan Don Calogero, karısının onlarla birlikte

gelemediğine ne kadar üzüldüğünü ama bir gün önce evde düşüp sol ayağını incittiğinden çok acı içinde olduğunu söylüyordu. "Prens, görseniz bileği patlıcan gibi şişti." Bu sözlü okşamadan neşelenmiş olan Don Fabrizio, Tumeo'nun açıklamalarıyla önceden uyarıldığından, nasıl olsa kabul edilmeyeceğini bile bile, salt keyif olsun diye, hemen gidip Signora Sedàra'yı ziyaret etme arzusunu belirtti; zavallı Don Calogero o kadar bozuldu ki onu bu niyetten caydırmak için hemen karısına yeni bir hastalık uydurdu ve bu kez, korkunç bir baş ağrısına tutulduğunu ve karanlıkta yatması gerektiğini söyledi.

Bu arada prens, Angelica'ya kolunu vermişti; birlikte gaz lambalarının iyice aydınlatamadığı ve doğru dürüst önlerini göremedikleri yarı karanlık salonlardan geçtiler; bu uzun salonlardan sonra, koridorun sonunda, bütün ailenin toplanmış olduğu "Leopold Salonu" pırıl pırıl ışık içindeydi ve bu boş, karanlık salonlardan geçip aydınlığa ve dostluğa kavuşmakta sanki bir Masonluğa kabul töreni havası vardı.

Bütün aile kapıya dizilmişti: Prenses, kocasının durdurmak bir yana, hepsini toz duman ettiği öfkesini hiçe sayarak, güzel gelin adayını defalarca öptü ve öyle sıkı sarıldı ki Maria-Stella'nın büyük kutlamanın şerefine, gündüz olmasına karşın taktığı ünlü yakut kolyesinin izi kızın teninde kaldı. On altı yaşındaki Francesco Paolo, bu olağanüstü fırsattan yararlanıp elinden bir şey gelmeyen babasının kıskanç bakışları altında Angelica'yı öpebilmekten pek mutluydu; Concetta özellikle sevecen davrandı, o kadar sevinçliydi ki gözleri dolu dolu olmuştu; duygulanmamış olan kız kardeşleri ise gürültülü bir sevinçle Angelica'nın çevresini sarmışlardı. Papazlığına karşın, cinsi latifin çekiciliğinde Tanrı'nın iyiliğinin yadsınamaz bir kanıtını gören ve duyarsız kalamayan Peder Pirrone bile kızın bu sıcak zarifliği karşısında bütün mu-

halefetinin eridiğini hissetti ve, "*Veni, sponsa de Libano,*"[1] diye mırıldandı; sonra aklından geçen daha coşkulu başka dizeleri söylememek için kendini tuttu. Matmazel Dombreuil dadılara yaraşır biçimde heyecanlanmış ağlıyor ve kendi düş kırıklığına uğramış parmaklarıyla kızın tombul omuzlarını sıkarak, "*Angelicà, Angelicà, pensons à la joie de Tancrède,*"[2] diye söyleniyordu. Yalnız Bendicò, her zamanki sokulgan ve arkadaş canlısı haline hiç uymayan bir biçimde derin derin hırlamayı sürdürüyordu; en sonunda, öfkeden dudakları titreyen Francesco Paolo tarafından fena halde azarlandı.

Kırk sekiz kollu avizenin yirmi dört kolunun her birinde yanan beyaz mumlar, aşk uğruna can veren bakireleri andırıyorlardı; eğri cam sapların üstündeki iki renkli Murano kristali çiçekler, aşağı doğru eğilmiş, içeri giren genç kıza hayranlıkla bakıyor ve hafif pırıltılarla yanıp sönerek gülümsüyor gibiydiler. Büyük şömine, henüz ılık olan odayı ısıtmaktan çok, bir sevinç belirtisi olarak yakılmıştı: Alevlerin ışığı döşemeye vuruyor ve zaman zaman eşyaların donuk yaldızlarını parlatıyordu; şömine gerçekten aile ocağını, içinde yanan odunlar arzu kıvılcımlarını, korlar ise bastırılmış coşkuları simgeliyordu.

Duyguları en küçük ortak paydaya indirgemekte üstüne olmayan prenses, Tancredi'nin çocukluğuyla ilgili hayranlık uyandıran öyküler anlattı ve bu konuyu ısrarla o kadar uzattı ki en sonunda Angelica'nın, altı yaşındayken hiç patırtı etmeden şırınga yapılmasına dayanacak kadar akıllı ve on iki yaşındayken bir avuç kiraz çalacak kadar gözüpek olan bir adamla evlenmekle ne kadar şanslı olduğu söylenmek isteniyor gibi bir hava esti; bu

1. Eski Ahit, "Ezgilerin Ezgisi", 4:8. "Benimle gel Lübnan'dan, yavuklum." (Ç.N.)
2. (Fr.) Angelica, Angelica, Tancredi'nin sevincini düşünelim. (Ç.N.)

kahramanca hırsızlık öyküleri anlatılırken bir ara Concetta gülmeye başladı: "Tancredi bu huyundan hâlâ kurtulamadı. Anımsıyor musun baba, hani iki ay önce senin o kadar sevdiğin şeftalileri de yürütmüştü." Sonra birden, sanki zarara uğramış meyve bahçeleri kurumunun başkanıymış gibi yüzü asıldı.

Çok geçmeden Don Fabrizio'nun sesi bütün bu saçmalıkları bastırdı ve bugünkü Tancredi'den konuşmaya başladı, genç adamın ne kadar uyanık olduğunu, nasıl her zaman taşı gediğine koyup kendisini sevenleri hayran bıraktığını, sevmeyenleri de çıldırttığını anlattı. Sonra, Napoli'de bulundukları bir sırada Tancredi'nin tanıştırıldığı San– bilmem ne düşesinin nasıl ona tutulduğundan, hiç kimsenin onun kadar güzel *petit rien*'lerden[1] konuşamadığını söyleyerek sabah öğle akşam, salonda olsun yatak odasında olsun, nasıl her dakika onu görmek istediğinden söz etti. Don Fabrizio, o zamanlar Tancredi'nin daha on altı yaşında olduğunu, düşesin ise ellisini geçtiğini özenle sözlerine eklediği halde, Palermo'lu gençleri çok iyi tanıyan, Napoli düşesleri hakkında da güçlü önsezileri olan Angelica'nın gözlerinde bir ışık yanıp söndü.

Angelica'nın bu davranışından Tancredi'yi sevdiği sonucunu çıkarmak yanıltıcı olur: Sevginin gerektirdiği gibi geçici de olsa, kendi kişiliğini tümüyle silemeyecek kadar gururlu ve hırslıydı. Ayrıca bütün bu ince ve tam açıklanmayan ayrıntılardan onun gerçek karakterini anlayamayacak kadar genç ve deneyimsizdi. Evet Angelica, Tancredi'yi sevmiyordu ama o zamanlar, genç adama tutkundu ki bu aslında bambaşka bir şeydir; onun mavi gözleri, alaycı sevecenliği, sesinin beklenmedik anlarda ciddileşen tonu aklına her geldiğinde içi hopluyor ve

1. (Fr.) Küçük, boş şeyler, saçmalıklar. (Ç.N.)

böyle zamanlarda onun kolları arasında olmaktan başka bir şey düşünemiyordu. Bir kere o kollarla sarıldıktan sonra –sonraları gerçekten de olduğu gibi– onları unutacak ve yerlerine başkalarını koyacaktı ama ilk zamanlarda o kucaklamaları çok özlüyordu. Bu yüzden, aslında gerçekle hiç ilgisi olmayan bu olası sevda ilişkisi, onda dünyanın en saçma acılarından biri olan geçmişi kıskanma duygusunu uyandırdı; ama Tancredi'yle evlenmesinin kösnül ve kösnüllük dışı yararlarını soğukkanlılıkla düşünüp saptadıktan sonra bu duygusu geçiverdi.

Don Fabrizio, Tancredi'yi övmeyi sürdürüyordu; ona olan sevgisinin akıntısına kapılmış, Mirabeau gibi konuşuyordu: "Hayata erken ve iyi başladı. Çok ilerleyecek." Angelica onaylar gibi kırışıksız dümdüz alnını eğdi; aslında Tancredi'nin politik geleceği onu hiç ilgilendirmiyordu. Toplumsal olayların başka bir dünyada geçtiğini sanan ve Cavour'un bir konuşmasının zamanla, binlerce küçük çarktan geçerek kendi yaşamını da etkileyip değiştirebileceğini düşünemeyen bir sürü genç kızdan biriydi. İçinden Sicilya ağzıyla, "Paramız var ya, o da bize yeter, ilerlemek de ne ola?" diye düşünüyordu. Yıllar sonra, parlamento ve senatonun en zehirli dilli akıl hocalarından biri olduğu zaman, gençliğinin bu basit düşüncelerini tümüyle unutacaktı.

"Angelica, hele Tancredi'nin ne kadar eğlendirici olduğunu bilseniz! Her şeyi bilir, her şeyin kimsenin aklına gelmeyen yanlarını görür, insan onunla olduğu zaman, eğer keyfi yerindeyse, dünya çok daha neşeli, bazen de çok daha ciddi bir görünüm alır." Tancredi'nin eğlendirici olduğunu Angelica zaten biliyordu; kendisine yeni ufuklar açacağını ise, yalnız umut etmekle kalmıyor, geçen ay o meşhur öpüşmelerinden beri, buna haklı olarak inanıyordu da; gerçekten de bu öpücük, bir yıl kadar önce Poggio a Caiano'daki bahçıvanın oğlunun dudakla-

rına kondurduğu ve tek deneyimi olan öpücükten bambaşka, çok daha kibarca ve tatlıydı. Angelica'nın nişanlısının aklına ve esprilerine aldırış ettiği yoktu, en azından onun bu yönleriyle o tatlı –gerçekten çok tatlı adamdı, üstelik çok da "aydın"dı– Don Fabrizio'nun ilgilendiği kadar ilgilenmiyordu. Tancredi'de salt, gerçekte olduğundan çok değişik, harikulade bir dünya gibi düşündüğü soylu Sicilya dünyasında iyi bir yer edinebilme olanağını görüyor, bir de kendisini kucaklayacak kösnülü bir yatak arkadaşı istiyordu. Bunların dışında bir de akıllı ve bilgili olursa çok daha iyiydi tabii ama aslında işin bu yönüne pek aldırdığı yoktu. İnsan istedikten sonra her zaman eğlenebilirdi. Şu anda, akıllı olsun, ahmak olsun, keşke yanında olsaydı da o çok iyi bildiği biçimde, örgülerinin altından ensesini gıdıklasaydı.

"Aman Tanrım, ne kadar isterdim şimdi burada, bizimle birlikte olmasını!"

Bu ünlem, hem açıkça içten oluşundan hem de böyle bir şey söylemekle açığa vurduğu görgüsüzlüğünden dolayı hepsine çok dokundu ve başarılı geçen bu ilk ziyaret de böylece sona erdi. Az sonra Angelica ile babası izin isteyip kalktılar; önlerine düşen bir seyis yamağının elindeki fenerin ışığının, yerlere düşmüş kırmızı çınar yapraklarının üstünde oynaşmasını izleyerek baba-kız evlerine, kurşunlar böbreklerini parça parça ettiği için "Bok Peppe"nin hiçbir zaman kapısından giremeyeceği evlerine döndüler.

Dinginliğine kavuşmuş olan Don Fabrizio yine akşamları yüksek sesle kitap okumaya başlamıştı. Artık sonbahar geldiğinden ve tespih duasından sonra dışarı çıkmak için ortalık fazla karardığından, yemekten önce bütün aile şöminenin başında toplanır ve gövdesinin her gözeneğinden onurlu bir iyilik ve dostluk fışkıran prens,

ayakta durarak onlara her akşam yeni romanlardan birinden bir bölüm okurdu.

Romenlerin bugün hâlâ Avrupalıların kafasında yer etmiş yazınsal mitleri oluşturmaya başladığı yıllardı; ama Sicilya'da yeni her şeye karşı beslenen geleneksel duyarsızlık ve biraz, bir yabancı dil bilmemekten ve açıkça söylemek gerekirse biraz da Bourbon Hanedanı'nın gümrüklerde uyguladığı can sıkıcı denetlemeler yüzünden, hiç kimse ne Dickens'ın, ne Eliot'un, ne Sand'ın, ne Flaubert'in hatta ne de Dumas'nın adını işitmişti. Gerçi Balzac'ın bir-iki cildi, türlü dolaplar çevrildikten sonra Don Fabrizio'nun eline geçmişti ama kendini ailenin denetçisi yerine koyan prens, kitapları okuyup iğrenç bulmuş ve kuşkusuz güçlü ama aynı zamanda aşırı ve "tutkulu" (bugün saplantılı dediğimiz) yetenekleri olan bir yazar diyerek hiç sevmediği bir tanıdığına ödünç vermişti; göründüğü gibi oldukça acele bir yargı olmasına karşın, bazı çok derin anlamları içerdiği de yadsınamaz. Bu yüzden okunanlar, kızların bakire utangaçlıkları, prensesin dinsel ikircimleri ve prensin ailesine "pislik" okumayı kabul etmeyen saygınlığı göz önünde tutulursa oldukça aşağı düzeyde kitaplardı.

Donnafugata'daki günlerinin sonlarına doğru, bir 10 Kasım günüydü. Şakır şakır yağmur yağıyor, sert bir karayel öfkeyle damlaları camlara savuruyor, uzaklardan gök gürültüsünün sesi geliyordu; arada bir ilkel Sicilya bacasından aşağı süzülen birkaç yağmur damlası bir an ateşi cızırdattıktan sonra kıpkızıl zeytin dallarında kara noktacıklar bırakıyordu. O akşam Angiola Maria'yı okumakta olan prens son sayfaya gelmişti; kitabın kahramanı genç kızın buz gibi Lombardia'daki yolculuğunun öyküsü, sıcak koltuklarında oturmalarına karşın, kızların Sicilyalı yüreklerini dondurmuştu. Birden yandaki odadan büyük bir gürültü geldi ve uşakları Mimì soluk solu-

ğa içeri girdi. Bütün görgü kurallarını unutarak, "Efendimiz!" diye bağırdı. "Efendimiz, küçük bey Tancredi geldiler! Avluda bavullarını arabadan indiriyorlar! Ey Tanrım! Meryem Anamız sen bilirsin, böyle bir havada!" Ve hemen dışarıya fırladı.

Şaşkınlıktan gerçekle ilgisi olmayan bir düzeye sürüklenen Concetta, "Canım!" diye bağırdı ama birden kendi sesiyle aklı başına gelerek bugüne döndü ve doğal olarak o ılık, gizemli dünyadan buz gibi gerçeğe dönmek kendisine büyük acı verdi; bereket, hepsini saran heyecan içinde onun bu sözünü kimse duymadı.

Kocaman adımlarla çabuk çabuk yürüyen Don Fabrizio'nun ardından hepsi merdivenlere doğru gitti; karanlık salonlar hızla geçildi, basamaklar inildi. Avluya bakan geniş merdivenin sonundaki büyük kapı ardına kadar açıktı; içeri dolan nem ve toprak kokan rüzgâr, duvarlardaki resimleri titretiyor, dışarıda şimşekler çakan bir gökyüzü ve yırtılan ipek kumaş gibi sesler çıkararak sallanan ağaçlar görünüyordu. Don Fabrizio tam ön kapıdan çıkmak üzereydi ki eşikte şekilsiz bir kütle belirdi: Bu, Piemonte Süvari Bölüğü'nün kocaman mavi pelerinine bürünmüş Tancredi'ydi, o kadar ıslanmıştı ki neredeyse elli kilo çeken pelerin kapkara olmuştu. "Aman dikkat Koca Dayı, sırılsıklamım!" Salondaki fenerin ışığında yüzü güçlükle seçiliyordu. İçeri girdi, boynundaki zincirin kancasını çözdü ve pelerin şap diye yere düştü. Islak köpek gibi kokuyordu, üç gündür çizmelerini çıkarmamıştı ama oydu; kendisini kucaklayan Don Fabrizio'nun öz oğullarından daha çok sevdiği, Maria-Stella'nın alçakça iftiralara uğramış biricik yeğeni, Peder Pirrone'nin boyuna kaybedip yeniden bulduğu sürüden ayrılmış kuzusu ve Concetta'nın yitirdiği aşkına çok benzeyen sevgili bir hayaletti. Matmazel Dombreuil bile onu kucaklamış, öpmeye alışık olmayan dudaklarını yanağına sürerek "*Tan-rède,*

Tancrède, pensons à la joie d'Angelica,"[1] diye yineleyip duruyordu. Yalnız başkalarının sevinçlerini yankılamaya yaradığından, zavallı kadının yayının telleri çok azalmıştı. Sıktığı yumruğunun arkasından burnuna doğru hiç kimsenin beceremediği gibi üfleyen eski oyun arkadaşını bulmaktan çılgına dönen Bendicò, köpekçe sevincini belirtiyor, sevgili dostunun yanına bile yaklaşmadan salonda koşturup duruyordu.

Aslında kendilerinden olmayan ve o yüzden daha da çok sevilen, üstelik hem aşka hem de sürekli bir güvene kavuşmak için gelen bu genç adamın çevresinde tüm ailenin toplanması çok dokunaklı bir sahneydi. Ama bu sahne oldukça uzun sürdü. İlk heyecan anları geçtikten sonra Don Fabrizio, kapıda üstlerinden sular damlayan ve gülümseyen iki kişi daha olduğunu fark etti. Tancredi güldü. "Hepinizden çok özür dilerim. Heyecandan aklım karıştı." Sonra prensese dönerek ekledi: "Yenge, sevgili arkadaşım Kont Cavriaghi'yi de beraber getirme cesaretinde bulundum; kendisini zaten tanıyorsunuz, generalin emrindeyken kaç kez konağa gelmişti; ötekisi de Mızraklı Süvari Bölüğü'nden emir erim Moroni." Kalın kaputundan yere sular damlayan asker, aptal ama namuslu yüzüne yayılan bir gülümsemeyle hazır ol vaziyetinde duruyordu. Ama genç kont hazır olda değildi; biçimi bozulmuş ıpıslak beresini çıkardıktan sonra eğilip prensesin elini öptü; küçük sarı bıyığı ve bir türlü söyleyemediği "r" harfleriyle yine kızların başını döndürmüştü. "Bir de bana, buralarda hiç yağmur yağmadığını söylemişlerdi! Aman Tanrım, bu son iki gün bir nehirde yüzer gibiydik!" Derken birden yüzü ciddileşti: "İyi ama Falconeri, Signorina Angelica nerede? Salt onu göstermek için Na-

1. (Fr.) Tancredi, Tancredi, Angelica'nın sevincini düşünelim. (Ç.N.)

poli'den buraya kadar beni sürükledin. Çevremde bir sürü güzel hanım görüyorum ama o yok." Sonra Don Fabrizio'ya döndü: "Biliyor musunuz prens, Tancredi'ye göre nişanlısı Sâba Melikesi! Hemen gidip bu *formosissima et nigerrima*[1] hanıma saygılarımızı sunalım! Hadi inatçı herif, sallanma artık!"

Bu sözler, zırhlı ve madalyalı ataların sıra sıra resimleriyle dolu, sert ve ürkütücü salona subay koğuşlarının havasını getirmişti, herkes gülüştü. Ama Don Fabrizio ve Tancredi işin içyüzünü biliyorlardı: Don Calogero'yu tanıyorlar, karısı "güzel hayvanı" ve o zengin adamın evinin inanılmaz durumunu biliyorlardı, oysa saf Lombardia'lının bütün bunlardan haberi yoktu.

Don Fabrizio söze karıştı: "Bakın kont, siz Sicilya'da yağmur yağmaz sanıyordunuz, sonra nasıl seller götürdüğünü gördünüz. Şimdi de bizde zatürree olunmaz sanıp kendinizi kırk derece ateşle yatakta bulmanızı istemem." Sonra uşağına dönüp, "Mimì," dedi, "Signorino Tancredi'nin ve misafir bölümündeki yeşil odanın şöminelerini yaktırt. Bitişiğindeki küçük odayı da asker için hazırlasınlar. Siz de kont, gidip kurulanın ve üstünüzü değiştirin. Odanıza bir punç ve biraz bisküvi yollayacağım. Yemek iki saat sonra, tam sekizdedir." Kaç aydır askerlik yapan Cavriaghi, otoriter seslere hemen boyun eğmeye alışıktı, selam verdikten sonra uslu uslu uşağın peşinden gitti. Arkasından Moroni de, asker sandıklarını ve yeşil çuha kınlarında duran eğri kılıçları yüklenerek seğirtti.

Bu arada Tancredi mektubunu yazıyordu: "Çok sevgili Angelica'cığım, en sonunda geldim, senin için geldim. Azmış kedi gibi seni seviyorum ama bu arada kurbağa gibi ıslak, sokak köpeği gibi pis ve kurt gibi açım.

1. (Lat.) Esmer güzeli. (Ç.N.)

Üstümü başımı temizleyip dünyanın en güzel kızının karşısına çıkacak duruma gelir gelmez, iki saate kalmaz, sana koşacağım. Sevgili annene babana saygılar. Sana gelince... şimdilik hiç." Yazdıkları prensin onayına sunuldu; Tancredi'nin yazma yeteneğine her zaman hayran olan Don Fabrizio gülümseyerek beğenisini belli etti ve mektup hemen karşı eve gönderildi.

Herkes o kadar neşeli ve heyecanlıydı ki iki gencin kurulanmaları, temizlenmeleri ve üniformalarını değiştirip "Leopold Salonu"ndaki şöminenin başına gelmeleri on beş dakika sürdü ve hepsinin hayran bakışları altında konyaklı çaylarını yudumlamaya başladılar. O zamanın Sicilya'sının soylu aileleri kadar askerler ve askerlikle ilgilenmeyen bir topluluk düşünülemez. Bourbon subaylarının Palermo salonlarında görüldüğü vaki değildi, buralara kadar girebilen birkaç Garibaldi'ci ise gerçek askerlerden çok, garip ve ilginç korkuluklar etkisini yapmıştı. Bu yüzden, bu iki genç, gerçekten Salina kızlarının yakından gördükleri ilk subaylardı. Her ikisi de çift sıra düğmeli kruvaze üniforma ceketleri giymişti. Mızraklı Süvari Bölüğü'nden olan Tancredi'nin düğmeleri gümüşten, Nişancı Bölüğü'ne bağlı Carlos'unkiler yaldızlıydı; ikisinin de siyah kadifeden dik yakaları olup birincisi turuncu, ikincisi kırmızı şeritliydi; mavi ve siyah pantolonlu bacaklarını şöminedeki korlara doğru uzatmış oturuyorlardı. Kol ağızlarındaki altın ve gümüş "çiçekler", çapraşık, birbirine girmiş, eğri büğrü halkalar ve büklümlerle uzayıp gidiyordu. Sert redingotlara ve cenaze töreni havasındaki fraklara alışmış genç kızlar bu kıyafetlere bayılmışlardı. Eğitici roman bir koltuğun arkasında ters dönmüş yatıyordu.

Don Fabrizio durumu tam kavrayamamıştı; son gördüğünde her ikisi de ıstakoz gibi kırmızı giysili ve olduk-

ça bakımsızdılar. "Yani siz Garibaldi'ciler artık kırmızı gömlek giymiyor musunuz?" İkisi birden akrep sokmuş gibi yerlerinden sıçradılar. "Ne Garibaldi'cisi! Neler diyorsun Koca Dayı! Bir zamanlar Garibaldi'ciydik ama artık bitti o iş. Cavriaghi ile ben Sardunya ve birkaç aya varmaz tüm İtalya kralı hazretlerinin muvazzaf ordusuna bağlı subaylarız. Garibaldi ordusu dağıldığı zaman askerlerin elinde iki seçenek vardı: ya evlerine dönmek ya da kralın ordusuna katılmak. Cavriaghi ile ben, bütün aklı başında olanlar gibi 'gerçek' orduya katıldık. Öbürleriyle kalmak olanaksızdı, öyle değil mi Cavriaghi?" "Aman Tanrım, ne berbat insanlardı! Tüfek patlatıp yağmacılıktan başka bir işe yaramayan bir sürü serseri. Şimdi doğru dürüst insanlar arasındayız, yani gerçekten subay olduk." Cavriaghi iğrenir gibi, çocukça yüzünü buruşturup küçük bıyığını burdu.

"Biliyor musun Koca Dayı, askerî deneyimimizin ciddiyetinden o kadar kuşkuluydular ki bize bir aşağı rütbe verdiler." Kolundaki sırma halkalı "çiçek"leri göstererek ekledi: "Ben yüzbaşılıktan teğmenliğe indim, Cavriaghi de teğmenken şimdi asteğmen oldu. Ama sanki terfi etmiş gibi mutluyuz. Artık yeni üniformalarımızla bambaşka biçimde saygı uyandırıyoruz." Cavriaghi, "Öyle ya," diye onun sözünü kesti, "artık kimse tavuklarını çalarız diye korkmuyor." "Palermo'da posta istasyonlarında atlarımızı değiştirmek için durduğumuzda görecektin bizi! 'Kral hazretlerinin askerleri için çok önemli emir,' der demez, ne sihirdir ne keramet, atlar hemen bulunuveriyordu; aslında gösterdiğimiz emirler, iyice sarıp mühürlediğimiz Napoli'deki otel faturalarıydı."

Askerlikteki değişiklikler konusu bitince daha havadan sudan konuşmaya başladılar. Concetta ile Cavriaghi yan yana ama biraz uzak oturmuşlardı; genç kont kıza Napoli'den getirdiği armağanı gösterdi: Bu, onun için

görkemli bir biçimde ciltlettiği Aleardo Aleardi'nin *Canti*'siydi. Koyu mavi maroken kapağın üstünde bir taç ve altında Concetta'nın adının başharfleri olan "C.C.S" vardı. Daha aşağıda da gotik yazısını andıran harflerle "sonsuzluğa dek sağır" yazıyordu. Concetta keyiflenmiş gülüyordu: "Neden sağır olsun kont? C.C.S.'nin kulakları çok iyi işitir." Genç kontun yüzü çocukça bir tutkuyla kıpkırmızı oldu. "Sağır, evet sağır küçükhanım; benim tüm iç çekişlerime, bütün inlemelerime karşı sağır, üstelik kör de, gözlerimdeki yakarışı göremeyecek denli kör. Palermo'da ne kadar ıstırap çektiğimi bilseniz; siz buraya gelmek için yola çıktığınızda bir selam bile vermediniz, arabanız yol boyunca uzaklaşırken en küçük bir işaret bile gelmedi. Size nasıl sağır demem. Aslında, 'acımasız' yazdırmalıydım."

Genç kızın çekingenliği onun bu yazınsal coşkusunu dondurdu. "Uzun yolculuğunuzun yorgunluğunu daha atamadınız, sinirleriniz bozuk. Biraz yatışın: Haydi bana birkaç tane güzel şiir okuyun."

Nişancı subay altüst olmuş, arada bir duraklayarak heyecanlı bir sesle o yumuşak dizeleri okurken, şöminenin önünde oturan Tancredi cebinden mavi ipek kaplı, küçük bir kutu çıkardı. "İşte yüzük Koca Dayı, Angelica'ya vereceğim yüzük; daha doğrusu, benim elimle senin vereceğin yüzük." Kutunun düğmesine basınca, çevresinde bir yığın saf pırlanta kümelenmiş sekiz köşeli, yassı ve çok koyu mavi bir safir yüzük ortaya çıktı. Gerçi biraz iç karartıcı bir takıydı ama zamanın kasvetli zevkine çok uygundu ve Don Fabrizio'nun yollamış olduğu iki yüz altın eder gibi görünüyordu. Oysa çok daha aza alınmıştı: O kaçgöç ve yarı yağma günlerinde Napoli'de çok güzel takıları yok pahasına ele geçirmek olanaklıydı, o para ile Schwarzwald'a da bir hatıra broş alınmıştı. Yüzüğe bakmaları için çağrıldıkları halde Cavriaghi ile

Concetta yerlerinden kımıldamadılar; genç kont zaten görmüştü, Concetta da bu zevki başka zamana erteledi. Yüzük hepsinin hayran bakışları altında elden ele dolaştı, övüldü ve Tancredi, zaten bilinen ince zevkinden dolayı kutlandı. Derken Don Fabrizio sordu: "Peki, ölçü işini ne yaptın? Yüzüğü Girgenti'ye yollayıp genişletmek ya da daraltmak gerekebilir." "Hiç gerek yok dayıcığım, ölçü tamamdır, önceden almıştım." Don Fabrizio sustu; karşısında bir üstat olduğunu anlamıştı.

Küçük kutu şöminenin tüm çevresini dolaşıp yine Tancredi'nin eline ulaşmıştı ki kapının arkasından bir ses geldi: "Girebilir miyim?" Angelica'ydı. Aceleden ve heyecandan daha iyi bir şey bulamayıp yağmurdan korunmak için kukuletalı, kaba kumaştan, geniş ve bol bir köylü harmaniyesine sarınmıştı; koyu mavi sert kıvrımları arasından gövdesi daha ince görünüyor, ıslak başlığın altındaki şaşkın ve ürkek gözleri kösnüyle parlıyordu.

Onun bu görünümü, kendi güzelliğiyle harmaniyenin köylü kabalığı arasındaki bu karşıtlık Tancredi'de bir kırbaç etkisi yaptı; yerinden kalktı, tek kelime söylemeden kıza doğru koştu ve dudaklarından öptü. Sağ avucundaki yüzük kutusu Angelica'nın arkaya eğilmiş ensesini gıdıklıyordu. Sonra kutuyu açtı ve yüzüğü alarak kızın parmağına geçirdi; kutu yere düşmüştü. "Al canım, bu senin için, sevgili Tancredi'nden." Birden alaycı yanı baskın çıktı. "Koca Dayı'ya da teşekkür etmeyi unutma." Sonra yine kızı kucakladı. Kösnülü heyecanlarından ikisi de titriyordu: Salon, içindekiler, hepsi çok uzakta kalmış gibiydi. Tancredi bu öpücüklerle sanki, boş bir başkaldırmadan sonra yine kendisine boyun eğen, her zaman tüm ailesine cinsel zevkler ve altın başaklar sunmuş olan, Falconeri'lerin yüzyıllar boyu egemen oldukları güzel ve vefasız toprakları, yani Sicilya'yı yeniden ele geçiriyormuş gibi oldu.

Sevgili konukların gelişi yüzünden Palermo'ya dönüş geciktirildi ve çok keyifli iki hafta geçirdiler. İki subayın geldikleri gün kopan fırtına sürekli yağmurların sonuydu. Sonra başlayan pırıl pırıl pastırma yazı Sicilya'nın en iç gıcıklayan mevsimidir: Masmavi, saydam bir göğün altında, birbirini kovalayan zor ve haşin mevsimlerin arasındaki bir vaha gibi tatlılığıyla insanı ayartıp duygularını uyandırır, ılıklığıyla gizli soyunmalara davet eder. Donnafugata'daki sarayda kösnülü çıplaklıklardan söz etmek yersiz olur, sadece büyük bir özenle bastırıldığı için daha da yakıcı olan bir cinsel heyecan seziliyordu. Seksen yıl önce Salina Konağı, can çekişen 1700'lerin pek düşkün olduğu o çapraşık hazların buluşma yeriydi; ama Prenses Carolina'nın sert yönetimi, Restorasyon dönemindeki bağnazlık ve Don Fabrizio'nun içi temiz kösnüllüğü yavaş yavaş bu uygunsuz aşırılıkları unutturmuştu. Pudralı küçük şeytanlar uzaklaştırılmıştı; tabii hâlâ varlıklarını sürdürüyorlardı; ama artık sadece kocaman sarayın tavan aralarından birinde toz yığınlarının altında kış uykusuna yatmış tırtıllar gibiydiler. Anımsanacağı gibi güzel Angelica'nın saraya girişi onları biraz yerlerinden oynatmıştı ama sarayın bu uyuyan içgüdülerini asıl uyandırıp canlandıran, iki sevdalı genç adamın gelişleri oldu; artık her köşede göze çarpıyorlardı, güneşin uyandırdığı karıncalar gibi, belki zehirli olmaktan çıkmış ama dipdiriydiler. Sarayın mimarisi ve beklenmedik eğmeçleri ile rokoko dekoru bile, sere serpe uzanmış gövdeleri ve dimdik göğüsleri akla getiriyor, her açılan kapının gıcırtısı, bir yatağı çevreleyen perdelerin hışırtısını anımsatıyordu.

Cavriaghi, Concetta'ya sevdalanmıştı; yalnız dış görünüşüyle değil duyguları yönünden de Tancredi'ye benzeyen genç adam, sevgisini bulamadım Prati'nin ve Aleardi'nin kolay dizeleriyle dile getiriyor, ay ışığında kızı kaçırma düşleri kuruyor ama doğal olarak bunun kaçınıl-

maz sonuçlarını düşünmeye bile cesaret edemiyordu; zaten Concetta'nın sağırlığı bu düşleri daha doğmadan yok ediveriyordu. Yeşil yatak odasında belki kendini daha somut umutlara kaptırmıştır, bunu bilemeyiz; kesin olan, o sonbahar Donnafugata'nın sevda sahnesine tek katkısı, bulutlar ve az sonra silinip gidecek ufuklar çizmek olmuş, sağlam bir yapı kuramamıştı. Öbür iki genç kız, Carolina ile Caterina ise, o kasım ayında çeşmelerin şırıltılarına, ahırlardaki kızışmış atların tepinmelerine ve eski mobilyalarda aşk yuvalarını kurmakta olan tahtakurtlarının kemirmelerine karışarak tüm sarayda çalınmakta olan arzular senfonisindeki rollerini kusursuz bir biçimde oynamışlardı. Kızlar genç ve alımlıydılar, birer sevgilileri olmamakla birlikte başkalarından kaynaklanan akıma kendilerini kaptırmışlardı; çoğu zaman Concetta'nın Cavriaghi'ye vermekten kaçındığı bir öpücük veya Angelica'nın Tancredi'yi doyurmayan bir kucaklaması kızlara yansır ve el değmemiş gövdelerini okşayıp geçerdi; o zaman onlar da düşlere dalar, terli saç kıvrımlarını, kesik kesik iç çekmelerini hayal ederlerdi. Zavallı Matmazel Dombreuil bile, yıldırımsavar görevi yapa yapa, hastalarının çılgınlıkları kendilerine geçen deli doktorları gibi, bu bulanık ve güleç burgaca kendini kaptırmıştı. Bütün gün peşlerinden koşup pusular kurduktan ve ahlak hocalığı yaptıktan sonra akşam olup da bomboş yatağına uzandığında kuru göğüslerini okşayarak hiç ayırım gözetmeden, "Tancredi, Carlo, Fabrizio," diye inlerdi.

Bu cinsel heyecanların odak noktası ve hareket gücü, doğal olarak Tancredi ile Angelica'ydı. Yakın bir gelecekte olacağı kesinleşen düğünleri, karşılıklı arzularının yanıp kavrulmuş topraklarına, önceden güvenli gölgesini germiş gibiydi. Sınıf ayrıcalığı, Don Calogero'yu, nişanlıların böyle uzun süre yalnız kalmalarının soylularca ola-

ğan karşılandığı sanısına düşürmüş, Prenses Maria-Stella'ya da, Angelica'nın bu sık ziyaretlerinin ve kendi kızlarında hiçbir zaman hoş görmeyeceği fazla serbest davranışının Sedàra'lar düzeyinde ailelerde alışılagelmiş olduğu fikrini vermişti. Böylece, Angelica'nın saraya gelişleri gittikçe sıklaşmış ve en sonunda neredeyse sürekli orada olmaya başlamıştı. Artık yalnız biçimsel olarak babasının eşliğinde geliyordu; Don Calogero neler olup bittiğini öğrenmek ya da yeni dolaplar çevirmek için dosdoğru yazıhaneye yollanır veya kahve içmek ve zavallı saray hizmetçilerinin canlarını sıkmak için uşakların odasına giderdi.

Tancredi, Angelica'ya bütün sarayı gezdirmek, karmaşık ve birbirinden geçilen eski ve yeni misafir bölümlerini, geniş salonları, mutfakları, dua odalarını, tiyatroları, resim galerilerini, meşin kokan arabalıkları, ahırları, havasız seraları, geçitleri, merdivenleri, terasları, sundurmaları ve özellikle uzun yıllardan beri kullanılmayan gizemli ve çapraşık bir labirenti anımsatan, içinde kimsenin oturmadığı bir sürü boş odayı göstermek istiyordu. Tancredi böylece, kızı bu kösnü kasırgasının en gizli özek noktasına sürüklediğinin farkında değildi (ya da çok iyi biliyordu). Angelica ise o zamanlar, Tancredi ne isterse yapardı. Ucu bucağı yokmuş gibi görünen saraydaki dolaşmalarının sonu gelmiyordu; sanki bilinmeyen diyarlara gider gibi yola çıkarlardı; aslında gerçekten bilinmeyen yerlerdi çünkü köşe bucakta kalmış odaların çoğuna Don Fabrizio bile ayak basmış değildi ve bu da kendisine büyük bir zevk verirdi; çünkü her odası bilinen bir evin, içinde yaşanmaya layık olmadığını söylerdi. İki sevgili, karanlık ya da güneşli odalardan, görkemli ya da bakımsız salonlardan, boş ya da uyumsuz eski eşyalarla tıklık tıklım dolu sofalardan yapılma bir gemiyle

Kithira'ya[1] doğru yelken açarlardı. Başlangıçta kendilerine, ya Matmazel Dombreuil ya Cavriaghi eşlik eder, bazen ikisi birden gelirlerdi (Peder Pirrone, bağlı olduğu tarikatın bilgeliğiyle, onlarla gitmekten hep kaçınmıştı); böylece zevahir kurtulmuş olurdu. Ama Donnafugata Sarayı'nda, peşlerinden gelmek isteyenleri yanlış yola saptırmak, o kadar zor bir iş değildi: Bir koridora sapmak (upuzun, daracık, dönemeçli, pencereleri demir kafesli bazı koridorlardan korkmadan geçmek olanaksızdı), bir taraçaya çıkmak, bir-iki basamak merdiveni tırmanmak yeterdi: Sonra iki genç, bir çölün ortasında ya da ıssız bir adada gibi bütün gözlerden uzak, tek başlarına kalıverirlerdi. Kendilerini izleyen, ya beceriksiz bir ressamın gözlerini doğru dürüst çizemediği, rengi solmuş bir portre ya da tavandaki silinmiş fresklerin arasından, onaylar gibi aşağı bakan bir çoban kızı olurdu. Cavriaghi çabuk yorulur ve tanıdık bir odaya geldiğinde ya da bahçeye inen bir merdiven gördüğünde, biraz arkadaşını mutlu etmek, biraz da gidip Concetta'nın buz gibi ellerine bakarak iç çekmek için hemen toz olurdu. En uzun dayanan Matmazel Dombreuil'di ama o da her zaman değil; bir süre, gittikçe uzaktan gelen ve hiç yanıtlanmayan bağırması duyulurdu: "*Tancrède, Angelica, où êtes-vous?*"[2] Sonra ortalığa bir sessizlik çöker, tavanlarda koşuşan farelerin tıkırtısından ya da rüzgârın yerlerde sürüklediği, yüzyıllar önce yazılmış ve çoktan unutulmuş bir mektubun hışırtısından başka bir şey duyulmaz olurdu; bu küçük sesler, zevkli ürpermeler ve güven verici kucaklamalar için sözde nedenlerdi. Kurnaz ve inatçı Eros hep onlarla birlikteydi ve iki nişanlıyı sürüklediği bu oyun, büyüleyici ve

1. İyonya Adaları'nın en güneyinde mutluluk ve aşk adası diye bilinen bir ada. (Ç.N.)

2. (Fr.) Tancredi, Angelica, neredesiniz? (Ç.N.)

tehlikeliydi. Her ikisi de daha yeni çocukluktan çıktıkları için, bu oyundan zevk alır, kaçmak, kovalamak, kaybolmak ve yeniden buluşmaktan çok hoşlanırlardı; ama birbirlerini buldukları zaman, doruğuna gelmiş heyecanları baskın çıkar, bütün ikircimli kösnül insanların bayıldığı bir devinimle Tancredi'nin parmakları, Angelica'nın parmaklarına kenetlenir ve delikanlının parmak uçlarının kızın elinin ince damarlarına hafifçe dokunması, her ikisini de, daha ileri gidecek okşamaları düşündürerek tüm benliklerinden sarsar, titremeler içinde bırakırdı.

Bir kez Angelica, yere dayalı kocaman bir tablonun arkasına saklanmıştı; kısa bir süre "Arturo Corbero Antakya Kuşatması'nda" kızın umutlu heyecanını korudu ama sonunda, yüzü gözü örümcek ağlarına bulanmış, elleri toz içinde bulunduğu zaman, genç adam ona sımsıkı sarıldı; Angelica'nın durmadan, "Hayır Tancredi, olmaz," diye yinelemesine karşın, yemyeşil gözlerini onun mavi gözlerine dikerek söylediği bu sözler, kaçınma değil bir davet gibiydi. Başka bir kez, parlak ve soğuk bir sabah, hâlâ yazlık giysilerle olan Angelica soğuktan titriyordu. Tancredi onu ısıtmak için, örtüsü lime lime olmuş bir kanepenin üstünde kollarına aldı; kızın güzel kokulu soluğu, alnına düşen saçlarını karıştırıyordu; arzunun ıstıraba dönüştüğü bu coşkulu anlarda kendilerini tutmak da büyük bir zevkti.

Sarayın terk edilmiş bölümlerindeki odaların ne adları ne de belli bir düzenleri vardı. Yenidünya'yı keşfe çıkmış gezginler gibi, bu odalara, içinde başlarından geçen olaylara göre adlar verirlerdi: Bir köşesinde, sayvanın üstünden eski püskü devekuşu tüyleri sarkan bir yatak olan geniş bir odaya "tüy odası" adını takmışlardı; basamakları kırık ve aşınmış kayağantaştan bir merdiveni, Tancredi, "mutlu kaymalar merdiveni" diye adlandırmıştı. Çoğu kez nerede olduklarını bilmezlerdi: Böyle dö-

nüp dolaşmaktan, saklambaç oynar gibi kaçıp kovalamaktan, uzun uzun sarılıp fısıldaşmaktan yönlerini şaşırır ve camları kırık bir pencereden sarkarak bir avlunun köşesine ya da bahçenin bir görünümüne bakarak sarayın hangi bölümünde olduklarını çıkarmaya çalışırlardı. Ama bazen yine de yollarını bulamazlardı çünkü gittikleri o pencere, büyük avlulardan birine değil, içinde yalnız bir kedi ölüsü ve kim bilir kimin döktüğü ya da kustuğu bir salçalı makarna yığını olan, hiç görmedikleri, bilinmeyen küçük avlulardan birine bakardı; bir başka pencereden de, yaşlı ve artık emekliye ayrılmış hizmetçi kadınlardan biriyle göz göze gelirlerdi. Bir öğleden sonra, üç ayağı kalmış dolaplardan birinin içinde dört tane kariyon, 1700'lerin yapmacıklı sadeliğinde çok moda olan müzik kutularından buldular. Toz içinde ve örümcek ağlarıyla kaplı üç tanesinin sesi çıkmıyordu; ama daha yeni olan ve koyu renk tahta kutusu sıkıca kapanmış dördüncüsünün, üstü pütür pütür noktalı bakır silindirini çalıştırıp çelikten küçük dili kaldırınca birden hafif bir müzik duyuldu ve gümüşlü tiz seslerle ünlü *Il Carnevale di Venezia* çalmaya başladı. Öpücüklerini o düş kırıklığına uğramış ama yine de neşeli havaya uydurdular ve birbirlerini sıkıca saran kolları gevşediğinde, müziğin çoktan sustuğunu ve kucaklamalarında o belli belirsiz sesin anısından sadece bir iz kalmış olduğunu fark edip şaşırdılar.

Bir kez şaşkınlıkları bambaşka biçimde oldu. Eski misafir bölümündeki odalardan birinde, bir dolabın arkasında gizli bir kapı gördüler; sevgiyle birbirlerine kenetlenmiş parmakların kurcalamasına uzun süre dayanamayan kilit en sonunda açıldı: Kapının arkasında döne döne çıkan pembe mermer basamaklı dar bir merdiven ve merdivenin sonunda bir kapı daha vardı. Aralık duran ve yastık kaplaması parça parça olup dökülmüş bu kapıdan çok şirin ama garip bir daireye giriliyordu: Orta boy-

daki salonun ve çevresindeki altı küçük odanın bembeyaz mermer zeminleri yan taraftaki bir oluğa doğru hafif eğilimliydi. *Neyse ki alçak tavanlardaki renkli alçıdan acayip kabartmalar, nemden silinip anlaşılmaz olmuşlardı.*[1] Duvarlarda şaşırmış gibi duran, çok aşağı asılmış *aynalar, bir tanesi, kim bilir ne fırlatılmışsa, tam ortasından paramparça olmuştu;* aynaların çevresinde eğri büğrü rokoko şamdanlar duruyordu. Pencerelerin baktığı, başka hiçbir çıkışı olmayan ve kör bir kuyuyu andıran küçük, özel avludan içeri kül rengi bir ışık süzülüyordu. Her odada ve salonda bile, fırlamış çivilerden lime lime olmuş ipek kaplamaları sarkan, kolları lekeli, geniş, çok geniş kanepeler vardı; şöminelerin üstünde ince ve karmaşık mermer oymalar ve öfkeli bir çekicin kırıp parçaladığı iç gıcıklayıcı çıplak heykelcikler duruyordu. Duvarların, hem de tam insan boyu bölümlerinde, nem, koyu renkli doğadışı, acayip lekeler oluşturmuştu. Birden huzursuz olan Tancredi, salondaki bir dolaba Angelica'nın dokunmasını engelleyerek kendisi açtı. Çok derindi *ve içinde bir yığın garip şey vardı: ince ipek sicim yumakları, açık saçık resimlerle süslü ve üstlerinde, tıpkı eczanelerdeki gibi, ne olduğu anlaşılmaz "Estr, catch.", "Tirchstram.", "Part-opp." gibi şeyler yazılı minik etiketler bulunan gümüş kutular,* içlerindekiler çoktan uçup gitmiş ufak şişeler, bir köşeye yığılmış leş gibi bez parçaları, demet halinde bağlanmış bir sürü küçük kamçı, öküz derisinden, bazıları gümüş saplı, bazılarının sapları yarıya kadar kara lekeli, mavi beyaz çizgili zarif ipek kumaş-

1. Daireye ilişkin betimlemelerde italik yazılmış dört pasaj (s. 172-173), 1957 yılına ait elyazmasında yer almakla birlikte Francesco Orlando'nun daktiloyla yazdığı kopyada bulunmuyor. Daktiloyla yazılmış metinde üçüncü pasaj şöyledir: "Çok derindi fakat içinde bir köşeye yığılmış leş gibi bez parçaları dışında bir şey yoktu."

larla kaplı kırbaçlar ve neye yaradığı anlaşılmayan bir sürü madenî alet. *Saraya cinsel huzursuzluğun yayıldığı odak noktaya geldiğini anlayan* Tancredi korktu, *kendinden korktu.* "Hadi gidelim sevgilim, burada ilginç bir şey yok." Kapıyı iyice kapatıp merdivenlerden indiler ve dolabı eski yerine çektiler; o gün akşama kadar Tancredi'nin öpücükleri sanki bir düşteymiş ve bir günahın kefaretini ödüyormuş gibi çok hafifti.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Donnafugata'da Leopar'dan sonra en çok rastlanan nesne kırbaçtı. O gizemli daireyi keşfettiklerinin ertesi günü bambaşka türden küçük bir kırbaç daha buldular. Bu, gizli odalarda değil, sarayın en uzak köşesindeki Duca-Santo[1] adı verilen saygın bir bölümdeydi. 1600'lerin ortalarına doğru, Salina'lardan biri, tıpkı bir manastıra çekilir gibi bu odaya kapanmış ve cennet yolculuğuna hazırlanmak üzere burada tövbeye yatıp çile doldurmuştu. Alçak tavanlı bu dar odaların yerleri, en fakir köylü evleri gibi, değersiz tuğlalarla kaplı, duvarları ise kireç badanalıydı. En sondaki odanın balkonu kasvetli bir ışığa bürünmüş, göz alabildiğine uzanan yurtluklara bakıyordu. Duvarlardan birinde normal büyüklüğün çok üstünde, koskoca bir haç asılıydı; çarmıha gerilmiş İsa'nın başı tavana değiyor, kanlar akan ayakları yere sürünüyordu; göğsündeki yara, son günahlardan kurtuluş sözlerini söylemesi acımasızca engellenmiş bir ağzı andırıyordu. Bu tanrısal gövdenin yanı başında, duvardaki bir çivide kısa saplı bir kırbaç asılıydı; kırbacın artık sertleşmiş altı kayışının her birinin ucunda ceviz büyüklüğünde kurşun toplar vardı. Bu, Ermiş Dük'ün "eğitimi"ydi. Salina Dükü Giuseppe Corbèra, o odada tek başına yurtluklarına ve Tanrısına bakarak ken-

1. (İt.) Ermiş Dük. (Ç.N.)

dini kırbaçlardı; herhalde kan damlalarının yağmur gibi toprağa dökülerek onu günahlarından arıtacağını umardı; bu kutsal coşku içinde, ancak böyle bir kefaret ödeme töreniyle topraklarının gerçekten kendisinin, etinin ve kanının bir parçası olacağına inanırdı. Oysa, bu topraklardan çoğu elden gitmişti bile ve tepedeki odadan görünen yurtlukların büyük bir bölümü artık başkalarına, hatta bu arada Don Calogero'ya aitti; Don Calogero' ya yani Angelica'ya, yani doğacak oğullarını aitti. Güzellik aracılığıyla ödenen bu fidyenin, kanla ödenmiş olanla benzerliği Tancredi'nin başını döndürdü. Angelica diz çökmüş, çarmıhtaki İsa'nın ayaklarını öpüyordu. Tancredi, "Bak," dedi, "sen de tıpkı şu kırbaç gibisin, aynı işe yarıyorsun." Angelica hiçbir şey anlamadan tatlı ama boş bir gülümsemeyle başını kaldırınca eğilip öylesine sertçe dudaklarından öptü ki dudağı ve damağı acıyan kız inledi.

İki genç günlerini bu şekilde, bir düşte gibi dolaşarak geçiriyordu; böylece, sevginin günahlarından arıttığı cehennemleri ve yine sevginin saygısızca kutsallığını lekelediği cennetleri keşfettiler; bir an önce oyunu bırakıp ödüllerine kavuşma arzusu, her ikisi için de karşı konulmaz bir tehlike olmaya başlamıştı; en sonunda artık aramayı bıraktılar ve atılacak çığlıkların kimseye erişemeyeceği en ücra odalara gitmeye başladılar ama hiçbir çığlık atılmayacak, salt yakarmalar ve hafif hafif inlemeler olacaktı. İki saf çocuk gibi sımsıkı sarılıp birbirlerine acımaktan öteye gitmiyorlardı. En tehlikeli odalar, eski misafir bölümündekilerdi: bütün gözlerden uzak, derli toplu, üstlerinde dürülmüş ve bir vuruştu açılıp serilebilecek döşekleriyle karyolalar duran odalar... Günün birinde Tancredi'nin hiçbir suçu olmayan aklı değil, kaynayan kanı bu işi bitirmeye karar verdi: O sabah, Angelica ona fettanca, "Ben senin çırağınım," demiş ve kösnülü bir çağrı niteliğinde olan bu sözler, Tancredi'ye, ilk karşılaş-

malarında birbirlerine duydukları dayanılmaz cinsel isteği anımsatmıştı. Dişi, darmadağın olmuş kendini sunar ve erkek hayvanlaşıp içindeki insanı bastırmışken birden başlayan çanlar, sanki yarı uzanmış gövdelerin üstünde çalıyormuş gibi, vuruşlarını onların yürek çarpıntılarına karıştırdı; birbirlerine kenetlenmiş dudakları bir an gülümsemek için ayrıldı, sonra yine birleşti. Ve ertesi gün Tancredi yola çıktı.

O günler gerek Tancredi'nin gerekse Angelica'nın yaşamının en güzel günleriydi; sonraları bu yaşamlar öylesine değişik ve kaçınılmaz acılarla dolu, öylesine utanç verici olacaktı ki! Ama o zamanlar bütün bunları bilmiyor ve daha somut –sonradan yel üfürdü su götürdü olacak– bir geleceği düşlüyorlardı. Yaşlandıkları ve artık hiçbir işe yaramayan bilgeliğe kavuştukları zaman sık sık büyük bir pişmanlıkla o günleri düşüneceklerdi: O günlerde arzuları hep dipdiri ve canlıydı çünkü hep dizginlenmişti, kendilerine birçok yatak sunulmuştu ama hepsini geri çevirmişler, bastırılan cinsel dürtü bir anda yüceltilerek gerçek sevgiye dönüşmüştü. O günler, cinsel yönden de hiç başarılı olamayan bir evliliğe hazırlık gibiydi ama yine de kendi kendine yeten, kısa ve çok duyarlı bir hazırlık süreciydi; unutulmuş operaların beceriksizce üretilmiş ve başarısız tüm aryalarına üstü örtülü, neşeli bir utangaçlıkla değinen ünlü senfoniler gibiydi.

Angeliça ile Tancredi, sürüklendikleri bastırılmış dürtüler, unutulmuş erdemler ve her şeyden önce sürekli arzular dünyasından çıkıp yaşayanlar arasına döndüklerinde hep dostça alaylarla karşılanırlardı. "Çocuklar, siz delisiniz valla, yine toz toprak içinde kalmışsınız. Şu Tancredi'nin haline bakın." Don Fabrizio gülümsedi, yeğeni de üstünü fırçalamaya gitti. Bir iskemleye ata biner gibi oturmuş purosunu tüttüren Cavriaghi, yüzünü boy-

nunu yıkayan ve kömür gibi kapkara akan sulara bakıp homurdanan arkadaşına döndü. "Haklısınız Falconeri, Signorina Angelica gerçekten şimdiye kadar gördüğüm en güzel kız ama yine de bu, davranışını bağışlatamaz. Güzel Tanrım! Biraz kendine hâkim olman gerek! Bugün tam üç saat ortadan kayboldunuz; o kadar birbirinize tutkunsanız bir an önce evlenin ve herkesi de güldürmeyin. Yazıhaneden çıktığında sizin hâlâ o odalar denizinden dönmediğinizi fark eden papazın suratını görecektin! Kendini frenlemen gerek dostum, frenlemen! Siz Sicilyalılarda da o yok işte!"

"Sağır" Concetta'nın hala oğlunu, yaşça kendinden büyük arkadaşını iğneleyip bilgiçlik taslamaktan mutlu, akıl hocalığını sürdürüyordu. Ama saçlarını kurulamakta olan Tancredi çok öfkelenmişti: Koca bir treni durduracak kadar frenli olan onu frensizlikle, kendini tutamamakla suçlamak da ne demekti! Öte yandan, bu küstah nişancı subayı pek haksız da sayılmazdı, biraz çevreyi de düşünmek gerekti ama böyle ahlak hocası kesilmesinin tek nedeni kıskançlıktı çünkü Concetta'ya döktüğü diller hiçbir işe yaramamıştı. Ama ya Angelica! Bugün dudağını ısırdığı zaman ağzında duyduğu o nefis kan tadı! Kollarının arasına aldığında o hafifçe arkaya yaslanışı! Ama doğruydu, bütün bunların hiçbir anlamı yoktu. "Yarın peşimize hem Peder Pirrone'yi hem de Monsenyör Trottolino'yu takıp kiliseyi ziyarete gideceğiz."

Bu arada Angelica üstünü değiştirmek için kızların odasına gitmişti. "*Mais, Angelica, est-ce Dieu possible de se mettre en un tel état?*"[1] Matmazel Dombreuil, üstünde salt korsajı ve iç eteğiyle kollarını yıkamakta olan güzel kıza bağırıyordu. Soğuk suyla heyecanını bastırmış olan An-

1. (Fr.) Angelica, insan nasıl kendini bu hale sokar? (Ç.N.)

gelica kendi kendine, dadı haklı, diye düşünüyordu, bu kadar yorulup toz toprak içinde kalmak ve herkesi kendine güldürmek değer miydi? Üstelik ne için? Gözlerinin içine bakmaktan, o ince parmaklarıyla okşamaktan başka ne yapıyordu ki?.. Dudağı da hâlâ acıyordu. "Yetti artık. Yarın salonda, herkesle birlikte oturacağız." Ama ertesi gün aynı gözler, aynı parmaklar yine onu büyüleyecek ve o çılgınca saklambaç oyununa yeniden dalacaklardı.

Ayrı ayrı alınan ama aynı amaca yönelik bu kararların çelişkili sonucunda, içleri ertesi gün için besledikleri ama tümden boşa çıkacak iyi niyetlerle dolu iki sevgili, öğle ve akşam yemeklerinde çok dingin olur ve başkalarının, çok daha küçük de olsa, sevgi gösterileriyle inceden inceye alay ederlerdi. Concetta, Tancredi'yi düş kırıklığına uğratmıştı; Napoli'de içinde ona karşı bir suçluluk duymuş ve bu yüzden Cavriaghi'yi peşinden sürüklemişti; her ne kadar bu öngörüsünde biraz acıma duygusu vardıysa da, genç kontun kuzeninin gözünde kendi yerini alacağını ummuştu. İlk günlerde bütün kurnazlığıyla, belli belirsiz biçimde ve ustaca ama tatlılıkla, sanki terk etmiş olmakla ona verdiği üzüntüyü kendisi de çekiyormuş gibi görünmüş, sonra arkadaşını öne sürmüştü. Boşu boşuna! Concetta okul öğrencisi dedikodularından yapılma yumağını sarmayı sürdürmüş ve romantik genç konta, biraz küçümseme dolu buz gibi gözlerle bakıp durmuştu. Kız salağın biriydi, bu işten hiçbir şey çıkacağı yoktu. Ne istiyordu yani? Cavriaghi yakışıklı çocuktu, iyi huyluydu, ünlü bir adı vardı, Brianza'da zengin çiftliklere sahipti, tam o soğuk deyimle anlatılmak istenen "kaçırılmaz fırsat"tı. Evet ama gel gör ki Concetta onu, Tancredi'yi istiyordu. Aslında, o da bir zamanlar Concetta'yı arzulamıştı: Angelica kadar güzel değildi, parası da çok daha azdı ama Concetta'da, Donnafugata'lı köylü kızında olmayan ve hiçbir zaman olamayacak bir şey var-

dı. Ama, canına yandığım, yaşam ciddi işti, Concetta'nın bunu anlaması gerekirdi; sonra, neden ona öyle kötü davranmıştı? Santo Spirito Manastırı'nda o paylaması ne oluyordu? Daha sonra da kaç kez yapmıştı aynı şeyi. Leopardı, evet, kuşkusuz bir leopardı ama o kibirli hayvanın da bir yerde haddini bilmesi gerekirdi. "Kendini frenlemen gerek sevgili kuzenim, frenlemen. Siz Sicilyalı kızlarda da o yok işte!"

Angelica yüreğinin derinliklerinde Concetta'ya hak veriyordu: Cavriaghi donuk herifin tekiydi, Tancredi'yi sevip Cavriaghi'yle evlenmek, şu anda karşısında duran Marsala şarabından tattıktan sonra su içmek gibi bir şeydi. Concetta kuşkusuz, bunu kendi deneyimiyle biliyordu. Ama ya öteki salak kızlar, boyuna genç konta baygın baygın bakan, her yanlarına yaklaştığında süzüm süzüm süzülüp kıkırdayan Carolina ile Caterina'ya ne oluyordu? Babası gibi ahlak ilkelerinden tümüyle yoksun olan Angelica, bu iki kızın neden Cavriaghi'yi kendilerine çekerek Concetta'nın elinden almaya çalışmadıklarını anlayamıyordu. "O yaşta delikanlılar köpek gibidir, bir ıslık çaldın mı geliverirler. Ahmak kızlar, bütün o ikircimleri, yasakları, kibirleriyle kim bilir sonları ne olacak?"

Yemekten sonra erkeklerin sigara içmek için çekildikleri salonda, sigara içen salt kendileri olduğu için, yalnız kalan Tancredi ile Cavriaghi arasında geçen konuşmalar değişik bir havadaydı. Genç kont en sonunda arkadaşına aşk umutlarının kırıldığını itiraf etti: "Bana göre çok güzel, çok saf, üstelik beni sevmiyor; boş yere aptalca umutlandım, yüreğime saplanmış bir pişmanlık bıçağıyla buradan ayrılacağım. Doğru dürüst bir teklif yapacak cesareti bulamadım. Bana yerdeki bir solucana bakar gibi bakıyor ve doğrusu da o zaten. Gidip beni kabul edecek bir solucan hanım bulmalıyım." On dokuz yaşının toyluğuyla kendi kötü yazgısına gülmeye başladı.

Sağlama bağlanmış kendi mutluluğunun doruğundan bakan Tancredi, onu avutmaya çalıştı. "Dinle beni, Concetta'yı doğduğu günden beri tanırım: Dünyanın en tatlı kızıdır, her türlü erdemin aynası gibidir ama biraz içine kapalı ve çekingendir ve korkarım kendini biraz fazla beğenir; üstelik Sicilyalılık iliklerine işlemiştir; buradan hiç ayrılmamıştır; Milano'da, bir tabak makarna yemek için bir hafta önceden düşünmek gereken o berbat kentte herhalde rahat edemezdi!"

Tancredi'nin bu çıkışı, ulusal birlik hakkında ilk kez söylediği bu sözler, Cavriaghi'yi yeniden gülümsetti; genç kontun üzüntüsü de, sevinci de pek uzun sürmüyordu. "Ben ona sandıklar dolusu getirtirdim sizin makarnalarınızdan! Her neyse, olan olmuş bir kere. Umarım bana karşı çok iyi davranmış olan dayınla yengen, hiçbir şey beceremeden aranıza katıldığım için kızmazlar." Tancredi onu buna inandırdı, hem de büyük bir içtenlikle konuştu çünkü gerçekten Concetta'dan başka –hatta bir bakıma Concetta bile– hepsi Cavriaghi'yi çok sevmiş, onun, içinde kötülük olmayan taşkın, şamatacı hali ve bu yönüyle çelişen ağlamaklı duygusallığı hoşlarına gitmişti. Sonra lafı değiştirip başka şeylerden yani Angelica'dan konuşmaya başladılar.

"Bana bak Falconeri, sen gerçekten çok şanslısın! Kusura bakma ama domuz ahırını andıran bir yerde Signorina Angelica gibi bir pırlanta bulmuşsun. Ne güzel kız Tanrım, ne güzel kız! Seni hergele seni, bizim Milano'daki katedral kadar büyük bu sarayın en uzak köşelerinde kızı boyuna dolaştırıyorsun! Üstelik yalnız güzel değil, hem akıllı hem de kültürlü; sonra içi de temiz, gözlerinden okunuyor ne kadar saf yürekli olduğu."

Cavriaghi, Tancredi'nin alaycı bakışları altında Angelica'nın iyiliğini övmeyi sürdürüyordu: "Aslında, gerçekten iyi olan, yalnız sensin Cavriaghi." Kendi iyimserliğiyle bu sözlere dikkat bile etmeyen Milanolu genç kont,

daha sonra, "Bak," dedi, "birkaç gün sonra yola çıkacağız; ne dersin, genç baronesin annesiyle tanıştırılmamın zamanı gelmedi mi?"

Tancredi ilk kez –bir Lombardiya'lının ağzından– sevgilisine barones dendiğini duyuyordu. Bir an kimden söz edildiğini anlayamadı. Sonra birden içindeki prens başkaldırdı. "Ne baronesi be Cavriaghi! Güzel, tatlı bir kızdır ve onu seviyorum, o kadar. Daha ötesi yok!"

"Ötesi" olmadığı doğru değildi ama Tancredi içtenlikle konuşmuştu; atalardan kalma bir alışkanlıkla, sanki geniş yurtluklara sahipmiş, Gibildolce bağları, Settesoli tarlaları ve kese kese altınlar Anjou'lu Carlo zamanından beri kendisine aitmiş diye düşünmüştü.

"Üzgünüm ama korkarım Angelica'nın annesini göremeyeceksin; yarın Sciacca Kaplıcaları'na gidiyor, çok hasta zavallı."

Purosunun izmaritini tablaya bastırdı. "Haydi salona dönelim, yeteri kadar herkesten uzak kaldık."

O günlerden birinde Don Fabrizio, Girgenti valisinden son derece saygılı biçimde yazılmış bir mektup aldı; mektupta, il kâtibi Cavaliere Aimone Chevalley di Monterzuolo'nun Donnafugata'ya geleceği ve hükümeti ilgilendiren çok önemli bir konuda kendisiyle görüşmek istediği yazılıydı. Çok şaşıran Don Fabrizio, hemen ertesi gün *missus dominicus*'u[1] karşılayıp doğruca saraya getirmesi için oğlu Francesco Paolo'yu posta istasyonuna yolladı; aksi halde, Zzu Menico'nun mağara gibi hanında binlerce küçük hayvanın gövdesini hurdahaş edeceği Piemonte'li soyluya gösterdiği bu konukseverlikle prens, gerçek anlamda bir hayır işlemişti.

1. (Lat.) Tanrı elçisi. (Ç.N.)

Sular kararırken posta arabası, arkasında silahlı bir nöbetçi ve içinde bir-iki asık suratlı adamla sökün etti. Arabadan inenler arasında, şaşkın bakışlarından ve sakıngan gülümsemesinden hemen tanınan Chevalley di Monterzuolo da vardı; bir aydır Sicilya'da, üstelik adanın en zor bölgelerinden birinde bulunan Piemonte'li, Monferrato yakınlarındaki küçük yurtluğundan dosdoğru oraya atanmıştı. Çekingen huylu ve doğuştan bürokrat olduğundan, hiç yerine alışamamış ve çok rahatsız olmuştu. Sicilyalıların, yeni gelenlerin dirençlerini ölçmek istercesine anlatıp durdukları haydut öyküleriyle kafası doldurulduğundan, bir ay boyunca işyerindeki her odacıyı katil, masasındaki her kâğıt keseceğini kama gibi görmüş, üstelik bir aydır yediği, alışmadığı zeytinyağlı yemekler bağırsaklarını altüst etmişti. Şimdi elinde kül rengi bez bavulu, her türlü çekicilikten yoksun bu sokağın ortasında, alacakaranlıkta durmuş, çevresine bakınıyordu. Tam karşısına düşen yarı yıkılmış bir evin beyaz duvarına mavi harflerle çiziktirilmiş "Viktor Emanuel Caddesi" yazısı, alt tarafı vatanında bir yerlerde olduğuna inanmasına yetmiyordu. Kuşkusuz dediklerinin anlaşılamayacağını düşünerek ve bir de altüst olmalarına karşın hâlâ çok kıymetli saydığı bağırsaklarına durup dururken bir bıçak saplanması korkusuyla duvara dayanmış heykel gibi bekleyen köylülere yolu sormaya çekiniyordu.

Francesco Paolo yaklaşıp kendisini tanıttığı zaman önce mahvolduğunu sanmış, sonra sarışın genç çocuğun temiz ve dürüst yüzü korkusunu biraz dağıtmış, hele Salina Konağı'nda gecelemeye davet edildiğini öğrenince hem şaşırmış hem de rahatlamıştı. Saraya kadar karanlıkta yürüyerek yaptıkları yolculuk, İtalya'nın en merasime düşkün iki yöresi olan Sicilya ile Piemonte arasında, bavulu kimin taşıyacağı hakkında uzayıp giden bir kibarlık yarışıyla oldukça neşeli geçmiş ve en sonunda zaten çok hafif olan bavulu ikisi birden yüklenmişlerdi.

Saraya vardıklarında, ön bahçedeki silahlı koruculaın sakallı suratları, Chevalley di Monterzuolo'yu yine tir tir titretmiş ama prensin karşılamasındaki mesafeli sevecenlik ve sarayın şöyle bir gözüne ilişen şatafatlı görünümü onu bambaşka kaygılara sürüklemişti. Kendi topraklarında onurlu ama paraca kısıtlı bir yaşam süren, soylu küçük bir Piemonte ailesinden gelen Chevalley, ilk kez böyle bir saraya girmiş ve bu da çekingenliğini bir kat daha artırmıştı; öte yandan, Girgenti'de anlatılan kanlı öyküler, kasabanın olağanüstü küstah havası ve bahçede karargâh kurmuş ve kendi kendine "kiralık katiller" dediği adamlar yüreğine korkular salmıştı. Bu yüzden, yemeğe indiğinde içinde, kendi alışılagelmiş yaşamının çok üstünde bir yere gelmiş olmanın ürkekliğiyle, haydutların pençesine düşmüş bulunmanın üzüntüsü çelişmekteydi.

O akşam, Sicilya kıyılarına ayak bastığından beri ilk kez güzel bir yemek yedi; kızların çekiciliği, Peder Pirrone'nin ağırbaşlılığı ve Don Fabrizio'nun soylu davranışları en sonunda onu, Donnafugata Sarayı'nın Caproro haydudunun ini olmadığına ve buradan büyük bir olasılıkla canlı çıkacağına inandırdı. Kendisini en mutlu eden şey de Cavriaghi'nin varlığıydı: On gündür orada kaldığı söylenen kontun sağlığı yerinde görünüyordu, üstelik Falconeri denen delikanlıyla da çok iyi dosttu ve bir Lombardiya'lı ile bir Sicilyalı arasındaki bu dostluk ona mucize gibi geliyordu. Yemekten sonra Don Fabrizio'ya yaklaşıp ertesi sabah yola çıkmayı düşündüğünden, özel bir görüşme yapmalarını rica etti. Ama prens onun omzuna bir şaplak indirerek en leoparca gülüşüyle, "Dünyada olmaz sevgili Chevalley," dedi, "artık benim evimdesiniz ve sizi istediğim sürece rehin tutacağım. Yarın sabah gidemezsiniz ve bundan kesinlikle emin olmak için, öğleden sonraya kadar sizinle konuşmaktan kendimi mahrum edeceğim." Üç saat önce zavallı Chevalley'in yüre-

ğine korkular salacak olan bu sözler, şimdi aksine, onu sevindirmişti. O akşam Angelica yoktu ve yemekten sonra *vist*[1] oynadılar. Don Fabrizio, Tancredi ve Peder Pirrone'yle masaya oturan Chevalley, iki partiyi de kazanıp üç lira otuz beş *centesimo* cebine indirdikten sonra odasına çekildi ve çarşafların beyazlığına hayran kalıp içi temiz insanların derin uykusuna daldı.

Ertesi sabah, Tancredi ile Cavriaghi konuklarına bahçeyi gezdirdiler, resim galerisini ve duvar halısı koleksiyonunu gösterdiler; sonra biraz kasabada dolaştırdılar. Bal rengi kasım güneşinin altında kasaba, bir gece öncesinden çok daha az korkutucu görünüyordu, hatta Chevalley çevresinde birkaç kişinin gülümsediğini bile gördü. Yavaş yavaş kırsal Sicilya hakkında di Monterzuolo'nun içine güven dolmaya başladı. Bunu fark eden Tancredi birden, adalıların yabancılara hep yaptıkları gibi –ne yazık ki her zaman doğru olan– korkunç öyküler anlatma hevesine kapıldı. Ön cephesi alçıdan yapılma çirkin kabartmalarla süslü ama yine de hoş bir yapının önünden geçerlerken, "Bakın aziz dostum Chevalley," dedi, "burası Baron Mùtolo'nun evidir. Şimdi boş, on yıl önce oğulları haydutlar tarafından kaçırıldığından beri tüm aile Girgenti'ye taşındı." Piemonte'li titremeye başladı. "Vah zavallı! Kim bilir kurtarmak için ne kadar para ödediler!" "Yok canım, hiçbir şey ödemediler; buralarda herkesin olduğu gibi, büyük sıkıntı içindeydiler ve hazır paraları yoktu. Çocuğu yine de geri yolladılar ama taksitle." "Anlayamadım, ne demek yani prens?" "Taksitle işte, yani parça parça. Önce sağ elinin işaretparmağı geldi. Bir hafta sonra sol ayağı ve en sonunda da, güzel bir sepet

1. Bir iskambil oyunu. (Ç.N.)

içinde, bir sıra incirin altında (ağustos ayındaydı) başını yolladılar: Gözleri fal taşı gibi açıkmış, ağzının kenarında da kurumuş kan izleri varmış. Ben görmedim, o zamanlar çocuktum ama görenler manzaranın hiç de iç açıcı olmadığını söylediler. Sepeti, başını kara bir şalla örtmüş bir kadın, kapının önüne, nah şu ikinci basamağa bırakmış; sonradan hiç kimse tanıyamadı kadını." Chevalley'in gözleri tiksintiyle açılmıştı; bu öyküyü daha önceden de işitmişti ama bu güzel güneşli günde, o olağanüstü armağanın bırakıldığı basamağın kendisini görmek başka şeydi. Memur kafası birden yardımına yetişti. "O Bourbon krallarının ne beceriksiz polisleri varmış. Yakında buraya bizim jandarmalarımız geldiğinde, bütün bunlar sona erecek." "Kuşkusuz Chevalley, kuşkusuz."

Daha sonra, yanındaki çınarların gölgesine yerleştirilmiş demir sandalyelerde, yas tutar gibi kara giysili adamların oturduğu Halk Kulübü'nün önünden geçtiler. Saygılı selamlar alınıp verildi. "Bu adamlara dikkat edin Chevalley ve bu sahneyi kafanıza iyice yerleştirin: Yılda iki kez, bu efendilerin biri oturduğu yerde gebertilir; alacakaranlıkta bir tüfek patlar ve tetiği kimin çektiği hiçbir zaman ortaya çıkmaz." Chevalley, bir anakaralının yakınlığını duymak için Cavriaghi'nin koluna yaslandı.

Az sonra dik bir yokuşun tepesinde sıra sıra asılmış renk renk donların arasından küçük barok bir kilise gördüler. "Bu Santo Ninfa Kilisesi'dir. Beş yıl önce bu kilisenin papazı ayin sırasında öldürüldü." "Aman Tanrım, ne korkunç şey! Kilisede silah atmak!" "Ne silahı Chevalley! Biz Katolikler hiç öyle terbiyesizlik yapar mıyız? Yalnızca komünyon şarabına zehir koymuşlar; daha ölçülü, neredeyse daha dinsel bir yöntem. Kimin yaptığı anlaşılmadı; papaz da çok iyi bir adamdı, hiç düşmanı yoktu."

Chevalley, gece yarısı uyanıp yatağının ayakucunda kendi pantolonunu giymiş bir hayalet gören ve korkusu-

nu bastırmak için şakacı arkadaşlarının oyununa geldiğine inanmak isteyen biri gibi kendisiyle alay edildiğini düşündü. "Aman pek hoş prens, gerçekten çok eğlenceli; siz öykü yazmalısınız, o kadar güzel anlatıyorsunuz ki bütün bu masalları." Ama sesi titriyordu. Tancredi adamın haline acıdı ve saraya dönmeden yolda üç-dört tane daha, en azından öncekiler kadar korkunç şeyler anımsatan yer gördükleri halde, onların öykülerini anlatmaktan vazgeçti ve ulusal yaralara her zaman merhem olan Bellini'den ve Verdi'den söz açtı.

Öğleden sonra saat dörtte Chevalley'e, prensin kendisini çalışma odasında beklediğini haber verdiler. Bu küçük odada, içlerinde eski avlarda vurulup doldurulmuş, çok kıymetli sayılan kırmızı ayaklı keklikler olan camlı dolaplar vardı. Matematik tergileriyle tıklım tıklım dolu, dar ve uzun bir kitaplık tüm bir duvarı kaplıyordu. Konuklar için yerleştirilmiş kocaman koltuğun arkasına gelen duvarda bir yıldız kümesini andıran aile minyatürleri asılıydı: Don Fabrizio'nun babası, siyah saray üniformasının üstüne çaprazlama Aziz Gennaro Kordonunu takmış, esmer ve Arap gibi kalın, kösnülü dudakları olan Prens Paolo; sapsarı saçları tepesine toplanmış, sert mavi gözlü, dul annesi Prenses Carolina; bahçede bir sıraya oturmuş, sağında kırmızı bir leke gibi duran küçük, açık bir şemsiye, solunda da sarı bir lekeyi andıran, elindeki kır çiçeklerini annesine uzatmış Tancredi ile prensin kız kardeşi, Falconeri Prensesi Giulia. (İcra memurları Falconeri Konağı'ndaki eşyaların listesini çıkarırlarken prens bu minyatürü gizlice cebine atmıştı). Daha aşağıda, daracık bir binici pantolonu giymiş, eğri boyunlu ve gözleri şimşekler çakan haşin bir ata atlamak üzere olan prensin büyük oğlu Paolo; sonra, kim oldukları belli olmayan, takmış takıştırmış oturan ya da sevgili

ölmüşlerden birinin büstüne işaret eden bir sürü amca, teyze vardı. Bu yıldız kümesinin en tepesinde, öbürlerinden daha büyük, kutupyıldızı gibi bir minyatür göze çarpıyordu: Sevgiyle omzuna yaslanmış gencecik karısıyla yirmi yaşlarındaki Don Fabrizio'nun kendi resmi; karısı siyah saçlı ve esmerdi, Kraliyet Muhafız Alayı'nın mavi ve gümüş rengi üniformasını giymiş, sevinçle gülümseyen Don Fabrizio'nun yüzü ise, daha yeni çıkmış sapsarı favorilerle çevrelenmişti.

Chevalley oturur oturmaz görevini ve ne için gönderildiğini anlatmaya başladı. "Uğurlu katılmadan, yani Sicilya ve Sardunya krallıklarının mutlu birleşmesinden sonra Torino hükümeti, bazı ünlü ve tanınmış Sicilyalıları Krallık Senatosu'na atamaya karar vermiş bulunuyor. İl yönetim yetkilileri, merkez hükümete sunulmak üzere, daha sonra aday gösterilebilecek önemli kişilerin bir listesini yapmakla görevlendirildiler ve doğal olarak, köklü ve kıymetli ailenizin ünü, sizin kişisel saygınlığınız, bilim alanındaki yararlarınız ve son olaylar sırasındaki onurlu ve özgürlükçü davranışınız göz önüne alınarak Girgenti'de ilk sizin adınız akla geldi prens." Bu kısa konuşma önceden hazırlanmıştı; şu anda Chevalley'in pantolonunun arka cebindeki küçük defterde kurşunkalemle yazılmış bu konuyla ilgili birçok not vardı. Ama Don Fabrizio hiç etkilenmemiş gibiydi. Ağır gözkapaklarının altından bakan gözleri zar zor seçiliyordu. Masanın üstünde duran kaymaktaşından bir San Pietro kubbesini tümüyle örten sarı tüylü kocaman pençesi hiç kımıldamamıştı.

Geveze Sicilyalıların kendilerine herhangi bir şey önerildiği zaman nasıl hinoğluhin kesildiklerini görmeye alışmış olan Chevalley istifini bozmadı. "Amirlerim, listeyi Torino'ya göndermeden önce size bu konuda bilgi vermemi ve önerimizi olumlu karşılayıp karşılamadığınızı öğrenmemi istediler. Buraya gelişimin amacı, hükü-

metin büyük umutlar bağladığı bu adaylığı kabulünüzü rica etmektir; bu görev dolayısıyla hem sizi ve ailenizi tanıma şerefine kavuşmuş, hem de görkemli sarayınızı ve şirin Donnafugata kasabasını görmüş oldum."

Pohpohlamalar, havuzlardaki nilüfer yapraklarından süzülen su damlaları gibi prensin üstünden akar giderdi; bu, hem gururlu olan hem de öyle olmaya alışık kimselerin üstünlüklerinden biridir. Kendi kendine, "Bu herif buraya gelmekle beni onurlandırdığını sanıyor. Beni ha! Ben neysem oyum, bu arada Sicilya Krallığı'nın soylu prenslerinden biriyim ki bu da aşağı yukarı senatör olmak demektir. Armağanlara, kimden geldiğini düşünerek kıymet biçmek gerekir; bana kendi peynirinden bir parçasını veren köylü, beni şölenine çağıran koca Giulio Làscari'den daha büyük bir hediye vermiş sayılır. İşin kötüsü, peynir midemi bulandırır; onun için ortada hep gözle görülmeyen bir gönül borcu kalır ve tiksintiyle buruşturulan yüzü de herkes görür." Don Fabrizio'nun senato hakkındaki fikirleri pek açık seçik değildi; olanca gücüyle düşünmemeye çalışmasına karşın aklına hep Roma Senatosu geliyor, saygısız bir Galyalının kafasında değneğini kıran Senatör Papirius'u, Caligula'nın senatör yaptığı atı İncitatus'u anımsıyordu: Bu büyük onuru herhalde sadece oğlu Paolo aşırı bulmazdı! Arada bir Peder Pirrone'nin yinelediği ve o anda aklına takılan şu sözler de huzurunu kaçırmaktaydı: "*Senatores boni vivi, senatus autem mala bestia.*"[1] Artık bir de Paris Krallık Senatosu vardı ama dolgun maaşlı bir vurguncu çetesinden başka bir şey değildi. Galiba Palermo'da da bir senato vardı ya da eskiden olmuştu ama o da yalnız bir halk yöneticileri komisyonuydu – hem de ne yöneticiler! Salina'lara göre iş değildi bu. Bir-

1. (Lat.) Senatörler iyi insanlardır ama senato kötü bir hayvandır. (Ç.N.)

den, açık açık konuşmaya karar verdi. "Chevalley, lütfen bana anlatır mısınız: Ne demek senatör olmak? Son krallık devrinde gazetelerin, öteki İtalyan devletlerinin anayasal sistemleri hakkında bilgi vermeleri yasaklanmıştı; birkaç yıl önce Torino'ya yaptığım bir haftalık ziyaret de bu konuda beni aydınlatmaya yetmedi. Nedir bu senatörlük? Basit bir unvan mı, bir tür nişan mı? Yoksa yasama ve saptama görevleri de var mı?"

Tek özgür İtalyan devletinin temsilcisi Piemonte'li şahlanıverdi: "Aman prens, senato krallığın yüksek meclisidir. Orada, kralın büyük bilgeliğiyle atadığı, ülkemizin en seçkin politikacıları, memleketin ilerlemesi için hükümetin önerdiği kanunları inceler, tartışır, onaylar ya da geri çevirir; senato hem mahmuz hem dizgin ödevi görür: İyi eylemleri teşvik eder, aşırılıkları ise engeller. Orada yer almayı kabul ederseniz, bütün öbür senatörlerle eşit biçimde, siz de Sicilya'yı temsil edeceksiniz; sarılacak çok yaraları, yerine getirilecek çok istekleri olan ve ancak şimdi çağdaş dünyaya açılmakta bulunan bu güzel toprakların sesini duyuracaksınız."

Chevalley bu yoldaki konuşmasını belki daha da uzatacaktı; ama tam o sırada kapının arkasından Bendicò içeri alınmayı "kralın bilgeliğinden" rica etti. Don Fabrizio yerinden doğrulur gibi yaptı ama Piemonte'linin kapıyı açmasına vakit bırakmak için oldukça ağırdan aldı. Titiz Bendicò, uzun uzun Chevalley'in paçalarını kokladıktan sonra iyi bir adam olduğuna kanaat getirdi ve pencerenin altına kıvrılıp uykuya daldı.

"Beni dinleyin Chevalley; bu salt bir onurlandırma, kartvizitlere bastırılacak basit bir unvan olsaydı sevinçle kabul ederdim; İtalyan devletinin geleceği için alınacak çok önemli kararların arifesinde olduğumuz bugünlerde hepimizin görevi, onu desteklemek ve her ikisi de yersiz olan ama şu anda besledikleri korku ya da umut duygu-

larıyla bizi izleyen yabancı ülkelere, aramızda herhangi bir uyuşmazlık olduğu hissini vermekten kaçınmaktır."

"Peki, öyleyse neden kabul etmiyorsunuz prens?"

"Bir dakika izin verin Chevalley, şimdi açıklayacağım: Biz Sicilyalılar çok uzun yıllar, kendi dinimizden olmayan, dilimizi konuşmayan yöneticilerin egemenliğinde kaldığımız için kılı kırk yarmaya alışmışız. Böyle yapmasaydık, ne Bizanslı vergi toplayıcılarıyla ne Berber emirleriyle ne de İspanyol valileriyle başa çıkabilirdik. Bu böyle gelmiş böyle gider, başka türlü olamayız. Az önce 'desteklemek' sözünü kullandım, 'katılmak' demedim. Bu son aylarda, Garibaldi'niz Marsala'ya ayak basalı beri, bize hiç sorulmadan çok şeyler yapıldı, neden şimdi eski yönetici sınıftan birinin bütün bunları inceleyip geliştirmesi ve sonuçlandırması isteniyor? Şu anda, yapılanların iyi mi kötü mü olduğunu tartışmak istemiyorum; bana kalırsa birçok şey kötü olmuştur; ama şimdi söyleyeceklerimi ancak bir yıl aramızda kaldıktan sonra anlayabileceğinizi de sözlerime eklemek isterim. Sicilya'da iyi veya kötü yapmak önemli değildir; biz Sicilyalıların hiçbir zaman affedemediği 'yapmak'tır. Bizler yaşlıyız Chevalley, çok yaşlıyız. En aşağı yirmi beş yüzyıldır omuzlarımızda görkemli ve uyumsuz uygarlıkların ağırlığını taşıyoruz, hepsi tümüyle dışardan gelmiş, hiçbiri kendi içimizden çıkmamış, hiçbirine 'bizim' diyemeyeceğimiz uygarlıklar; biz de sizin kadar, İngiltere kraliçesi kadar beyaz deriliyiz Chevalley ama yine de iki bin beş yüz yıldır bir sömürgeyiz. Bütün bunları yakınmak için söylemiyorum; büyük bir bölümü kendi suçumuzdur ama yine de çok yorgun ve bitkiniz."

Chevalley çok huzursuz olmuştu. "Ama bütün bunlar bitti; Sicilya artık zorla alınmış bir yer değil, özgür bir devletin özgür bir parçasıdır."

"Niyet iyi kuşkusuz Chevalley ama çok geç artık; zaten dediğim gibi, çoğu bizim kendi suçumuz. Az önce, çağdaş dünyanın harikalarına açılan genç bir Sicilya'dan söz ettiniz; bana kalırsa ortada sadece, tekerlekli iskemlesiyle Enternasyonal Londra Sergisi'ne götürülen yüz yaşında bir ihtiyar var: Hiçbir şey anlamadan, Sheffield çelik fabrikalarıymış, Manchester iplik evleriymiş, hiçbirini umursamadan oradan oraya sürüklenen, salyalarla ıslanmış yastığıyla yatağının altındaki oturaktan başka bir şey istemeyen, yarı uykuda zavallı bir ihtiyar."

Don Fabrizio yavaş konuşmayı sürdürüyordu ama San Pietro'nun kubbesini kavramış eli kasılmıştı; ertesi gün kubbenin tepesindeki minik haçın kırılmış olduğunu gördüler. "Uyumak, Aziz Chevalley, Sicilyalıların istediği uyumaktır ve en güzel armağanı vermek için bile olsa, kendilerini uyandırmak isteyenlerden her zaman nefret edeceklerdir. Laf aramızda, yeni krallığın çantasında bizim için pek büyük armağanlar olduğundan da çok kuşkum var. Sicilyalıların duygularını, en acımasızca olanlarını bile, belirtmeleri hep düşseldir; bizim kösnüllüğümüz bir unutulma arzusudur; tüfek patlatmalarımız, bıçaklamalarımız ölmek arzusudur; tembelliğimiz, bütün o tarçınlı, iskorçinalı soğuk şerbetlerimiz, hepsi cinsel bir durağanlık, yani yine ölüm arzusudur; derin derin düşünür gibi duruşumuz Nirvana'nın gizemlerini irdelemek isteyen bir hiçliktir. Aramızdan bazılarının, yarı uyanık olanların gücü buradan gelir; Sicilya'nın sanatçı ve aydın yaşamındaki o yüzyıllık gecikmenin nedeni işte budur; yenilikler, ancak öldükten, canlı akımlar yaratacak güçleri tükendikten, etkinliklerini yitirdikten sonra ilgimizi çeker; işte günümüzde hâlâ süregelen o inanılmaz biçimde efsaneler uydurma olayı buradan gelir; aslında gerçekten eski efsanelere dayansalardı belki saygınlık kazanırlardı ama bunlar salt, ölü olduğundan

ilgimizi çeken bir geçmişe bizi yeniden gömmek için yapılan uğursuz girişimlerdir."

Zavallı Chevalley söylenenlerden çoğunu anlamamıştı; özellikle son cümleyi pek çetrefil bulmuştu. Sicilya'da kafalarına tüyler takılmış, cılız atların çektiği o renk renk boyalı arabaları görmüş, yiğit kuklalar tiyatrosundan söz edildiğini duymuş ve bunların hepsini eski ve gerçek gelenekler sanmıştı. "Acaba biraz abartmıyor musunuz prens? Ben Torino'da Sicilyalı göçmenler tanıdım, örneğin Crispi, hiç de uykucu değillerdi doğrusu."

Prens sinirlendi: "O kadar insanın içinde bazı istisnalar olacak elbette; üstelik, aramızdaki yarı uyanıklardan da söz etmiştim. Genç Crispi'ye gelince, ben değil kuşkusuz ama belki siz, yaşlandığında onun da bu kösnülü uyuşukluğumuza düşüp düşmeyeceğini görürsünüz; er geç hepsi o yolun yolcusudur. Ama galiba iyi anlatamadım ne demek istediğimi: Sicilyalılar dedim, buna bir de 'Sicilya' sözcüğünü eklemeliydim: çevre, iklim, kırsal görünüm. Bütün bu etkenler, yabancı egemenlikler ve aykırı tecavüzlerle birlikte, belki onlardan bile fazla, bizim kişiliğimizi oluşturmuştur: Ya cinsel bir gevşeme ya cehennem gibi bir kuraklık; ikisinin arasında bir orta yol tanımayan bu kırsal manzaraya bakın. Aklı başında kimselerin yaşayabileceği her yerin olduğu gibi, aşağılık, sıradan, rahat, insancıl yanları bulunmayan bizim ülkemizde, Randazzo'nun cehennemi Taormina Körfezi'nin güzelliğinden ancak birkaç kilometre uzaktadır ve her iki yöre de aşırı, dolayısıyla tehlikelidir. Ya yılın altı ayı ısının kırk dereceye vardığı iklimimize ne demeli? Sayın teker teker Chevalley, sayın: Mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, ekim; altı kere otuz gün tepemizde cayır cayır bir güneş vardır; Rusya'nın kışı kadar uzun ve kasvetli bu yazla, elimizden bir şey gelmeden boğuşur dururuz. Siz bilmezsiniz, bizim buralara, İncil'deki o lanetli kentlere ol-

duğu gibi ateş yağar; o aylar süresinde bir Sicilyalı fazla çalışacak olursa, üç kişilik enerji harcar. Sonra su da yoktur ve çok uzaklardan taşınması gerekir, öyle ki her damlası, bir damla terle ödenir; en sonunda yağmurlar geldiğinde de kasırgalar kopar, kurumuş nehir yatakları kudurup taşar, bir hafta önce susuzluktan ölen hayvanlarla insanlar, bu kez aynı yerlerde boğulup giderler. Doğanın bu şiddeti, iklimin bu acımasızlığı, her şeydeki bu sürekli gerilim, geçmişten kalma görkemli ama kendimiz yapmadığımız için akıl sır erdiremediğimiz, çevremizde güzel ve dilsiz hayaletler gibi duran bu anıtlar, kim bilir nereden gelip tepemize binmiş yöneticiler, hemen boyun eğdiğimiz ve çok geçmeden nefret ettiğimiz ama hiçbir zaman anlamadığımız, kendilerini sadece bize gizemli gibi gelen sanat eserleri, bir de çok iyi anladığımız –üstelik başka yerlerde harcadıkları– vergilerle belli eden bu krallar... İşte bütün bunlardır bizi yoğuran ve elimizde olmayan dış etkenlerle olduğu kadar, bir de korkunç bir dar görüşlülükle şartlanmış kişiliğimizi oluşturan şeyler."

Bu küçük çalışma odasında çağrıştırılan ideoloji cehennemi, Chevalley'i sabah dinlediği korkunç öykülerden daha çok huzursuz etti. Bir şeyler söylemek istedi ama Don Fabrizio o anda onu dinleyemeyecek kadar heyecanlıydı.

"Adadan uzaklaşan bazı Sicilyalıların bu büyüyü bozabileceklerini yadsımıyorum ama çok gençken burasını bırakıp gitmeleri gerek, yirmi yaşına geldiler mi iş işten geçmiş demektir, artık kabuk bağlamışlardır ve memleketlerine, tüm öteki ülkelere yapıldığı gibi, kara çalındığını, uygar ölçütün burada, acayipliğin başka yerde olduğunu düşünürler. Kusura bakmayın Chevalley, kendimi kaptırdım ve herhalde canınızı sıktım. Buralara kadar, Hezekiel'in Bene İsrail'de uğradığı felaketlerden yakınmasını dinlemeye gelmediniz kuşkusuz. Gerçek konumuza

dönelim. Senatoya aday olarak beni düşündükleri için hükümete minnettarım ve duyduğum bu içten gönül borcunu kendilerine ulaştırmanızı rica ederim; ama kabul edemeyeceğim. Ben eski idarenin bir temsilcisiyim ve kaçınılmaz biçimde, sevgiyle olmasa bile efendilik gereği, Bourbon rejimine bağlıyım. Eski ve yeni devir arasında bocalayan ve her ikisinde de huzur bulamayan bahtsız bir kuşaktanım. Üstelik, kuşkusuz fark ettiğiniz gibi, boş umutlar beslemiyorum. Senato benim gibi başkalarını yönetmek için çok zorunlu olan kendini aldatma yeteneğinden yoksun, deneyimsiz bir senatörü ne yapsın? Bizim kuşaktan olanların bir köşeye çekilip bu süslü katafalkın çevresinde hoplayıp zıplayan, taklalar atan gençleri izlemeleri gerek. Şimdi sizin gençlere, açık fikirli, her şeyin 'nasıl'ını, 'neden'ini araştıran, kendi kişisel çıkarlarını maskelemesini, yok –karanlık kamu idealleriyle bağdaştırmasını demek istiyorum– bilen uyanık gençlere gereksiniminiz var." Don Fabrizio sustu, San Pietro' nun kubbesiyle oynamayı bıraktı. Sonra sordu: "Üstlerinize iletmek üzere size bir öneride bulunabilir miyim?"

"Tabii prens, hiç kuşkusuz büyük bir önemle irdelenecektir. Ama yine de öneri yerine, kabulünüzü bildirmenizi umut etmek isterim."

"Senatoya birisini önermek istiyorum: Don Calogero Sedàra'yı. Kendisi, orada oturmaya benden daha layıktır; dediklerine göre, soylu bir aileden geliyormuş ya da yakında öyle olacakmış; onda, sizin saygınlık dediğinizden daha fazlası, güç ve kudret var; bilimsel değerlerden yoksundur ama buna karşın olağanüstü eylemsel erdemleri vardır: Mayıs krizi sırasındaki davranışları kusursuz olup etkin biçimde yardımlarda bulunmuştur; benden fazla boş umutlar beslediğini sanmıyorum ama gerektiğinde bunları yaratacak kadar akıllıdır. Tam size göre bir adamdır. Ama elinizi çabuk tutmanız gerek çünkü işitti-

ğime göre, parlamentoya adaylığını koymak üzereymiş." Valilikte Sedàra'nın çok sözü edilmişti; belediye başkanı olarak yaptıkları ve kişisel etkinlikleri biliniyordu. Chevalley irkildi; namuslu bir adamdı ve Yasama Kurulu'na olan saygısı, kendi amaçlarının içtenliğine eşitti. Bu yüzden hiçbir şey söylememeyi daha doğru buldu ve kendini zor duruma düşürmemekle çok da iyi etti çünkü on yıl sonra Don Calogero gerçekten senatoya girecekti. Chevalley dürüst adamdı ama ahmak değildi; evet, onda Sicilya'da haksız yere zekâ adı verilen o hazır cevaplılık yoktu ama her şeyi ölçüp biçer ve sağlam bir biçimde değerlendirirdi; ayrıca, karşısında olanları çok rahatsız eden o güneyli duyarsızlığından da yoksundu. Don Fabrizio' nun acılığını ve huzursuzluğunu anladı, bir an şu son ay içinde tanık olduğu yoksulluğu, bayağılığı, o korkunç umursamazlığı düşündü. Birkaç saat için Salina'ların servetlerini ve görkemlerini kıskanmıştı ama şimdi büyük bir özlemle kendi küçük bağını, Casale yakınındaki Monterzuolo'sunu, sıradan, orta halli ama huzurlu ve canlı yaşamını düşünüyordu. Birden, yalınayak çocuklara, sıtmalı kadınlara, işyerine her gün listeyle adları gelen o bir yığın suçlu kurbana acıdığı gibi, prense de acıdı: Alt tarafı, hepsi aynı yolun yolcusu, aynı kuyuya atılmış bahtsız insanlardı.

Son bir çaba göstermek amacıyla yerinden kalktı, heyecandan sesi titriyordu: "Prens, kendi yurttaşlarınızı, içinde yaşadıkları bu acınacak durumdan, bu korkunç yoksulluktan, bu moral alçalmadan kurtarmak için elinizden geleni yapmaktan gerçekten kaçınıyor musunuz? İklim alt edilebilir, kötü yönetimlerin anıları silinir, Sicilyalılar düzelmek isteyeceklerdir; namuslu adamlar geri çekilirse, Sedàra gibi aşağılık ve sağgörüden yoksun kişilere yol açılacak ve o zaman daha yüzyıllarca her şey olduğu gibi kalacak. Vicdanınızın sesini dinleyin prens, söylediğiniz gururlu gerçekleri değil. Bizimle el ele verin."

Don Fabrizio gülümsedi, onu elinden tutup kanepeye yanı başına oturttu. "Siz bir centilmensiniz Chevalley, sizinle tanışmış olmaktan onur duyuyorum. Bütün dediklerinizde haklısınız, yalnız bir noktada yanıldınız: 'Sicilyalılar düzelmek isteyeceklerdir,' dediğinizde. Şimdi size kendi başımdan geçen bir olayı anlatacağım. Garibaldi'nin Palermo'ya girişinden iki-üç gün önce, durumu göz önünde tutmak için limanda demirli duran gemilerin birinde görevli birkaç İngiliz subayıyla tanıştırıldım. Nereden duymuşlarsa, sahilde denize karşı bir evim olduğunu ve damındaki terastan da kenti çevreleyen bütün tepelerin görülebildiğini öğrenmişler; oraya gidip kendi gemilerinden bir türlü ne yaptıklarını doğru dürüst anlayamadıkları Garibaldi'cilere bakmak istediler. Gittik, kendilerini yukarıya, dama kadar çıkardım; kırmızı favorilerine karşın toy gençlerdi. Manzaraya, ışığın göz alıcı parlaklığına bayıldılar ama sokaklarda gördükleri yıkıntılardan, pislik ve yoksulluktan dehşete düştüklerini de itiraf ettiler. Onlara, size anlatmaya çalıştığım gibi, birinin ötekinden kaynaklandığını açıklamadım. Sonra birisi, o İtalyan gönüllülerinin Sicilya'ya ne yapmaya geldiklerini sordu. Kendisini İngilizce yanıtladım: *'They are coming to teach us good manners! But they won't succeed, because we are gods.'* Yani bize yol yordam öğretmeye geliyorlar ama başaramayacaklar çünkü bizler tanrıyız, dedim. Anladıklarını sanmıyorum ama güldüler ve gittiler. Size de aynı yanıtı vermek istiyorum Azizim Chevalley; Sicilyalılar hiçbir zaman düzelmek istemeyeceklerdir çünkü kendilerini kusursuz sayarlar; kendini beğenmişlikleri yoksulluklarının çok üstündedir. Yabancılardan gelecek bir saldırı ya da Sicilya'nın kendi içinden yükselen bir özgürlük sesi, onların ulaştıklarını sandıkları kusursuzluk hülyalarını bozar, hiçbir şey beklememekten mutlu yaşamlarını altüst eder; düzinelerle değ-

şik uluslar tarafından ezildikleri için görkemli bir tarihleri olduğunu sanıp şatafatlı bir cenaze töreni hak ettiklerine inanırlar. Chevalley, siz gerçekten Sicilya'yı evrensel tarihin akışına sokmaya çalışan ilk insan olduğunuzu mu sanıyorsunuz? Kim bilir kaç Müslüman imamı, Kral Ruggero'nun kaç şövalyesi, kaç İsveçli yazıcı, kaç Anjou'lu baron, kaç Katolik yasaman, kaç İspanyol yönetici, Kral III. Carlos'un kaç reformcu görevlisi ve daha kim bilir kimler bu delice sevdaya düşmüşlerdi? Ama bütün bu yakarışlara kulak asmayan Sicilya, sadece uyumak istemiştir; kendisi varlıklı, akıllı, uygar, dürüst olduktan, herkes tarafından sevilip sayıldıktan, yani tek kelimeyle kusursuz olduktan sonra, neden onları dinlesin?

Son zamanlarda bizim buralarda herkes saygıyla, Proudhon'un ve şimdi adını anımsayamadığım küçük bir Alman Yahudisinin yazdıklarından, yani her yerde baş gösteren bu kötü durumun feodal düzenden ileri geldiğinden söz ediyor; kısacası, bütün suç benim, öyle demek oluyor. Belki de doğrudur. Ama feodal düzen her yerde vardı, dış saldırılar da öyle. Chevalley, sizin atalarınızın, ya da İngiliz *squire*'larının, yani toprak sahiplerinin ya da Fransız senyörlerinin Salina'lardan daha iyi yöneticiler olduklarını sanmıyorum. Yalnız sonuçlar farklı olmuştur. Bu farkın nedeni, her Sicilyalının gözünü kamaştıran ve bizim gurur dediğimiz ama aslında körlükten başka bir şey olmayan kendimizi büyük görme illetimizdir. Şu anda ve daha çok uzun bir süre için yapacak bir şey yok. Çok üzgünüm ama politikaya parmağımı sokamam. Isırırlar yoksa. Bunlar Sicilyalılara anlatılacak şeyler değildir; zaten bu sözleri siz söylemiş olsaydınız çok alınırdım.

Geç oldu Chevalley: Yemeğe inmeden önce gidip giyinmemiz gerek. Şimdi birkaç saat uygar adam rolü oynamalıyım."

Chevalley ertesi sabah erkenden yola çıktı; zaten ava gitmeyi aklına koymuş olan Don Fabrizio onu posta istasyonuna kadar geçirdi. Don Ciccio Tumeo da onlarlaydı. Hem Don Fabrizio'nun tüfeğini hem kendi çiftesini yüklenmiş olan Don Ciccio içinde de ezilmiş gururunun ağırlığını taşıyordu.

Sabahın beş buçuğundaki alacakaranlıkta Donnafugata boş ve umutsuz görünüyordu. Her evin önünde, cüzamlı gövdeler gibi delik deşik duvarların dibinde, yoksul yemeklerin artıkları kümelenmişti; boyuna düş kırıklığına uğrayan aç köpekler bu çöpleri karıştırıp duruyorlardı. Arada bir, açık bir kapıdan sokağa, içerde uyuyanların ağır kokusu yayılıyordu; mum ışığında çocuklarının trahomlu gözkapaklarını inceleyen annelerin hemen hepsi yastaydı; çoğu, dağ yollarının dönemeçlerinde insanın ayağı takılan o korkulukların karılarıydılar. Sırtlarında koca çapalarıyla evlerden çıkan adamlar, Tanrı'nın büyüklüğüne sığınıp kendilerine iş verecek birilerini aramaya gidiyorlardı; durgun sessizlik arada bir öfkeli ve çılgınca bağırmalarla yırtılıyordu; Santo Spirito Manastırı yönünden kurşun rengi bir şafak söküyor ve gri bulutları aydınlatıyordu.

Chevalley, "Bu iş böyle sürmeyecek; yeni, uyanık ve modern idaremiz her şeyi değiştirecek," diye düşünüyordu. Prens ise çok üzüntülüydü ve kafasından şunları geçiriyordu: "Bu iş böyle sürmemeli ama sürecek, hep böyle gidecek ama tabii insanca bir 'hep', yani bir yüzyıl, iki yüzyıl... sonra her şey değişecek ama daha kötü olacak. Biz leoparlar, aslanlardık; yerimize geçecekler küçük çakallar ve sırtlanlar olacak ve hepimiz, leoparlar, çakallar ve koyunlar, kendimizi en namuslu, en dürüst saymayı sürdüreceğiz." İstasyonda birbirlerine teşekkür edip vedalaştılar. Chevalley, kusmuk rengi dört tekerleğin üstüne oturtulmuş posta arabasına tırmandı. Yara bere içindeki cılız at uzun yolculuğuna başladı.

Gün yeni doğuyordu; kalın bulut örtüsünü delebilen hafif aydınlık, pencerelerin kirli camlarından içeri sızamıyordu. Chevalley yalnızdı; sarsıla sarsıla giderken işaretparmağını tükürükleyip pencerenin camında bir göz kadar yeri temizledi. Dışarı baktı: Kül rengi ışıkta yalpalar gibi inip çıkan kırlar, kurtarılması olanaksız, uzayıp gidiyordu.

5

Şubat 1861

Peder Pirrone köy kökenliydi, doğduğu yer olan San Cono, otobüs sayesinde şimdi Palermo'nun uydu yıldızlarından biri olan minicik bir köydü; ama yüz yıl önce, Palermo'dan arabayla dört-beş saat uzakta olduğundan, sanki kendi güneş sisteminde yaşar gibiydi.

Papazımızın babası, Aziz Eleutherius Manastırı'nın kendine ait saydığı iki yurtluğun "gözcüsü" idi. Bu "gözcülük" işi o zamanlar hem bedensel hem ruhsal bakımdan çok tehlikeli bir işti; çünkü kendisi garip kişilerle karşılaşabilir, tuhaf şeyler işitebilir, bunların sonucunda da bir hastalığa yakalanıp "durup dururken" bir duvarın dibine yığılıverebilir ve böylece tüm bildiklerinin kimsenin duyamayacağı biçimde içinde kalması sağlanırdı. Ama Peder Pirrone'nin babası Don Gaetano, en önemli sağlık gerekçesi olan ağzı sıkılığa titizlikle dikkat ederek ve ustaca koruyucu önlemler alarak bu hastalıktan uzak kalmayı bilmiş ve rüzgârın badem çiçeklerini dağıttığı şubat ayının güneşli bir pazar günü, huzur içinde zatürreeden ölmüştü. Geride bıraktığı dul karısı ve üç çocuğu (iki kız ve papaz) parasal yönden oldukça iyi durumdaydılar. Akıllı bir adam olduğundan, manastırın verdiği son derece küçük maaştan birazını artırmayı bilmişti. Öldüğünde, koyağın sonunda birkaç badem ağacına, yamaç-

larda birkaç sıra bağ kütüğüne ve az ötede taşlık bir otlağa sahipti; kuşkusuz bütün bunlar pek bir şey tutmazdı ama San Cono'nun düşük ekonomisinde yine de kıymetli sayılırdı. Ayrıca, köyün Palermo yönündeki girişinde, yukarıda dört, aşağıda dört odası olan iki katlı, dışı mavi, içi beyaz badanalı, tam dört köşe bir de evi vardı.

Peder Pirrone on yedi yaşında, manastır okulundaki başarıları ve Aziz Eleutherius'un yol göstericiliğiyle başpiskoposluk okuluna gitmek için evden ayrıldı; fakat yollar araya kâh kız kardeşlerinin düğünlerini kutsamak, kâh ölüm döşeğindeki Don Gaetano'ya (elbette dünyevi boyutla) gereksiz bir günah çıkarma için oraya dönmüştü ve şimdi de 1861 yılının Şubat ayının bitiminde, babasının ölümünün on beşinci yıl dönümünde, bir kez daha eve dönüyorlardı; tıpkı o günkü gibi rüzgârlı ve berrak bir günde.

Beş saattir bacakları atın kuyruğunun arkasından sarkmış, sarsıla sarsıla gidiyordu ama arabanın tahta panolarındaki yeni boyanmış yurtsever resimlerin, hele ateş kırmızısı bir Garibaldi ile deniz mavisi bir Azize Rosalia'yı kol kola gösteren bir tanesinin verdiği bulantıyı bastırdıktan sonra, beş saat eğlenceli geçmişti. Palermo'dan San Cono'ya doğru yükselen koyakta, kıyıların yeşilliği ile iç bölgelerin acımasızlığı birbirine karışmış gibiydi; bu koyak ayrıca, en keskin nişancıların kurşunlarının bile yolunu değiştiren apansız çıkan rüzgârlarıyla ünlüydü, o kadar ki bu balistik sorunlarla karşılaşan atıcılar başka yerlerde uygulama yapmayı yeğlerlerdi. Sonra, merhum babasını iyi tanıyan arabacı uzun uzun onun erdemlerini sayıp dökmeye başlamış, her zaman bir papazın ve bir evladın kulaklarına göre olmayan bu övgü sözleri, böyle konuşmalara alışkın dinleyicisinin yine de hoşuna gitmişti.

Köye vardığında sevinç gözyaşlarıyla karşılandı. Sürekli yas tuttuğundan hiç çıkarmadığı kara giysileri pem-

be yüzüne ve bembeyaz saçlarına çok yakışan annesini kucakladı ve kutsadı; sonra kız kardeşleriyle ve yeğenleriyle selamlaştı ama bu arada, sevinç gösterisi olarak şapkasının kenarına üç renkli bir rozet takma zevksizliğini gösteren yeğeni Carmelo'ya ters ters bakmaktan da kendini alamadı. Evden içeri girer girmez, her zaman olduğu gibi, tatlı gençlik anıları kafasına üşüştü; her şey eskisi gibiydi: Kırmızı tuğla döşeme aynı, birkaç parça eşya yerli yerindeydi, dar pencerelerden giren ışık hiç değişmemişti; bir köşede havlayıp duran Romeo, çocukluğunda acımasızca eziyet ettiği oyun arkadaşı bir başka köpeğe çok benzeyen, onun torununun torunuydu; mutfaktan yüzyıllardır bayram günleri pişen, domates, soğan ve koyun eti karışımı *ragù*'nun, makarna salçasının nefis kokusu geliyordu; her şey merhum babasının büyük özveriler sonucunda ulaştığı huzuru betimliyordu.

Az sonra rahmetli için okunacak duaya katılmak üzere kiliseye gittiler. O gün San Cono en güzel günlerinden birindeydi, bütün değişik hayvan pisliklerini gözler önüne gururla serer gibiydi; kara memeleri sallanan kurnaz keçilerle tay gibi ince, minik kara domuz yavruları ayak altında koşuşturuyor, dar yokuşları tırmanıyorlardı. Peder Pirrone bir bakıma köyün onuru sayıldığından, hayır duasını almak ya da eski günlerden konuşmak için çevresini alan kadınların, çocukların, hatta delikanlıların sayısı az değildi.

Kutsal eşyalar odasında köy papazıyla kucaklaştıktan ve ayini dinledikten sonra kilisenin yan bölümlerinden birindeki mezara gitti; kadınlar gözyaşları içinde mermer lahit kapağını öptüler, papaz oğul yüksek sesle gizemli Latince duasını okudu. Eve döndüklerinde makarna hazırdı ve Salina Konağı'nın ince mutfak zevkiyle ağzının tadı bozulmamış Peder Pirrone yemeği çok beğendi.

Akşama doğru kendisini görmeye gelen dostlarıyla odasında toplandılar; tavandan sarkan üç kollu, bakır yağ kandili odaya hoş bir aydınlık veriyordu; bir köşede üstünde renk renk bir döşek ve kırmızılı sarılı kalın bir yorgan olan karyola duruyordu; bir başka köşede uzun ve sert bir hasırla çevrili "samanlık" vardı; her hafta ailenin kendi gereksinimleri için değirmene götürülen bal rengi buğdaylar burada yığılıydı. Duvarlarda Aziz Antonio'yu kucağında bebek İsa ile, Azize Lucia'yı oyulmuş gözleriyle ve Aziz Francis Xavier'i kafalarına tüyler takmış çıplak Kızılderililere vaaz ederken gösteren çiçekbozuğu gibi delik deşik gravürler vardı. Dışarıda, yıldızlı akşam karanlığında uğuldayan rüzgâr, kendince ölüleri anan tek şeydi. Odanın ortasında, kandilin tam altında, üstüne ayakların dayatıldığı cilalı bir tahtayla çevrilmiş kocaman, alçak bir mangal duruyordu; mangalın etrafına da konukların oturdukları hasır iskemleler dizilmişti. Bunlar köyün papazı, ağalardan iki Schirò kardeş ve çok yaşlı *kökçü*[1] Don Pietrino idi. Asık yüzle gelmişlerdi ve hâlâ yüzleri asık oturuyorlardı; kadınlar aşağıda işleri güçleriyle uğraşırken kendileri politikadan söz ediyor, Palermo'dan geldiği ve "efendiler" arasında yaşadığı için çok şeyler bilmesi gereken Peder Pirrone'den içlerini rahatlatacak haberler duymak istiyorlardı. Haberleri almışlardı ama içlerinin rahatlaması konusunda düş kırıklığına uğramışlardı; çünkü papaz dostları, biraz içtenliğinden biraz da kasten, geleceği çok karanlık göstermişti. Gaeta'da hâlâ Bourbon'ların üç renkli bayrağı dalgalanıyordu ama sımsıkı kuşatılmış kalenin cephanelikleri birbiri ardından havaya uçuyordu; artık namustan başka kurtarılacak şey, yani pek fazla bir şey kalmamıştı. Rusya dosttu ama

1. Eskiden ilaç yapmakta kullanılan ot vb. satan kimse. (Ç.N.)

çok uzaktaydı; III. Napoléon yakındaydı ama güvenilmezdi. Peder Pirrone, Basilicata'dan ve Terra di Lavoro' dan söz etmedi çünkü ta içinden onlardan biraz utanıyordu. Yeni kurulmakta olan bu dinsiz ve açgözlü İtalyan devletini, Piemonte'lilerin kolera gibi buralara kadar yaydıkları kamulaştırma ve zorunlu askerlik yasalarını kabullenmek gerektiğini söyledi ve çok özgün bir biçimde sözlerini şöyle bitirdi: "Göreceksiniz, ağlamak için gözlerimizi bile bırakmayacaklar."

Bu sözler geleneksel köylü yakınmalarına karıştı. Schirò kardeşler ve kökçü yeni vergi yasalarının pençesine düşmüşlerdi; birincilere olağanüstü salma vergileri konup fazladan paralar alınmış, kökçü ise çok kötü bir sürprizle karşılaşmıştı. Kendisini belediyeden çağırmışlar ve her yıl yirmi liret ödemezse şifalı otlarını satamayacağını söylemişlerdi. "Ben bu sinamekileri, bu *tatula*'ları[1], Tanrı'nın bu kutsal otlarını, yağmur çamur demeden yılın belli günlerinde ve gecelerinde kendi ellerimle dağlardan toplarım! Herkesin olan güneşe serer kurutur, ondan sonra da dedemin havanında ezer un ufak ederim! Siz belediyeciler ne karışıyorsunuz? Neden size yirmi liret ödeyecekmişim? Kara gözleriniz için mi?"

Sözler dişsiz ağzından yarım yamalak dökülüyordu ama gözleri gerçek bir öfkeyle çakmak çakmaktı. "Haklı mıyım, haksız mıyım? Sen söyle peder!"

Peder Pirrone, kendisi daha serçeleri taşlayan ufacık bir çocukken bile koskoca adam, hatta ot toplamak için boyuna orada burada eğilip kalkmaktan kamburu çıkmış biri olan Don Pietrino'yu severdi; ayrıca ona karşı gönül borcu duyardı çünkü köyün kadınlarına ilaçlarını satarken, bir "Ave Maria" ya da "Gloria Patri" okumadan alındıklarında hiçbir işe yaramayacaklarını söylediğini bilir-

1. Patlıcangillerden, heklmlikte kullanılan bir ot. (Ç.N.)

di; ama sağduyusu bu karışık iksirlerin içinde ne olduğunu ve bunları alanların ne gibi umutlar beslediğini düşünmekten onu alıkoyardı.

"Haklısınız Don Pietrino, yerden göğe haklısınız. Olur mu hiç öyle şey? Ama bu paraları sizden ve sizin gibi başka fakirlerden almazlarsa papaya savaş açacak ve mallarını çalacak gücü nereden bulurlar?"

Ağır panjurların arasından giren rüzgârın salladığı lambanın titrek ışıkları altında konuşmaları uzadıkça uzuyordu. Peder Pirrone ileride kilise mallarına da el konacağından söz etti; o zaman manastırın ılımlı yönetimine, kara kışta dağıttığı çorbalara elveda demek gerekecekti. Schirò kardeşlerden küçüğü, belki o zaman fakir köylülerin küçük birer toprak sahibi olabileceklerini söyleme cesaretini gösterince papazın sesi sertleşti ve küçümseyen bir tavırla sözlerini bitirdi: "Göreceksiniz Don Antonino, göreceksiniz. Belediye başkanı her şeyi kendisi alacak, ilk taksiti ödeyecek, ondan sonra, unut beni unutayım seni. Piemonte'de işler bu kerteye ulaştı bile."

En sonunda, geldiklerinden daha asık suratlarla kalkıp gittiler; iki ay homurdanıp yakınacak haberler almışlardı. Sadece, o akşam ay yeni doğduğu için yatmayacak ve Pietrazzi kayalıklarına biberiye toplamaya gidecek olan Kökçü kaldı; fenerini yanında getirmişti ve az sonra yola çıkacaktı.

"Siz 'efendiler' arasında yaşıyorsunuz, aziz peder, ne diyorlar bu olan bitenlere? O koskoca, öfkeli, gururlu Salina prensi ne düşünüyor?"

Peder Pirrone çok kereler bu soruyu kendi kendine sormuştu ama özellikle, bir yıl kadar önce Don Fabrizio'nun gözlemevinde kendisine söylediği ve o zaman abartma diye düşünüp pek üstünde durmadığı sözleri hesaba katınca, yanıtlamak kolay olmamıştı. Şimdi anlamıştı ama düşündüklerini, hiç de aptal olmayan, yalnız bu gibi so-

yutlamalardan çok, otlarının balgam söktürücü, bağırsak yumuşatıcı ve hatta kösnü uyandırıcı nitelikleri hakkında bilgisi olan Don Pietrino'nun anlayacağı biçimde nasıl açıklayacağını bilemiyordu.

"Bakın Don Pietrino, sizin dediğiniz o 'efendiler'i anlamak kolay değildir. Onlar kendi âlemlerinde, doğrudan doğruya Tanrı'nın yarattığı dünyada değil, yüzyıllar boyu edindikleri deneyimleri ve uzmanlaştıkları dertleri ve sevinçlerinden kurulmuş bir âlemde yaşarlar; çok güçlü bir ortak bellekleri vardır, sizi ve beni hiç ırgalamayacak şeyler onları üzer ya da sevindirir çünkü bunların hepsi, yüzyıllar boyu biriktirip kuşaktan kuşağa aktardıkları anılar, umutlar ve ayrıcalık korkularından oluşan gelenek ve görenekleriyle çok etkin biçimde ilgilidir. İlahi takdir benim, sonsuza dek yaşayacak ve utkulu olacak Kilisemizin en ünlü kuruluşlarından birine bağlı küçük bir papaz olmamı buyurmuş; siz ise merdivenin öbür ucundasınız, en aşağıda olduğunuzu söylemek istemiyorum, sadece bambaşka bir yerdesiniz. Gür bir kekik kümesi ya da ağzına kadar dolu bir kuduz böceği yuvası bulduğunuz zaman (onları da topladığınızı biliyorum), insanların özgürce seçim yapabilmeleri için Tanrı'nın iyi kötü diye fark gözetmeden yarattığı bir doğayla doğrudan doğruya iletişime girersiniz; size danışmaya gelen kötü kocakarılar ve istekli genç kızlarla konuştuğunuzda, Golgota'nın[1] ışığı yeryüzünü aydınlatmadan önceki karanlık çağların derin uçurumlarına inersiniz."

İhtiyar şaşkın şaşkın ona bakıyordu; Salina prensinin bu yeni değişikliklerden memnun olup olmadığını sormuş, papazsa kuduz böcekleri ile Golgota'nın ışığından söz açmıştı. "Okuya okuya aklını yitirdi zavallıcık."

1. İsa'nın çarmıha gerildiği tepe. (Ç.N.)

"Ama 'efendiler' öyle değildir: Tüm geçimlerini hep başkalarını çalıştırarak sağlarlar. Nasıl yumuşatıcı ya da kösnü artırıcı ilaçlar almak için size başvururlarsa, ölümden sonraki yaşamlarını garantiye almak için de bize gereksinim duyarlar. Ama bütün bunlarla, kötü kişiler olduklarını söylemek istemiyorum. Tam tersine. Sadece başka türlüdürler; belki bize o kadar garip gelmelerinin nedeni, evliya olmayan her insanın ulaşmak istediği yere –gözleri doymuş olduğundan– dünya malına önem vermeme aşamasına erişmiş olmalarıdır. Belki bu yüzden, bizim için çok önemli olan bazı şeylere aldırış etmezler; dağın tepesinde yaşayanlara ovadaki sivrisinekler vız gelir, Mısır'da oturanlar ise şemsiye istemez. Ama birinciler heyelanlardan, ikinciler ise timsahlardan korkar, oysa bizleri bunlar hiç ilgilendirmez. 'Efendiler' için bizim bilmediğimiz yeni korkular baş göstermiştir: Ben ağırbaşlı ve bilge bir adam olan Don Fabrizio'nun kötü ütülenmiş bir gömlek yakası yüzünden küplere bindiğini gördüm; kuşkusuz, Làscari prensi de, hükümet konağındaki ziyafette yanlış bir yere oturtulduğu için öfkesinden sabaha kadar uyuyamamıştır. Şimdi söyleyin bana, çamaşır ya da protokol yüzünden huzurları kaçan insanlar mutlu ve dolayısıyla üstün sayılabilirler mi?"

Don Pietrino şaşkına dönmüştü; papaz gittikçe daha çok saçmalıyordu, şimdi de gömlek yakalarından ve timsahlardan konuşmaya başlamıştı. "Ama eğer öyle kimselerse, aziz peder, herhalde tümü cehennemliktir." "Nedenmiş o? Bazıları öyledir ama bazıları bağışlanacak; her şey, koşullanmış dünyalarında nasıl yaşamış olduklarına bağlı. Örneğin, sanırım Salina paçasını kurtaracak; kurallara göre davranıyor ve dürüstlükten ayrılmıyor, üçkâğıtçılık da yapmıyor; Tanrı, kutsal yasaları bile bile çiğneyen ve kötü yola düşenleri cezalandırır ama uygunsuz işler yapmadıkları sürece, kendi yollarında yürüyenlere dokunmaz. Şimdi siz, Don Pietrino, nane yerine bile bile baldı-

ran satarsanız işiniz bitiktir ama eğer doğru otları topladığınıza inanmışsanız soylu Sokrates yerine kocakarının biri ölüp gider ve siz de bembeyaz giysileriniz ve minicik kanatlarınızla dosdoğru cennete uçarsınız."

Sokrates'ın ölümü tüm söylenenlere tüy dikmişti; artık dayanamayan kökçü uyuklamaya başladı. Bunu fark eden Peder Pirrone sevindi. Artık içinde yanlış anlaşılma korkusu olmadan rahatça konuşabilirdi çünkü konuşmak ve kafasında dönüp duran karmakarışık düşünceleri, tümcelerin somut çerçevelerine sokmak istiyordu.

"Üstelik, birçok iyi iş de yapıyorlar. Örneğin, o saraylara sığınmasalardı, kaç kişi evsiz barksız kalırdı, biliyor musunuz? Hem de hiçbir karşılık beklemeden, ufak tefek hırsızlıklara bile göz yumarak onları evlerinde barındırırlar; gösteriş olsun diye değil, atalardan kalma anlaşılmaz bir içgüdü, başka türlü davranmalarını engellediği için yaparlar bütün bunları. Dışardan öyle görünmese bile, aslında bir sürü başka insandan daha az bencildirler: Saraylarının görkeminde, şölenlerinin debdebesinde kişisellikten arınmış bir şey vardır, tıpkı kiliselerin ve ayinlerin şatafatı gibi, *ad maiorem gentis gloriam*[1] sözlerinde olduğu gibi, onları bağışlatıcı, iyi bir yanı vardır; kendileri bir bardak şampanya içseler, elli bardağını başkalarına sunarlar ve arada bir, birisine kötü davrandıklarında da, günaha giren kendileri değil, baş gösteren sınıf kavramıdır. *Fata crescunt.*[2] Örneğin, Don Fabrizio, yeğeni Tancredi'yi korumuş ve yetiştirmiştir; yani kısaca, hiçbir geleceği olmayan bir yetimi kurtarmıştır. Ama şimdi siz, salt o da soylu olduğu için yaptı, başka birisi olsaydı parmağını bile oynatmazdı, diyeceksiniz. Doğru ama yüreğinin derinliklerinde, bütün 'öteki'leri, başarısız örnekler,

1. (Lat.) Halkın büyük şanı için. (Ç.N.)
2. (Lat.) Kısmet. (Ç.N.)

çömlekçinin elinde biçimleri bozulmuş ve ateşte sınamaya değmeyen küçük çanaklar gibi görüyorsa, neden oynatsın parmağını?

Don Pietrino eğer şu anda uyumuyor olsaydınız, yerinizden fırlar ve soyluların başkalarını böyle hor görmekte haksız olduklarını, hepimizin sevgi ve ölümle çifte bağımlı olarak Tanrı katında eşit olduğumuzu söylerdiniz ve ben de size hak verirdim. Ama yine de, bununla yalnız soyluların suçlanamayacağını, başkalarını hor görmenin epey yaygın bir kötü alışkanlık olduğunu söylemekten de geri kalmazdım. Bir üniversite profesörü, açıktan açığa belli etmese bile, kilise okullarının öğretmenlerini küçük görür ve şu anda uyuduğunuz için, çekinmeden söyleyebilirim ki biz rahip sınıfı, kendimizi, dinden bağımsız olanlardan üstün sayar, Cizvit papazları olarak da, öbür papazlara tepeden bakarız; tıpkı siz kökçülerle diş sökücülerin birbirinizi aşağı gördüğünüz gibi; öte yandan, doktorlar, hem kökçüleri hem diş sökenleri hor görür, kalplerinin ve karaciğerlerinin tutar yeri kalmadığı halde yaşamaya çabalayan hastalar ise doktorları eşek yerine koyarlar. Savcılar avukatları, kanunların işleyişini geciktiren baş belaları olarak düşünürler ama halk yazını, savcıları yargıçlardan beter, büyüklük taslamakla ve uyuşuklukla suçlayan taşlamalarla doludur. Kendi kendilerini hor gören, bir tek ırgatlardır; onlar da başkalarıyla alay etmeyi öğrendikleri zaman, tam bir çember çizip aynı noktaya geleceğiz ve her şeye yeniden başlamak gerekecek.

Kaç meslek adının onur kırıcı biçimde kullanıldığına hiç dikkat ettiniz mi Don Pietrino? Hamaldan, ayakkabıcıdan, pastacıdan tutun da Fransızca *reitre*[1] ya da *pompier*[2]'e kadar. Kimse hamalların ve tulumbacıların erdemlerini

1. (Fr.) Başıbozuk. (Ç.N.)
2. (Fr.) Tulumbacı. (Ç.N.)

düşünmez, salt küçük kusurlarını görüp tümünü kaba ve saygısız diye adlandırır; nasıl olsa beni duymadığınız için, 'Cizvit' sözcüğünün, günümüzde yaygın olan öteki anlamını çok iyi bildiğimi de söyleyeceğim.

Sonra bu soyluların bir de kendi dertlerini örtbas edip dışarıya sezdirmeme huyları vardır: Ertesi gün kendini öldürmeye karar vermiş birini tanımıştım, bayram çocuğu gibi sevinçli ve güler yüzlüydü; oysa size, Don Pietrino, size zorla kendi sinameki iksirlerinizden birini içirmeye kalksalar, bağırıp çağırmanızla bütün köyü inletirsiniz. Öfke ve alay efendiliktir, ağlayıp sızlamak değildir. Şimdi size bir şey öğreteyim; homurdanan ve yakınan bir 'efendi' ile karşılaşırsanız soy kütüğüne bakın: Kuşkusuz kurumuş bir dal görürsünüz.

Soylu sınıf, baskı altında tutulması zor bir sınıftır çünkü sürekli kendisini yeniler ve gerektiğinde ölmesini de bilir ama en son anında bir tohum atar. Fransa'ya bakın: Büyük bir kibarlıkla, kafalarının uçurulmasını kabullendiler ve şimdi yine aynı yerdeler. Aynı yerdeler diyorum çünkü insanı soylu yapan yurtluklar ve derebeylik hakları değil, farklı davranışlarıdır. Bu sıralarda Paris'te, ayaklanmalar ve zorbalıklar sonucu ülkelerinden sürülüp yoksulluğa düşmüş Polonyalı kontlar yaşadığını duydum; arabacılık yapıyorlarmış ama burjuva müşterilerine öyle bir kaşlarını çatarak bakıyorlarmış ki zavallıcıklar arabaya neden bindiklerini unutup kiliseye giren köpek gibi kuyrukları bacaklarının arasında kalakalıyorlarmış.

Hem sonra Don Pietrino, eskiden birçok kez olduğu gibi, bu sınıf ortadan kalkacak olursa, yerine hemen, aynı erdemleri ve aynı kusurları olan bir yenisi geçer: Belki bu kez kan üzerine kurulmaz da ne bileyim belki belli bir yerde yaşama süresine ya da kutsal sayılan bazı yazıları daha iyi bilmeye bağlı olur."

Tam o sırada tahta merdivenlerden papazın annesinin ayak sesleri geldi ve kadıncağız gülerek içeri girdi. "Kiminle konuşuyorsun evladım? Görmüyor musun ki arkadaşın uyumuş?"

Peder Pirrone biraz utandı; soruyu yanıtlamadı ama, "Şimdi onu dışarıya kadar geçiririm, zavallıcık bütün gece soğukta dolaşacak," dedi. Fenerin fitilini çıkardı, ayaklarının ucuna basarak ve bu arada cüppesine yağ sıçratarak lambanın aleviyle tutuşturdu, sonra fitili yerine yerleştirip fenerin kapağını kapattı. Don Pietrino kim bilir kaçıncı uykusundaydı; ağzının kenarından akan salyası yakasını ıslatmıştı. Uyandırmak epey zaman aldı. "Kusura bakmayın aziz peder ama öyle acayip şeyler söylüyordunuz ki." İkisi de gülümsedi ve aşağı inip dışarı çıktılar. Gece, küçük evi, köyü ve tüm koyağı örtmüş gibiydi; her zamanki asık suratlı tepeler zar zor seçiliyordu. Rüzgâr dinmişti ama hava çok soğuktu; pırıl pırıl parlayan yıldızlar binlerce ton ısı ürettikleri halde zavallı bir ihtiyarı ısıtamıyorlardı. "Vah zavallı Don Pietrino! Gidip bir kepenek daha getireyim mi?" "Sağ ol, ben alışığım. Yarın görüşürüz, o zaman Salina prensinin devrim için neler düşündüğünü söylersin." "Hemen söyleyeyim iki sözcükle: Hiç devrim olmadı ve her şey eskisi gibi sürüp gidecek, diyor."

"Vay enayi vay! Belediye başkanı, kendi topladığım Tanrı'nın otları için para vermemi isterse, devrim olmamış mı demektir? Ya sen ne diyorsun? Yoksa sen de mi aklını kaçırdın?"

Fenerin titrek ışığı sallana sallana uzaklaştı ve sonunda kadife gibi karanlıklara gömülüp gözden kayboldu.

Peder Pirrone, matematik ve ilahiyat bilgileri olmayanlar için dünyanın ne kadar zor ve anlaşılmaz bir yer olduğunu düşündü. "Ulu Tanrım, yalnız senin büyüklüğün bu kadar karmaşıklık yaratabilirdi."

Bu karmaşıklığın bir başka örneğiyle de ertesi sabah karşılaştı. Sabah ayini için kiliseye gitmek üzere giyinmiş, aşağı indiğinde kız kardeşi Sarina'yı mutfakta soğan soyar buldu. Gözlerindeki yaşlar, yaptığı işin gerektirdiğinden çok fazlaydı.

"Ne var Sarina? Bir şey mi oldu? Üzme kendini, Tanrı verdiği acıları dindirmesini de bilir."

Bu sevecen sözler karşısında kadıncağız kendini tutamadı ve başını yağlı masaya dayayıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Hıçkırıklarının arasında hep aynı sözleri yinelediği duyuluyordu: "Angelina, Angelina...Vicenzino duyarsa ikisini de gebertir... Angelina... Gebertir ikisini de!"

Peder Pirrone sadece başparmakları görünen ellerini cüppesinin kalın siyah kuşağına sokmuş, ona bakıyordu. Durumu anlamak o kadar zor değildi: Angelina, Sarina'nın genç kızıydı, öfkesinden o kadar korkulan Vicenzino da kızın babası, yani papazın eniştesiydi. Denklemin tek bilinmeyen parçası, üçüncü kişi, yani Angelina'nın sevgilisi olacak adamdı.

Papaz yedi yıl önce zırlayan bir çocuk olarak bıraktığı kızı, bir gün önce görmüştü. On sekiz yaşlarında olmalıydı, köydeki birçokları gibi, fırlak ağzı, sahipsiz köpek gibi bakan ürkek gözleriyle oldukça çirkin bir kızdı. Onu gördüğü zaman içinden, kısaltılmış köylü adıyla bu Angelina ile Aristovari tantanalı bir adı olan ve az bir zaman önce Salina Konağı'nın huzurunu kaçıran Angelica arasında pek de insancıl olmayan karşılaştırmalar yapmıştı.

Durum ciddi gibi görünüyordu ve kendisi de işin içine sokulmuştu; Don Fabrizio'nun dedikleri aklına geldi: "Bir akrabanı gördün mü diken görmüşsün demektir," sonra bu sözleri anımsadığına pişman oldu. Sağ elini kuşağından çekti, şapkasını çıkardıktan sonra kız kardeşi-

nin hıçkırıklarla sarsılan omzunu tuttu. "Dur hele Sarina, yapma böyle! Bereket ki ben buradayım, ağlamak işe yaramaz. Vicenzino nerede?" Vicenzino, Schirò'ların korucusunu görmeye Rimato'ya gitmişti. Neyse çok şükür, içeri girme korkusu olmadan rahatça konuşabilirlerdi. Hıçkırıklar, göz silmeler ve burun çekmeler arasında tüm aşağılık öykü anlatıldı: Angelina (ya da herkesin dediği gibi 'Ncilina) baştan çıkmıştı; olanlar pastırma yazı sırasında olmuştu. Nunziata, kadının samanlığında yavuklusuyla buluşmaya giden kız şimdi de üç aylık gebeydi; korkudan deliye dönüp annesine her şeyi anlatmıştı; neredeyse karnı büyüyecek, o zaman Vicenzino kıyametleri koparacaktı. "Bir şey söylemediğim için beni de gebertir, 'onurlu kişidir' o!"

Gerçekten de, daracık alnı, şakaklarındaki kabarık saçları, yalpa vura vura yürüyüşü ve pantolonunun hep şişkin duran sağ cebiyle, Vicenzino'nun "onurlu kişi", yani her türlü belayı çıkarabilecek azgın dangalaklardan biri olduğu hemen anlaşılıyordu.

Efendilik örneği, onurlu kocasına layık olmadığı gibi ahmakça bir pişmanlık duygusuna kapılan Sarina, şimdi daha beter ağlamaya başlamıştı.

"Sarina, Sarina, yine başlama! Yapma diyorum! Genç adamın kızla evlenmesi gerek, evlenecek. Kalkıp evine gider, kendisiyle, ailesiyle konuşurum, her şey düzelir. Vicenzino yalnız nişanlandıklarını duyar, o kıymetli onuruna da ket vurulmaz. Yalnız kim olduğunu bilmem gerek. Sen biliyorsan söyle."

Kız kardeşi başını kaldırdı: Şimdi gözlerinden başka bir korku okunuyordu, bu artık yalnız bıçaklanmaktan kaçan bir hayvanın korkusu değil, ağabeyinin anlayamadığı daha kısıtlı, daha buruk bir korkuydu.

"Santino Pirrone! Turi'nin oğlu! O yaptı bu işleri; garezinden, kötülük olsun diye; beni, annemizi, babamı-

zın kutsal anısını lekelemek için. Ben hiç kendisiyle konuşmadım, herkes çok iyi çocuk, dedi ama alçak herifin biri, tam o it babasının oğlu, aşağılık namussuz! Sonradan aklıma geldi: Kasım ayında, kulağının arkasında kırmızı bir sardunya çiçeği, iki arkadaşıyla birlikte hep kapımızın önünden geçip dururdu. Kırmızı çiçek cehennem ateşi, cehennemin cayır cayır ateşi demek işte!"

Papaz bir iskemle çekip kadının yanına oturdu. Anlaşılmıştı, ayine gecikecekti. Durum ciddiydi; Santino' nun, kızı baştan çıkaran gencin babası Turi, amcalarından biriydi; rahmetli babasının kardeşi, daha doğrusu ağabeyi idi. Yirmi yıl önce, babasının tam en başarılı, en iyi devrinde merhumla birlikte gözcülük yapmıştı. Sonra iki kardeş kavga etmişti; kökleri birbirine girmiş sökülemeyen ağaçlara benzeyen, bildiğimiz aile kavgalarından biri geçmişti aralarında ve her iki tarafın da saklayacak şeyleri olduğundan açık açık konuşmamışlardı, o yüzden de barışmaları olanaksızdı. İşin aslı şöyleydi: Rahmetli, küçük bademliği aldığı zaman, ağabeyi Turi, yarısının kendine ait olduğunu söylemiş, ödenen paranın, daha doğrusu kazanmak için verilen uğraşın yarısı benimdir, demişti; ama tapu senedinde yalnız rahmetli Gaetano'nun adı vardı. Korkunç öfkelenen Turi, ağzı köpürmüş bir halde San Cono'nun sokaklarını arşınlamıştı; rahmetlinin namusu tehlikedeydi; eş dost araya girmiş ve işin daha kötüye gitmesi engellenmişti. Bademlik Gaetano'nun malı kalmış ama Pirrone ailesinin iki oğlunun arası kapanmayacak biçimde açılmıştı. Turi, kardeşinin cenazesine bile gitmemiş ve kız kardeşlerinin evinde ondan hep "alçak" diye söz etmişti. Kendisine bütün bu olanlar köyün papazına yazdırılan karmakarışık mektuplarla anlatılan Peder Pirrone'nin alçaklık konusunda kendince düşünceleri vardı ama babasının anısına olan saygısından bir şey söylememişti. Bademlik şimdi Sarina'ya kalmıştı.

Durum gün gibi açıktı: Ortada ne aşk vardı ne meşk, bütün iş, bir domuzluğun öcünü almak için yapılan bir başka domuzluktu. Ama bir çaresi bulunabilirdi. Peder Pirrone, tam o günlerde San Cono'ya gelmesini sağlayan Tanrı'ya şükretti. "Dinle beni Sarina, her şeyi iki saat içinde halledeceğim ama sen de bana yardımcı olacaksın. Chibbaro'nun (bademliğin) yarısını çeyiz olarak 'Ncilina'ya vereceksin. Başka yolu yok bu işin; aptal kız mahvetti sizi." Bir yandan da, Tanrı'nın bazen adaleti sağlamak için nasıl ateşi başına vurmuş kancıkları alet ettiğini düşünüyordu.

Sarina'nın tepesi attı: "Chibbaro'nun yarısı mı? O kahpe dölüne ha! Asla! Gebereyim daha iyi!"

"Pekâlâ. Öyleyse, ayinden sonra gidip Vicenzino'yla konuşurum. Korkma, yatıştırmaya çalışacağım." Şapkasını başına koydu, ellerini de kuşağından içeri soktu; kendinden emin, sabırla bekledi.

Bir Cizvit papazı tarafından yatıştırılmış bile olsa, Vicenzino'nun öfkesinin ne demek olduğunu çok iyi bilen zavallı Sarina üçüncü kez ağlamaya başladı; yavaş yavaş hıçkırıkları kesildi ve en sonunda sustu. Sonra ayağa kalktı. "Yaradan'ın dediği olur; sen bu işi hallet; burası yaşanır gibi olmaktan çıktı. O güzel Chibbaro'muz! Babamızın tüm alın teri!"

Yine ağlamak üzereydi ama Peder Pirrone gitmişti bile.

Kutsal Özveri ayini bittikten ve köy papazının ikram ettiği kahveyi içtikten sonra Peder Pirrone dosdoğru Turi Amcasının evine gitti. O eve hiç gitmiş değildi ama köyün en tepesinde Ciccu ustanın demirci ocağına yakın salaş bir kulübe olduğunu biliyordu. Evi hemen buldu; pencere olmadığından ve kapı biraz güneş girsin diye açık bırakıldığından eşikte durdu: İçerideki karanlıkta üst

üste yığılmış katır semerleri, heybeler ve torbalar görünüyordu; Don Turi, artık oğlunun yardımıyla, katırcılık yapıyordu.

Peder Pirrone, "Dorà̀zio!" diye bağırdı. Bu sözcük, kilise adamlarının bir eve girerken izin ister yollu söyledikleri "*Deo gratias (agamus)*"[1] deyişinin kısaltılmış şekliydi. Bir ihtiyar sesi, "Kim o?" diye seslendi ve odanın bir ucundan bir adam kalkıp kapıya geldi. "Ben, yeğeniniz Peder Saverio Pirrone'yim. İzin verirseniz, sizinle konuşmak istiyorum."

Turi pek şaşırmış değildi; en aşağı iki aydır ya onu ya da bir temsilcisini bekledikleri belliydi. Turi Amca dimdik, dinç bir ihtiyardı, güneşten ve doludan yanıp kavrulmuş derisi, üzüntülerin, iyi yürekli olmayan kişilerin yüzlerinde bıraktığı derin çizgilerle kırış kırıştı.

Hiç gülümsemeden, "Gir," dedi, sonra kenara çekildi ve istemeye istemeye papazın elini öptü. Peder Pirrone kocaman tahta semerlerden birinin üstüne oturdu. Oda gerçekten çok fakirdi, bir köşede iki tavuk toprağı eşeliyor, ortalık tezek, ıslak çamaşır ve kötü bir yoksulluk kokuyordu.

"Amca, uzun yıllardır birbirimizi görmüyoruz ama suç benim değil; ben bildiğiniz gibi, köyde değilim; siz de hiç annemin yani yengenizin evine gelmiyorsunuz; buna çok üzgünüz." "Ben o evden içeri adımımı atmam. Önünden geçerken bile içim bulanır. Turi Pirrone, edilen kötülükleri unutmaz, aradan yirmi yıl geçse bile."

"Evet, tabii çok doğru. Ama bugün buraya, Nuh'un gemisine gelen güvercin gibi tufanın bittiğini haber vermek için geldim. Şu anda burada olmaktan sevinç duyuyorum; dün evde, oğlunuz Santino ile yeğenim Ange-

1. (Lat.) Tanrı'ya şükredelim. (Ç.N.)

lina'nın nişanlandıklarını söylediklerinde de çok mutlu oldum; ikisi de çok iyi çocuklar diye duydum; onların birleşmesi ailemizdeki, beni her zaman pek üzmüş olan bu dargınlığa da son verecek."

Turi'nin yüzündeki şaşkınlık fazla abartılı olduğundan belli ki yapmacıktı. "Sırtınızdaki cüppe olmasaydı yalan söylüyorsunuz derdim peder. Evinizdeki karı kısmı kim bilir size ne yalanlar anlattı. Santino ömründe Angelina'yla konuşmamıştır; babasının isteklerine karşı gelmeyecek kadar saygılı bir evlattır."

Papaz, ihtiyarın kurnazlığına ve gözünü kırpmadan yalan söylemesine hayran kalmıştı.

"Herhalde bana yanlış bilgi verdiler amca; hatta çeyiz konusunda anlaştığınızı ve bugün ikinizin birden eve gelip kızı resmen isteyeceğinizi bile söylediler. Kadınların da işi gücü yok, uydurup dururlar! Ama bu laflar doğru olmasa bile, yine de içlerinin iyiliğini gösterir. Neyse amca, ben boşuna oturmayayım burada, hemen eve gideyim de kız kardeşimi bir güzel paylayayım. Kusura bakmayın, yine de sizi iyi gördüğüm için pek memnunum."

İhtiyarın yüzünde açgözlü bir merak belirmişti. "Durun peder. Anlatın biraz, ne dedikodular yapıyorlar sizin evde, anlatın da azıcık gülelim; neymiş o çeyiz işi?"

"Ne bileyim amca! Chibbaro'nun yarısını vereceklermiş gibi bir laf duydum. 'Ncilina gözlerinin bebeğiymiş ve ailenin dirliği için yapmayacakları özveri yokmuş."

Don Turi artık gülmüyordu. Yerinden kalktı. İnatçı katırlarını çağırır gibi avazı çıktığı kadar, "Santino," diye seslendi. Karşılık gelmeyince daha beter bağırmaya başladı: "Santino! Meryem'inden başlatacaksın şimdi, ne cehenneme gittin?" Peder Pirrone'nin irkildiğini görünce hiç beklenmedik saygılı bir biçimde eliyle ağzını örttü.

Santino yandaki avluda hayvanlarla uğraşıyordu. Kaşağı elinde çekine çekine içeri girdi; yirmi iki yaşında, yakışıklı bir gençti, babası gibi uzun boylu ve zayıftı ama gözleri daha acılaşmamıştı. Bir gün önce herkes gibi köyün sokaklarında papazı görmüş ve hemen tanımıştı.

"İşte Santino. Bu da amca oğlun Peder Saverio Pirrone. Yine saygıdeğer pedere şükret, yoksa kulaklarını keserdim. Nedir bu benim, babanın, hiç haberi olmadan sevişmeler? Oğullar babaları için dünyaya gelirler, karıların eteklerinin dibinde dolaşmak için değil."

Delikanlı utanmıştı, belki sözünü dinlememiş olmaktan değil, tam tersine babasının rızasından utanmıştı, ne diyeceğini bilemiyordu; sıkıntıdan kurtulmak için kaşağıyı yere bıraktı ve papazın elini öptü. Peder Pirrone bütün dişlerini gösteren bir gülümsemeyle üstünkörü biçimde Santino'yu kutsadı, "Tanrı'nın lütfu seninle olsun evladım, her ne kadar hak ettiğini sanmıyorsam da."

İhtiyar konuşmasını sürdürüyordu: "Amca oğlun çok üsteledi, çok yalvardı, en sonunda razı oldum. Neden önceden söylemedin bana? Hadi şimdi git, üstüne başına çekidüzen ver, hemen 'Ncilina'nın evine gidiyoruz."

"Bir dakika amca, bir dakika." Peder Pirrone daha hiçbir şeyden haberi olmayan "onurlu kişi" ile konuşması gerektiğini düşünüyordu. "Evde hazırlık yapmak isterler; zaten bana, sizi akşama doğru beklediklerini söylemişlerdi. O zaman gelin, pek bir seviniriz." Babayla ve oğulla kucaklaştıktan sonra kalktı gitti.

Peder Pirrone küçücük dört köşe eve geldiğinde enişte si Vicenzino'nun dönmüş olduğunu gördü ve kız kardeşinin içi rahat etsin diye, gururlu kocasına belli etmeden hafifçe göz kırptı; ikisi de Sicilyalı olduklarından bu işaret yeterliydi. Sonra enişte sine biraz konuşmak istediğini söyledi ve birlikte evin arkasındaki kırık dökük çar-

dağa doğru gittiler; papazın cüppesinin etekleri, çevresinde aşılmaz ve devingen bir sınır gibi dalgalanıyordu. "Onurlu kişi"nin yıldırıcı gururunun simgesi olan koca kıçı sağa sola sallanıyordu. Ama aralarında geçen konuşma, papazın umduğundan bambaşka oldu. 'Ncilina'nın yakında evleneceğini öğrendikten sonra, "onurlu kişi" kızının önceki davranışıyla zerre kadar ilgilenmedi ama çeyiz lafını duyar duymaz gözleri belerdi, şakaklarındaki damarlar şişti, yürüyüşü daha bir sallantılı oldu; ağzından aşağılık küfürlerle birlikte kanlı niyetlerini açıklayan sözler döküldü; kızının onurunu korumak için hiç kımıldamamış olan eli, bademlik uğrunda başkalarının kanlarını son damlasına kadar akıtmaya hazır olduğunu göstermek istercesine, sinirli sinirli pantolonunun sağ cebini kavradı.

Peder Pirrone sesini çıkarmadan onun ağız dolusu küfürlerini dinledi, sadece arada sık sık dine saygısızlık eden sözler söylediğinde aceleyle haç çıkarmakla yetindi; hepsini acımadan geberteceğini söylemekte olan Vicenzino buna dikkat bile etmedi. Bir ara duraklayınca, papaz söze başladı: "Doğal olarak, ben de bu uzlaşmaya bir katkıda bulunmak isterim. Hani rahmetli babamdan kalan mallardaki benim hakkımı belirleyen o özel anlaşma var ya, onu yırtıp Palermo'dan sana yollayacağım."

Bu sözlerin etkisi bir anda görüldü; eline geçecek mirasın değerini hesaplamakta olan Vicenzino sustu; soğuk ama güneşli havaya birden, dayısının odasını süpürürken içinden gelip bir türkü tutturan 'Ncilina'nın çatlak sesi yayıldı.

Öğleden sonra, yıkanıp paklanmış, bembeyaz gömlekler giymiş Turi Amca ile Santino geldiler. Yan yana iki iskemleye oturan nişanlılar, arada birbirbirlerine bakıp hiçbir şey söylemeden kahkahayı basıyorlardı. Gerçekten çok mutluydular, Angelina "koca bulduğu" ve bu iri-

yarı, yakışıklı oğlanı eline geçirdiği için, Santino ise babasının öğüdünü tuttuğu ve şimdi yalnız bademliğin yarısına değil bir de köleye kavuştuğu için. Yine kulağının arkasına taktığı kırmızı sardunya, artık kimseye cehennem ateşini anımsatmıyordu.

İki gün sonra Peder Pirrone, Palermo'ya dönmek için yola çıktı. Yol boyunca, hepsi hoş olmayan izlenimlerini tek tek aklından geçirdi: Pasturma yazında meyve veren o kaba saba sevda öyküsü, yoksul bir bademliğin yarısını elde edebilmek için yapılan o küçük hesaplar ve tavlamalar, son zamanlarda tanık olduğu başka olayların köylü düzeyinde birer kopyası gibiydi. Soylular içlerine kapanık ve anlaşılmaz insanlar, köylüler ise apaçık ve ne istedikleri belli kimselerdi ama şeytan hepsini küçük parmağında döndürüyordu.

Salina Konağı'nda prensi keyfi çok yerinde buldu. Don Fabrizio, bu dört günü nasıl geçirdiğini, annesine kendi selamlarını iletip iletmediğini sordu; prens, Peder Pirrone'nin annesini tanırdı; altı yıl önce konukları olan o huzurlu dul kadın, ev sahiplerinin çok hoşuna gitmişti. Prensin selamlarını tümden unutan papaz sesini çıkarmadı; sonra annesi ile kız kardeşinin efendimize saygılarını gönderdiğini söyledi ki bunu kendisi uydurmuştu ama yine de tam yalan sayılmazdı. "Efendimiz, lütfen emredin de yarın bana bir araba verilsin, Başpiskoposluktan bir evlenme izni çıkarmam gerek; yeğenlerimden biri akrabadan biriyle nişanlandı."

"Tabii Peder Pirrone, ne demek, siz arzu ettikten sonra lafı mı olur? Yalnız öbür gün benim de Palermo'ya gitmem gerek, isterseniz birlikte gideriz; yoksa çok mu aceleniz var?"

6

Kasım 1862

Prenses Maria-Stella arabaya bindi, mavi saten yastıklara dayandı, giysisinin hışırdayan kat kat eteklerini becerebildiği kadar düzeltti. Bu arada Concetta ile Carolina da arabaya binmişlerdi; annelerinin karşısına oturan kızların birörnek pembe giysilerinden ortaya hafif bir menekşe kokusu yayılıyordu. Sonra güçlü bir ayağın basamağa değmesiyle yaylı araba sallandı: Don Fabrizio biniyordu. Araba tıklım tıklım dolmuştu: Her üç jüponun çemberleri, dalga dalga ipekler kabarıyor, birbirine değiyor ve neredeyse başlarına kadar yükseliyordu; eteklerin altından değişik ayakkabılar görünüyordu; kızların ipek iskarpinleri, prensesin kızıl kahverengi pabuçları ve prensin rugan potinleri; herkes birbirinden rahatsız olmuş, kimse nereye basacağını bilemiyordu.

Merdivenin iki basamağı katlandıktan sonra uşağa emir verildi: "Ponteleone Sarayı'na!" Uşak arabanın arkasına bindi, yularları tutan seyis kenara çekildi, arabacı hafifçe dilini şaklattı ve yaylı, kayar gibi yola koyuldu.

Baloya gidiyorlardı.

Palermo sosyetesi o sıralarda geçici eğlence dönemlerinden birini yaşıyor, her gün bir balo veriliyordu. Piemonte'lilerin gelişinden ve Aspromonte Olayı'ndan sonra, artık şiddet ve yağmalar bittiğinden, "sosyete"yi oluş-

turan birkaç yüz kişi, hep aynı kişiler, her gün buluşmaktan ve hâlâ hayatta oldukları için birbirlerini kutlamaktan usanmıyorlardı.

Değişik ama yine de birbirinin tıpatıp aynısı partiler o kadar sık veriliyordu ki, her akşam arabayla San Lorenzo'ya kadar gitmemek için, Salina ailesi üç haftadır kentteki saraylarına taşınmıştı. Kadınların giysileri, tabutları andıran uzun, siyah kutularda Napoli'den gelir, şapkacıların, berberlerin ve ayakkabıcıların delice koşuşturmaları başlar, sabırları tükenmiş uşaklar terzilere heyecanlı pusulalar taşıyıp dururlardı. Gerek ailenin saygınlığı ve saraylarının görkemi, gerekse çağrılanların sayısı bakımından Ponteleone Balosu, o kısa mevsimin en önemli balosu olacaktı; Salina'lar içinse ayrı bir özelliği vardı çünkü yeğenlerinin güzel nişanlısı Angelica'yı "sosyete"ye tanıtacaklardı.

Saat henüz on buçuktu; eğlencenin en civcivli ânında görünmesi gereken Salina prensi için daha çok erkendi; ama bu kez, parlak davetiyelerde yazılı saate harfi harfine uyacak olan (zavallıcıklar daha bu gibi şeyleri bilmezlerdi) Sedàra'lar gelmeden önce orada olmak için erken gitmek zorundaydı. Onlara bir çağrı yollanmasını sağlamak kolay olmamıştı. Kimse onları tanımıyordu ve Prenses Maria-Stella on gün önceden Margherita Ponteleone'yi ziyaret etmek zorunda kalmıştı; tabii her şey yolunda gitmişti ama yine de bu, Tancredi'nin nişanlanmasının Leopar'ın nazik pençesine sapladığı küçük dikenlerden biriydi.

Ponteleone Sarayı'na kadar olan kısa yol karanlık, karışık ve dar sokaklardan geçtiği için araba çok ağır ilerliyordu: Salina Sokağı, Valverde Sokağı, balmumundan heykelcikleriyle gündüzleri ne kadar neşeli ise geceleri de o oranda iç karartıcı olan Bambinai Yokuşu. Uyuyan ya da uyur gibi yapan ışıksız evlerin arasından geçerken kaldırımlara vuran nal sesleri çok yavaşlamıştı.

Baloyu sıkıcı bir sosyete zorunluğu değil de bir eğlence sayan o akıl sır ermez kızlar, aralarında alçak sesle, neşeli neşeli konuşuyorlardı; Prenses Maria-Stella, küçük nişadıruhu şişesinin içinde bulunduğundan emin olmak istercesine çantasını yokladı; Don Fabrizio, Angelica'nın güzelliğinin, onu hiç görmemiş olan bütün o insanların üzerinde yapacağı etkiyi ve şanslı Tancredi'nin, onu çok iyi tanıyan kimselerde uyandıracağı kıskançlığı düşünüp keyifleniyordu. Ama mutluluğuna gölge düşüren bir şey aklını kurcalamaktaydı: Don Calogero'nun frakı nasıldı? Kuşkusuz, Donnafugata'da giydiği gibi değildi: Tancredi, kendisine teslim edilen Don Calogero'yu en iyi terziye sürüklemiş, hatta provalarda bile bulunmuştu; geçen gün, görünüşe göre, sonuçtan memnundu ama yalnız kaldıkları bir sırada dayısına, "Frak olabileceği kadar iyi ama Angelica'nın babasının şık olması olanaksız," demişti. Bu yadsınamaz bir gerçekti. Ama Tancredi, adamın sinekkaydı tıraş olacağını ve pırıl pırıl boyanmış ayakkabılar giyeceğini garanti etmişti. Bu da bir şeydi!

Babbinai Yokuşu'nun San Domenico Bazilikası'na çıkan başında araba durdu; hafif bir çan sesi duyuldu ve köşeden, elinde kutsal ekmek kabı ile bir papaz göründü, arkasından gelen küçük çömezi, altın işlemeli beyaz bir şemsiyeyi papazın başı üstünde tutuyordu; önde giden bir başka çömez, yanan kocaman bir mum taşıyor ve sağ elindeki gümüş çanı keyifli keyifli sallıyordu. Bu Yağ Sürme Ayini, o kol demirleri sürülmüş evlerden birinde, birisinin can çekişmekte olduğuna işaretti. Don Fabrizio arabadan indi ve kaldırıma diz çöktü, kadınlar haç çıkardılar, çan sesi San Giacomo'ya giden dar sokaklarda yavaş yavaş duyulmaz oldu; yaylı araba ve olumlu bir uyarmayla vicdanları sızlayan içindekiler yeniden, artık çok yaklaştıkları varış noktalarına doğru yollandılar.

Ponteleone Sarayı'na varınca girişteki kemerin altında indiler ve araba, daha önce gelenlerin parıltısı ve at kişnemeleri arasında avlunun bir ucunda gözden kayboldu.

Geniş merdiven iyi bir mermerden değildi ama çok görkemliydi; her basamağa yerleştirilmiş kır çiçeklerinden havaya bir köy kokusu yayılıyordu; iki kat arasındaki sahanlıkta kımıldamadan duran, pudralı perukalar takmış iki uşağın koyu kırmızı üniformaları, çevrenin gümüş beyazlığına canlı bir renk katıyordu. Yaldızlı parmaklıkları olan iki yüksek pencerenin ardından gülüşmeler ve çocuk sesleri geliyordu: Baloya katılmalarına izin verilmeyen Ponteleone'lerin torunları konuklarla alay ederek öç alıyorlardı. Kadınlar giysilerinin ipek kıvrımlarını düzelttiler; kolunun altında *gibus*'u[1] ile merdivenleri çıkmakta olan Don Fabrizio, bir basamak aşağıda olmasına karşın onlardan bir baş uzundu. Birinci salonun kapısında ev sahipleri duruyordu: Gözleri sert bakışlı olmasaydı, ak saçlı ve göbekli Don Diego avam tabakadan biri sayılabilirdi; başında pırıl pırıl parlayan tacı ve boynunda üç sıra zümrüt kolyesiyle gaga burunlu Donna Margherita, ihtiyar bir papazı andırıyordu.

"Erken geldiniz! Çok daha iyi! Ama merak etmeyin, *sizin* konuklarınız daha görünmediler." Leopar'ın duyarlı tırnaklarının altına giren bir saman çöpü, kendisini çok rahatsız etti. "Tancredi de geldi!"

Gerçekten, salonun öbür köşesinde incecik, kara bir suyılanını andıran yeğeninin çevresini sarmış üç-dört genç, kuşkusuz onun anlattığı açık saçık öykülere kahkahalarla gülüyordu. Ama Tancredi'nin her zamanki huzursuz bakışları giriş kapısındaydı. Dans başlamıştı ve üç, dört,

1. Bastırılıp yassı hale getirilebilen yaylı, silindir şapka. (Ç.N.)

beş, altı oda ötedeki dans salonundan orkestranın sesi geliyordu.

"Aspromonte'de çok başarılı olan Albay Pallavicino'yu da bekliyoruz."

Ponteleone prensinin bu sözleri basit gibi görünüyordu ama aslında öyle değildi. Yüzeyde hiçbir politik anlamı olmayan bu sözler sadece, generalin ayağına isabet eden ve büyük bir incelik, özen ve neredeyse duyarlılıkla atılan bir kurşunu övmek için söylenmiş gibiydi; daha sonra, Calabria Dağları'nda bir kestane ağacının altında yatan yaralı kahramanın önünde şapka çıkarmalar, diz çöküp el öpmeler olmuştu. Garibaldi bile gülümsemişti, hem haklı olarak alay edercesine değil, heyecanla gülümsemişti (ne yazık ki General Garibaldi mizah yeteneğinden yoksundu). Ponteleone'nin soylu yüreğinin daha derin bir köşesinde ise bu sözlerin teknik bir anlamı vardı ve albayı, iyi önlemler aldığı, taburlarını iyi düzenlediği ve Landi'nin Calatafimi'de şaşırtıcı bir biçimde beceremediği işi yapıp hasmını alt ettiği için kutlamak istiyordu. Prens Ponteleone, yüreğinin en derininde ise albayın, Garibaldi'yi durdurup yenmek, yaralamak ve yakalamakla "iyi ettiğini", böylece eski ve yeni durum arasında o kadar zorlukla erişilen uzlaşmayı kurtardığını düşünüyordu.

Sanki bu övgülü sözler ve daha da gönül okşayıcı düşüncelerle çağrılmış gibi, albay merdivenlerde göründü. Sol bileği eğri kılıcına dayalı, tüylü şapkası koltuğunun altında, şişkin kruvaze ceketli üniformasıyla zincir, apolet, mahmuz ve madalya şakırtıları arasında ilerliyordu. Sosyete yaşamını iyi bilen, kibar tavırlı ve artık tüm Avrupa'nın öğrendiği gibi, derin anlamlı el öpmelerde uzmanlaşmış bir adamdı; o akşam kolonya kokulu bıyıklarını eline sürdüğü her kadın, basının o kadar yücelttiği tarihsel dakikayı etkin biçimde yeniden anımsadı.

Ponteleone'lerin yağdırdıkları övgülere katlandıktan ve Don Fabrizio'nun uzattığı iki parmağı sıktıktan sonra Pallavicino kendini, köpük köpük dalgalar gibi kabaran nefis kokulu kadınlar arasında buldu: "Ağladım kontes, çocuk gibi ağladım," ya da, "Bir melek gibi güzel ve erinçliydi," gibi bölük pörçük tümceler duyuluyordu. Onun bu erkekçe duygusallığı, komutasındaki nişancıların savaşkanlıklarıyla güvenleri perçinlenmiş kadınları büyülemişti.

Angelica ile Don Calogero geç kalmışlardı; Salina'lar tam öbür salona geçmeyi düşünüyorlardı ki birden Tancredi çevresindekilerden ayrılıp yıldırım gibi giriş kapısına koştu: Beklenenler gelmişti. Angelica'nın pembe giysisinin kabarık kıvrımlarından bembeyaz omuzları, güçlü ve yumuşak kolları görünüyordu; dümdüz genç boynunun üstünde yükselen küçük ve kibirli başı mahsustan gösterişsiz incilerle süslenmişti. Uzun eldiveninin aralığından küçük değil ama çok biçimli elini çıkardığı zaman, parmağında parlayan Napoli safiri görüldü. Onu izleyen Don Calogero, parlak bir güle bekçilik eden küçük bir fareyi andırıyordu; bu kez giysileri, şık değilse bile efendiceydi; tek yanlışı, yakın bir zaman önce kendisine verilen İtalya tacı haçını yakasına takmış olmasıydı ama çok geçmeden bu nişan Tancredi'nin frakının gizli ceplerinden birine girip gözden kayboldu.

Nişanlısı, Angelica'ya seçkinliğin temel kuralı olan kayıtsız ve dingin olmayı öğretmişti ("Yalnız benimle açık yürekli ve gürültücü olabilirsin sevgilim; tüm başkaları için, birçoklarından daha üstün ve herkesle eşit değerde olan geleceğin Falconeri prensesisin"); bu yüzden Angelica'nın ev sahiplerini selamlaması candan değil ama bakire utangaçlığı, "yeni soylu" kurumu ve gençlere özgü çekiciliğin çok ölçülü bir karışımıydı.

Eninde sonunda Palermo'lular da İtalyan'dır, yani güzelliğin çekiciliğine ve paranın saygınlığına herkesten çok kapılırlar; ayrıca Tancredi, bütün yakışıklılığına karşın beş parasız olduğu dillerde dolaştığından, pek istenmeyen bir koca adayıydı (bu düşüncenin ne kadar yanlış olduğu sonraları, artık iş işten geçtikten sonra anlaşıldı); bu yüzden, evlenme çağında olan kızlardan çok, evli kadınlar tarafından beğenilirdi. Bu erdemlerin ve kusurların karışımı, Angelica'nın beklenmedik bir içtenlikle karşılanmasına neden olmuştu; doğrusunu söylemek gerekirse, birkaç delikanlı, para dolu böylesine güzel bir vazoyu kendileri bulamadıkları için herhalde hayıflanmıştı ama Donnafugata, Don Fabrizio'nun topraklarındaydı ve kendisi bu hazineyi bulmuş, sonra da sevgili Tancredi'sine devretmişse, arazisinde bir kükürt madeni bulmuş olsaydı duyulabilecek kıskançlıktan daha fazlasını hissetmek abesti: Kendi malıydı ve başka söylenecek söz yoktu.

Öte yandan, bu geçici içerlemeler bile o gözlerin ışıkları altında eriyip gitmişti: Bir ara genç kızın çevresi, onunla tanıştırılmak ve kendisini dansa kaldırmak için itişip kakışan gençlerle sarıldı; Angelica hepsine o çilek dudaklarıyla gülücükler yağdırdı ve dans programını gösterdi; her polkanın, mazurkanın ve valsin karşısında, sahip çıkan imza vardı: Falconeri. Genç kızlardan kendisine "birbirimize sen diyelim" önerileri yağan Angelica, bir saate kalmadan, annesinin yabanıllığı ve babasının cimriliğinden haberleri bile olmayan bu insanlar arasında kendisini çok rahat hissetmeye başladı.

Angelica davranışında bir an bile çelişkiye düşmedi: Asla tek başına dalgın dalgın ortalıkta dolaştığı görülmedi; kolları asla gövdesinden fazla uzaklaşmadı; sesi öbür kızların (aslında epey tiz olan) "diyapazon"un asla üstüne çıkmadı. Çünkü bir gün önce Tancredi, "Bak sevgi-

lim," demişti, "biz (artık sen de bizden sayılırsın) evlerimize ve eşyalarımıza her şeyden çok bağlıyız ve onlara gösterilecek bir özensizlik kadar bizi inciten şey yoktur; onun için her şeye dikkat et ve her şeyi övmeye bak; zaten Ponteleone Sarayı buna layıktır; ama sen artık her gördüğüne şaşıp kalan bir taşralı olmadığın için övgülerinde ölçülü ol, hayranlık göster ama hep önce görmüş olduğun çok daha güzel ve seçkin bir örnekle karşılaştırma yap." Donnafugata Sarayı'na yaptığı uzun ziyaretler Angelica'ya çok şey öğretmişti: O akşam tek tek bütün duvar halılarına hayranlığını belirtti ama Pitti Sarayı'ndakilerin daha güzel kenar süsleri olduğunu söyledi; Dolci'nin bir *Madonna*'sını övdü ama *Granduca*'nın tablosundakinin daha üzgün bir ifadesi olduğunu hatırlattı; hatta, bazen bir çığlıkla hizmetine koşan bir gencin getirdiği bir dilim pastanın bile çok güzel ve neredeyse Salina'ların aşçısı Mösyö Gaston'un pastaları kadar lezzetli olduğunu söyledi. Mösyö Gaston aşçıların Raffaello'yu ve Pitti'dekiler de duvar halılarının Mösyö Gaston'ları sayıldığından, hiç kimse sesini çıkaramadı; tam tersine, bu karşılaştırmalardan övünç duydular ve o akşamdan sonra Angelica, uzun yaşamı boyunca hiçbir geçerli nedeni olmayan bir şöhrete, kibar ama dediğinde direnen bir sanat uzmanı ününe kavuştu.

Angelica başarı üstüne başarı kazanırken Maria-Stella bir kanepeye oturmuş iki eski arkadaşıyla dedikodu yapıyor Concetta ile Carolina, çekingenlikleriyle, yanlarına yaklaşan nazik gençleri buz gibi donduruyor, Don Fabrizio ise salonlarda dolaşıp duruyor, karşılaştığı hanımların ellerini öpüyor, selamlamak istediği erkeklerin omuzlarını acıtıyor ve yavaş yavaş keyfinin kaçtığını hissediyordu. En başta sarayı beğenmemişti: Ponteleone'ler yetmiş yıldır eşyalarını yenilememişlerdi ve her şey hâlâ Prenses Maria-Carolina zamanındaki gibiydi; modern

zevki olduğuna inanan Don Fabrizio öfkelenmişti: "Hey ulu Tanrım! Diego'nun geliriyle bütün bu büfeleri, bu donuk aynaları atmak işten bile olmamalı! Şöyle gül ağacından ve 'pelüş' kaplı doğru dürüst eşyalar alsa da hem kendisi rahat etse hem de konuklarını, bu yeraltı gömütlüğünde dolaşmak zorunda bırakmasa olmaz mı? En sonunda söyleyeceğim kendisine!" Ama hiçbir zaman Diego'ya bunları söylemedi çünkü bütün bu düşünceler salt keyifsizliğinden ve içindeki çelişkiden ileri geliyordu; az sonra hepsi unutuldu; kendisi de San Lorenzo'da olsun, Donnafugata'da olsun, hiçbir şeyi değiştirmedi ama yine de bütün bunlar huzursuzluğunu artırmaya yetti.

Balodaki kadınları da beğenmemişti: Yaşlılardan iki üç tanesi eski sevgililerindendi ve şimdi onları yılların ve gelinlerinin ağırlığı altında ezilmiş görünce yirmi yıl önce nasıl olduklarını anımsamakta güçlük çekti ve en güzel yıllarını bu pasaklı karıların peşinde koşmakla (ve onları tavlamakla) geçirdiğini düşünüp kendi kendine kızdı. Bir-iki tanesinin dışında genç kızlarda bile iş yoktu: Palma düşesinin gri gözlerini ve kibar davranışını beğendi ve genç olsaydı Tutù Làscari'yle eşsiz bir beraberlik kurabileceğini düşündü. Ama öbürleri... Bereket Donnafugata'nın karanlığından bir Angelica çıkmış da Palermo'lulara güzel kadın nasıl olur göstermişti.

Haksız da sayılmazdı: O yıllarda ya cinsel uyuşukluk ya da yurtluk hesapları yüzünden kuzenler arasında çok sık rastlanan evlenmeler, beslenmede protein azlığı, fazla hamur işi yiyecekler, temiz hava ve hareketten uzak kalma sonucu, salonlar inanılmaz derecede kısa boylu, akıl almaz kertede esmer tenli ve çekilmez biçimde kıkırdayan kızlarla doluydu. Küme küme olup, bazen bir çığlıkla ödleri kopmuş genç erkekleri çağıran bu kızlar sanki sadece, kurbağalarla dolu bir havuzda yüzen o güzelim

Eleonora Giardinelli ya da sarışın Maria Palma gibi üç-dört hoş yaratığa bir ortam ve arka plan oluşturmaya yarıyorlardı. Don Fabrizio baktıkça daha beter sinirleniyordu. Bir ara ortadaki kocaman bir pufta bu yaratıklardan bir sürüsünün oturmakta olduğu uzun ve geniş bir koridordan geçerken, yalnız kalmaya ve soyut düşüncelere alışmış olan prens, bir sanrı görür gibi oldu: Birden kendisini hayvanat bahçesinde yüzlerce maymuna bakmakla görevli birisi sandı; maymunlar her an avizelere tırmanıp kuyruklarından asılarak sağa sola sallanacak, kıçlarını gösterip çığlıklar ve diş gıcırdatmalar arasında aşağıda sakin sakin oturanlara fındık kabukları atacakmış gibiydiler.

Garip ama onu bu hayvanlar âlemi sanrısından çekip çıkaran, dinsel bir yakarış oldu: Gerçekten de, kabarık etekli bu maymunlardan tekdüze bir dua gibi kutsal sözler geliyordu; zavallı kızlar boyuna, "Maria! Maria!" diye yineliyorlardı. "Maria! Ne güzel saray!", "Maria! Albay Pallavicino ne yakışıklı adam!", "Maria! Ayaklarım ağrıyor!", "Maria! Karnım acıktı! Büfe ne zaman açılacak?" Bakire seslerin Meryem Ana'ya bu yakarışları tavanlarda yankılanırken, maymunlar yeniden kızlara dönüştü çünkü Brezilya ormanlarının *ouistiti*'lerinin[1] Katolik dinine geçtikleri henüz duyulmamıştı.

Hafiften içi bulanan prens yandaki salona geçti: Burada ise bambaşka ve düşman bir erkek kabile yerleşmişti; gençler dans ettiklerinden oturanların hepsi yaşlı, kendi akranıydı. O da yanlarına oturdu. Burada Kutsal Meryem'in adı boş yere ağza alınmıyor ama bu kez boyuna basmakalıp, beylik sözler söyleniyordu. Bu adamlara göre Don Fabrizio "aykırı" biriydi; matematiğe olan ilgisi

1. (Fr.) Bir maymun türü. (Ç.N.)

bir sapıklık ve neredeyse günah sayılmıştı ve gerçekten Salina prensi olmasaydı ve başarılı bir binici, yorulmaz bir nişancı ve epey zampara diye bilinmeseydi, teleskopları ve gezegen çekimlerini ölçen aletleri yüzünden onu aralarından atmışlardı bile. Yine de kendisiyle fazla konuştukları yoktu; çünkü ağır gözkapaklarının altından bakan soğuk mavi gözleri karşısındakileri çileden çıkarır ve çoğu zaman, sandığı gibi kendisine saygı duyduklarından değil, salt ondan çekindiklerinden, tek başına kalırdı.

Yerinden kalktı; can sıkıntısı derin bir üzüntüye dönüşmüştü. Buraya gelmekle kötü etmişti. Stella, Angelica ve kızlar pekâlâ onsuz da baloya gelebilirlerdi; kendisi de şu anda Salina Sokağı'nda, sarayın en üst katındaki küçük çalışma odasında, çeşmenin şırıltısını dinleyerek yıldızları kuyruklarından yakalamaya çalışıyor olurdu. "Nasıl olsa bir kere geldik, şimdi kalkıp gitmek ayıp olur. Gidip dans edenlere bakalım."

Dans salonu altınlar içinde göz kamaştırıyordu: Çerçeveleri sıvama yaldızlı, altın sarısı kapılar, yıldız yıldız parlayan aynı renkte pervazlar ve pencereleri örten süslü panjurların üstündeki gümüş rengi, incecik telkâri oymalar odayı, değersiz bir dünyanın dışında, şahane bir mücevher kutusuna döndürmüştü. Bunlar, günümüz dekoratörlerinin kullandıkları gösterişli yaldızlar değil, bazı kuzeyli çocukların saçları gibi soluk sarı, güzelliği gösterip pahayı unutturmak için, artık yitirilmiş bir utangaçlıkla, kıymetlerini belli etmeyen altın kaplamalardı; kapıların üstündeki rokoko çiçek demetleri o kadar soluk renkliydi ki avizelerden yansıyan ışığın hafif pembeliği gibi duruyordu.

Bu açıklı koyulu güneş tonları, bu renk renk pırıltılar ve gölgeler, kapıda siyah giysisi içinde dimdik duran Don Fabrizio'nun yüreğine acılar doldurmuştu; bu ola-

ğanüstü biçimde soylu salon, aklına köy manzaralarını getirmişti: Sarının tüm tonlarından oluşan renkler, esrimiş, zorba güneşten merhamet dilenir gibi uzanan geniş Donnafugata tarlalarını anımsatıyordu; bu odada da, ağustos ortalarında kendi topraklarında olduğu gibi, harman çoktan devşirilip başka yere kaldırılmış, ortalıkta yalnız işe yaramaz saman çöpleri ve anızlar kalmıştı. Ilık havada dalgalanan vals titreşimleri Don Fabrizio'ya, o kuru toprakların üstünde kendi dertleriyle esen rüzgârları düşündürdü, bu rüzgârlar vardı ve hep olacaktı; dün, bugün, yarın, sonsuzluğa dek. Aralarında, kan bağıyla olmasa bile, kendine çok yakın saydığı kimselerin de bulunduğu dans eden kalabalık, iğreti karabasanlardan daha kalıcı olan geçmiş anılardan örülme bir düş gibiydi. Tavanda, yaldızlı kanepelere uzanmış tanrılar, amansız bir yaz göğünden olduğu gibi, gülümseyerek aşağı bakıyorlardı. Kendilerini ölümsüz sanıyorlardı ama Pennsylvania eyaletinin Pittsburgh kentinde yapılmış bir bomba, 1943'te bunun aksini kanıtlayacaktı.

"Çok güzel prens, çok güzel! Altının bugünkü fiyatıyla artık böyle güzel kaplamalar yapmıyorlar." Sedàra yanına yaklaşmıştı, fıldır fıldır gözleri odada dolaşıyor, güzelliklere kayıtsız, salt parasal kıymetleri hesaplıyordu.

Don Fabrizio birden ondan tiksindiğini hissetti: Tükenmez açgözlülükleri, para hırsları ve çevirdikleri karanlık işlerle yükselen Sedàra ve onun gibi yüzlercesi idi bu sarayları karartan ölüm duygusun nedeni; dans eden siyah giysili adamlar, şimdi kendisine yitik koyaklarda kokmuş avlar arar gibi dönüp duran kuzgunları anımsatıyorsa, suç yine, aşağılık duyguları ve bir türlü parlayamamış olmaktan gelen hınçlarıyla, Sedàra ve hempalarındaydı. İçinden onu terslemek ve defolup gitmesini söylemek geldi. Ama yapamazdı; burada konuktu ve sevgili Angelica'nın babasıydı. Belki o da tüm ötekiler gibi mutsuzdu.

"Güzel Don Calogero, çok güzel. Ama en güzel, dans eden sevgili çocuklarımız." Angelica ile Tancredi tam o sırada önlerinden geçiyordu, Tancredi'nin eldivenli eli kızın belinde, birbirlerini sımsıkı kucaklamış, göz gözeydiler. Erkeğin siyah frakıyla iç içe gibi görünen kızın pembe giysisi, garip bir mücevher gibi duruyordu. Birbirlerinin kusurlarını görmeden, yazgının uyarmalarını duymadan, tüm yaşamları bu salonun yerleri gibi parlak ve kaygan olacakmış gibi boş hayallere kapılmış, senaryoda zehir ve mezar da bulunduğundan habersiz, rejisörün kendilerine verdiği Romeo ve Juliet rollerini oynayarak dans eden bu genç sevgililer, belki en acınacak durumda olanlardı. Ne biri ne öteki iyi yürekliydi, ikisi de kendilerine göre hesaplar yapıyor ve gizli emeller besliyordu ama yine de tatlı ve içe dokunur bir halleri vardı. Erkeğin kızın kulağına fısıldadığı alaycı ve tatlı sözler, kızın saçlarının nefis kokusu ve alın yazılarında ölüm olan iki gövdenin birbirlerine böyle sımsıkı sarılışı, o karanlık ama yine de saf hırsları silip götürmüş gibiydi.

Genç çift uzaklaştı; önlerinden, daha az güzel ama aynı şekilde içe dokunan, her biri kendi kısa süreli körlüğünde yüzen başka çiftler geçti. Don Fabrizio yüreğinin yumuşadığını hissetti: Tiksinti yerini acıma duygusuna bırakmıştı; beşikten önce ve son titremenin ötesindeki o iki karanlık arasında kendilerine bağışlanan küçücük ışığın tadını çıkarmaya çalışan bu geçici yaratıklara acıdı. Kesin ölüme mahkûm olanlara hiç kızılır mıydı? Altmış yıl önce Mercato Meydanı'nda, ölüm cezasına çarptırılanlara onur kırıcı sözler söyleyen balıkçılar gibi olmak demekti bu. Puflara oturmuş küçük maymunlar da, kendi akranları olan o salaklar da zavallı insanlar, mezbahaya götürülmek üzere geceleri meleyerek kent sokaklarında güdülen sürüler gibi içler acısı ama kurtarılmaları olanaksızdı; er geç her birinin kulağına, üç saat önce San

Domenico'da çalınan çanlar erişecekti. Sonsuzluktan başka hiçbir şeyden tiksinmemek gerekti.

Üstelik salonları dolduran bütün bu insanlar, bu çirkin kadınlar, bu aptal erkekler, bu kendini beğenmiş her iki cins, onun kanındandı, kendisiydi; ancak onlar onu anlayabilirdi, ancak onlarla birlikteyken kendini rahat hissedebilirdi. "Belki ben daha akıllıyım, kuşkusuz onlardan daha bilgiliyim ama hepimiz aynı soydanız, onlarla dayanışma içinde olmalıyım."

Giovanni Finale ile kaşkaval peyniri fiyatlarında bir artış olasılığından konuşan Don Calogero'nun bu mutlu olaydan dolayı gözlerinin baygınlaşıp tatlılaştığını fark etti. Hiç pişmanlık duymadan oradan sıvışabilirdi.

O âna kadar içinde kabaran öfke kendisine güç vermişti; şimdi rahatlayınca birden yorgunluk bastırdı; saat de iki olmuştu. Tamam, tamam, o sevdiği ve dost saydığı ama yine de sıkıcı insanlardan uzak, sakin sakin oturacak bir yer aradı. Çok geçmeden buldu: küçük, sessiz, aydınlık ve boş olan kitap odası. Oturdu, sonra küçük bir masanın üstünde duran sudan içmek için yine ayağa kalktı. Gerçek bir Sicilyalı gibi, "Sudan iyisi yok," diye düşündü ve dudaklarındaki damlaları silmedi. Yine yerine oturdu. Kitaplık hoşuna gitmişti; çok geçmeden rahatladı, burası kendisini itmemişti çünkü az kullanılan bütün odalar gibi kişiliği olmayan bir yerdi. Ponteleone burada oturup vakit kaybedecek tipten değildi. Karşısında duran bir resme bakmaya başladı. Greuze'nin *Doğru'nun Ölümü* tablosunun iyi bir kopyasıydı. İhtiyar adam yatağında, karmakarışık beyaz çarşaflar arasında can çekişmekteydi; çevresinde kederli yüzlü erkek torunları ve kollarını tavana doğru kaldırmış kız torunları vardı. Kızlar sevimli ve iç gıcıklayıcıydı, açık saçık giyimleri üzüntüden çok cinselliği anımsatıyordu, tablonun gerçek konusunun

onlar olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Don Fabrizio, yine de bir an için Diego'nun bu acı sahneyi hep karşısında tutmasına şaştı ama sonra bu odaya ancak yılda bir kez girdiğini düşünüp yatıştı.

Birden kendi kendine, "Acaba benim ölümüm de bu tablodaki gibi mi olacak?" diye sordu; büyük bir olasılıkla evet; yalnız herhalde çarşaflar o kadar temiz olmazdı (ölüm döşeğindekilerin çarşaflarının her zaman salya, dışkı ve ilaç lekeleri içinde olduğunu bilirdi), "Bir de, umarım, Tanrı yardım eder de Concetta, Carolina ve ötekiler daha edepli giyinirler," diye düşündü. Ama genelde durum değişmeyecekti. Her zamanki gibi, başkalarının ölümünü düşünmek ne kadar huzurunu kaçırırsa, kendininkini kafasında canlandırmak onu o kadar rahatlattı; bu acaba, kendi ölümünün eninde sonunda, tüm dünyanın da sonu olacağından mı kaynaklanıyordu?

Sonra Kapuçinlerin manastırındaki aile mezarını tamir ettirmesi gerektiğini düşünmeye başladı. Yazık ki artık yeraltı odalarında ölüleri boyunlarından asıp yavaş yavaş mumyalaşmalarını izlemeye izin verilmiyordu: upuzun boyu ve iri cüssesiyle kendisi o duvarda ne görkemli dururdu, derisi kurumuş yüzündeki durağan gülümseme ve beyaz pikeden uzun donuyla kızları nasıl korkuturdu! Ama yok, ona herhalde en güzel giysilerini, belki de şu anda üstünde olan frakı giydirirlerdi.

Kapı açıldı. "Koca Dayı, bu akşam harika görünüyorsun. Frak nefis yakışmış. Nereye bakıyorsun öyle? Yoksa ölümü mü tavlamaya çalışıyorsun?"

Tancredi, Angelica'yla kol kolaydı; ikisi de hâlâ dansın kösnülü etkisi altında ve yorgundular. Angelica oturdu, şakaklarını kurulamak için Tancredi'den bir mendil istedi. Don Fabrizio kendininkini uzattı. İki genç en küçük bir ilgi duymadan tabloya bakıyordu. Her ikisi için de ölüm, sadece zihinsel bir kavramdı, yani bir bilgi verisi

olup iliklerine kadar işleyecek bir deneyim değildi. Evet, kuşkusuz ölüm vardı ama başkalarına olan bir şeydi. Don Fabrizio, gençlerin acıları daha derinden duymalarının nedeni, ta içlerinden bu yüce avuntuyu tanımamalarıdır, diye düşündü, yaşlılar için emniyet çıkışı daha yakındı.

Angelica, "Prens," dedi, "burada olduğunuzu duyduk, hem biraz dinlenmeye hem de sizden bir şey istemeye geldik; umarım beni kırmazsınız." Gözleri kurnaz kurnaz gülüyordu, elini de Don Fabrizio'nun koluna koymuştu: "Gelecek mazurkayı benimle yapmanızı rica etmek istiyorum. Ne olur, evet deyin, yaramazlık yapmayın; harika dans ettiğinizi hepimiz biliyoruz." Prens çok mutlu olmuş, birden dinçleşmişti. Kapuçinlerin mezarlığı kimin umurundaydı? Tüylü yanakları hazdan titriyordu. Ama mazurka işi onu biraz korkutmuştu; bu asker gibi, topuklar yere vurularak dönülen dans, onun eklemlerine göre değildi. Angelica'nın önünde diz çökmek büyük bir zevkti ama ya sonra ayağa kalkamazsa?

"Çok teşekkür ederim Angelica, beni gençleştirdin. İsteğine uymaktan çok mutlu olurum ama mazurka olmaz; lütfen ilk valsi bana ayır."

"Gördün mü Tancredi, dayı ne kadar iyi. Senin gibi kapris yapmıyor. Biliyor musunuz prens, size sormamı istemiyordu, sizi kıskanıyor."

Tancredi güldü: "İnsanın böyle yakışıklı ve kibar bir dayısı olunca, kıskanmamak elde mi? Ama neyse, bu seferlik karşı koymayacağım." Üçü de gülümsedi. Don Fabrizio, kendisini sevindirmek için mi yoksa onunla alay etmek için mi bu öneriyi aralarında kararlaştırdıklarını anlayamamıştı. Hiç önemi yoktu; ikisi de çok candan çocuklardı.

Kapıdan çıkarken Angelica eliyle bir koltuğu okşadı: "Ne zarif kumaş, çok hoş bir rengi var; ama sizin konağınızdakiler prens..." Gemi, çizilen rotasını izliyordu. Tanc-

redi söze karıştı: "Yeter Angelica. Mobilyalar hakkında bilgin olsun olmasın, ikimiz de seni seviyoruz. Bırak iskemleleri de gel dans edelim."

Don Fabrizio dans salonuna giderken Sedàra'nın hâlâ Giovanni Finale'yle konuşmakta olduğunu gördü. Kulağına *russella, primintìo, marzolino* gibi sözler çalındı; tohumluk buğday cinslerinin yararlarını konuşuyorlardı. Prens, Finale'nin, tarımsal alandaki denemeleri ile batırdığı yurtluğu Margarossa'ya yakında Sedàra'yı davet edeceğini sezinledi.

Angelica ile Don Fabrizio çok görkemli bir çift oluşturuyorlardı. Prensin kocaman ayakları inanılmaz bir duyarlılıkla deviniyor, kızın saten iskarpinlerine asla değmiyordu; iri pençesi onun belini sertçe kavramış, çenesi saçlarının insana her şeyi unutturan dalgalarına değiyordu. Angelica'nın dekoltesinden *bõuquet à la Maréchale* esansıyla karışık bir genç kız ve taze ten kokusu yükseliyordu. Prensin aklına Tumeo'nun sözleri geldi: "Kızın çarşafları cennet gibi kokar garanti." Yakışıksız, kaba sözlerdi ama doğruydu. Şu Tancredi...

Angelica konuşuyordu. Doğuştan olan gururu okşandığı kadar inatçı ihtirası da bastırılmıştı. "Öyle mutluyum ki Koca Dayı. Herkes o kadar nazik, o kadar sevecen davrandı ki. Hele Tancredi, dünya tatlısıdır. Siz de dünya tatlısısınız. Her şeyi size borçluyum Koca Dayı, Tancredi'yi bile. Çünkü siz istemeseydiniz, kim bilir neler olurdu." "Ben hiçbir şey yapmadım kızım, her şeyi yalnız kendine borçlusun." Doğruydu. Hiçbir Tancredi onun güzelliğine ve gelirine karşı koyamazdı. Her şeyi ayaklar altına alıp onunla evlenirdi. Birden yüreğinde bir acı duydu: Concetta'nın gururlu ve yenik gözleri aklına gelmişti. Ama bu acı kısa sürdü. Her dönüşlerinde yaşamından bir yıl eksiliyordu; az sonra kendini yirmi yaşın-

da, daha düş kırıklığı, can sıkıntısı ve tüm öteki dertler nedir bilmeden, bu salonda Stella'yla dans eder buldu. O gece bir an için ölümü yine gözlerindeydi, "başkaları için," olduğunu düşündü.

O andaki duygularına çok uyan anılarına öylesine dalmıştı ki birden Angelica ile kendisinin dans eden tek çift olduklarını fark etti. Belki Tancredi'nin kışkırtmasıyla, herkes oturmuş onları izliyordu; karıkoca Ponteleone'ler de oradaydı, çok duygulanmış gibiydiler, yaşlı olduklarından belki anlamışlardı. Stella da yaşlıydı ama bir kapının eşiğinde durmuş, bulutlanmış gözlerle bakıyordu. Orkestra sustuğu zaman neredeyse bir alkış kopacaktı ama Don Fabrizio'nun aslansı görünümü, böyle yakışık almaz şeylere kalkmalarını engelledi.

Vals bittikten sonra Angelica, Don Fabrizio'dan masalarına gelip Tancredi ve kendisiyle birlikte yemek yemesini rica etti; prens bunu çok arzu ederdi ama o anda gençlik anıları çok canlıydı ve, "Stella iki adım ötemdeyken yaşlı bir dayıyla yemek yemek benim için ne kadar sıkıcı olurdu," diye düşündü. "Sevgililer yalnız kalmak ister; belki yabancılarla birlikte otururlar ama hiçbir zaman yaşlılarla, hele hele akrabalarla olmamalıdırlar."

"Sağ ol Angelica, hiç iştahım yok. Ayakta birşeyler atıştırırım. Tancredi ile git, beni düşünme."

Gençlerin uzaklaşmaları için bir an bekledi, sonra o da *buffet*'nin[1] bulunduğu salona girdi. Diego'nun büyükbabasının Madrid'deki elçilik görevi bittiği zaman İspanya kralı tarafından kendisine armağan edilen on iki ünlü *vermeil*[2] şamdanının aydınlattığı dar ve upuzun bir masa,

1. (Fr.) Büfe. (Y.N.)

2. (Fr.) Gümüş, bakır ve çok az miktarda altın kullanılarak elde edilen, genellikle kızıl görünümlü kaplama. (Y.N.)

salonun bir ucuna yerleştirilmişti; pırıl pırıl yüksek kaidelerin üstündeki altısı kadın altısı erkek sporcu heykelciğinin başlarında taşıdıkları altın kaplama gümüş bir dayanak, on iki şamdanın alevleriyle taçlanıyordu. Kuyumcu büyük bir ustalıkla ve çapkınca, sırtlarındaki eşit olmayan yükleri, erkeklerin ne büyük bir kolaylıkla taşıdıklarını, kızların ise nasıl zarif bir çaba içinde olduklarını çok güzel belirtmişti. Birinci sınıf, kaliteli, on iki değerli parça... O uğursuz Sedàra kuşkusuz, "Kim bilir kaç dönüm toprak eder," diye düşünürdü. Don Fabrizio, Diego'nun bir gün kendisine bu şamdanların ayrı ayrı kutularını gösterdiğini anımsadı: Yan taraflarında altın varakla Ponteleone'lerin üç parçalı arması ve İspanya Kralının adının birbirine dolanmış baş harfleri kazınmış, yeşil marokenden kocaman kutulardı.

Şamdanların ve yüksek tavana doğru koca bir piramit gibi uzanan beş kat hiç dokunulmamış "kuru" pastaların altında büyük baloların alışılagelmiş görkemli, zengin sofrası uzayıp gidiyordu: mercan renginde canlı ıstakozlar, balmumundan yapılmış gibi duran dana etinden *chaud-froid*'lar,[1] sosa bulanmış çelik ışıltılı levrekler, nar gibi kızarmış hindiler, küçük ekmeklerin üstünde yatan kemikleri çıkarılmış çulluklar, jelatin zırhlarının arasından pembe pembe parlayan kaz ciğerleri, şafak rengi galantinler ve daha düzinelerle renk renk, tadına doyum olmaz yiyecek. Sofranın iki başında, içleri yanık kehribar renginde, saydam et suyu dolu, gümüşten anıtsal iki çorba kâsesi duruyordu. Koca mutfaklardaki aşçılar bu şöleni hazırlamak için iki gün ter dökmüşlerdi.

"Vay canına, bu ne bolluk böyle! Donna Margherita bu işi biliyor. Ama benim mideme göre değil."

1. Soğuk jöle sosuyla kaplanmış pişmiş et veya deniz ürünü. (Y.N.)

Sağ tarafta pırıl pırıl kristallerle ve gümüşlerle dolu içki büfesine de yüz vermeyip soldaki pasta sofrasına yöneldi. Al atlar renginde koskoca *babà*'lar,[1] kar gibi krem şantiyle örtülü *mont-blanc*'lar,[2] beyaz bademler ve yeşil fıstıklarla dolu alacalı kekler, dağ gibi yığılmış çikolatalı profiteroller, Catania'nın bereketli topraklarının renginde ve zaten dolambaçlı yollardan oradan gelmiş iri kestaneler, pasta bıçağı girince çıtırdayarak kat kat dökülen pembe, şampanyalı, kahverengi parfeler, majör tonda melodileri andıran kiraz, daha buruk tonlarda, sarı ananas şekerlemeleri ve "Boğaz Utkusu" denen o açık yeşil fıstık pelteli, utanmaz "Bakire Pastaları" Don Fabrizio' nun bu sonunculardan aldığı iki tane, tabağında Azize Agatha'nın kesilmiş memelerinin saygısız birer karikatürü gibi duruyordu. "Kilise neden zamanında bu pelteleri yasaklamadı? Boğaz Utkusu'ymuş! (Boğaz, pisboğazlık, yani büyük günah!) Manasturlarda pişirilen ve balolarda yenen Azize Agatha'nın memeleri! Hey ulu Tanrım!"

Don Fabrizio vanilya, şarap ve pudra kokan salonda dolaşıp oturacak bir yer arıyordu. Masasından onu gören Tancredi, elini bir iskemleye koyup yer olduğunu göstermek istedi; yanında oturan Angelica, ayna gibi tuttuğu bir gümüş tabağın arkasında saçlarının bozulup bozulmadığına bakıyordu. Don Fabrizio gülümsedi ve olmaz gibilerden başını salladı. Çevresine bakınarak araştırmasını sürdürdü. Bir masadan Pallavicino'nun mutlu sesi geliyordu: "Yaşamımın en büyük heyecanı..." Tam yanında da boş bir yer vardı. Ama ne can sıkıcı herifti! Yoksa gidip yapmacık bile olsa, Angelica'nın nazik konuşmalarını, Tancredi'nin yavan şakalarını mı dinleseydi? Yok, başkalarını sıkmaktansa kendisi sıkılmak daha iyiydi.

1. Rom katılmış, kek benzeri tatlı. (Y.N.)
2. Kestaneli krem şantili tatlı. (Y.N.)

İzin isteyerek albayın yanına oturdu; kendisini görür görmez hemen ayağa kalkan adam, böylece Leopar'ın gözüne biraz girmiş oldu. Don Fabrizio bir yandan tabağındaki fıstıklı ve tarçınlı nefis pelteleri yerken bir yandan da Pallavicino'yla konuşuyor ve yavaş yavaş albayın, belki yalnız kadınlara söylediği ağdalı sözlerin ötesinde, hiç de aptal biri olmadığını anlıyordu. O da bir "efendi" idi ve yakasında taşıdığı nişancı bölüğünün coşkulu alevlerinin baskısına karşın, bağlı olduğu sınıfın temel kuşkuculuğu yine de başını kaldırmıştı. Şimdi gerek kışlada gerek ona hayran kadınlarla birlikteyken kullandığı kaçınılmaz tumturaklı sözleri bırakmış, kendisini doğduğu çevreye yakın bir ortamda bulmuştu.

"Ağustosta adamlarıma generale ateş açma buyruğu verdiğim için şimdi sol beni suçluyor. Ama siz söyleyin prens, elimde yazılı emirler varken başka ne yapabilirdim? Yalnız, itiraf etmeliyim ki Aspromonte'de, kimileri körü körüne bağnaz suratlı, kimileri profesyonel kışkırtıcı olan o birkaç baldırı çıplakla karşılaşınca, verilen emrin içimden geçenlere ne kadar uyduğunu anladım. Eğer o heriflere ateş açtırmasaydım, onlar beni ve askerlerimi dilim dilim doğrayacaklardı. Aslında bu o kadar önemli bir kayıp olmazdı ama sonra işe Fransızlar ve Avusturyalılar karışır, eşi benzeri görülmemiş bir curcuna kopar ve mucize gibi, yani nasıl kurulduğunu bir türlü anlayamadığım bu İtalya Krallığı da gümbürtüye giderdi. Size aramızda kalmak üzere söyleyeyim: O kısa ateş açma en çok Garibaldi'ye yaradı; çevresindeki o güruhtan, Zambianchi gibi, kim bilir hangi nedenlerle onu kullanan, cömert ama beceriksiz ve belki de arkalarında Tuileries ya da Farnese Sarayı olan heriflerden kurtuldu. Bunlar, Marsala Çıkarması'ndaki, aralarında en iyileri 'kırk sekiz'i (1848) yinelemenin İtalya'yı kurtaracağına inanan kimselere hiç benzemiyorlardı. General de bunun farkında-

dı çünkü önünde diz çöktüğümde –o kadar yankı yapan o olay– beş dakika önce ayağına ateş etmiş birine gösterilemeyecek bir dostlukla elimi sıktı. Ve biliyor musunuz, o uğursuz dağlardaki tek namuslu kişi olan general yavaşça bana ne dedi? 'Sağ olun albayım.' Neden bana teşekkür etti dersiniz? Sorarım size. Kendisini ömür boyu topal bıraktığım için mi? Hayır, kuşkusuz ondan değil; ama benim aracılığımla, çevresindeki kabadayılıkları, kalleşlikleri gördüğü ve belki de en kötüsü, peşindeki bu güvenilmez çömezlerin ne tür insanlar olduklarını anladığı içindi."

"Kusura bakmayın albayım ama bütün o el öpmeler, şapka çıkarmalar ve övgü sözlerinizle biraz abartmadınız mı?"

"Bütün samimiyetimle söylüyorum: hayır. Çünkü hepsi içten birer saygı belirtisiydi. O zavallı büyük adamı kestane ağacının altında, ayağının ve belki de daha çok, yüreğinin acısıyla yatarken görecektiniz! İçim burkuldu! Nasıl bir insan olduğu açıkça ortadaydı: Sakalına ve yüzündeki tüm kırışıklara karşın bir çocuk, serüven düşkünü saf bir çocuktu. Bum bum yapmak zorunda kaldığım için üzülmemek elimde değildi. Öte yandan kendimi tutmak için bir neden de yoktu. Ben genellikle kadınların elini öperim; o anda da, prens, krallığın kurtuluşunun elini öpüyordum; o da bir hanımefendidir ve biz askerler kendisine saygı göstermeliyiz."

Don Fabrizio o sırada yanlarından geçen bir uşağa bir dilim *mont-blanc* ve bir bardak şampanya getirmesini söyledi. "Siz albayım, bir şey istemez misiniz?" "Yiyecek bir şey istemem, sağ olun. Belki ben de bir kadeh şampanya alırım."

Sonra sözlerini sürdürdü; belli ki az bir şey nişancılık ve çok fazla beceri isteyen ve onun gibileri pek ilgilendiren o anıyı bir türlü aklından çıkaramıyordu. "Be-

nim nişancılarım ellerinden silahlarını alırlarken, generalin adamları sövüp sayıyordu. Hem de biliyor musunuz kime? Ona, her şeyi kanıyla ödemiş tek kişi olan generale. İğrenç bir şey ama aralarındaki birçoklarının gizli entrikalarını örtebilecek tek insan olan o çocuk kişilikli büyük adamı ellerinden kaçıracaklarını anlamışlardı. Saygılı davranışımda ölçüyü kaçırmış bile olsam, yine de mutluyum; İtalyamızda duygusallık ve el öpme konularında aşırılık diye bir şey yoktur: bildiğimiz en etkin politik savlar onlardır."

Getirilen içkiyi içti ama bu, acılığını daha da arttırmış gibiydi. "Krallık kurulduğundan beri anakaraya gittiniz mi? Çok şanslısınız. Hiç hoş bir görünüm değil. Birleşmişken olduğumuz kadar ayrı hiçbir zaman olmamıştık. Torino, başkentliği bırakmak istemiyor; Milano, idaremizi Avusturya yönetiminden daha kötü buluyor; Floransa, sanat yapıtları elinden gidecek korkusu içinde; Napoli, yitirdiği endüstriye ağlıyor; burada, yani Sicilya'da da için için, sağduyudan uzak, büyük bir bela hazırlanmakta... Şimdilik, bendenizin de sayesinde, kırmızı gömleklilerin lafı edilmiyor ama ileride edilecek. Onlar ortadan kalktıktan sonra yerlerine ayrı renkte başkaları çıkacak, sonra yine kırmızılar gelecek. Sonunda ne mi olacak? İtalya'nın Koruyucu Yıldızı var diyorlar. Kim bilir? Ama siz benden daha iyi bilirsiniz, prens, gökteki yıldızlar bile salt görünüşte durağandırlar." Belki biraz çakırkeyif olmuş, kehanetler savuruyordu. Ama bu kaygılandırıcı olasılıkları hesaba katan Don Fabrizio'nun yüreği daraldı.

Balo uzayıp gitmiş, saat sabahın altısına gelmişti; herkes bitkindi ve en aşağı üç saatten beri özlemle yataklarını düşünüyorlardı ama erken gitmek sanki balonun başarısız olduğunu söylemek ve o kadar zahmete girmiş zavallı ev sahiplerini gücendirmek olurdu.

Kadınların yüzleri kıpkırmızı, giysileri bumburuşuktu, hepsi soluk soluğaydı. "Maria! Yorgunluktan bittim! Maria! Uykusuzluktan ölüyorum!" Çarpık kravatlı erkeklerin sararmış yüzlerindeki çizgiler derinleşmiş, ağızları acılaşmıştı. Sık sık orkestranın arkasındaki karmakarışık küçük bir odaya gider olmuşlardı. Burada yirmi kadar oturak sırayla dizilmişti; o saatte çoğu tepeleme dolmuş, bazıları taşmıştı bile. Balonun bitmekte olduğunu anlayan uykulu uşaklar, avizelerdeki mumları değiştirmeyi bırakmışlardı: Küçücük kalmış mumlar, salona değişik, sisli, sanki uğursuz bir aydınlık veriyordu; bomboş büfe salonunda yalnız kirli tabaklar ve içlerindeki bir parmak şarabı, uşakların, çevrelerine göz gezdirdikten sonra içtikleri bardaklar kalmıştı. Panjurların arasından avam bir şafağın söktüğü görülüyordu.

Balo dağılıyordu; Donna Margherita'nın çevresinde veda eden bir grup toplanmıştı. "Harikaydı! Rüya gibi! Eski günleri andırıyordu!" Tancredi, köşede bir koltukta, başı arkaya düşmüş uyuyan Sedàra'yı uyandırmakta epey güçlük çekti; pantolonu dizkapaklarına kadar sıvanmış Don Calogero'nun ipek çoraplarının üstünden donu görünüyor, gerçekten tam bir köy manzarası oluşturuyordu. Albay Pallavicino'nun gözlerinin çevresinde halkalar vardı ama onu dinlemek isteyen herkese, Ponteleone Sarayı'ndan evine değil, dosdoğru kışlanın eğitim alanına gideceğini söylüyordu; baloya çağrılan askerlerin uymak zorunda oldukları değişmez gelenek buydu.

Ailesini arabaya yerleştirdikten sonra (yastıklar çiyden ıslanmıştı), Don Fabrizio eve kadar yürüyeceğini söyledi; başı ağrıyordu ve açık hava iyi gelecekti. Aslında, yıldızlara bakarak azıcık rahatlamak istiyordu. Gökte, tam başının üstünde bir-iki yıldız görünüyordu. Her zaman olduğu gibi, onlara bakmak kendisini canlandırdı: Yıldızlar çok uzaklardaydı, her şeye kadirdiler ama yine

de onun hesaplarına boyun eğerlerdi; her zaman fazla yakın, zayıf ve kavgacı olan insanların tam aksine!

Sokaklarda biraz hareket vardı: Onları çeken küçük boz eşeklerin dört katı çöp dolu bir-iki araba geçti. İki tekerlekli, üstü açık bir yük arabasındaki, az önce mezbahada kesilmiş ve dörde bölünmüş sığır, ölümün tüm arsızlığıyla iç organlarını sergilemekteydi. Arada bir yoğun ve kırmızı damlalar kaldırımlara düşüyordu.

Deniz yönündeki dar bir yan sokaktan göğün doğusu gözüne ilişti. Sonbahar sislerinden örtüsüne sarınmış Venüs oradaydı. Her zaman vefalıydı. Sabah erkenden sokağa her çıktığında, Donnafugata'da ava gittiğinde olsun, şimdiki gibi balo dönüşü olsun, Don Fabrizio'yu hep beklerdi.

Don Fabrizio içini çekti. Yıldızı ne zaman ona, parçalanmış gövdelerden ve kanlardan uzakta, kendi sonsuz kesinlik alanında, daha uzun süreli bir buluşma sözü verecekti?

7

Temmuz 1883

Don Fabrizio bu duyguyu çok iyi bilirdi. Yıllardır, içindeki can suyunun, yaşam gücünün, yani yaşamın kendisinin ve belki var olmayı sürdürme istencinin yavaş yavaş ama durmadan, bir kum saatinin dar deliğinde kümelenip teker teker biteviye akan kum tanecikleri gibi akıp gittiğini hissetmişti. İnsan yoğun biçimde kendini bir işe verdiği, tüm dikkatini bir yere topladığı anlarda kaybolan ve tıpkı sürekli bir kulak çınlaması, başka sesler dindiği zaman duyulan bir saatin tik takları gibi, en küçük bir sessizlik ya da iç gözlem ânında tüm kayıtsızlığıyla yine ortaya çıkan bu duygu, sessizlikte işitilebilen tıkırtılar gibi hep vardır ve biz duymasak bile tetikte beklediğini anlarız.

Başka zamanlarda da, ağır ağır süzülen kum taneciklerinin fısırtısını, yaşamından uzaklaşan, sonsuzluğa dek onu bırakıp giden anları duymak için, küçücük bır çaba göstermesi yeterliydi. İlk zamanlar, bu duygu herhangi bir bedensel rahatsızlıkla ilgili değildi, tam tersine, yaşam gücünün bu belli belirsiz yitimi sanki varoluşun kanıtı ve koşulu gibiydi; onun gibi, sonsuz uzayın en uzak bölgelerini araştırmaya ve içindeki dipsiz uçurumları incelemeye alışmış birisi için, bu hiç de tatsız bir duygu değildi: Kişiliğinin bu sürekli, kıymık kıymık yontulması

sonucu, başka bir yerde yeniden (Tanrı'ya şükür) daha az bilinçli ama daha engin bir kişiliği oluşacakmış gibi karmaşık bir önsezi vardı içinde. O kum tanecikleri kaybolmuyordu, gözden uzaklaşıyorlardı ama kim bilir nerede, daha kalıcı bir yığını pekiştiriyorlardı. Bu "yığın" sözcüğü doğru değil diye düşündü, ağırlığı akla getiriyor; ona bakılırsa, "kum tanecikleri" de uygun değildi; bunlar daha çok, bataklıklardan çıkan ve göğe yükselerek kocaman, hafif ve özgür bulutları oluşturan hava kabarcıkları gibiydiler. Bazen, bunca yıldır sızmakta olan yaşam deposunda hâlâ bir şeyler kaldığına şaşardı. "Piramitler kadar büyük olsaydı bile..." Bazen de, çoğunlukla, yalnız kendisinin bu sürekli sızıntıyı fark ettiğini, çevresindekilerin haberleri bile olmadığını düşünerek gururlanırdı; vızıldayan kurşunları zararsız sinekler sanan acemi neferi küçümseyen yaşlı asker gibi, o da başkalarını hor görmeye başlamıştı. Bütün bunlar, her nedense, itiraf edilecek şeyler değildi, başkalarının önsezisine bırakılırdı ama çevresinde hiç kimsede böyle bir önsezi yoktu: Ne yargıçları, aşçıları, manastırları, saatçileri, her şeyi tastamam bir öteki dünya düşleyen kızlarında ne de şeker hastalığı yüzünden uğradığı kankıranın yiyip bitirdiği ama yine de bu ıstıraplı yaşama acınacak biçimde dört elle sarılmış Stella'da. Belki yalnız Tancredi, o çekingen alaycılığıyla, "Koca Dayı, sen ölümü tavlamak için peşinden koşuyorsun," dediğinde, bir an için anlamıştı. Artık kovalamaca bitmişti: Güzel kadın evet demiş, onunla birlikte kaçmayı kararlaştırmış ve trende yerlerini ayırtmışlardı.

Ama şimdi durum değişikti, bambaşkaydı. Trinacria Oteli'nin balkonunda, uzun bacakları battaniyeye sarılmış, bir koltukta otururken yaşamın, birbirini kovalayan kocaman dalgalarla ve Ren Çağlayanı'nı andıran ruhsal bir kükremeyle onu bırakıp gittiğini hissediyordu. Temmuz sonlarında bir pazartesi öğlesiydi. Şaşılacak biçim-

de dümdüz ve devinimsiz önünde uzanan yoğun, yağlı ve durgun Palermo Denizi, sahibinin yıldırmalarından korkup sinmiş, gözüne görünmemeye çalışan bir köpeği andırıyordu; ama tepesinde, bacaklarını açmış, kımıldamadan dimdik duran güneş onu acımasızca kırbaçlamayı sürdürüyordu. Tam bir sessizlik vardı. Bu parlak ışıkta Don Fabrizio, içinden coşarak akıp giden yaşamın sesinden başka bir şey duymuyordu.

O sabah, birkaç saat önce Napoli'den gelmişti; oraya, Profesör Sèmmola'yı görmeye gitmişti. Kırk yaşlarındaki kızı Concetta ve torunu Fabrizietto'yla yaptığı bu iç karartıcı yolculuk bir cenaze töreni kadar yavaş geçmişti. Hem giderken hem dönerken Napoli Limanı'nın gürültü patırtısı, kamaranın ekşi kokusu, o çılgın kentin dinmeyen uğultusu onu, önlerinde uzun yıllar olan gençlerin öfkesine benzemeyen, zayıf ve yaşlı olanların gücünü tüketip dermansız bırakan bir öfkeye salmıştı. Kara yoluyla dönmekte direnmişti; doktor onu bu düşüncesizce karardan caydırmaya çalışmış ama Don Fabrizio inat etmişti. Saygınlığının gölgesi bile hâlâ o kadar ürkütücüydü ki sonunda dediği olmuştu. O yüzden fırın gibi bir vagonda, hummalı düşler gibi birbirini kovalayan tünellere her girişlerinde dumandan boğularak her çıktıklarında acı gerçekler gibi haşin güneşten gözleri kamaşarak, ondan istemek zorunda kaldığı bir sürü aşağılık hizmetler yüzünden, zavallı ödü patlamış torununun önünde kendini küçük düşmüş hissederek, tam otuz altı saat geçirmişti. Uğursuz topraklardan, lanetli sıradağlardan, uyuşuk, sıtmalı ovalardan geçmişlerdi; Calabria'nın ve Basilicata'nın o görünümleri Don Fabrizio'ya barbar ve uygarlaşmamış gibi gelmişti, oysa tıpatıp Sicilya toprakları gibiydiler. Demiryolu henüz tamamlanmamıştı: Reggio yakınlarındaki son bölümde tren Metaponto'ya doğru geniş bir eğmeç çizerek alay edercesine Crotone ve

Sibari gibi sporla ilgili ya da iç gıcıklayıcı adları olan, Ay yüzeyine benzeyen alanlardan geçmişti. Messina'ya vardıklarında, boğazın göz boyayan gülümsemesi, Peloro Tepesi'nin susuzluktan çatlamış yamaçlarıyla hemen yalanlanmış, derken yine, sürüncemede kalmış davalar kadar uzun, dolambaçlı bir yola girmişlerdi. Catania'ya indikten sonra Castrogiovanni'ye doğru tırmanmışlardı; lokomotif, fazla yük vurulmuş, neredeyse çatlayacak bir at gibi soluk soluğa o akıl almaz tepeleri tırmanmıştı; en sonunda, şangır şungur gürültülü bir inişle Palermo'ya varmışlardı. Peronda, yolculuklarının iyi sonuçlandığına sevinmiş, yüzlerinde her zamanki gülümseyen maskeleriyle aile bireyleri bekliyordu. Aslında, istasyondakilerin yüzlerindeki yapmacık, hem de iyi saklanamayan türden yapmacık gülümsemelerden, kendisine ancak yatıştırıcı sözler söylemiş Profesör Sèmmola'nın gerçek tanısını anlamıştı. İşte o anda, trenden indikten sonra siyah dul giysileri içindeki gelinini, dişlerini göstererek gülen torunlarını, çekingen gözleriyle kendisine bakan Tancredi'yi, iri göğüslerini sımsıkı saran ipek korsajlı Angelica'yı kucaklarken, tam o sırada, içindeki çağlayanın gümbürtüsünü duymuştu.

Herhalde bayılmıştı çünkü arabaya nasıl geldiğini hatırlamıyordu; kendisini orada, yanında yalnız Tancredi, bacakları kasılmış bir halde uzanmış buldu. Araba daha kalkmamıştı ve dışardan ev halkının konuşmalarını duydu. "Bir şey değil", "Yol çok fazla uzundu", "Bu sıcakta kim olsa bayılır", "Konağa kadar gitmek onu çok yorabilir." Bilinci tümden yerine gelmişti. Concetta ile Francesco Paolo arasındaki ciddi konuşmaları dinliyor, Tancredi'nin kahverengi gri kareli şık kıyafetine, kahverengi melon şapkasına bakıyordu; bu arada yeğeninin bir zamanlar o kadar alaycı gülüşünde şimdi nasıl üzgün bir sevecenlik olduğu da gözünden kaçmadı ve bundan Tancre-

di'nin kendisini sevdiğini anlayıp buruk bir sevinç duydu ama o sonsuz alaycılığın, yerini duyarlılığa bırakmasından işinin bittiğini de anladı. Araba kalktı ve sağa saptı. "Nereye gidiyoruz Tancredi?" Kendi sesi onu şaşırttı, sanki ta içinden gümbürdeyip yankılanır gibiydi. "Trinacria oteline gidiyoruz Koca Dayı; yorgunsun, konak da çok uzak; bir gece dinlenir yarın eve dönersin. İyi değil mi?" "Öyleyse, deniz kıyısındaki eve gidelim, o daha da yakındır." Ama bu olanaksızdı: Ev, kendisinin de çok iyi bildiği gibi, döşeli değildi; arada bir, deniz kıyısında bir öğle yemeği için gidilen bir yerdi, bir yatak bile yoktu. "Otelde daha rahat edersin dayı, her türlü konfor vardır." Ona yeni doğmuş bir bebek gibi davranıyorlardı; aslında, gücü de salt yeni doğmuş bir bebek kadardı.

Otelde bulduğu ilk konfor bir doktor oldu; tez elden, belki bayıldığı sırada çağrılmıştı. Ama bu, her zaman kendisine bakan, beyaz kravatlı, güler yüzlü, altın çerçeveli gözlüklü Doktor Cataliotti değil, o fakir mahallenin doktoru, binlerce yoksulun can çekişmesine elinden bir şey gelmeden tanıklık etmiş zavallı bir adamcağızdı. Sırtında yıpranmış bir redingot vardı, diken gibi beyaz sakallarla çevrili avurtları çökmüş yüzü, düş kırıklığına uğramış, açlıktan karnı zil çalan bir aydının yüzüydü; cebinden zinciri olmayan saatini çıkardığı zaman, uydurma altın kaplamanın yer yer yeşil pas lekeleriyle dolu olduğunu gördüler. O da, delik deşik patikalarda eprimiş ve içindeki yağın son damlalarının sızdığını fark etmeyen, keçi kılından örülmüş bir tulum gibiydi. Don Fabrizio'nun nabzını yokladı, kâfuru damlaları için bir reçete yazdı, güven vermek isteyen ama aslında acınacak bir gülümsemeyle çürük dişlerini gösterdi ve ayaklarını sürüyerek çıktı gitti.

Az sonra eczaneden getirdikleri damlalar prense iyi geldi, kendini biraz daha kuvvetli hissetti ama kaçan zamanın coşkusu azalmadı.

Don Fabrizio dolabın aynasına baktı. Kendisini ancak üstündeki giysiden tanıdı: Sırık gibi upuzun boyu, çökmüş avurtları, üç günlük sakalıyla, Noel'de Fabrizietto'ya armağan ettiği Jules Verne'nin kitaplarındaki orada burada dolaşan deli İngilizlerin resimlerine benziyordu; çok kötü durumda bir leopardı. Tanrı neden insanların kendi yüzleriyle ölmelerini istemezdi? Bu herkese böyle olurdu, yüzlerinde bir maskeyle ölürlerdi; gençler bile: O askerin kanlara bulanmış suratı da; herkes, onu sırtından fırlatıp tozu dumana katarak kaçan atın peşinden koşarken, yerden kaldırdıkları Paolo'nun kasılmış ve buruşmuş yüzü de. Ve eğer ihtiyar bir adam olan onun içinde, kaçıp gitmekte olan yaşam böylesine bir gürültü yapıyorsa, kim bilir o genç gövdelerin bir anda boşalan sarmıçlarının gürültüsü nasıldı? Bu saçma zorunlu maskelenmeye elinden geldiği kadar karşı koymak isterdi ama hali yoktu: Şu anda usturayı kaldırmak, bir zamanlar koca yazı masasını kaldırmaya benziyordu. Francesco Paolo'ya, "Bir berber çağırmalı," dedi. Sonra hemen aklına geldi. "Hayır, bu da oyunun kurallarından biridir. Hoş bir şey değil ama gelenekler öyle gerektirir. Beni sonradan tıraş ederler." Yüksek sesle ekledi: "Bırak, sonra düşünürüz." Berberin üstüne eğildiği, son döşeğinde yatan gövdesini düşünmek onu hiç tedirgin etmedi.

Elinde bir leğen sıcak su ve bir süngerle içeri giren uşak, ceketini ve gömleğini çıkardı; yüzünü, ellerini bir çocuğu, bir ölüyü yıkar gibi yıkadı. Trenin bir buçuk günlük kurumu, bir cenaze töreni gibi, suyu da kapkara etmişti. Alçak tavanlı odada nefes alınmıyordu. Sıcak, kokuları mayalamış gibiydi: Tozu hiç alınmamış pelüşün küf kokusu, ayaklar altında ezilmiş düzinelerle hamamböceğinin hafif ilaç kokusunu andıran kokusuna karışıyor, yanındaki komodinden, kim bilir kimlerin, bayat ve inatçı sidik kokusu odaya yayılıyordu. Panjurları açtırdı;

otel gölgedeydi ama denizden yansıyan parlak ışık göz kamaştırıyordu; yine de cezaevi kokusundan iyiydi. Balkona bir koltuk koymalarını söyledi, birinin koluna dayanarak zorbela iki adım attıktan sonra oturduğunda, bir zamanlar dağlarda altı saat avlandıktan sonra dinlendiği ânın rahatlığını duydu. "Söyle hepsine, beni rahat bıraksınlar; daha iyiyim; uyumak istiyorum." Gerçekten de uykusu vardı ama şimdi kendisini uykuya bırakmak, o kadar hevesle beklenen bir şölenden önce bir dilim pasta yemek kadar saçmaydı. Gülümsedi. "Neyin nerede yeneceğini her zaman çok iyi bilirdim." Dışarının büyük sessizliğinde oturmuş, içinin korkunç gümbürtüsünü dinliyordu.

Başını sola çevirdi: Pellegrino Dağı'nın yanı başında sıra sıra uzanan dağların ortasındaki yarık ve daha uzakta, eteklerinde kendi evi olan iki tepecik görünüyordu. Çok uzaklarda kalmış, erişilmez gibiydi. Gözlemevini, yıllarca toz toprak içinde kalacak dürbünlerini, artık o da toprak olmuş zavallı Peder Pirrone'yi, yurtluk resimlerini, ipek kaplı duvarlardaki maymunları, içinde Stella'cığının öldüğü kocaman pirinç karyolayı düşündü. Çok kıymetli olan ama şu anda önemsiz gibi gelen bütün bu maden ve tel örgüler, kumaş dokumalar, toprak ve otların özsuyuyla örtülü resimler, kendisinin canlı tuttuğu bütün bu eşyalar çok yakında, hiçbir suçları olmadan terk edilecek ve unutulacaklardı. Yüreği daraldı. Çok bağlı olduğu bu zavallı eşyaların sonunu düşünürken kendi acısını unuttu. Arkada cansız gibi duran kümelenmiş evler, sıra sıra tepeler, güneşin kamçıladığı ovalar, Donnafugata'yı bile rahatça düşünmesini engelliyordu: Sanki orası kendinin değilmiş, düşte gördüğü bir yermiş gibiydi. Artık ona ait olan yalnız bu bitik gövde, ayaklarının altındaki bu balkon çinileri, uçuruma doğru köpürerek akan bu karanlık sular vardı. Yalnızdı, sal üstünde başı-

boş sürüklenen bir kazazede gibi, karşı konulmaz bir akıntıya kapılmış gidiyordu.

Çocukları vardı, tabii. Çocukları. Tek kendisine benzeyen Giovanni burada değildi. İki-üç yılda bir Londra'dan bir selam yollardı; artık kömür işini bırakmış, elmas alım satımıyla uğraşıyordu; Stella'nın ölümünden sonra, ona yazılmış bir mektup ve arkasından, içinde bir bilezik olan küçük bir paket gelmişti. Evet, o da "ölümü tavlamaya" çalışanlardandı; öyle ya, her şeyi bırakıp gitmekle, yaşamayı sürdürürken, elinden geldiği kadar ölümü kışkırtmıştı. Ama ötekileri... Torunları da vardı: Salina'ların en küçüğü o yakışıklı, canlı, sevgili Fabrizietto.

Dozu fazla gelmiş Malvicà kanının verdiği keyif düşkünlüğü, burjuva şıklığına olan eğilimiyle bir o kadar da çekilmezdi. Aksini düşünmeye çalışmak boşunaydı: Sonuncu Salina kendisi, şu anda bir otel balkonunda ölmekte olan bu bir deri bir kemik kalmış devdi. Çünkü soylu bir ailenin önemi, geleneklerinde, canlı anılarındaydı: Başka ailelerinkinden çok değişik, olağanüstü anıları olan bir tek kendisiydi. Fabrizietto'nun, tüm lise arkadaşlarının olduğu gibi, ucuz piknikler, öğretmenlerine yaptıkları yaramaz şakacıklar, kıymetinden çok parası göz önünde tutularak alınan atlar gibi sıradan anıları olacaktı. Ve hep başkalarının daha çok caka satabileceği üzüntüsü içinde olacağından, adının anısı gittikçe boş bir tantanaya ve gösterişe dönüşecekti. Sonra o da, Tancredi'nin yaptığı gibi bir gözüpeklik ve yağmacılık serüveni olmaktan çıkıp artık herkesin yaptığı, alışılmış bir şey olan, zengin kadın avına çıkacaktı. Donnafugata'nın duvar halıları, Ragattisi'nin bademlikleri, kim bilir belki de Amphitrite havuzu bile, duyarlı, eski, unutulmuş şeylerin korkunç akıbetine uğrayıp hemen yutuluveren kaz ciğerlerinin boş kavanozlarına, ya da boyalı yüzlerinin daha kalımsız gösterdiği Offenbach'ın operiti dansçıları-

na dönüşeceklerdi. Kendisinden de sadece, bir temmuz öğleden sonrası oturduğu yere yığılıp kalan ve çocuğun Livorno'ya denize girmeye gitmesine engel olan, huysuz, ihtiyar bir büyükbaba anısı kalacaktı. Salina'ların hep Salina kalacaklarını söylemişti. Yanılmıştı. En sonuncu kendisiydi. Sonunda, Garibaldi, o sakallı Vulcanus kazanmıştı

Kapısı aynı balkona açılan yandaki odadan Concetta'nın sesi geldi: "Başka türlü olmaz, çağırmamız gerekti; çağırmasaydık kendimi asla affetmezdim." Hemen anladı, papazdan söz ediyorlardı. Bir an kabul etmemeyi, yalan atmayı, bağırıp kendini çok iyi hissettiğini, hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını söylemeyi aklından geçirdi. Sonra bunun ne kadar saçma olacağını düşündü: Bir Salina prensiydi ve Salina prensi gibi yanında papazla ölmesi gerekirdi. Concetta haklıydı. Üstelik, binlerce ölmek üzere olanın arzuladığı şeyden neden kaçacaktı? Sustu ve Yağ Sürme Ayini'nin çan seslerini bekledi. Ponteleone Sarayı'ndaki o balo: Angelica kollarında çiçek gibi kokuyordu. Birden çan sesini duydu. Pietà Kilisesi neredeyse tam karşıdaydı. Gümüş çanın keyifli sesi merdivenleri tırmanıyor, koridordan geçiyordu, kapı açılınca birden ses daha tizleşti. Otelinde ölmek üzere olan birinin bulunmasına çok sinirlenmiş İsviçreli direktörün arkasında, elinde deri bir kılıf içindeki kutsal ekmek kabını taşıyan papaz, Peder Balsàno içeri girdi. Tancredi ve Fabrizietto koltuğu kaldırarak içeri taşıdılar; öbürleri diz çökmüşlerdi. Sesini çıkarmadan eliyle, "Dışarı çıkın," diye işaret etti. Günah çıkarmak istiyordu. Bir şey yapıldı mı yolu yordamıyla yapılmalıydı. Herkes dışarı çıktı ama konuşmaya başlayınca söyleyecek pek bir şeyi olmadığını fark etti: Bazı kesin günah olan şeyleri anımsıyordu ama o kadar önemsizdiler ki bu boğucu sıcakta papazı rahatsız etmeye değmezdi. Kendini günahsız hissettiğinden de-

ğildi ama şu ya da bu değil, tüm yaşamdı suçlu olan; bir tek günah vardı: İlk günah, Âdem'le Havva'nın günahı, onu da anlatacak zamanı kalmamıştı. Gözlerinden bir tedirginlik okuyan papaz bunu pişmanlığa yordu –belki gerçekten de öyleydi– ve haç çıkararak günahlarını bağışladı. Çenesi herhalde göğsüne değiyordu ki papaz kutsal ekmeği ağzına koymak için önünde diz çökmüştü. Sonra, cennet yolunu açacak o eski, bilinen sözleri mırıldandı ve uzaklaştı.

Koltuğu artık balkona taşımadılar. Fabrizietto ile Tancredi yanına oturmuş, biri sağ, biri sol elini avuçlarına almıştı; genç çocuğun yüzünde, ilk kez ölüm döşeğinde birini görmenin uyandırdığı meraktan başka bir şey yoktu; ölmekte olan bir insan değil, büyükbabasıydı ki bu bambaşka bir şeydi. Tancredi, elini sımsıkı tutmuş durmadan konuşuyor, neşeli bir şeyler söylüyordu: Onu da içine soktuğu tasarılarını anlatıyor, siyasal olaylardan söz ediyordu; elçi olmuş ve Lizbon'a atanmıştı, birçok gizli ve eğlenceli olaydan haberi vardı. Genizden gelen sesi ve zekice sözleri, gittikçe artan bir gürültüyle akmakta olan yaşam sularının üstünde önemsiz çizgiler çeker gibiydi. Prens, bu gevezeliğinden dolayı ona gönül borcu duyuyor ve elini olanca gücüyle sıkmak istiyor ama beceremiyordu. Ona minnettardı ama dediklerini dinlemiyordu. Yaşamının, tüm yaşamının bir muhasebesini yapmaya uğraşıyor, bu dağlar gibi yığılmış zararların arasından mutlu anların altın kırıntılarını toplamaya çalışıyordu. İşte, evlenmeden iki hafta önce; evlendikten altı hafta sonra, Paolo'nun doğumunda, Salina soyağacını bir dal uzatmanın verdiği gururla yarım saatçik (bu gurur aptalcaydı, şimdi biliyordu ama o zaman gerçekten pek böbürlenmişti); çekip gitmeden önce Giovanni ile yaptığı bazı konuşmalar (aslında bunlar, çocuğun ona çok benzediğini sanarak kendi kendine yaptığı konuşma-

lardı); gözlemevinde soyut hesaplar ve erişilmezin peşinde koşarak geçirdiği uzun saatler. Ama bu saatler, yaşamının kâr hanesine konabilir miydi? Bunlar, ölümden sonraki sonsuz mutluluğun önceden verilmiş armağanları sayılmaz mıydı? Önemi yoktu. Yaşanmışlardı ya.

Aşağıda, otel ile deniz arasında uzanan sokakta bir laternacı durmuş, o mevsimde orada olmayan yabancıları duygulandırmak için açgözlü bir umutla *Tu che a Dio spiegasti l'ali* [Tanrı'ya Kanat Açan Sen] aryasını çalıyordu. Don Fabrizio'dan artakalan her ne ise, o anda tüm İtalya'da bu makineleşmiş müziğin ne tür hınç ve ıstırapla karışık hisler uyandırdığını düşündü. Tancredi her zamanki duyarlığıyla balkona koştu, aşağıya birkaç para attı ve adama susmasını işaret etti. Dışarısını yine sessizlik kaplamış, içindeki gümbürtü artmıştı.

Tancredi. Tabii, kâr hanesindekilerin çoğu ondan kaynaklanıyordu: şakacılığı yüzünden çok daha değerli olan anlayışı, yaşamın zorlukları arasında onun nasıl ustaca işini gördüğünü izlemekten aldığı estetik zevk, o tam gerektiği gibi olan alaycı sevecenliği. Sonra, köpekleri: çocukluğunun kocaman bulduğu (kılavuz: buldok) Fufi; dostu ve sırdaşı tez canlı kanişi Tom; Svelto'nun uysal bakışlı gözleri; Bendicò'nun tatlı saçmalıkları ve o sırada çalılıkların arasında, konaktaki koltukların arkasında onu arayan ve hiç bulamayacak olan av köpeği Pop'un okşayıcı pençeleri. Bir-iki tane de at vardı ama onlar daha uzak ve yabancıydılar. Donnafugata'ya dönüşlerinin ilk saatleri: geleneklerin ve sonsuzluğun taş ve su ile dile getirilişi; donmuş gibi olan zaman; avlarda bir iki keyifli atış; tavşanların ve kekliklerin sevecenlikle öldürülmesi; Tumeo'nun bir-iki candan kahkahası; manastırda küf ve reçel kokuları arasında duyduğu birkaç dakikalık pişmanlık. Başka ne vardı? Evet, vardı başka şeyler; ama bunlar, toprakla karışmış altın tanecikleriydi: ahmaklara verdiği iğneleyi-

ci yanıtlardan duyduğu zevk; Concetta'nın güzelliği ve kişiliğinde gerçek Salina niteliklerinin süregeldiğini anladığında içine dolan sevinç; bir-iki delice kösnül anı; Huxley kuyrukluyıldızıyla ilgili o çok zor hesaplarının doğruluğundan dolayı Arago'nun gönderdiği, kendisini içten kutlayan mektubu aldığı zaman duyduğu şaşkınlık; evet –neden olmasın?– Sorbonne'da herkesin önünde madalya almanın verdiği coşku; kimi ipek kravatların tatlı yumuşaklığı; bazı sepilenmiş derilerin kokusu; karşılaştığı bazı kadınların gülen yüzleri ve iç gıcıklayıcı görünümleri. Bunlardan bir tanesi daha dün Catania İstasyonu'nda gözüne ilişmişti: Kahverengi yol giysisi ve süet eldivenleriyle kalabalığın arasında durmuş, sanki kompartımanın kirli camı arkasından onun yorgun yüzünü arar gibiydi. Ne gürültücüydü o istasyon. "Karnı şişkin sandviçler!" "*Cornere dell'Isola!*"[1] Ondan sonra, yorgun trenin soluması... Ya geldikleri zamanki o korkunç güneş, o yalancıktan gülümsemeler, çağlayanın gümbürtüsü...

Gittikçe çöken karanlıkta, gerçekten ne kadar yaşadığını hesaplamaya başladı: Beyni artık bu basit hesabı yapamıyordu: üç ay, yirmi gün, toplam altı ay, altı kere sekiz seksen dört... kırk sekiz bin... $\sqrt[3]{840.000}$. Kendine geldi. "Yetmiş üç yaşındayım, aşağı yukarı yaşadığım, gerçekten yaşadığım, toplam olarak iki yıl... bilemedin üç." Ya acılar, can sıkıntıları, onlar ne kadar tutardı? Saymaya çalışmak boşunaydı: Tüm geri kalanı yetmiş yıl.

Elinin artık yeğeninin ve torununun ellerini sıkmadığını fark etti. Tancredi hemen kalktı ve dışarı çıktı... İçinde coşan, artık bir nehir değil, fırtınalı, birbirini kovalayan köpüklü dalgaların koşuştuğu bir okyanustu...

Yine bayılmış olmalıydı çünkü birden kendini yatağa uzanmış buldu: Birisi nabzını tutuyordu; pencereden

1. (İt.) Ada postası. Bir Sicilya gazetesi. (Ç.N.)

giren denizin yansıttığı güneş gözlerini kamaştırıyordu; odada ıslık gibi bir ses duyuluyordu. Bu kendi hırıltısıydı ama o bunun farkında değildi; çevresinde küçük bir kalabalık toplanmıştı; tanımadığı bir grup insan, korkmuş gibi gözlerini ona dikmişti. Yavaş yavaş hepsini tanıdı: Tancredi, Concetta, Angelica, Francesco Paolo, Caroline, Fabrizietto; nabzını tutan Doktor Cataliotti'ydi; ona hoş geldin demek için gülümsediğini sandı ama hiç kimse anlamadı; Concetta'dan başka hepsi ağlıyordu; Tancredi bile, "Dayı, sevgili dayıcığım," diye hıçkırıyordu.

Birden kalabalığın arasından genç bir kadın çıktı: İncecik, üstünde geniş jüponlu kahverengi bir yol giysisi, başında yüzünün güzelliğini saklayamayan benekli tüllü, geniş kenarlı bir hasır şapka vardı. Süet eldivenli küçük eliyle ağlayanları dirseklerinden iterek, özür dileyerek ona yaklaşıyordu. Oydu, hep hasretini çektiği; onu almaya gelmişti: Bu kadar genç bir kadının kendini ona vermesi garipti; trenin kalkış saati yaklaşmış olmalıydı. Karşı karşıya geldiklerinde yüzündeki tülü kaldırdı, utangaç ama onun olmaya hazır, yıldızlı göklerin sonsuz boşluğunda olduğundan çok daha güzel göründü gözüne o an.

Denizin gürültüsü tümden dindi.

8

Mayıs 1910

Yaşlı Salina hanımefendileri ziyarete gelenler, girişteki iskemlenin üstünde hemen her zaman en azından bir tane papaz şapkası görürlerdi. Üçü de evlenmemiş olan kız kardeşler, evin tek hâkimi olmak için sürekli kavga ettiklerinden ve her birinin kendine göre bildiğinden şaşmaz bir kişiliği olduğundan, ayrı ayrı günah çıkartıcıları vardı. 1910 yılında evlerde günah çıkarma âdeti hâlâ sürmekteydi ve bu tövbekârların kuruntu ve vesveseleri yüzünden papazların ziyaretleri oldukça sıktı. Bu küçük papaz ordusuna, bir de her sabah özel şapellerinde ayin yapan rahibi, evin genel ruhsal idaresine bakan Cizvit papazını, şu veya bu kilise ya da vakıf için para toplamaya gelen din adamı ve keşişleri de eklersek, papaz gidiş gelişlerinin neden bitmek tükenmek bilmediği anlaşılır; gerçekten de, Salina Konağı'nın girişi, Roma'daki Minerva Meydanı yöresindeki, vitrinlerinde ateş kırmızısı kardinal şapkalarından kömür karası köy papazı şapkalarına kadar akla gelebilecek her türlü dinsel baş giysisi sergilenen dükkânları anımsatırdı.

1910 yılının o mayıs öğleden sonrasında bu şapka toplantısı görülmemiş boyutlardaydı. Başpiskoposluk genel vekilinin orada olduğu, yanında aynı renkte ipek eldiveninin yalnız sağ tekiyle, bir iskemlede tek başına du-

ran nefis siklamen tonundaki geniş bir şapkadan belliydi; sekreterinin varlığının tanığı ise, ince mor bir kordonla çevrilmiş, uzun tüylü parlak pelüşten siyah şapkasıydı; girişte ayrıca, sakınma ve alçakgönüllülük simgesi olan koyu renk fötrden iki Cizvit pederi şapkası da vardı. Papazın şapkası ise, sorguya çekilir birisi gibi, daha uzakta bir iskemlenin üstündeydi.

O günkü toplantı yabana atılır cinsten değildi. Papanın yönergesi gerekçesiyle kardinal-başpiskopos, kendi yöresindeki özel şapellerde ayin yapan papazların yeteneklerini, toplu ayinlerin kilisenin yasalarına ve belli kalıplara göre yapılıp yapılmadığını ve buralarda bulunan kutsal emanetlerin gerçekliklerini kontrol için bir denetim başlatmıştı. Salina kız kardeşlerin özel şapeli kentin en önemli şapeli olduğundan, kardinalin ilk ziyaret etmek istediklerinden biriydi; işte Başpiskoposluk genel vekili monsenyör, ertesi gün yapılması kararlaştırılan bu denetimi ayarlamak için Salina Konağı'na gelmişti. Başpiskoposluğa bu şapel hakkında, nereden sızmışsa, hiç de hoş olmayan söylentiler ulaşmıştı; bunlar kuşkusuz, şapel sahiplerinin kendi evlerinde dinsel görevlerini yerine getirirken herhangi bir kusur işledikleri yönünde değildi; böyle bir şey söz konusu bile olamazdı; orada yapılan ayinlerin yöntemleri ve sürekliliği bakımından da kilisenin bir kuşkusu yoktu; sadece belki Salina hanımefendiler, en yakın aile çevrelerinin dışında hiç kimseyi bu kutsal ayinlere kabul etmemeye büyük bir titizlik gösterirlerdi ki bu da çok doğaldı. Bir de şapelde büyük saygı gösterilen bir resim ve düzinelerle kutsal emanet bulunması kardinalin dikkatini çekmişti. Bunların kutsal olmadıkları hakkında çok tedirgin edici dedikodular duyduğundan gerçekliklerinin saptanmasını arzu ediyordu. Büyük umutlar besleyen ve oldukça kültürlü bir din adamı olan papaz, yaşlı hanımefendileri gerektiği gibi uyar-

madığı için sertçe azarlanmış, tabiri caizse "baştan aşağı giydirilmişti"

Toplantı konağın büyük salonunda, maymunlarla papağanların olduğu salondaydı. Duvarları kaplayan kıymetli ipeklerin soluk renkleriyle çelişen, otuz yıl önce alınmış, kırmızı çizgili mavi bir çuhayla örtülü kanepede, sağında monsenyör ile Signorina Concetta oturuyordu; kanepenin iki yanındaki aynı kumaşla kaplı koltuklarda Signorina Carolina ve Cizvit papazlarından biri olan Peder Corti oturmaktaydılar; bacakları felçli olan Signorina Caterina tekerlekli sandalyesindeydi, öbür din adamları ise, koltuklardan daha az kıymetli olan duvar ipekleriyle kaplanmış iskemlelerle yetinmek zorunda kalmışlardı.

Üç kız kardeş de aşağı yukarı yetmiş yaşlarındaydı ve Concetta en yaşlıları değildi ama az önce değinildiği gibi, evin tek hâkimi olma kavgasını epey zamandır kazandığından, artık ev sahibesi durumunda olduğu tartışılmaz bir gerçekti. Yüzünde hâlâ geçmiş güzelliğinin izleri vardı; siyah, sert muare giysisinin içinde şişman ve görkemliydi; bembeyaz saçlarını, hemen hemen dümdüz, çizgisiz alnını açıkta bırakacak biçimde tepesinde toplamıştı; gerek bu, gerek küçümseyerek bakan gözleri, gerekse burnunun üstündeki öfkeli küçük kırışık ona otoriter ve neredeyse bir kraliçe havası veriyordu. Bu yüzden, bir kitapta ünlü çariçenin resmini görmüş olan yeğenlerinden biri, ona arkasından "Büyük Katerina" derdi; aslında Concetta'nın kesinlikle saf ve iffetli yaşamı ve yeğeninin Rus tarihi hakkında hiçbir bilgisi olmadığı düşünüldüğünde, bu takma adın ne kadar uygunsuz olduğu anlaşılır.

Konuşmalar bir saattir sürüyordu, kahveler içilmişti ve artık geç olmuştu. Monsenyör sözlerini özetledi: "Kardinal hazretleri, özel ayinlerin kilisenin yasalarına uygun biçimde yapılmasını arzu etmektedir; bu yüzden, orada

bulunan ve kutsal sayılan nesnelerin gerçek olmalarının hem size hem bütün inanmış kişilere daha ulu erdemler sağlayacağı düşüncesiyle en başta, Palermo'ya bir fener gibi ışık saçan soylu ailenizin şapelini ziyaret etmek istiyor." Concetta susuyordu ama ablası Carolina birden patladı: "Şimdi bütün tanıdıklarımızın önünde suçlanmış duruma düşeceğiz; şapelimizin denetlenmesi, özür dilerim monsenyör ama kardinal hazretlerinin aklından bile geçmemeliydi."

Monsenyör bu çıkıştan hoşlanmış, gülümsüyordu: "Hanımefendi, öfkeniz beni ne kadar minnettar etti, bilemezsiniz; yalın ve katıksız inancınızın bu ifadesi hem Kilise'nin hem de ulu Tanrımız Hz. İsa'mn gözünde çok makbuldur; işte sadece bu inancı yeşertmek ve arındırmak amacıyladır ki papa bu denetimi önermiştir; zaten birkaç aydır tüm Katolik âleminde bu denetim süregelmektedir."

Papadan söz etmek pek yerinde olmamıştı; çünkü Carolina, dinsel gerçekleri papadan daha iyi bildiğine inanan Katoliklerdendi. Onuncu Pius'un yaptığı birkaç ılımlı yenilik, özellikle ikinci derecede bazı dinsel bayramların kaldırılması, zaten çok canını sıkmıştı. "Bu papa kendi işine baksa daha iyi olur." Sonra birden, fazla ileri gittiğini düşünüp haç çıkardı ve bir "Gloria Patri" mırıldandı.

Concetta söze karıştı: "Kendini kaptırıp aslında aklından bile geçmeyen şeyleri söyleme Carolina. Monsenyör kim bilir bizim için ne düşünecek?"

Monsenyör ise daha çok gülümsüyordu; dar kafalı ve sofuca uygulamalarla yaşlanmış küçük bir kızla karşı karşıya olduğunu anlamıştı. Sevecenlikle ses çıkarmıyor, bırakıyordu gönlünce davransın.

Gülümsemesini sürdürerek, "Monsenyör, üç kutsal hanımefendinin karşısında bulunduğunu düşünüyor,"

dedi. Cizvit Papazı Peder Corti, gerginliği azaltmak amacıyla, "Monsenyör, ben bu dediklerinizin doğruluğunu en iyi kanıtlayacaklardan biriyim," dedi. "Kendisini tanımış olanların her zaman anısının önünde saygıyla eğildikleri Peder Pirrone, ben daha acemi bir çömezken, sık sık hanımefendilerin yetiştikleri kutsal çevreyi anlatırdı; zaten sadece Salina adı, her şeyi anlamaya yeter."

Monsenyör somut bir gerçeğe ulaşmak istiyordu: "Signorina Concetta, artık her şey açıklandığına göre, izin verirseniz gidip şapeli ziyaret etmek ve kardinal hazretlerini yarın göreceği inanç harikalarına hazırlamak isterim."

Prens Fabrizio zamanında konakta şapel yoktu: Bayram günlerinde bütün aile kiliseye giderdi, Peder Pirrone bile sabah duası için her gün uzun bir yol yürürdü. Ama Don Fabrizio'nun ölümünden sonra, şimdi anlatması can sıkıcı olacak bazı karışık miras işleri sonucunda konak yalnız üç kız kardeşe kalınca, hemen bir özel tapınma yeri yapmaya karar vermişlerdi. Yer olarak da, konağın uzak bir köşesinde, duvarlara gömülü mermer taklidi yarım sütunlarıyla azıcık Romen tarzı bir bazilikayı andıran bir salonu seçmişlerdi; tavanın ortasındaki uygunsuz mitolojik resim kazındıktan sonra bir mihrap donatmışlar ve her şey hazır olmuştu.

Monsenyör içeri girdiğinde, batmakta olan güneş şapeli aydınlatmıştı: Kız kardeşlerin büyük saygı duydukları, mihrabın üstündeki resim ışık içindeydi: Cremona üslubundaki bu tabloda, gözlerini göğe kaldırmış, yumuşak dalgalı kahverengi saçları yarı çıplak omuzlarına dağılmış, ince ve oldukça güzel bir genç kız, sağ elinde buruşturulmuş bir mektup tutuyordu; saf ve temiz gözlerinde sevinç pırıltıları olan genç kızın yüzünde heyecanlı bir bekleyiş okunuyordu; arkasında da yeşil ve yumu-

şak Lombardiya tarlaları uzanıyordu. Ne bebek İsa, ne taçlar, ne yılanlar, ne yıldızlar vardı, genellikle Meryem Ana resimlerinde görülen simgelerden hiçbiri yoktu; ressam, kızın yüzündeki bakire ifadesinin, tanınmasına yeteceğini düşünmüştü. Monsenyör yaklaştı, mihrabın basamaklarından birini çıktı, haç çıkarmadan birkaç dakika resme baktı, yüzünde bir sanat eleştirmeni gibi hayran bir ifade vardı. Arkasında duran kız kardeşler "Ave Maria" duasını mırıldanıp haç çıkarıyorlardı.

Sonra kilisenin yüksek görevlisi basamaktan indi ve onlara döndü: "Güzel bir tablo," dedi, "çok etkileyici."

Zavallı felçli Caterina, işkence aracını andıran tekerlekli iskemlesinden eğilmişti: "Monsenyör, o mucizeler yaratan bir betimdir, çok büyük mucizeler." Carolina üsteledi: "Bilseniz ne mucizeler yaptı. Elinde mektupla Meryem Anamızı belirtiyor. Meryem, Kutsal Mektup'u verip Tanrı Oğlu'na, Messina halkını koruması için yalvarmak istiyor; iki yıl önceki yer sarsıntısında görülen birçok mucizeden de anlaşılacağı gibi, bu yakarışı en görkemli biçimde kabul edilmiştir."

"Güzel bir resim hanımefendi; neyi simgelerse simgelesin, çok güzel bir tablo, özen göstermek gerek." Sonra kutsal emanetlere döndü: Bunlar yetmiş dört tane olup mihrabın iki yanındaki duvarları tıklım tıklım doldurmuşlardı; her biri ayrı ayrı çerçevelenmişti, üstlerinde de ne oldukları ve gerçekliklerini kanıtlayan belgelerin numaraları yazılı kartçıklar vardı. Bazıları kalın ciltler olan bu mühürlü belgeler, köşedeki üstü Şam kumaşıyla kaplı bir sandıkta kilitliydi. Oymalı gümüş, düz ve parlak gümüş, bakır, mercan, bağa, telkâri işi, nadide tahtadan, şimşir, kırmızı kadife, mavi kadife, kocaman, minicik, sekiz köşe, dört köşe, yuvarlak, oval, bir servet tutan bütün bu çerçevelerin yanında Bocconi mağazalarından alınanlar da vardı; hepsi, dinsel bir coşku içinde kendile-

rini bu doğaüstü hazinelerin bekçisi sayan sofu kadınlar tarafından bir araya getirilmişti.

Bu koleksiyonun asıl yaratıcısı Carolina'ydı; Palermo ve yöresinin bütün kilise, manastır ve hayır kurumlarıyla iyi ilişkileri olan Donna Rosa diye yarı rahibe, şişko bir kadın bulmuştu. İşte bu kadın her iki ayda bir Salina Konağı'na ince kâğıtlara sarılmış bir kutsal emanet getirirdi. Her zaman da, ya para sıkıntısına düşmüş bir kiliseden ya da durumu kötüleşmiş soylu bir aileden bin bir güçlükle ele geçirebildiğini söylerdi. Satanların adlarının gizli tutulması doğal karşılanır, tam tersine, övgüye değer bir ağzı sıkılık diye düşünülürdü; zaten bunların mucize yetenekleri hakkında getirdiği ve kendilerine verdiği belgeler, gün gibi ortadaydı: Bunlar ya Latince ya Yunanca, bazen de belki Suriye dilinde gizemli harflerle yazılmış olurlardı. Yönetmen ve kasa görevlisi olan Concetta paraları öderdi. Sonra da uygun çerçeveler bulma işi başlardı. Olağanüstü dinginliğiyle Concetta yine kesenin ağzını açardı. Birkaç yıl önce bu kutsal emanetleri biriktirme çılgınlığı Carolina ve Caterina'nın bile rüyalarına girip onları tedirgin etmeye başlamıştı; sabah birbirlerine düşlerinde gördükleri gizemli buluşları anlatır, doğru çıkmasına dua ederlerdi, Donna Rosa'ya gizlice anlatıldıktan sonra, kimi zaman doğru çıktığı da olurdu. Concetta'nın ne düşler gördüğünü kimse bilmezdi. Bir gün Donna Rosa öldü ve artık kimse kutsal emanet getirmez oldu, zaten şapelde de koyacak yer kalmamıştı.

Monsenyör en yakındaki çerçevelerden bir-ikisine çabucak bir göz attı. "Hazine bunlar," dedi, "hepsi birer hazine. Ne nefis çerçeveler!" Sonra bu güzel "süs"lerden (Dantevari, aynen bu sözleri söyledi) dolayı onları kutladıktan ve ertesi gün kardinal hazretleri ile birlikte (evet, saat tam dokuzda) gelmeye söz verdikten sonra yan duvarlardan birinde asılı duran gösterişsiz Pompei Madon-

nası'na doğru haç çıkardı ve şapelden çıktı. Çok geçmeden iskemleler şapkalardan yoksun kaldı ve din adamları, Başpiskoposluğun avluda bekleyen siyah atlar koşulmuş arabalarına binerek uzaklaştılar.

Monsenyör bu ayrıcalıktan pek mutlu olmuş Peder Titta'yı kendi arabasına aldı. Arabalar yola koyuldu; monsenyör susuyordu; çok bakımlı bahçesi ve duvarın üstünden sokağa taşan begonvilleriyle zengin Falconeri Konağı'nı geçtiler; portakal bahçelerinin arasından Palermo'ya doğru yokuş aşağı inmeye başladıkları zaman monsenyör konuştu: "Demek siz Peder Titta, o kızın resmi önünde kutsal ayin yapmaktan çekinmediniz. O sevgilisinden mektup alan ve onunla buluşmayı düşleyen kız tablosunun önünde? Yoksa, kutsal bir resim olduğuna siz de mi inanıyordunuz?" "Monsenyör, suçluyum biliyorum. Ama Salina hanımefendilere, Signorina Carolina karşı gelmek kolay değildir. Siz bilmezsiniz." Monsenyör az önce gördüklerini anımsayıp titredi. "Oğlum, yaraya parmağını bastın; bunların hepsi göz önünde tutulacak."

Carolina içini döküp kızgınlığını anlatma hevesiyle Napoli'de oturan evli kız kardeşi Chiara'ya bir mektup döşenmeye gitti; uzun ve üzücü konuşmalardan yorgun düşmüş Caterina yatağına taşındı. Concetta yalnız başına odasına çekildi. Bu, iki yüzü olan odalardan biriydi (o kadar çok oda vardı ki belki hepsi için aynı şey söylenebilirdi): Biri, hiçbir şeyden haberi olmayan yabancılara gösterilen maskeli yüzü; ötekisi ise her şeyi bilenlerin, özellikle, onun fakirliğinin ve bakımsızlığının çok iyi farkında olan sahibinin gördüğü gerçek yüzü. Geniş bahçeye bakan bu aydınlık odanın bir köşesinde, üstünde dört tane yastık olan bir karyola duruyordu (kalp hastası olan Concetta neredeyse oturarak uyurdu); halı yoktu ve karmaşık sarı çizgili beyaz döşeme taşları görünüyordu, odada ya-

lancı mermerlerle süslü on kadar çekmecesi olan kıymetli bir de kasa vardı; yazı masası, orta masası ve tüm eşyalar, avcı, köpek ve av hayvanları figürleriyle süslü, gül ağacından, köy işi, oymalı mobilyalardı. Concetta'nın antika ama zevksiz bulduğu bütün bu eşyalar, onun ölümünden sonra açıkartırmayla satıldı ve bugün "hanımı", arkadaşlarına bir kokteyl verdiği zaman hepsini hasetten çatlatan, zengin bir nakliyecinin evini süslemektedirler. Duvarlarda tertemiz ve sırayla dizilmiş portreler, suluboyalar, kutsal resimler asılıydı. Yalnız iki şey biraz olağandışıydı: tam yatağın karşısına gelen köşede dağ gibi yükselen yeşil boyalı ve her birinin üstünde iri bir kilit olan koskoca dört sandık ve önlerinde, yerde duran eski püskü bir kürk yığını. Oda, evlenmemiş bir kızın sevecen özenini o kadar belirgin biçimde taşıyordu ki içeri girecek iyi yürekli birinde belki bir gülümseme uyandırabilirdi.

Gerçeği bilen birisi, yani Concetta'nın kendisi için burası, mumyalaşmış bir anılar cehennemiydi. Dört yeşil sandık, büyük bir özenle "en güzel" ve "günlük" diye ayrılmış düzinelerle gecelik, sabahlık, kimono, yastık kılıfı ve çarşafla doluydu; bu elli yıl önce boş yere hazırlanmış Concetta'nın çeyiziydi. Aykırı şeytanların dışarı fırlamaları korkusuyla kilitleri açılmayan bu sandıklardaki hiçbir işe ve hiç kimseye yaramayan, yaramayacak tüm eşyalar, Palermo'nun her yere işleyen nemiyle sararıp çürümekteydi. Duvarlardaki portreler artık sevilmeyen ölmüşlere, fotoğraflar ise hayattayken kendisini yaralamış ve salt o yüzden öldükten sonra unutulmamış dostlara aitti; suluboyalar, çoğu satılmış, daha doğrusu savurgan yeğenleri tarafından daha kötü mallarla değiştokuş edilmiş evlerin ve yurtlukların resimleriydi; ermişlerin resimleri, korkulan ama artık kendilerine inanılmayan hayaletleri andırıyordu. Yerdeki güve yenikleriyle dolu kürk yığınına dikkatle bakılacak olursa iki dik kulak, sert kara

bir burun ve şaşkın şaşkın bakan iki sarı göz görülebilirdi: Bu, kırk beş yıl önce ölüp doldurulan, güve ve örümcek yuvalarıyla dolu, hizmetçilerin tiksindikleri ve yıllardır çöpe atılmasını rica ettikleri Bendicò'ydu. Concetta onun atılmasına hep karşı çıkmıştı çünkü kendisinde acı duygular uyandırmayan, geçmişinin bu tek anısından ayrılmaya içi razı gelmiyordu.

Ama artık acı duyguları (belli bir yaştan sonra her gün, hiç şaşmadan kendi acılıklarını getirir) hep bugüne aitti. Carolina kadar dindar olmayan ama ondan daha duyarlı olan Concetta, monsenyörün ziyaretinin anlamını fark etmişti ve sonuçlarını da öngörmekteydi: Kutsal emanetlerin hepsinin ya da hemen hemen hepsinin kaldırılması, mihrabın üstündeki resmin değiştirilmesi ve belki de şapelin yeniden kutsanması istenecekti. O da emanetlerin gerçekliğine inanmış değildi ve hep, kendisini hiç ilgilendirmeyen ama çocuklarının yaramazlık etmelerini önleyen oyuncaklarının hesabını ödeyen bir baba kayıtsızlığıyla vermişti paralarını. Kendisine batan ve son derece rahatsız eden şey, o gün Salina ailesinin din adamlarında kötü bir etki yaratmış olması ve yakında tüm kentin gözünde çirkin bir duruma düşecekleriydi. Kilise gerçi Sicilya'nın en sır vermez kurumuydu ama bu da pek bir şey ifade etmezdi; bir ay, iki ay sonra, simgesi, *Trinacria*[1] değil, elli metre ötedeki bir soluğu gümbür gümbür yankılayan Orecchio di Dionisio[2] olması gereken bu adada her şeyin yayıldığı gibi, bu gerçek de ortaya çıkacaktı. Kilise'nin onlara değer vermesi Concetta için çok önemliydi. Adlarının saygınlığı yavaş yavaş silinmişti. Ellerindeki mal mülk bölüne bölüne azalmış ve en iyi olasılıkla kendilerince yüksek düzeyde olmayan ailelerinki kadar

1. Sicilya'nın sembolü üç bacaklı kadın. (Y.N.)
2. Siracusa'da bir mağara. (Ç.N.)

kalmış, hele bazı zengin işadamlarının sahip olduklarından kat kat aşağıya düşmüştü. Ama kilise ile olan ilişkilerinde Salina'lar hep önde gelmişlerdi. Noel'de üç kız kardeş Napoli'ye kardinal hazretlerini ziyarete gittiklerinde, onları nasıl karşıladığı görülecek şeydi! Ama şimdi?

İçeri bir hizmetçi girdi. "Efendim, prenses geldi. Arabası avluya girdi." Concetta ayağa kalktı, saçlarını düzeltti, omuzlarına siyah dantelden bir şal aldı ve her zamanki görkemli havasına girdi; Angelica dış merdivenleri çıkarken kendisi giriş salonuna varmıştı bile. Angelica'nın her zaman biraz kısa olan ve şimdi varisli bacakları kendisini zorlukla taşıyor, siyah paltosu yerleri süpüren uşağının koluna dayanarak ağır ağır basamakları çıkıyordu. "Sevgili Concetta'cığım!" "Angelica'cığım! Ne zamandır görüşmüyoruz!" Aslında son görüşmelerinden ancak beş gün geçmişti ama iki kuzen arasındaki –birkaç yıl sonra kendi siperlerinde bekleyen İtalyan ve Avusturyalı askerlerin arasındaki dostluğa dönüşecek olan– dostluk o kadar büyüktü ki beş gün gerçekten onlara çok uzun gibi gelmişti.

Yetmişine yaklaşan Angelica'nın bir zamanlar ne kadar güzel olduğu hâlâ belliydi; üç yıl sonra onu korkunç bir hayalete döndürecek hastalık başlamıştı ama kanının derinliklerinde gizlenmiş yatıyordu; yeşil gözleri eski parlaklıklarını koruyordu, yıllar onlara yalnız çok hafif bir gölge düşürmüştü. Üç yıl önce dul kalan Angelica'nın geçmişe özlem duyan bir hoppalıkla giymiş olduğu mantonun yumuşak, siyah kurdeleleri boynundaki kırışıkları saklıyordu. Kol kola bir salona doğru yürürlerken Angelica, "Haklısın," dedi, "haklısın ama Binler'in[1] ellinci yıldönümü hazırlıklarıyla rahatım huzurum kalmadı. Dü-

1. Marsala Çıkarması. (Ç.N.)

şün, onur komitesine seçildiğimi üç gün önce haber verdiler; Tancredi'mizin anısına gösterilen bir saygı, doğal olarak ama başıma ne kadar iş çıkardı! İtalya'nın her köşesinden gelen eski askerlere kalacak yer bulmak, kimseyi gücendirmeden tribünlerde oturacakları yerleri saptayıp davetiyeleri dağıtmak, adanın tüm bucak belediye başkanlarının törene katılmalarını sağlamak gerek. Bu arada canım, Salina belediye başkanı rahip sınıfından olduğu için, geçit resmine katılmayı reddetti; hemen aklıma yeğenin Fabrizio geldi; beni görmeye gelmişti, şıp diye yakaladım; hayır diyemedi ve ay sonunda resmî kıyafetiyle, elinde koskoca harflerle Salina yazan güzel bir pankartla Libertà Caddesi'nde yürüyecek. İyi etmedim mi? Bir Salina'nın Garibaldi'ye saygı gösterişinde bulunması, eski ve yeni Sicilya'nın kaynaşması demek olacak. Seni de düşündüm canım: İşte şeref tribünü için davetiyen, yerin tam kral ailesinin sağında." Paris'ten alınmış küçük çantasından, kısa bir süre Tancredi'nin boynunda, yakasının içinde taşıdığı ipek eşarbın renginde, Garibaldi kırmızısı bir kart çıkardı. Sonra karşısındakinin ne düşündüğünü umursamaz bir tavırla, "Carolina ve Caterina pek memnun olmayacaklar ama bir tek yer bulabildim; zaten aslında senin onlardan çok hakkın var, Tancredi'nin sevgili kuzeni sendin," dedi.

Durmadan konuşuyor ve güzel konuşuyordu; Tancredi'yle birlikte geçmiş kırk yıl, her ne kadar fırtınalı ve kesintili olmuşsa da, Donnafugata davranış ve şivesinin son izlerini de tümüyle silmeye yetmişti. O kadar Tancredi'ye benzemeye çalışmıştı ki, onun özelliklerinden biri olan zarif bir biçimde parmaklarını birbirine kenetlemeye bile öykünmüştü. Çok okurdu, salonundaki masanın üstünde hep Anatole France ve Paul Bourget'nin kitaplarının yanı sıra D'Annunzio ve Serao'nun eserleri de bulunurdu. Palermo salonlarında, Fransa'nın Loire şa-

tolarının mimari özellikleri hakkında uzman sayılırdı: gerçekten de, belki savsakça ve boynu bükük geçen çocukluğundan haberi olmayanların anlayamayacakları biçimde tiksindiği Donnafugata'daki barok sarayın huzursuz görünüşünü, onun tam tersi olan dingin Rönesans yapılarıyla farkında olmadan karşılaştırdığı için, belli belirsiz bir heyecanla sık sık onlardan söz ederdi.

"Hey Tanrım, aklım nereye gitti! Az sonra buraya Senatör Tassoni'nin geleceğini söylemeyi unuttum; kendisi benim konuğum, Falconeri Konağı'nda kalıyor. Tancredi'ciğin çok iyi dostu hem de silah arkadaşıdır; ondan çok kez adını duymuş ve seninle tanışmak istiyor. Sevgili Tancredi'ciğimiz!" Kenarı ince siyah çizgili mendil çantadan çıktı ve hâlâ güzel gözlerdeki bir damla yaş silindi.

Concetta, Angelica'nın vızıldar gibi uzayıp giden konuşmasını arada hep birkaç sözle kesmişti ama Tassoni'nin adını duyunca sustu. Çok eski ama o gün gibi anımsadığı sahne, bir dürbünün ters yönünden bakar gibi gözünde canlanmıştı: Çevresinde tüm ölmüşlerin toplandığı beyaz örtülü kocaman masadaydılar; yanında şimdi o da –aslında Concetta'nın kendisi de– ölmüş olan Tancredi vardı; onun anlattığı kaba öyküyü, Angelica'nın delice kahkahalarını duyar, kendi daha az delice olmayan gözyaşlarını görür gibi oldu; o sahne yaşamında bir dönüm noktası olmuştu; o andan sonra girdiği yol, kendisini bugüne, artık ne bitmiş bir aşkın ne de sönmüş bir hıncın bulunduğu bir çöle getirmişti.

"Kilise görevlileriyle aranızda geçenleri duydum. Ne sinir bozucu iş! Neden önceden bana haber vermedin? Belki bir şey yapabilirdim. Kardinal beni pek tutar; korkarım artık çok geç. Ama yine perde arkasından gizlice bir şeyler yapmaya çalışacağım. Zaten hiçbir şey olacağı da yok canım."

Az sonra gelen Senatör Tassoni çok şık giyinmiş, dinç bir ihtiyardı. Koskoca ve gittikçe artmakta olan ser-

veti, büyük çekişmeler ve uğraşılar sonucu elde edilmişti; bu da onu gevşeteceğine sürekli olarak formunda tutmuştu ve şimdi yılların üstesinden gelmiş, ateşli bir adam gibiydi. Garibaldi'nin güney ordusunda edindiği ve hiç bırakmadığı askerce bir edası vardı; nazik davranışları ve bu askerce havası, bir aşk iksiri gibi, birçok tatlı utku kazanmasına neden olmuştu. Şimdi de, elinde tuttuğu sayısız hisse senetiyle tamlanan bu kişiliği, bankaların ve pamuk fabrikalarının yönetim kurullarına korkular salıp her istediğini yaptırmaya yarıyordu; İtalya'nın yarısında ve Balkan ülkelerinin büyük bir bölümünde düğmeler, Tassoni&C. firmasının ürettiği ipliklerle dikiliyordu.

Concetta'nın yanındaki alçak ve bir uşağa göre olan, zaten o yüzden seçilmiş bulunan bir tabureye oturan Tassoni, "Hanımefendi," diyordu, "hanımefendi, en sonunda uzak gençliğimin bir düşü gerçekleşti. Volturno kamplarında ya da kuşatılmış Gaeta Surları'nda buz gibi kaç gecede unutulmaz dostum, sevgili Tancredi'miz bana hep sizden söz etti; sizi gözlerimle görmüş, onun ele avuca sığmaz gençliğini geçirdiği bu eve gelmiş gibi olurdum; çok büyük bir gecikmeyle olsa da en sonunda, kurtuluşumuzun en namuslu kahramanlarından birinin avuntusu olan sizin önünüzde saygıyla eğilmekten çok mutluyum!"

Concetta çocukluğundan beri, tanımadığı insanlarla konuşmaya alışık değildi; edebiyata da fazla bir düşkünlüğü olmadığından tumturaklı sözlerle bağışıklığı yoktu; tam tersine, Tassoni'nin bu konuşmaları onu büyülemiş, tümden etkisi altında kalmıştı. Senatörün sözlerinden çok duygulandı; yarım yüzyıl önceki o kavgalı olayı unuttu; Tassoni'yi, manastırlara saldıran, ödleri kopmuş zavallı rahibelerle alay eden birisi gibi değil, Tancredi'nin candan bir dostu, ondan sevecenlikle söz eden, ölmüşlerin çok seyrek aşabildikleri zaman batağının ötesinden kendisine bir gölge, bir haber getiren yaşlı bir adam gibi gör-

dü. Beyaz saçlarının ve siyah ipek yığınının arasından yeniden yaşama dönen on sekiz yaşındaki bir genç kızın utangaçlığıyla, yavaşça sordu: "Sevgili kuzenim benim için size neler söylerdi?"

"Ah! Çok şeyler! Sizden, Donna Angelica'dan olduğu kadar çok söz ederdi; ona âşıktı; siz ise onun tatlı gençliğinin –biz askerler için o kadar çabuk geçen gençliğin– simgesiydiniz."

Soğuk bir el Concetta'nın ihtiyar yüreğini yine kavradı; Tassoni sesini yükselterek Angelica'ya dönmüştü: "On yıl önce Viyana'da bize dediklerini anımsıyor musunuz prenses?" Sonra yine Concetta'ya bakarak açıkladı: "Ticaret anlaşması için İtalyan delegasyonuyla oraya gitmiştim; Tancredi, o büyük dostluğu ve centilmence inceliğiyle beni elçilikte konuk etti. Belki de o düşman kentte bir silah arkadaşıyla karşılaşmak onu duygulandırmıştı, o kadar çok eskilerden anlattı ki! Bir opera locasının gerisinde, *Don Juan*'ın iki perdesi arasında, o eşsiz alaycılığıyla size, evet size karşı işlediği bir günahını, dediğine göre bağışlanamayacak bir günahını itiraf etti." Onu bir sürprize hazırlamak ister gibi bir an durdu. "Bir akşam, Donnafugata'da bir yemekte, size uydurma bir öykü, Palermo'daki savaş sırasında geçen ve içine beni de kattığı aslı astarı olmayan bir savaş öyküsü anlatmış; sonra sizin nasıl inandığınızı ve elli yıl öncenin anlayışına göre oldukça saygısız bir öykü olduğundan, nasıl incindiğinizi anlattı. Siz onu paylamışsınız. 'O kadar tatlıydı ki,' demişti, 'o güzel dudakları kızgınlıkla bükülmüş, öyle öfkeli bir bakışı vardı ki kendimi tutmasaydım herkesin ve o kadar korktuğum Koca Dayımın önünde onu kucaklayıverecektim.' Siz herhalde bunları unutmuşsunuzdur hanımefendi ama Tancredi çok iyi anımsıyordu çünkü Donna o kadar duyarlı bir insandı ki! Çok iyi anımsıyordu çünkü Donna Angelica'yla ilk karşılaştığı gün olmuş-

tu bütün bunlar." Sonra prensese dönüp sağ elini yukardan aşağı indirerek, Goldoni geleneğinde, krallığın senatörlerine özgü bir saygı işareti yaptı.

Konuşmalar bir süre daha devam etti ama Concetta'nın pek söze karıştığı söylenemez. Bu beklenmedik açıklama yavaş yavaş aklına yerleşti ve önceleri büyük bir acı duymadı. Ama konukları veda edip gittikten sonra, yalnız kaldığı zaman, her şeyi daha iyi görmeye ve sonuç olarak daha çok acı çekmeye başladı. Geçmişin hayaletleri yıllardır içinden atılmıştı ama doğal olarak her yerde gizliydiler; yemekleri acılaştıran, beraberlikleri huzursuz eden hep onlardı; ancak, çok uzun zamandan beri gerçek yüzlerini göstermemiş ve şimdi birden düzeltilmesi olanaksız kusurların tüyler ürpertici gülünçlüğü içinde dışarı fırlamışlardı. Tabii, Concetta'nın hâlâ Tancredi'yi sevdiğini söylemek abes olur; sevginin sonsuzluğu ancak birkaç yıl sürer, elli yıl sürmez ama elli yıl önce çiçek hastalığı geçirmiş birisi, çektiği ıstırapları unutmuş bile olsa, yüzünde nasıl hâlâ hastalığın izlerini taşırsa, o da şimdiki mutsuz yaşamında artık tarih olmuş –hem de öylesine tarih olmuş ki ellinci yıldönümü resmen kutlanıyordu– acı bir düş kırıklığının izlerini taşıyordu. Ama bugüne kadar, çok seyrek de olsa, o yıllar önceki Donnafugata yazında geçenleri anımsadığında kendini hep haksızlığa uğramış, acılar çekmiş biri olarak düşünüp biraz olsun avunmuş, onu feda etmiş babasına diş bilemiş ve öteki ölmüşe karşı da içinde kahredici bir duygu beslemişti. Şimdi bütün bu düşüncelerin çatısını oluşturan şey çöküyordu; ortada düşman yoktu; tek rakibi yine kendisiydi; tüm geleceğini, Salına'ların o sağduyudan uzak öfkesi ve kendi akılsızlığıyla mahvetmişti. Yıllar sonra anılarının yeniden canlandığı bir sırada, umutsuzluk içinde olanları rahatlatacak son aldatıcı iksirden, mutsuzluğunun suçunu başkalarına yükleme avuntusundan yoksun bırakılmıştı.

Her şey Tassoni'nin dediği gibi olmuşsa, babasının portresi önünde nefretinin tadını çıkararak geçirdiği uzun saatler, ondan da aynı şekilde nefret etmemek için Tancredi'nin bütün resimlerini saklaması, hepsi aptallık, daha kötüsü, acımasız bir haksızlıktı; Tancredi'nin manastıra girmek için dayısına yalvaran sesini düşünüp hayıflandı; onlar kendisine söylenmiş tatlı sözlerdi; anlaşılmamış ve onun gururu karşısında, kuyruklarını bacakları arasına sıkıştıran köpek yavruları gibi geri çekilmişti. Bu gerçeğin açıklanmasıyla benliğinin derinliklerinden yükselen bir acı tüm dünyasını kararttı.

Ama bu muydu gerçek? Dünyanın hiçbir yerinde gerçek, Sicilya'da olduğu kadar kısa ömürlü değildi. Olay beş dakika önce geçmiş ama özü, hayaller ve çıkarcılıklarla maskelenmiş, süslenmiş, bozulmuş, ezilmiş ve tümüyle silinip ortadan kaldırılmıştı; utanç, korku, cömertlik, düşmanlık, fırsatçılık, yardımseverlik, iyi ve kötü bütün tutkular olayın üstüne üşüşmüş, onu parça parça etmişlerdi ve az sonra da olay yok olmuştu. Demek zavallı Concetta, yarım yüzyıl önce, açığa vurulmamış ve salt şöyle bir geçivermiş duyguların gerçekliğini bulup çıkarmak istiyordu! Gerçek artık yoktu; acının yadsınamazlığı, gerçeğin geçiciliğinin yerini almıştı.

Bu arada Angelica ile senatör, Salina ve Falconeri konakları arasındaki kısa yolda ilerliyorlardı. Tassoni üzgündü. "Angelica," dedi (otuz yıl önce onunla bir ilişkisi olmuş ve aynı çarşaflar arasında birkaç saat geçirmenin sağladığı, yerini başka hiçbir şeyin alamayacağı dostlukları süregelmişti), "korkarım kuzeninizi rahatsız ettim; ziyaretimizin sonuna doğru nasıl hiç konuşmadığına dikkat ettiniz mi? Umarım onu gücendirmedim, çok cana yakın bir hanım." İki yönlü ama düşsel bir kıskançlıkla canı sıkılmış Angelica, "Tabii rahatsız ettiniz Vittorio," dedi,

"Tancredi'ye deli gibi âşıktı ama Tancredi ona bakmazdı bile." Ve böylece, gerçek tümseğinin üstüne bir kürek daha toprak atıldı.

Palermo kardinali gerçekten kutsal bir adamdı; öleli çok olmasına karşın inancı ve yardımseverliği hâlâ anılardadır. Ama yaşarken durum başkaydı: Sicilyalı değildi, güneyli ya da Romalı bile değildi ve onun kuzeyli etkinlikleri, yıllar önce adanın ve özellikle din adamlarının ağır ve gevşek hamurunu mayalanmaya zorlamıştı. Kendi yöresinden gelen bir-iki yardımcısıyla birlikte, ilk zamanlar, tüm kötüye kullanmaların ve ayaklara takılan en büyük taşların ortadan kaldırılabileceğini düşünüp kendi kendini aldatmıştı. Çok geçmeden, bunun pamuk balyalarına kurşun sıkmak demek olduğunu anlamıştı; yaptığı küçük delik, bir-iki saniye içinde binlerce minicik iplikle örülüyor ve her şey eski haline dönüyordu; harcanan barut parası, malzemenin bozulması ve boşuna gösterilen çabanın gülünçlüğü de cabaydı. O günlerde Sicilyalı karakterinin herhangi bir yönünü değiştirmek isteyen herkesin olduğu gibi, onun da az zamanda enayi diye adı çıkmıştı (aslında, durum göz önünde tutulduğunda, bu ad pek de yanlış sayılmazdı). Böylece, kendini yalnız hayır işlerine veren kardinal, yardım ettiklerinden, örneğin, ianelerini almak için Başpiskoposluk Sarayı'na gelmek gibi, en küçük bir yorgunluğa katlanmalarını istediği anda, daha beter gözden düşmüştü.

Bu yüzden, 14 Mayıs sabahı Salina Konağı'nı ziyarete giden yaşlı din adamı, iyi yürekli ama düş kırıklığına uğramış ve sonunda kendi bölgesindekilere karşı, bazen hiç de haklı olmayan, acımayla karışık bir küçümseme duygusu besleyen biriydi. Bu da, sert ve kırıcı yöntemleri benimsemesine ve sonuçta sevilmezlik batağına daha çok saplanmasına yol açmıştı.

Salina kız kardeşler, bildiğimiz gibi, şapellerinin denetlenmesine çok alınmışlardı ama çocuk ruhlu ve alt tarafı kadın olduklarından, kardinalin onları ziyarete geleceğinden küçük ama yadsınamaz bir mutluluk da duymuşlardı: Kilise'nin prenslerinden birini evlerinde ağırlayacaklar, bütün iyi niyetleriyle hâlâ bozulmadan eskisi gibi kalmış olduğunu sandıkları Salina Konağı'nı gezdirecekler ve her şeyden önce, yarım saat boyunca salonlarında bir tür görkemli kırmızı kuşun dolaştığını görecek, değişik tonlarda kırmızı ve erguvan renklerinin uyumuna ve ağır ipek giysisinin menevişlerine hayran kalacaklardı. Ne yazık ki zavallıların bu son küçük umutları da boşa çıktı. Dış merdivenin aşağısına vardıklarında, arabasından inmekte olan kardinalin merasim kılığında olmadığını gördüler. Yüksek aşamasını belli eden sadece siyah cüppesinin minik kırmızı düğmeleriydi; yüzündeki iyi yürekli ama kırgın ifadeye karşın Donnafugata papazından daha görkemli bir hali yoktu. Büyük bir ustalıkla, Salina soyuna ve hanımefendilerin kişisel erdemlerine olan saygısı ile anlamsız ve şekilci dindarlıklarına duyduğu küçümsemeyi bağdaştırarak, kibar ama soğuk davrandı; geçtikleri salonlardaki eşyaların güzelliğine hayranlığını belirten monsenyörün sözlerini yanıtlamadı; kendisi için hazırlanan şatafatlı sofradaki yiyecek ve içeceklerin hiçbirini kabul etmedi ("Teşekkür ederim hanımefendi, yalnız biraz su lütfen: Bugün benim koruyucu azizimin bayramının arifesidir"); oturmadı bile. Dosdoğru şapele gitti, Pompei Madonnası'nın önünde acele bir haç çıkardıktan sonra üstünkörü biçimde kutsal emanetlere baktı. Ama bir papazın iyi yürekliliği ve sevecenliğiyle ev sahibelerini ve girişte diz çökmüş bütün hizmetçileri kutsadı. Sonra yüzünde uykusuz geçirdiği gecenin izlerini taşıyan Concetta'ya dönüp, "Hanımefendi," dedi, "üç-dört gün şapelinizde ayin yapılmayacak ama en yakın zaman-

da yeniden kutsanmasına çalışacağım. Mihrabın üstündeki yeri Pompei Madonnası'nın alması daha iyi olur sanırım; bu ayrıca, salonlarınızdan geçerken gördüğüm sanat eserlerine de uygun olur. Kutsal emanetlere gelince, bu işi, yardımcım ve çok yetkili bir papaz olan Don Pacchiotti'ye bırakıyorum; kendisi bütün belgeleri inceleyip sonuçları size bildirecek; onun vereceği karar, ben vermişim gibi sayılacak."

Sevecenlikle, hepsinin yüzüğünü öpmelerine izin verdikten sonra, arkasındaki küçük kalabalıkla birlikte arabasına bindi.

Arabalar daha Falconeri Konağı'nın köşesine varmadan çenesi kasılmış, gözleri ateş saçan Carolina, "Bana kalırsa bu papa bir Türk'tür!" diye bağırdı, Caterina'ya ise amonyak ruhu koklatmak gerekmişti. Concetta sakin sakin, bir fincan kahve ve bir babatatlısı almış olan Don Pacchiotti'yle konuşuyordu.

Daha sonra papaz belgelerin bulunduğu sandığın anahtarını istedi ve çantasından küçük bir çekiç, bir ufak testere, bir tornavida, bir büyüteç, birkaç kurşunkalem çıkardı ve şapele çekildi. Kendisi Vatikan'ın Poleyografi Okulu'ndandı ve üstelik Piemonte'liydi; büyük bir dikkatle yaptığı işi, epey uzun sürdü; şapelin önünden geçen hizmetçiler içerden çekiç ve sökülen vida sesleriyle iç çekmeler geldiğini duydular. Üç saat sonra, üstü başı toz içinde, elleri kapkara ama gözlüklü yüzünde huzurlu bir ifadeyle dışarı çıktı; elinde kocaman bir hasır sepet vardı. "İzniniz olmadan, atılacak şeyleri içine koymak için bu sepeti aldım; şuraya bırakabilir miyim?" Yırtılmış kâğıtlar ve kartonlar, içlerinde kemik ve kıkırdak parçacıkları olan küçük kutularla dolup taşmış sepeti bir köşeye koydu. "Gerçekliği kanıtlanmış ve tapılmaya layık beş kutsal emanet bulduğumu söylemekten çok mutluyum," dedi ve sonra eliyle sepeti göstererek, "öbürleri burada,"

diye ekledi. "Acaba nerede ellerimi yıkayıp üstümü fırçalayabilirim?"

Beş dakika sonra, kenarına kırmızı iplikle bir leopar işlenmiş koca bir havluya ellerini kurulayarak içeri girdi. "Söylemeyi unuttum, çerçeveler şapelin masası üstüne sıralanmıştır; bazıları gerçekten çok güzel." Sonra veda yollu, "Hanımefendiler, saygılarımı sunarım," dedi. Ama Caterina papazın elini öpmeyi reddetti. "O sepettekileri ne yapacağız?" "Ne arzu ederseniz hanımefendiler; isterseniz saklayın, isterseniz çöpe atın; en küçük bir kıymetleri yoktur." Concetta, onu götürmesi için bir araba çağırmak isteyince, "Hiç zahmet etmeyin hanımefendi," dedi, "iki adım ötedeki Oratoryen manastırında doğru yemek yiyeceğim; hiç gerek yok." Eşyalarını çantasına doldurduktan sonra uçar adımlarla yürüyüp gitti.

Concetta odasına çekildi; hiçbir şey hissetmiyordu; tanıdık ama sanki tüm içtepileri gitmiş ve yalnız kalıbı kalmış, yine de yabancı bir dünyada gibiydi. Babasının portresi sadece birkaç santimetrekarelik bir bez, yeşil sandıklar salt birkaç metreküplük tahtaydılar. Az sonra kendisine bir mektup getirdiler. Siyah kenarlı zarfın üstünde kabartma iri bir taç vardı. "Çok sevgili Concetta'cığım, kardinal hazretlerinin ziyaretini öğrendim ve bazı kutsal emanetlerden kurtulduğuna çok sevindim. Yeniden kutsanan şapelde yapılacak ilk ayine monsenyörün gelmesini sağlamaya çalışacağım. Senatör Tassoni yarın gidiyor; sende *'bon souvenir'*[1] bıraktığını umuyor. Çok yakında seni görmeye geleceğim. Şimdilik seni, Carolina ve Caterina'yı kucaklarım. Sevgilerle, Angelica." Concetta hâlâ hiçbir şey hissetmiyordu, içinde tam bir boşluk vardı; sadece, köşe-

1. (Fr.) İyi bir anı. (Ç.N.)

deki kürk yığınından odaya tedirgin edici bir koku yayılıyordu. Bu, bugünün ıstırabıydı: Zavallı Bendicò bile, kendince acı anılara değiniyordu. Çıngırağı çaldı. "Annetta," dedi, "bu köpek gerçekten çok tozlandı ve güve doldu. Kaldırın atın."

Gövde dışarı sürüklenirken hayvanın cam gözleri, atılan, yok edilmek istenen şeylerin boynu bükük kınamasıyla ona dikildi. Az sonra, Bendicò'dan artakalanlar avlunun bir köşesine, çöpçünün her gün gelip süpürdüğü yere fırlatıldı. Yalnız, pencereden aşağı düşerken bir an için, biçim değiştirir gibi oldu: Havada uzun bıyıklı, ön pençesini lanetler gibi havaya kaldırmış bir hayvan göründü. Sonra her şey morumsu bir toz yığını arasında dinginliğe kavuştu.

Bazı eleştirmenler, *Leopar*'ın yalnız İtalyan değil, dünya edebiyatının bir başyapıtı, 20. yüzyılın en önemli romanlarından biri olduğunu ileri sürer. Roman, Sicilya'da Bourbon Krallığı'nın çöküş yıllarında soylu bir ailenin, özellikle de ailenin reisi Prens Fabrizio Salina'nın yaşamöyküsünü anlatır. 70 yaşına gelmiş, ilginç özellikleri ve uğraşları olan Fabrizio Salina, soylulara özgü dünyanın çöküşüyle birlikte yavaş yavaş ilerleyen kendi çöküşünü de hüzünle yaşar. Israrla sürdürdüğü geleneklerin, içine kapandığı görkemli dünyayı oluşturan öğelerin sessizce kayıp gittiğini, dönüşü olmayan sonun yaklaşmakta olduğunu gözler. Ne var ki, arkadan cıvıl cıvıl bir kuşak gelmekte, onun vaktiyle yaşadığı tüm duyguları, tüm heyecanları başka bir dekor içinde, başka koşullar altında onlar da tüm yoğunluğuyla yaşamaktadır. Bir yolculuk sırasında rahatsızlanarak, denize bakan bir otel odasında dinlenmeye çekilen prens, mumun alevinin sönmek üzere olduğunu sezinler. Hayatının muhasebesini yapar ve, "Her şeyin olduğu gibi kalmasını istiyorsak her şeyi değiştirmeliyiz," diye düşünür. Luchino Visconti'nin 1963'te beyazperdeye uyarladığı *Leopar*, sinema tarihinin başyapıtlarından biri olarak da anılmaktadır.

ISBN 978-975-07-2647-7

can

22 TL
KDV DAHİL

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

9 789750 726477